

Gramatica practică a limbii române actuale

Morfologie •

Sintaxă •

Corelate cu noțiuni de vocabular,
ortografie, ortoepie și punctuație

Redactor: G. Moldoveanu

Tehnoredactare computerizată: Cristian Dragomir

Coperta: Walter Riess

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ILIESCU, ADA

Gramatica practică a limbii române actuale/ Ada
Iliescu. – Ed. a 2-a, rev. - București : Corint, 2007

Bibliogr.

ISBN 978-973-135-193-3

811.135.1'36(075.3)

Toate drepturile asupra acestei lucrări
sunt rezervate Editurii CORINT, parte componentă
a GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN 978-973-135-193-3

ADA ILIESCU

Gramatica practică a limbii române actuale

Ediție revizuită după *Dicționarul ortografic,
ortoepic și morfologic al limbii române* (ediția a II-a, 2005)

CORINT ✓

**„Datoria unui profesor nu este
de a impune sistemul vreunui filosof,
oricare ar fi el.
ci de a da metoda sigură în căutarea adevărului
și nimic mai mult.”**

Titu Maiorescu

**„Ceea ce e perfect înțeles
se enunță cu claritate.
Cum descrie cineva un lucru,
așa l-a văzut și l-a priceput.”**

Mihai Eminescu

CUVÂNT-ÎNAINTE

Lucrarea de față își propune să le ofere atât elevilor din cursul gimnazial, cât și celor de la liceu un material util despre cum trebuie să se învețe și să fie înțeleasă *gramatica de bază* pentru ca la concursurile școlare și la examenele viitoare aceștia să poată rezolva orice problemă teoretică sau practică, indiferent dacă probele examenelor vor fi de tip clasic ori de tip grilă.

Ne-am străduit să atingem rigorile unei lucrări cu o anumită ținută științifică, respectând însă principiul accesibilității, astfel încât ea să fie un bun instrument de lucru nu numai pentru elev, cât și pentru profesor, deoarece îi ajută să parcurgă teoria gramaticală (*morfologia* și *sintaxa*), gândită după un plan adecvat, specific fiecărui compartiment al gramaticii, și urmărește să clarifice majoritatea ambiguităților care apar în analiza gramaticală, la nivelul subiectelor de la olimpiade sau de la testarea națională, precum și al celor de la admitere la facultate.

Abordând, pentru fiecare parte de vorbire sau de propoziție, și problemele de *ortografie* ori de *punctuație*, am intenționat să imprimăm un caracter practic-operațional în prezentarea motivărilor pertinente, prin corelarea permanentă a noțiunilor de *morfologie* cu cele de *sintaxă* și de *vocabular*, dar și cu cele de *ortografie*, *ortoepie* și de *punctuație*, pledând pentru formarea unor deprinderi de exprimare corectă – orală și scrisă – și de însușire a cunoștințelor de limbă.

De asemenea, dorim ca aceia care vor utiliza această lucrare să rețină și nota de normalitate – benefică și instructiv-educativă – pe care am încercat să o imprimăm prin exemplele create ad-hoc, dorința noastră de a sădi în sufletul elevilor un patriotism delicat, discret și adevărat, pornit din inimă, precum și de a cultiva acele valori morale atât de necesare tineretului în perioada pe care o traversăm cu toții.

Când a trebuit să facem necesare comentarii, cu scopul de a încerca să rezolvăm unele ambiguități sau „capcane”, ne-am permis, din dorința de a fi cât mai aproape de sufletul elevului, să abordăm un stil direct, un dialog lejer, bine dirijat, continuând – atât cât a fost posibil – stilul imprimat de manualele școlare pentru gimnaziu.

Claritatea expunerii, densitatea și structurarea exemplelor într-o formă riguros științifică, gândite, în special, din punctul de vedere al elementului regent, renunțarea la anumite structuri formale în favoarea unor explicații ușor de înțeles și de automatizat sunt doar câteva elemente prin care această carte este oferită elevilor într-o ținută cât se poate de accesibilă, încât aceștia să posede, încă din primele clase de gimnaziu, cunoștințele care le sunt absolut necesare.

Concepută ca un instrument de lucru sigur, practic și, credem noi, deosebit de util în aprofundarea cunoștințelor de gramatică, în vederea prezentării la examene, cartea aceasta are ca suport, în primul rând, *Gramatica Academiei* (ed. a II-a revizuită și adăugită, 1966) care reglementează, oficial, utilizarea corectă a limbii române literare actuale în comunicarea orală și scrisă.

Ediția de față este corelată cu normele actuale impuse de *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic* al Academiei Române, ediția a II-a, revăzută și adăugită, publicat la Editura Univers Enciclopedic, București, 2005.

Bibliografia de bază a lucrării noastre (pe care n-am considerat că este cazul să o reproducem în această lucrare dedicată elevilor) cuprinde operele monumentale ale măștrilor noștri – să-i menționăm, totuși, pe Mioara Avram, Grigore Brâncuș, Ion Coteanu, Dumitru Crașoveanu, Doina Dascălu, Alexandru Graur, Valeria Guțu Romalo, Theodor Hristea, Iorgu Iordan, Dumitru Ivănuș, Maria Manoliu Manea, Gabriela Pană Dindelegan, Rodica Popescu, Vladimir Robu, Manuela Saramandu, Gheorghe I. Tohăneanu –, precum și lucrările prețioase ale unor cercetători care s-au ocupat de studiul gramaticii românești, de studierea scrierii și pronunțării limbii române literare contemporane, contribuții la care am recurs și noi.

Scopul urmărit nu este doar asigurarea legăturii indisolubile între noțiunile teoretice însușite la orele de *Limba română* și practica analizei gramaticale, ci și realizarea cerinței *didacticii moderne* care preconizează

participarea directă și activă a cursanților la explicarea, înțelegerea și automatizarea faptelor gramaticale.

După o experiență de peste trei decenii la catedră, am înțeles că tineretul de azi pretinde cu ardoare „să i se fixeze în tipare eterne perfecțiunea!” De aceea, prin *automatizare* să nu se înțeleagă crearea anumitor clișee sau raționamente false sau confuze, ci tocmai evitarea lor prin exersare – logică –, neîntreruptă și dirijată, în așa fel încât *modelele de limbă* să devină automatisme – „colaci de salvare” – într-un examen *de tip clasic ori de tip grilă*, dar și în aspectul îngrijit al exprimării în limba română literară actuală.

Ambiția demersului nostru nu a fost aceea de a impune modele sau de a propune norme originale, ci ne-am străduit a le prezenta într-o anumită ordine perfectă și a le justifica pe cele existente în cărțile care se află în *bibliotecile personale* sau în librării, înlesnind accesul tinerilor spre rigoarea limbii române literare contemporane.

Măsura în care am reușit acest lucru ne-o va da reacția cititorilor (primii beneficiari și, în același timp, cei mai sinceri judecători), pe care o așteptăm cu emoție.

Și, pentru că „adolescența este o etapă arsă de neliniști existențiale”, a sosit momentul, dragii noștri elevi și studenți, să vă verificați capacitatea infinită a trupului, a intelectului și a sufletului și, parcurgând paginile acestei cărți, *să aprofundați* cu plăcere Gramatica limbii voastre maternelor, *continuând ceea ce ați făcut până acum la școală*, și să înțelegeți – prin efortul fizic și mental pe care îl depuneți – bogăția vieții voastre în această etapă, precum și utilitatea gramaticii, frumusețea acestei discipline considerate de unii aridă, bună doar pentru promovarea unor examene obligatorii în anumite etape ale vieții de școlar și de student.

Să nu uitați însă că mâine, poimâine, șansa vieții voastre ar putea să depindă și de felul în care știți să scrieți ori să întrețineți o conversație la un *interviu* pe care îl veți da și la care se apreciază nu numai pregătirea profesională, ci și degajarea, dezinvoltura cu care vă susțineți punctul de vedere. Or, toate acestea, inclusiv felul măiestrit în care știți să mânuiți fraza, precum și darul elocinței, sunt consecințe ale aplicării unor reguli gramaticale învățate, înțelese și automatizate în timp.

Fără îndoială că o asemenea lucrare nu poate fi scutită de insuficiențe, de omisiuni sau chiar de eventuale greșeli. De aceea, vom

rămâne profund îndatorați cititorilor care, cu ochi critic, le vor descoperi, ajutându-ne astfel să le înlăturăm la o eventuală reeditare.

Mulțumiri recunoscătoare se cuvin *maeștrilor* noștri care „ne-au învățat carte”; *elevilor și studenților* noștri care, prin întrebări iscoditoare, ne-au stimulat în studiul nostru; *Facultății de Drept „N. Titulescu”* și *Facultății de Litere* de la Universitatea din Craiova, care, prin tot ceea ce înseamnă ele, ne-au dat posibilitatea să ajungem cu elevii și cu studenții noștri la performanțe bine cunoscute în lumea școlii.

În vederea *rezolvării testelor-grilă* și a *exercițiilor din culegerile* care tratează subiectele date la examene, vă recomandăm, *în final*, o bibliografie selectivă cu lucrări apărute în ultimul deceniu, dar vă sugerăm să nu vă angajați în *rezolvarea exercițiilor și a testelor* propuse până când nu veți avea o pregătire generală temeinică, până când nu veți ști materia „ca la carte”! Mult succes!

Autoarea

MORFOLOGIA

Este o parte componentă a gramaticii care *se ocupă de forma cuvintelor și de gruparea lor în clase de cuvinte* cu trăsături asemănătoare, adică **părți de vorbire flexibile** și **părți de vorbire neflexibile**, precum și *de modificările formale ale cuvintelor*, adică de **categoriile morfologice**.

Părțile de vorbire

<i>Flexibile</i>	<i>Neflexibile</i>
● Substantivul● Articolul● Adjectivul● Pronumele● Numeralul● Verbul	● Adverbul● Prepoziția● Conjunctia● Interjecția

Categoriile morfologice

● gen● număr● caz● determinare prin articol● grad de comparație	● persoană● diateză● mod● timp

➤ Deoarece majoritatea lucrărilor și culegerilor publicate până în prezent care propun elevilor exerciții sau teste de limba română insistă, în mod deosebit, asupra funcției sintactice a cuvintelor și pentru că practica analizei gramaticale a demonstrat că elevului îi este mult mai ușor să spună: „subiect / atribut ș.a. exprimat prin...”, am hotărât să acordăm funcțiilor sintactice un rol primordial, deși ne aflăm la capitolul **Morfologie**.

În acest fel, am privit funcția ca **un element care își subordonează structura**, altfel spus „*structura trebuie să se afle în serviciul funcției.*”

SUBSTANTIVUL

I. DEFINIȚIE

Substantivul (subst.) este partea de vorbire care *denumeste obiecte* în sens foarte larg (adică ființe, lucruri, fenomene, stări, acțiuni, însușiri, relații etc.) și *se declină* (adică suferă modificări formale după număr și caz):

- *fată, casă, fulger, ieșire, somn, tinerețe, fericire, prietenie* ș. a.

II. CE SE ANALIZEAZĂ LA UN SUBSTANTIV?

A. Funcțiile sintactice

Substantivul îndeplinește următoarele funcții sintactice:

1) subiect în:

- N. • *Craiova este un oraș frumos.* • *Corina învață bine.*
G. • *Ai Mariei au plecat la munte.* (excepție aparentă de la N.)
Ac. • *Au mai plecat dintre candidați.* (excepție aparentă de la N.)

2) nume predicativ în:

- N. • *Eminescu este Eminescu.* • *Acesta este copilul meu.*
G. • *Pixul este al elevului.* • *Noi suntem contra corupției.*
D. • *Copiii sunt ai domnii părinților.* • *Gabriel este asemenea tatălui său.*
Ac. • *Cadoul este de la mama.* • *Nepoții noștri sunt ca frații.*

3) atribut substantival în:

- N. • *Profesorul Popescu este foarte exigent.*
• *Colegul tău, avocatul, este foarte cunoscut.*
G. • *Caielele elevului sunt curate.*
• *Banca din fața Mariei este defectă.*
D. • *El este martor lui Popescu.*
• *Transmiterea de salutări profesorilor e ceva extraordinar.*

- Ac. • *Cadoul de la mama e foarte scump.*
 • *Oameni ca frații nu prea se mai găsesc.*

4) complement direct în:

- Ac. • *Noi îi respectăm pe profesori.* • *Cosmin o ajută pe Corina.*
 G. • *Tu îi ajuți pe ai vecinului.* • *Noi îi respectăm pe ai Mariei.*
 (excepție de la Ac.)

5) complement indirect în:

- G. • *Câinele s-a năpustit asupra copilului.*
 • *Nadia este posesoare a medaliilor.*
 D. • *Noi le telefonăm părinților săptămânal.* • *Pixul e util omului.*
 • *Bravo părinților voștri !* • *Onoare educatorilor voștri !*
 Ac. • *Elevii discută despre examen.* • *Noi ne bazăm pe teorie.*
 • *Eu contez pe copiii mei.* • *El și-a adus aminte de copilărie.*
 • *Fiica mea a plecat foarte departe de casă.*
 • *Coșul e plin de mere.*

6) complement de agent (cu valoare de subiect logic) în:

- Ac. • *Temele sunt scrise de elevi.*
 • *Tata a fost operat de un bun specialist.*
 G. • *Casa a fost ridicată de ai Mariei.* (excepție de la Ac.)

7) complement circumstanțial de loc în:

- Ac. • *Elevii merg la școală.* • *Ei au fost la Paris.*
 • *Noi locuim aproape de parc.*
 G. • *În spatele blocului a crescut un brad.*
 • *Nepoții s-au adunat în jurul bunicii.*
 • *Împrejurul parcului sunt plop.*
 D. • *Stai locului !* • *Duceți-l naibii !*

8) complement circumstanțial de timp în:

- G. • *Pe vremea bunicilor nu erau taxiuri.*
 • *Înainte examenelor nu pierdem timpul la televizor.*
 Ac. • *La masă au vorbit numai despre examen.*
 • *Nadia și soțul ei s-au cunoscut la olimpiadă.*
 • *Nu ieșiți din casă pe timp de ploaie !*

9) complement circumstanțial de mod în:

- G. • *Sportivul înoată contra curentului.*
D. • *Ionel și Ileana sunt frumoși aidoma mamei.*
• *Copiii se comportă asemenea părinților.*
• *Ei au realizat proiectul conform indicațiilor date.*
Ac. • *Andrei este mai mare decât Horia.*
• *Proiectul a fost realizat în conformitate cu indicațiile date.*
• *Elevii învață teoria cu plăcere.*
• *Dunărea a crescut cu trei metri.*

10) complement circumstanțial de cauză în:

- G. • *Din cauza lui Radu am pierdut timpul.*
• *N-am venit din pricina gerului.* (cauza unui efect negativ)
D. • *Datorită mamei avem atâtea valori materiale.*
• *Copiii vor lua examenele datorită învățaturii.* (cauza unui efect pozitiv)
Ac. • *A fost pedepsit pentru neatenție.*
• *Au fost sancționați pentru neplata amenzii.*

11) complement circumstanțial de scop în:

- G. • *Recapitularea se face în favoarea elevilor.*
• *Ei se pregătesc zilnic în vederea examenelor.*
Ac. • *Nadia s-a pregătit serios pentru concurs.*
• *Oamenii legii au plecat în anchetă.*

12) complement circumstanțial condițional în:

- Ac. • *În ipoteza plecării, luați bilete !* • *În caz de nevoie, trageți semnalul !*
• *Mergeți cu mine în eventualitatea respectării programului.*
G. • *În locul lui Radu, eu nu te pedepseam.*
• *În locul colegului tău, eu te-aș fi ajutat.*

13) complement circumstanțial concesiv în:

- G. • *În ciuda febrei, el tot a venit la ore.*
• *Împotriva așteptărilor, tot a venit !*
• *În pofida rugăminților, el nu ne-a spus adevărul.*
Ac. • *Cu toate eforturile, tatăl meu n-a mai putut fi salvat.*
• *Cu toți banii avuți, ei tot se plâng.*
D. • *Contrar așteptărilor, ei tot au plecat.*

14) **complement circumstanțial consecutiv** în:

Ac. • *Corina învăța până la epuizare.* • *A reușit spre bucuria tuturor.*

15) **element predicativ suplimentar** în:

N. • *Ea se numește Roxana.* • *Pe el îl cheamă Liviu.*

• *L-au botezat Tiberiu.* • *Îi ziceau Maria.*

• *Au pus pe liberal premier.* • *Au făcut galbenul maro.*

G. • *Acel curent numit al analogiștilor mi-a picat la examen.*

• *Oamenii îl știau împotriva corupției.*

D. • *Noi îl credeam aidoma părinților.*

Ac. • *S-a dat drept deputat de Dolj.* • *A venit ca primar în sat.*

• *Îl știam cât bradul.* • *„Dă-mi pe Vidra ta de vamă !...”*

16 a) **apozitie neacordată** (atribut apozitional):

N. • *Temele elevului Popescu sunt corectate.*

• *Eu îi telefonez elevului Popescu.*

• *Noi îl ajutăm pe elevul Popescu.* • *Eu discut cu elevul Popescu.*

16 b) **apozitie acordată** (atribut apozitional):

G. • *Teza premiantului, a lui Popescu dintr-a XI-a A, e perfectă.*

adică a lui Popescu

D. • *I-am dat premiantului, adică lui Popescu, nota zece.*

lui Popescu dintr-a XI-a.

Ac. • *L-am felicitat pe premiant, pe Popescu dintr-a XI-a.*

adică pe Popescu

V. • *Bade Ioane !* • *Nene Iancule !* • *Iscusite vânătorule !*

B. Clasificarea substantivelor

Substantivele pot fi:

1) **simple:** *elev, om, pix, casă, câine, Maria, Liviu, Bubu, Paul, Adi, Arin ș.a.*

2) **compuse:** *untdelemn, floarea-soarelui, punct și virgulă, zgârie-brânză, Câmpulung, Cluj-Napoca, Drobeta-Turnu-Severin ș.a.*

3) **comune:** *casă, masă, elevă, fericire, fotbal, generozitate, altruism, dor ș.a.*

- 4) **proprii:** *Corina, Cosmin, Timișoara, Craiova, Ana-Maria, Vârful cu Dor, ONU, Facultatea de Drept, PNL, NATO, UE ș.a.*
- 5) **concrete:** *copil, urs, ceas, dulap, pom, banană, mamă, școală, caiet, pix, televizor, computer, grădină, liliac, biserică ș.a.*
- 6) **abstracte:** *democrație, însingurare, bucurie, apatie, solidaritate, fobie, bucluc, fraternitate, idee, infatuare, vibrație, voință ș.a.*
- 7) **regulate:** *soldat, poartă, copil, dulap, elev, profesoară, pașaport, femeie ș.a.*
(rădăcina cuvântului rămâne aceeași în declinare)
- 8) **neregulate:** 1. *soră* 3. *ou* 5. *cap*
(rădăcina cuvântului 2. *noră* 4. *om* (cu pluralul –*ete*)
e variabilă în cursul declinării)
- 9) **variabile:** **sg.** *elev, fată, lecție, caiet, cafea, pix*
(au forme de **(pl.)** (elevi) (fete) (lecții) (caiete) (cafele) (pixuri)
singular și de plural distincte)
- 10) **invariabile:**
(au aceeași formă la singular și la plural)
- **masculin:** *ochi, genunchi, rinichi, vraci, tei, ardei, unchi, pui, puști;*
 - **feminin** (derivatele în sufixul **-toare**; animate): *dansatoare, autoare, desenatoare, luptătoare, fumătoare, organizatoare, conductoare;*
 - **neutru:** *prenume, nume, pronume ș.a.*
- 11) **defective de singular:**
- *zori, ghilimele, funeralii, icre, lapți, ochelari ș.a.*
 - *Iași, Ploiești, Pitești, Alpi, Carpați, Balcani, București ș.a.*

12) **defective de plural:**

- *fotbal, handbal, baschet, șah* ș.a.
- *feudalism, sclavagism, capitalism* ș.a.
- *lene, rușine, teamă, frică* ș.a.
- *foame, sete* ș.a.

13) **epicene** (au aceeași formă la masculin și la feminin):

- *râs, elefant, crocodil, dihor, uliu, fluture, greier* ș.a.
- *zebră, girafă, panteră, cămilă, viperă, lebădă* ș.a.

14) **mobile** sunt substantivele care formează, cu ajutorul **sufixelor motionale**:

a) **femininul de la masculin:**

- ă: *nașă, fină, elevă, copilă, marchiză;*
- că: *româncă, olteancă, bănățeancă, ardeleancă;*
- oaică: *bulgăroaică, unguroaică, turcoaică;*
- esă: *prințesă, contesă, ducesă, stewardesă;*
- iță: *doctoriță, chelneriță, barmaniță, școlăriță;*
- easă: *croitoreasă, blănăreasă, lăptăreasă;*
- toare: *lucrătoare, dansatoare, luptătoare;*

b) **masculinul de la feminin:**

- oi: *vulpoi, rățoi, cintezoii;*
- an: *curcan, găscan.*

C. Genul substantivelor

Substantivele aparțin unuia dintre următoarele genuri:

1) masculin	{	• sg.	un:	<i>un elev</i>	<i>un frate</i>	<i>un brad</i>
		• pl.	doi:	<i>doi elevi</i>	<i>doi frați</i>	<i>doi brazi</i>
2) feminin	{	• sg.	o:	<i>o elevă</i>	<i>o soră</i>	<i>o floare</i>
		• pl.	două:	<i>două eleve</i>	<i>două surori</i>	<i>două flori</i>
3) neutru	{	• sg.	un:	<i>un pix</i>	<i>un caiet</i>	<i>un tablou</i>
		• pl.	două:	<i>două pixuri</i>	<i>două caiete</i>	<i>două tablouri</i>

D. Numărul substantivelor

Substantivele au, de regulă, formă de singular și formă de plural:

- 1) **singular:** *elev, elevă, munte, perdea, telefon, cutie, dulap* ș.a.
2) **plural:** *elevi, eleve, munți, perdele, telefoane, cutii, dulapuri* ș.a.

➤ Există substantive colective:

a) cu formă de singular și cu înțeles de plural:

- *cârd, stol, roi, turmă, cireadă, oaste, hoardă;*
- *grup, grupă, echipă, detașament, regiment;*
- *lume, omenire, popor, populație* ș.a.

b) derivate cu sufixe substantivale colective:

-iș: <i>frunziș, stușăriș, zmeuriș;</i>	-ărie: <i>curelărie, orezărie;</i>
-et: <i>brădet, frunzet, puiet;</i>	-ărime: <i>opincărime, muscărimă;</i>
-iște: <i>cânepiște, iniște, porumbiște;</i>	-ăret: <i>copilăret, slugăret;</i>
-ar: <i>frunzar, zmeurar;</i>	-ăriș: <i>stușăriș, spinăriș;</i>
-ăraie: <i>fumăraie, apăraie, lăcăraie;</i>	-ătură / -ură: <i>adunătură;</i>
-ime: <i>studențime, muncitorime, tinerime;</i>	-eață: <i>fâneață, grâneauță.</i>

➤ Există substantive cu forme multiple și înțelesuri diferite la plural:

<i>corn</i>	$\left\{ \begin{array}{l} \bullet \text{ cornuri} \\ \bullet \text{ coarne} \\ \bullet \text{ corni} \end{array} \right.$	<i>pas</i>	$\left\{ \begin{array}{l} \bullet \text{ pași} \\ \bullet \text{ pasuri} \end{array} \right.$	<i>ochi</i>	$\left\{ \begin{array}{l} \bullet \text{ ochi} \\ \bullet \text{ ochiuri} \end{array} \right.$
<i>bob</i>	$\left\{ \begin{array}{l} \bullet \text{ boabe} \\ \bullet \text{ bobi} \\ \bullet \text{ boburi} \end{array} \right.$	<i>bandă</i>	$\left\{ \begin{array}{l} \bullet \text{ benzi} \\ \bullet \text{ bande} \end{array} \right.$	<i>puișor</i>	$\left\{ \begin{array}{l} \bullet \text{ puișori} \\ \bullet \text{ puișoare} \end{array} \right.$
<i>element</i>	$\left\{ \begin{array}{l} \bullet \text{ elemente} \\ \bullet \text{ elementî} \end{array} \right.$	<i>cap</i>	$\left\{ \begin{array}{l} \bullet \text{ capete} \\ \bullet \text{ capuri} \\ \bullet \text{ capî} \end{array} \right.$	<i>blănă</i>	$\left\{ \begin{array}{l} \bullet \text{ blăni} \\ \bullet \text{ blănuri} \end{array} \right.$

E. Cazurile substantivelor (Sintaxa cazurilor / funcțiile cazurilor)

Cazul nominativ – N. (cine?)

Substantivul în cazul nominativ poate fi:

- 1) **subiect:**
 - *Liviu a plecat în străinătate.* • *Elevii serioși învață și teoria.*
- 2) **nume predicativ:**
 - *Eminescu este Eminescu.* • *Acesta este Gabriel al nostru.*
- 3) **aposiție neacordată:**
 - *Caietele elevului Popescu sunt aici.*
 - *Noi o apreciem pe sportiva Nadia Comăneci.*
- 4) **element predicativ suplimentar:**
 - *El se numește Andrei.* • *Îl cheamă Horia.* • *L-am botezat Gabriel.*
 - *Îi zicem Ana-Maria.* • *Au pus pe bancher premier.*

Cazul genitiv – G. (al, a, ai, ale cui?)

Substantivul în cazul genitiv poate fi:

- 1) **subiect:**
 - *Ai Mariei au plecat la mare.* (excepție de la N.)
- 2) **nume predicativ:**
 - *Pixul este al elevului.* • *Noi suntem contra corupției.*
- 3) **atribut substantival genitival:**
 - *Caietele lui Andrei sunt ordonate.*
 - *Banca din fața lui Popescu e defectă.*
- 4) **atribut substantival apozitional** (aposiție acordată):
 - *Caietele elevului, ale lui Ionescu, sunt aici.*
- 5) **complement direct** (excepție de la Ac.):
 - *Eu l-am ajutat pe al vecinului.*
- 6) **complement indirect:**
 - *Ei s-au năpustit asupra lui Dan.* • *Nadia e deținătoare a medaliilor.*
- 7) **complement de agent** (excepție de la Ac.):
 - *Casa e făcută de ai Mariei.*
- 8) **complement circumstanțial de loc:**
 - *Înainte de intrării, a crescut un plop.*
 - *În fața blocului, avem o grădină.*

- 9) complement circumstanțial de timp:
 - Înaintea examenului, *ne odihnim.*
 - În timpul Revoluției, *au murit și tineri.*
 - 10) complement circumstanțial de mod:
 - Sportivul *înota* contra curentului.
 - 11) complement circumstanțial de cauză:
 - Din cauza furtunii, *au căzut cireșele.*
 - Din pricina lui Dan, *am întârziat.*
 - 12) complement circumstanțial de scop:
 - În favoarea elevului *se face recapitularea.*
 - Elevii *învață* în vederea admiterii.
 - 13) complementul circumstanțial condițional:
 - În locul lui Dan, *eu nu te pedepseam.*
 - În locul colegului tău, *eu te ajutam.*
 - 14) complement circumstanțial concesiv:
 - În ciuda ploii, *ei tot au venit.* • Împotriva așteptărilor, *el tot a plecat.*
 - În pofida rugămintelor, *ei n-au mai vrut să stea.*
 - 15) element predicativ suplimentar:
 - Îl credeam împotriva lui Dan. • Vă știam împotriva corupției.
- Precizăm că substantivul în cazul genitiv nu poate fi complement circumstanțial consecutiv.

Cazul dativ - D. (cui?)

Substantivul în cazul dativ poate fi:

- 1) nume predicativ:
 - Copiii sunt **aidoma** părinților. • Blocurile sunt conform proiectului.
- 2) atribut datival:
 - El este naș lui Ionescu. • Ea este cumnată **președintelui**.
 - Trimiterea de ajutoare **bătrânilor** e ceva extraordinar. (nu este c.i.)
- 3) atribut apozitional (apozitie acordată):
 - I-am dat lui Radu, **elevului premiant**, nota zece.
 - Eu am telefonat lui Popescu, **adică elevului meu**.
- 4) complement indirect:
 - Eu le telefonez **părinților**. • Noi le-am oferit **copiilor** totul.
 - Lui Popescu i-am cerut cartea. • Caietelor le-am pus **coperți**.
- 5) complement circumstanțial de loc (D. locativ):
 - Stați **locului** ! • „Iar noi **locului** ne ținem...”
 - Au rămas **șintuiți scaunului**. • Duceți-l **naibii de-aici** !

- 6) **complement circumstanțial de mod:**
 - *Copiii au procedat conform înțelegerii.*
 - *Gabriel este blond asemenea mamei sale.*
- 7) **complement circumstanțial de mod (excepție de la Ac.):**
 - *El le telefona mai mult ca altor fete.*
- 8) **complement circumstanțial de cauză (cauza unui efect pozitiv):**
 - *Datorită eroismului, tata a fost decorat.*
 - *Veți reuși, datorită învățăturii.*
- 9) **complement circumstanțial concesiv:**
 - *Contrar așteptărilor, el tot a plecat.*
- 10) **element predicativ suplimentar:**
 - *Îl știam aidoma părinților.*
 - *O credeam asemenea mamei sale.*
- 11) **subiect**
 - complement circumstanțial de scop**
 - complement circumstanțial condițional**
 - complement circumstanțial consecutiv**

Substantivul în cazul dativ nu poate avea astfel de funcții.

Cazul acuzativ - Ac. (pe cine? ce? cu cine? cu ce? în cine? în ce? ș.a.)

Substantivul în cazul acuzativ poate fi:

- 1) **subiect (excepție de la N.):**
 - *Au mai plecat dintre meseni.* • *A venit acolo la lume...*
- 2) **nume predicativ:**
 - *Cadoul este de la părinți.* • *Andrei, Gabriel și Horia sunt ca frații.*
- 3) **atribut prepozițional:**
 - *Cadoul de la părinți e scump.* • *Oameni ca frații nu se mai găsesc.*
- 4) **atribut apozitional (apozitie acordată):**
 - *L-am ajutat pe Popescu, adică pe elevul bolnav.*
 - *Noi îl respectăm pe secretar, adică pe Ionescu.*
 - *Îl așteptăm pe Dobrescu, pe șeful grupei.*
- 5) **complement direct:**
 - *I-am văzut pe nepoții mei ieri.* • *Citea la revista aceea de trei ore.*
 - *Nu l-am văzut pe Liviu de șapte ani.*
 - *Pe Gabriel îl visez noaptea.* • *Dunărea, Marea, pe toate le-ndrăgim.*
- 6) **complement indirect:**
 - *Ne bazăm pe Cosmin.* • *Copiii contează pe părinți.*
 - *Eu mă gândesc la tata.* • *Elevii discută despre examen.*

- Nu vrem să intrăm în bucluc. • El e bun la geometrie.
- I se trage de la apatia pe care a avut-o. • E bine de el !
- A plecat cu copiii în străinătate. • El scrie cu un stilou chinezesc.
- Se duce cu avionul la Roma. • Este foarte bun la gramatică.
- A făcut avere prin furt. • Ei au pariat pe un cal alb.
- Simțea în el un gol imens. • Au fost de față toți, fără Maria.
- Ei au răbdat de foame. • El persistă în greșeală.

7) complement circumstanțial de loc:

- Elevii se duc la școală. • Copiii vin de la grădiniță.
- Medicul vedea în abdomen, la ecograf, organul afectat.
- Băga în gură totul. • La orizont se vedea curcubeul.
- Gabriel și Horia s-au ascuns în dulap, iar Andrei a intrat în cămară.
- Noi locuim peste drum de parc. • A venit cu vitele de la păscut.

8) complement circumstanțial de timp:

- În copilărie, dormim cu adevărat.
- Nadia și soțul ei s-au întâlnit la olimpiadă.
- Au plecat pe frig. • Ei s-au cunoscut la admitere.
- Sub Ștefan cel Mare s-au construit multe mănăstiri.
- La masă, au vorbit despre bacalaureat.
- Odată cu mama a venit și tata. • Timp de șase ani va sta Ali aici.

9) complement circumstanțial de mod:

- Mama traversează cu grijă. • Ei s-au înțeles fără ceartă.
- Tata e la fel de bun ca mama. • Horia e mai puțin înalt decât Andrei.
- Dunărea a crescut cu trei metri. • Au plătit 3 milioane de lei. (cât?)
- Ei au procedat în conformitate cu legea. • Vă iubim din suflet !
- Referitor la climă, nu sunt probleme. • Învățați teoria cu plăcere !

10) complement circumstanțial de cauză:

- A venit pedepsit pentru nerespectarea programului.
- N-au venit din cauză de timp. • Sunt indignată de indolența ta.
- El n-a văzut pădurea, de uscăciuni.

11) complement circumstanțial de scop:

- Maria a plecat după cumpărături.
- Elevii se pregătesc pentru concurs.
- În scop de reușită se face recapitularea.

12) complementul circumstanțial condițional:

- În ipoteza plecării, luați bilete.
- În ideea unei diete severe, ți-am luat fructe și legume.

- *Nu te supăra, în eventualitatea întârzierii mele.*
- *După nevoie, trageți semnalul de alarmă !*
- *În caz de ploaie, luați două umbrele !*

13) complement circumstanțial concesiv:

- *Cu tot efortul depus, tata n-a putut fi salvat.*
- *Cu toate rugămințile, eu tot nu-ți spun secretul.*
- *Cu toți banii câștigați, el tot se plânge.*

14) complement circumstanțial consecutiv:

- *Copiii mei învățau până la epuizare.*
- *Au reușit, spre încântarea tuturor.*

15) element predicativ suplimentar:

- *S-a dat drept senator.* • *A venit ca primar în sat.*
- *Îl știau cât bradul.* • *A participat în calitate de consilier.*
- *A venit în chip de binefăcător.* • *„Dă-mi pe Vidra ta de vamă !”*

Cazul vocativ - V.

Despre substantivul în cazul acuzativ se pot spune următoarele:

- 1) nu are funcție sintactică;
- 2) este element regent pentru:

a) **atribut adjectival în V.:**

- *„Dulce Românie, asta ți-o doresc !”*
- *Dragă mamă, Dumnezeu să te binecuvânteze !*

b) **atribut substantival genitival:**

- *Tineri ai mileniului trei, luptați pentru o democrație reală !*
- *Fata mamei !* • *Puiul mamei !*
- *Oameni ai epocii de mâine, încercați să fiți mai buni !*

c) **atribut adverbial:**

- *Tineri de mâine, nu vă pierdeți speranța !*

- 3) are o punctuație specifică și obligatorie:

- *Maria, vino la masă !*
- *Vino, Maria, la masă !*
- *Vino la masă, Maria !*

➤ **Virgula vocativului poate separa grafic două PP în raport de juxtapunere prin conjuncția coordonatoare copulativă și:**

- *Vino, Maria, ¹/ și termină-ți supa !²/*

➤ Se știe că **și** copulativ nu acceptă virgula înaintea sa, așa că, dacă „dispare” vocativul, „dispare cu virgule cu tot”, rămânând structura:

- *Vino*¹ / **și** *termină-ți supa* !² /

 Despre situațiile în care conjuncțiile coordonatoare acceptă virgula în fața lor s-ar putea scrie o lucrare foarte interesantă și utilă tuturor.

4) se însoțește cu un verb la modul imperativ:

- *Radu*, șterge tabla !
- *Copii*, mâncați-vă prăjiturile !

5) are articol hotărât la masculin singular și masculin, feminin plural:

- *Băiatule*, de ce mă superi !
- *Fetelor*, vă dau o veste bună !
- *Studentilor*, pregătiți-vă pentru examene !

6) are la masculin singular -e și la feminin singular -o, care nu sunt articole, ci **desinențe**:

- *Băiete*, fii cuminte !
- *Ileano*, ce dor îmi e de tine !

7) când este urmat de semnul exclamării, are valoare de propoziție neanalizabilă:

- *Ana-Maria* !¹ / *vino la masă*.² /

F. Articulat sau nearticulat

Substantivul este totdeauna **articulat** sau **nearticulat**. Se specifică în analiză și **dacă e nearticulat**.

- *Elevul învață*. ● *Un elev învață bine*.
- *Am vorbit cu acel elev care a luat olimpiada*.

➤ Substantivul în **G.** poate fi însoțit și de articol posesiv genitival. Pentru a avea o ordine în analiză, mai ales dacă substantivul mai are și o prepoziție, analiza arată în felul următor:

- *Noi i-am ajutat pe ai vecinului*.

pe ai vecinului = complement direct simplu;

= substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul plural, cazul **G.** (excepție de la **Ac.**);

= precedat de prepoziția simplă **pe**;

= însoțit de articolul posesiv genitival **ai**;

= articulat cu articolul hotărât enclitic **-lui**.

III. ORTOGRAFIA UNOR SUBSTANTIVE

1) Substantivele proprii se scriu cu inițială majusculă (literă mare); în anumite situații, pe coperta unor cărți sau pe genericul unor filme, pentru a se obține un efect grafic, se pot scrie și cu minuscule (literă mică): *Maria, Liviu, Roxana, Tibi, Cosmin, Andrei, Gabriel, Horia, Popescu, Ionescu, Carpați, Cluj-Napca, Facultatea de Drept* ș.a.

2) Substantivele compuse proprii, cu ambii termeni în **N. Ac.**, se scriu cu cratimă: *Drobeta-Turnu-Severin, Cluj-Napoca, Târgu-Jiu, Piatra-Olt, Ana-Maria* ș.a.

3) Substantivele compuse proprii cu al doilea termen la **G.** se scriu fără cratimă: *Valea Oltului, Valea Jiului, Valea Prahovei, Câmpia Bărăganului, Câmpia Dunării* ș.a.

4) Substantivele masculine se scriu cu trei **i** când sunt articulate cu articolul hotărât enclitic, când au terminația rădăcinii **-i** și desinența de plural **-i**:

- *copiii, fiii, uliii;*
- *bidiviii, vizitiii, zapcii;*
- *geamgiii, bragagiii, zarzavagiii.*

5) După **ș, j** se scrie **ă**, nu **e**:

- *ușă, mănăușă, păpușă, căpușă.*

6) După **ș, j** se scrie **e** numai dacă acesta aparține unui sufix (**-ean** sau **-eală**):

- *clu**jean**, dol**jean**, maramureș**ean*** ș.a.
- *greș**eală**, oblo**jeală**, pră**jeală*** ș.a.

7) **G. D.** feminin singular articulat, la substantivele feminine terminate în două vocale diferite în hiat, se formează de la singular nearticulat + articolul hotărât enclitic **-i**:

- *cutie-cutie**i** • cofetărie-cofetărie**i** • Maria-Marie**i**; Siria-Sirie**i**.*

8) **G. D.** feminin singular, la substantivele feminine care exprimă senzații, stări fiziologice, sentimente, se formează de la singular nearticulat + articolul hotărât enclitic **-i**:

- *lene-lene**i** • foame-foame**i** • sete-sete**i*** ș.a.

9) **G. D. feminin singular articulat**, la substantivele celelalte, se formează de la feminin singular nearticulat (formă identică cu pluralul nearticulat) + articolul hotărât **-i**:

- *fată* - *fete - fetei*
- *țară* - *țări - țării*
- *facultate* - *facultăți - facultății*
- *vulpe* - *vulpi - vulpii*
- *minge* - *mingi - mingii*
- *potârniche* - *potârniche - potârniche*
- *idee* - *idei - ideii*

10) **G. D. feminin singular**, la substantivele feminine terminate în secvența **-ca/-ga**, se formează cu secvența **-căi/-găi**: *Ancăi, Biancăi, Olgăi*.

11) Substantivele compuse cu cratimă, de tipul **nou-născut**, au flexiune la al doilea termen:

- *nou-născutul, nou-născutului;*
- *nou-născuții, nou-născuților.*

12) Substantivele compuse cu cratimă, de tipul **bună-cuviință**, au flexiune la ambii termeni: *bunei-cuviințe*.

IV. CONVERSIUNEA SUBSTANTIVELOR

Se mai poate numi:

- schimbarea clasei morfologice;
- schimbarea categoriei gramaticale;
- transpoziția lexico-gramaticală.

➤ Din substantive, prin conversiune, se pot obține:

1) **adjective**:

- *femeie bărbată* ● „*câini mai bărbați*”
- *pantofi balerini*

2) **adverbe**:

- a) ● *a ieși glonț* ● *a dormi buștean* ● *a se face covrig*
● *a fi frumos foc*
- b) ● *Vara a fost caniculară.* ● *Vara ne ducem la Dunărea noastră.*
(ce? sb.-subst) (când? c.c.t.-adv.)
- c) ● *Toamna este un paradox pentru noi ! (sb. - ce?, subst.)*

- **La toamnă culegem via.** (*subst.*)
 - **În această toamnă culegem via.** (*subst.*)
 - **Toamna culegem via.** (*adv.*)
- } c.c.t. - când?

3) prepoziție cu D.:

- *Fetița avea grație.*
- *Grație mamei, am învățat bunele maniere.*

4) interjecție:

- *e jale !* • *pe naiba !* • *ce dracu !*

V. MODEL DE ANALIZĂ SINTACTICO-MORFOLOGICĂ

Analizați substantivele / cuvintele subliniate din propoziția ce urmează:

❖ *Adolescența este o etapă arsă de neliniști existențiale.*

adolescența = subiect simplu
 = substantiv comun simplu
 = genul feminin, numărul singular (defectiv de plural), cazul N.
 = articulat cu articolul hotărât enclitic -a

o etapă = nume predicativ simplu
 = substantiv comun, simplu
 = genul feminin, numărul singular, cazul N.
 = articulat cu articolul nehotărât proclitic o

de neliniști = complement de agent simplu (cu nuanță cauzală)
 = substantiv comun, simplu
 = genul feminin, numărul plural, cazul Ac.
 precedat de prepoziția simplă **de**
 = nearticulat

VI. OBSERVAȚII

➤ Cu excepția articolului, care este o parte de vorbire **sinsemantică** (adică nu are valoare de sine stătătoare), toate părțile de vorbire au **locuțiuni**.

➤ **Locuțiunile substantivale** provin, în general, din infinitivele lungi ale locuțiunilor verbale:

- *aducere-aminte* • *băgare de seamă* • *nebăgare de seamă*
- *păreră de rău* • *luare de cuvânt* • *ținere de minte*
- *încetare din viață*

Aceste locuțiuni se analizează în felul următor:

❖ **Nebăgarea de seamă la volan îl costă pe șofer.**

nebăgarea de seamă = subiect dezvoltat (parte de propoziție dezvoltată neanalizabilă)

= locuțiune substantivală

= genul feminin, numărul singular, cazul N.

= articulat cu articolul hotărât enclitic -a

➤ În continuare, vom da exemple care ilustrează toate funcțiile sintactice ale acestei locuțiuni substantivale pentru a înțelege că și o locuțiune *se declină și poate avea diferite funcții*:

1) **subiect**: vezi exemplul de mai sus;

2) **nume predicativ**:

- *Asta înseamnă nebăgare de seamă.*
- *Neatenția la volan înseamnă și nebăgare de seamă.*

3) **atribut substantival genitival**:

- *Cauzele nebăgării de seamă la volan sunt diverse.*

4) **complement direct**:

- *Eu nu înțeleg nebăgarea de seamă a șoferilor.*

5) **complement indirect**:

- *La radio, discutau despre nebăgarea de seamă la volan.*

6) **complement de agent**:

- *Orice incident e generat de nebăgarea de seamă a oamenilor.*

7) **complement circumstanțial de mod**:

- *El circula cu nebăgare de seamă.*
- *Referitor la nebăgarea de seamă la volan, sunt multe de spus.*

8) **complement circumstanțial de cauză**:

- *Din cauza nebăgării de seamă la volan, apar multe neazuri.*

9) complement circumstanțial concesiv:

- *Era beat și, în ciuda nebăgării de seamă, a ajuns acasă.*

➤ Substantivul nu este prea „generos”; în schimb, prin conversiune și prin ideea de valoare, alte părți de vorbire îi îmbogățesc extraordinar de mult clasa. Același lucru se poate spune și despre adjectiv sau despre adverb.

Substantive se obțin din:

1) adjective:

- *leneșul, bogatul, nebunul, un leneș, niște nebuni, acest păgubit* ș.a.

2) adjective și locuțiuni adjectivale:

- *cel sărac, cel harnic, cea bună, cele rele* ș.a.
- *cel cu noroc, cel cu judecată, cea de milioane, cel de treabă* ș.a.

➤ Aici trebuie specificat faptul că sunt doar **substantivizate**, nu sunt substantive „absolute”, deoarece pot avea, totuși, grad de comparație specific adjectivului:

- *Cei mai buni vor răzbi în viață.*

3) pronume diferite:

- *eul, un oarecare, un te miri cine, un altul, sinele* ș.a.

4) numerele:

- *zecele, un zece, doiul, un doi, unsprezecele, acest zece* ș.a.

5) verbe la participiu:

- *invitatul, înecatul, mulțumitul, un rănit, un păgubit, acel rănit* ș.a.

6) verbe la supin:

- *cititul, fumatul, semănatul, aratul, scrisul, mersul, un scris* ș.a.

7) verbe la gerunziu:

- *suferindul, intrândul, un intrând, acest suferind* ș.a.

8) din adverbe:

- *aproapele, un bine, binele, acest bine, la bine* ș.a.

9) interjecții:

- *oful, vaiul, un of, acel of* ș.a.

10) orice altă parte de vorbire încadrată de ghilimele (în metalimbaj):

- „*ma-*”, „*b*”, „*sub*” (vezi și cap. SUBIECTUL).

➤ În alte contexte, substantivul îi împrumută numeralului **ideea de valoare substantivală** și, în acest fel, câteva numerele, fără cele **multiplicative** și **adverbiale**, când apar singure, fără substantiv, **au valoare substantivală**, ca în exemplele ce urmează:

- *Două vor pleca* ● *Amândoi au reușit.* ● *Primul este pixul meu.*
- *Cei doi ne-au mulțumit pentru ajutor.* ● *Câte doi se pregătesc deja.*

Se analizează: **două** = subiect simplu

= numeral cardinal propriu-zis cu valoare substantivală

= genul feminin, numărul plural, cazul N.

➤ În cele din urmă, substantivul reușește să includă **numeralul cardinal propriu-zis**, cu totul, în clasa morfologică a sa, în următoarele situații:

1) când numeralul are funcție de **atribut apozitional**:

- *Copiii au luat nota zece.*

atr. apoz.

(expr. prin subst.)

- *Bunica s-a născut în anul 1940.* [= în anul **Eminescu, Brâncuși** ș.a.]

atr. apoz.

(expr. prin subst.)

2) când numeralul are funcție de **subiect**:

- *Ce înseamnă 2005 pentru voi?*

subiect

(expr. prin subst.)

- *33 a plecat deja în cursă.* [sportivul, maratonistul cu numărul de

subiect

concurș 33]

(exprimat prin subst.)

Disociați, fiind atenți la acord:

- *33 au plecat în cursă.*

subiect

(expr. prin num. card. propriu-zis cu val. subst.)

- *33 a plecat deja în cursă.* [sportivul, maratonistul]

subiect

(exprimat prin subst.)

➤ Același lucru se întâmplă și cu adjectivul, și cu adverbul, cum se poate constata din exemplele ce urmează:

Disociați, fiind atenți la acord:

- *Ei îi stă bine cu această culoare portocalie.* (care? - portocalie)

atr. adj.

(adj. propriu-zis)

- *Ei îi stă bine cu roșu.* (cu ce? - cu ceva)

c.ind.

(subst.)

- *Bine faci, bine găsești.* (aici, după unii cercetători, ar fi

subst.

(c.d.)

subst.

(c.d.)

numai substantivizare)

- *Costumul albastru e nou.*

adj.

- *Albastru de Voroneț nu găsești nicăieri în altă parte.*

subst.

(sb.)

Situații precum cele din ultimele propoziții citate au fost posibile datorită unui **tip special de conversiune**, și anume **sintactic**, așezând numeralul, adjectivele și adverbele, din exemplele de mai sus, în contexte adecvate clasei substantivului, adică în postura de subiect, de complement direct sau de complement indirect.

ARTICOLUL

I. DEFINIȚIE

Articolul (art.) este partea de vorbire flexibilă care însoțește un substantiv, arătând, de obicei, măsura în care obiectul denumit este cunoscut vorbitorilor.

Are următoarele trăsături:

- 1) este doar un instrument gramatical;
- 2) ajută substantivul pentru a-l individualiza;
- 3) ajută la marcarea cazurilor;
- 4) este element de legătură între substantiv și un determinant:
 - **Elevul** *acesta este bun.* ● **Elevii** *noștri învață.*
- 5) este marcă a substantivizării altor părți de vorbire:
 - *eul, leneșul, un oarecare, invitatul, culesul, cel bogat, cel cu noroc.*

II. CLASIFICAREA ARTICOLELOR

1) Articolul hotărât enclitic

- Se numește **hotărât** pentru că obiectul este considerat drept cunoscut: *elevul, profesorul, cartea, pixul.*
- Se numește **enclitic** pentru că se alipește, se atașează la sfârșitul substantivelor.

	Sg.		Pl.	
	m.n.	f.	m.	f.n.
N. Ac.	- (u)l, - le - a, - (ă)l	- a - (u)a	- i	- le
G. D.	- (u)lui - lui - (e)i	- (e)i - (ă)i - (i)i - (ie)i	- lor	
V.	- le	-		

➤ Substantivele proprii masculine și cele feminine terminate în - *i*, - *o*, - *e* sau în *consoană* se articulează în poziție proclitică, deci au *articol hotărât proclitic*:

- *lui Dan, lui Ali, lui Grivei, lui Popescu;*
- *lui Vichi, lui Cati, lui Jeni, lui Adi;* • *lui Dodo, lui Jojo;*
- *lui Euridice, lui Euterpe;*
- *lui Carmen, lui Catrinel, lui Ferial, lui Milagros.*

➤ Articol hotărât proclitic există și în următoarele situații:

- *lui tata-mare, lui nenea, lui tanti, lui papa, dar mamei-mari;*
- *lui martie, lui august, lui mai, lui septembrie;*
- *lui zece, lui o mie, lui ungurean, lui 1948, lui Marte;*
- *lui frate-meu, lui socru-meu, dar soră-mii.*

➤ Substantivele comune feminine de tipul *cafea, perdea, pijama, sarma, musaca, baclava, stea, șosea* ș.a. nu sunt articulate prin simpla prezență a vocalei -*a* în finalul lor, ci o altă vocală -*a*, care se atașează, este articolul hotărât: *cafeaua, perdeaua, pijamaua, sarmauă, musacauă, baclavauă, steauă, șoseauă* ș.a.

Aceeași situație apare și la plural: abia al doilea - *le* este articolul: *cafelele, perdelele, pijamalele, șoselele* ș.a.

La substantivele **invariabile** articulabile se manifestă cel mai clar rolul articolului de a crea distincții morfologice: *unchi* (sg. și pl.), dar în *unchiul* și *unchii* distincția e clară. Alte exemple:

- *ochi - ochiul - ochi - ochii* • *tei-teiul - tei - teii*
- *pui - puiul - pui - puii* • *pisoii - pisoiiul - pisoii - pisoii*
- *vraci - vraciul - vraci - vracii* • *rinichi - rinichiul - rinichi - rinichii*

O altă problemă care trebuie amintită este aceea a substantivelor masculine terminate în desinența -*ă*: *tată, popă, pașă, vlădică, agă*.

Aceste substantive vor fi însoțite de articol hotărât -*a*: *popa, tata, papa, vlădica, aga* ș.a.

Substantivul comun **tată** are două forme articulate, dar diferențiate lexical și sintactic, adică:

- *tata*, „tatăl meu” - fără atribut:

- *Tata e foarte bun.* • *Tata există în mine ca o oglindă parentală.*

- *tatăl*, cu sensul „Dumnezeu” este substantiv propriu + atribut:

- „*Tatăl nostru care ești în ceruri...*” • *Tatăl nostru muncește foarte mult.*

La **G.D.** articulat, substantivul *tată* are formele *tatei/lui tata* (fără atribut) sau *tatălui* (cu atribut); substantivul *popă* primește articolul hotărât –i, iar *vlădică* are, conform noilor reglementări, trei forme în variație liberă: *vlădicăi/vlădicii/vlădichii*. Substantivul propriu *Tată*, are numai forma *Tatălui*:

- *Tatei / lui tata îi plac alunele.*
- *Tatălui meu îi plac alunele.*
- *Sutana popii e neagră.*
- *În numele Tatălui...*

Uneori, în vorbire, suntem tentați să nu pronunțăm articolul hotărât, dar în scriere el trebuie neapărat semnalat:

- *Nu mai face pe nebunul !*
- *Face și el pe deșteptul !*

Pentru substantivele împrumutate recent, neadaptate, articolul hotărât enclitic (singular și plural) se leagă cu cratimă:

- în împrumuturile a căror finală prezintă deosebiri între scriere și pronunțare: *acquis-ul* [achiul], *show-ul* [șoul];
- în împrumuturile care au finale grafice neobișnuite la cuvintele vechi din limba română: *dandy-ul, party-ul, story-ul*;

Se recomandă atașarea fără cratimă a articolului la împrumuturile – chiar neadaptate sub alte aspecte – care se termină în litere din alfabetul limbii române pronunțate ca în limba română: *boardul, trendul, weekendul*.

2) Articolul nehotărât proclitic

- Se numește *nehotărât* pentru că obiectul este considerat necunoscut: *un elev, un profesor, o carte, un pix, un apartament, o doamnă, un brad.*
- Se numește *proclitic* pentru că se așază în fața substantivului:

	Sg.		Pl.	
	m.n.	f.	m.	f.n.
N. Ac.	un	o	niște	
G. D.	unui	unei	unor	

Singura problemă pe care o ridică articolul nehotărât proclitic este confuzia lui *un / o / niște* cu alte părți de vorbire (vezi, mai jos, *Valorile morfologice...*).

3) Articolul posesiv-genitiv

• Se numește **posesiv** deoarece participă la formarea pronumelor (adjectivelor) posesive:

• *Copilul este al tău. Copilul acesta al tău este isteț foc.*

• Se numește **genitiv** pentru că marchează cazul **G.**, însoțind un substantiv (sau un substitut) în acest caz:

• *Caietele sunt ale elevei. Aceste caiete ale elevei sunt aici.*

• *Pixurile sunt ale lor. Aceste pixuri ale unora sunt aici.*

	Sg.		Pl.	
	m.n.	f.	m.	f.n.
N. Ac.	al	a	ai	ale
G. D.	-	-	alor	

➤ Greșelile nepermise pe care le fac unii elevi sunt cauzate de faptul că:

a) nu știu că **G. D.** la pronumele posesive se formează numai cu **alor**:

{	• <i>Cartea este a mea.</i>	- analiză greșită
	pr. pos. G.	(d.p.d.v. cazual, nu e G, ci N.)
{	• <i>Cartea este a unor mei.</i>	- analiză corectă
	pr. pos. G.	(d.p.d.v. cazual, este G)

b) nu știu că adjectivul posesiv, fiind adjectiv, se acordă în gen, nr. și în **caz** cu substantivul pe care îl determină:

{	• <i>Copilul prietenei mele e bun.</i>	G. (corect d.p.d.v. al acordului;
	adj. pos. G.	este G.)
{	• <i>Prietenele mele au copii buni.</i>	G. (incorect d.p.d.v. al acordului;
	adj. pos. G.	nu e G, ci N.)

➤ Tot o problemă de acord, pe care a rezolvat-o noua ediție a DOOM, apare în situațiile:

- *Un coleg de-al meu.*
- *Un coleg al meu.*
- *Un coleg de-ai mei.*

În construcția cu prepoziția *de* (care și-a pierdut sensul partitiv, dobândind sensul „de felul”) + pronume posesiv, norma actuală admite atât pluralul, cât și singularul.

4) Articolul demonstrativ-adjectival

● Se numește **demonstrativ** pentru că se formează de la pronumele demonstrativ de depărtare: (a)cel, (a)cea, (a)cei, (a)cele.

● Se numește **adjectival** pentru că:

a) însoțește adjective propriu-zise, pe care le articulează:

● Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare

● elevul cel bun, eleva cea harnică;

b) însoțește adjective sau locuțiuni adjectivale pe care doar le substantivizează și le articulează, nu le transformă în substantive „absolute”, pentru că mai pot avea un grad de comparație, „cochetând” astfel cu două clase morfologice:

● cel bun, cel bogat, cea harnică

● cel cu noroc, cel cu judecată, cel de cuvânt;

c) însoțește participii și supine pe care doar le substantivizează și le articulează:

● cel invitat, cel mulțumit, cel înecat

● cel cules, cel semănat, cel citit;

d) însoțește gerunzii pe care doar le substantivizează și le articulează:

● cel suferind, cea aburindă, cele fumegânde.

● Articolul demonstrativ-adjectival se poate confunda cu pronumele demonstrativ și cu adjectivul demonstrativ (vezi **Valorile morfologice...**, în continuare,):

	Sg.		Pl.	
	m.n.	f.	m.	f.n.
N. Ac.	cel	cea	cei	cele
G. D.	celui	celei	celor	

● Articolul demonstrativ-adjectival **cel** participă la alcătuirea gradelor de comparație ale adjectivului și ale adverbului, formând gradul superlativ relativ:

● *Andrei este cel mai serios din grupă.*

● *Elevul cel mai bun este apropiat de toți.*

● *El desenează cel mai frumos dintre toți.*

● *Ea desenează cel mai frumos dintre toți.*

III. VALORILE MORFOLOGICE ALE UNOR CUVINTE CARE SUNT ȘI ARTICOLE

UN poate fi:

1) articol nehotărât proclitic:

- *Am admirat un tablou la Muzeul de Artă.*

2) numeral cardinal cu valoare adjectivală:

- *Eu am un băiat, tu ai doi.* • *Am cerut un caiet, nu două.*

- *Dați-mi și mie un pix !*

numai un pix ! încă un pix !

doar un pix ! cel puțin un pix !

măcar un pix ! un singur pix !

- *Nu-mi dați decât un pix !*

3) adjectiv nehotărât:

- *Un copil desenează, altul citește.*

4) substantiv (prin conversiune):

- *„Un” este un cuvânt monosilabic.*

NIȘTE poate fi:

1) articol nehotărât proclitic, N. Ac. plural:

- *Mi-au telefonat niște studenți albanezi.*

2) adjectiv nehotărât (când stă lângă substantiv la numărul singular):

- *Am cumpărat niște brânză și niște ciocolată.*

3) substantiv (prin conversiune):

- *„Niște” este un cuvânt bisilabic.*

I poate fi:

1) substantiv:

- *I este o vocală în alfabetul latin.*

2) articol hotărât enclitic (face corp comun cu substantivul):

- *Ceasul gării e defect.*

- *Tema elevei e corectă.*

- *Vitrina cofetăriei e aranjată frumos.*

- *Corinei i-am telefonat.*

- *Tatei îi plăcea ordinea.*

- *Olgăi i s-au adus mulțumiri.*

3) pronume personal în **D.**, forma neaccentuată:

- **I** se spune să învețe.

- **I** le ofer cu plăcere.

4) pronume personal în **Ac.**, forma neaccentuată:

- **I-am** ajutat pe elevii mei.

5) verb predicativ personal (= a exista):

- Unde-**i** telecomanda?

6) verb predicativ impersonal (= a se întâmpla, a trebui):

- Dacă-**i**¹/ să câștige²/, câștigă.³/

7) verb copulativ personal:

- Mama-**i** blândă și frumoasă.

8) verb copulativ impersonal:

- Nu-**i** bine¹/ să lipsești de la școală.²/

9) verb auxiliar personal:

- Copilu-**i** ajutat de părinții săi. • Le-**i** duce¹/ cum vei putea.²/

10) verb auxiliar impersonal:

- Nu-**i** indicat¹/ să stai picior peste picior.²/

- Nu **i-a** fost dat¹/ să fie campion.²/

11) interjecție:

- **I** ! ce grea este ecuația asta !

12) substantiv (prin conversiune):

- „**I**” este și verb auxiliar.

A poate fi:

1) substantiv :

- Litera **a** este prima din alfabet.

2) articol posesiv-genitival :

- O carte **a** fetei este nouă.

3) articol hotărât enclitic (face corp comun cu substantivul sau cu adjectivul antepus) :

- Elev**a** scrie. Maria**a** învață. Oltenia**a** e o regiune.

- Tata**a** lucrează.

- Tânăra**a** fată va reuși.

4) articol demonstrativ :

- **A** bătrână e cam bolnavă. Fata **a** frumoasă e acolo.

5) pronume demonstrativ de depărtare :

- **A** de acolo este sora mea.

6) adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare:

- Casa a de la dreapta e a ta?

7) verb auxiliar:

- De-a fi¹ / să mor² /, să nu plângeți³. / (pentru viitor)
- El a înțeles totul. (pentru perfectul compus)

8) prepoziție:

a) cu cazul **Ac.**:

- Miroase a levănțică. Miroși a fân proaspăt cosit !
 - Aveau pixuri a 10.000 de lei bucata.
 - Temele a trei dintre ei sunt corecte.
a mulți
 - El n-a venit¹ /, din cauza a ceea ce s-a întâmplat². /
a ce s-a întâmplat². /
a câte s-au întâmplat². /
 - El n-a venit din cauza a tot¹ / ce s-a întâmplat². /
 - Ei au venit¹ /grație a ceea ce li s-a promis.² /
a ce li s-a promis.² /
a câte li s-au promis.² /
 - El trage a sărăcie. • Parcă urlă a pustiu.
- b) marcă a infinitivului: a pleca, a învăța, a citi, a veghea ș.a.

9) interjecție:

- Mă uit în gât și tu trebuie să spui: **A !**
- **A !** mi-am adus aminte.

10) substantiv (prin conversiune):

- „**A**” este și prepoziție.

 poate fi:

1) substantiv:

- O este o literă în alfabetul latin.

2) articol nehotărât proclitic:

- Am vizitat o moschee din centrul Ierusalimului.

3) adjectiv nehotărât:

- O elevă scrie, alta învață.

4) pronume personal în **Ac.**, forma neaccentuată, cu rol de complement direct:

- O ajutăm pe mama cu plăcere.
- Pe mama o ajutăm cu plăcere.

5) pronume personal în **Ac.**, valoare neutră, fără funcție:

- *A luat-o la fugă. Na-ți-o frântă că ți-am dres-o.*
- *Au ținut-o una și bună.* • *Au luat-o la sănătoasa.*

6) pronume personal în **Ac.**, valoare neutră, cu rol de complement direct, deoarece reia o **CD**:

- *Că e un ignorant¹ !, o știe toată lumea². !*
- *Dacă te-am certat¹ !, am făcut-o² !, pentru că te iubesc³. !*

7) numeral cardinal cu valoare adjectivală:

- *Dă-mi o furculiță și un cuțit.*
- *Profesoara are o fată și doi băieți.*
- *Dați-ne și nouă o idee !*

măcar o idee !

doar o

numai o

barem o

încă o

musai o

cel puțin o

- *Dați-ne o singură idee !*
- *Nu-mi trebuie decât o idee.*

8) verb auxiliar (pentru viitor, perfect compus și prezumtiv):

- *El o să plece cu avionul.*
- *Hai¹ ! că n-o fi foc !² !*
- *El o fost la Timișoara.*
- *O fi plecând până acum.*
- *O fi venit oare?*

9) interjecție: • *O ! ce brad frumos !* • *O ! ce bine arăți !*

10) substantiv (prin conversiune):

- *„O” este și articol.*

CEL poate fi:

1) articol demonstrativ adjectival:

a) când însoțește adjectivul și îl articulează:

- *Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, elevul cel bun;*

b) când substantivizează adjective și locuțiuni adjectivale:

- *cel bogat, cel harnic, cel mic, cel neastâmpărat*
- *cel cu noroc, cel cu judecată, cel cu scaun la cap;*

- c) când ajută la formarea gradelor de comparație ale adjectivului și adverbului:
- *Gabriel este cel mai blond dintre ei.*
 - *El scrie cel mai corect pentru vârsta lui.*
- d) când substantivizează participii, supine și gerunzii:
- *cel invitat, cel multumit, cel prădat*
 - *cel cules, cel citit, cel explicat*
 - *cel suferind, cel aburind.*
- 2) adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare, forma scurtă:
- *Cel moșneag uită mereu.*
 - *Au urcat pe cel deal, pe cel colnic...*
 - *Sertarul cel din dreapta e al tău?*
- 3) pronume demonstrativ de depărtare forma scurtă:
- a) • *Cel de la Iași este mai vechi.* • *Pe cel din copilărie nu-l voi uita !*
- *Au urcat pe cel de piatră.*
- b) • *Cel de la stânga e al meu.* • *Cel din față e al lui.*
- c) • *Cel al colegului n-a fost corectat.*
- *Cel al Claudiei este colonel.*
- d) • *Am văzut pe cel¹ / care a spart geamul². /*
- e) • *Cel de ieri a fost mai greu.* • *Cel de mâine va fi mai ușor.*
- *Cel de acolo e fiul meu.* • *Cel de aici n-are frișcă.*
 - *Îl vreau pe cel de sus, nu pe cel de jos.*

4) substantiv (prin conversiune):

- „*Cel*” este un cuvânt monosilabic.

IV. OBSERVAȚII

➤ *Articolul* este o parte de vorbire sinsemantică (adică nu funcționează singur, ci este doar **instrument gramatical**, alături de prepoziție și de conjuncție).

➤ *Articolul cei, cele* nu ajută la conversiunea numeralului cardinal, ci doar îl articulează:

- *Cei trei au reușit.*
- *Cele trei sunt caietele mele.*

subiect N.

(num. card. cu val. subst. art. cu art. dem. adj.)

- Articolul posesiv-genitival intră în componența numeralului ordinal:
- **Al doilea a plecat ieri.**
- Articolele **cel, cea, cei, cele** intră în componența pronumelui relativ compus:

	Sg.		Pl.	
	m.	f.	m.	f. n.
N. Ac.	cel ce	cea ce (inv.)	cei ce	cele ce
G. D.	celui ce	celeii ce	celor ce	

Normele actuale, stabilite prin cea de-a doua ediție a DOOM, acceptă existența pronumelui relativ compus, feminin singular *cea ce*. De asemenea, se precizează că pronumele relativ compus *ceea ce* (considerat până de curând a fi singurul pronume relativ compus!) este de genul neutru :

- *I-am rugat să rămână, ceea ce au și făcut.* (faptul care, lucru care)
- *Ceea ce s-a întâmplat ne-a bulversat pe toți.*

Pentru a-i da valoare de **G.D.**, se folosește construcția analitică cu prepoziția **a** :

- *El n-a venit¹, / din cauza a ceea ce a auzit². /*
c.d. în Ac. cu sens de G.
- *El a venit¹ /, grație a ceea ce a auzit². /*
c.d. în Ac. cu sens de D.

Deci, datorită prepoziției simple **a**, cu **Ac.**, precedată de prepoziție sau de locuțiune prepozițională cu **G.** sau cu **D.**, se poate da nuanță, sens de **G.** ori de **D.** unor părți de propoziție. (vezi și **Pronumele relativ**)

Disociați formele analitice de **G.**, obținute cu ajutorul prepoziției **a**:

{	a = prepoziție	• Tezele a trei sunt corecte. a mulți
	a = articol	• Tezele a multora dintre ei sunt corecte. (Tezele multora...)

➤ Există situații când articolul hotărât enclitic nu trebuie comentat în analiza gramaticală: **dânsul, dânsese, unele, altele** sau **în sinea** ș.a.

➤ Nu se comentează nici articolul demonstrativ din componența gradelor de comparație, nici articolul posesiv-genitival din componența numeralului ordinal.

➤ Din punctul de vedere al flexiunii, substantivele au:

I. declinare nearticulată (lipsită de articol):

N. subiect	● <i>Aceste <u>persoane</u> sunt competente.</i>
G. atribut	● <i>Reputația acestor <u>persoane</u> e bună.</i>
D. c. ind.	● <i>O să le telefonăm acestor <u>persoane</u>.</i>
Ac. c. dir.	● <i>Noi le apreciem <u>pe aceste persoane</u>.</i>

II. declinare articulată (cu articol hotărât sau cu articol nehotărât):

a) N. subiect	● <i>Elevul scrie.</i>
G. atribut	● <i>Tema elevului e corectă.</i>
D. c. ind.	● <i>I-am dat elevului nota zece.</i>
Ac. c. dir.	● <i>Eu îl ajut pe elevul bolnav.</i>
b) N. subiect	● <i>Un elev scrie.</i>
G. atribut	● <i>Tema unui elev e greșită.</i>
D. c. ind.	● <i>I-am dat unui elev nota zece.</i>
Ac. c. dir.	● <i>Eu îl ajut pe un elev bolnav.</i>

➤ Substantivele compuse prezintă unele particularități morfologice care justifică tratarea lor aparte, pentru că flexiunea lor depinde de gradul de sudură dintre termenii constitutivi și de natura acestora:

- ***nou-născutul, nou-născutului ș.a.***

➤ Atenție și la scrierea omofonelor:

- ***al / a-l; cel / ce-l; ai / a-i***

ADJECTIVUL

I. DEFINIȚIE

Adjectivul (adj.) este partea de vorbire flexibilă, cu înțeles lexical deplin, care exprimă o însușire calitativă sau cantitativă a unui obiect, acordându-se cu substantivul sau cu un substitut al său (pronume sau numerele cu valoare substantivală).

II. CE SE ANALIZEAZĂ LA UN ADJECTIV?

A. Funcțiile sintactice

1. Funcțiile sintactice ale adjectivelor fără prepoziție:

a) atribut adjectival, în diferite cazuri:

- N. • Copiii **buni** sunt ajutați de destin.
- G. • Temele elevei **serioase** sunt corecte.
- D. • I-am dat unei eleve **harnice** nota zece.
- Ac. • Toată lumea îi respectă pe elevii **silitori**.
- V. • **Dragă** mamă ! **Dulce** Românie !

b) nume predicativ (numai în N.)

- Copilul **este drăgălaș**.
- Rezultatele **sunt excelente**.
- Trandafirii **sunt roșii**.
- Pepenele **e copt**. • Caisul **e înflorit**. } *adjectiv participial*
- El **părea dominat** de fobii.
- „Nu-i **frumos**¹ / ce e **frumos**² /, ci-i **frumos**³ / ce-mi place mie.⁴ /”

c) element predicativ suplimentar:

- Elevele privesc **atente** la profesoara lor.
- „De la gârlă-n pâlcuri dese / **Zgomotoși** copiii vin.”
- O știam **blândă** și generoasă. • **Îi credeam serioși**.

2) Funcțiile sintactice ale adjectivelor cu prepoziție:

a) complement indirect:

- **Din galben** *s-a făcut roșu.*
- **Din leneș și impertinent** *a devenit harnic și respectuos.*

b) complement indirect (de relație):

- „**De frumoasă e frumoasă**^{1/}, *dar nu știe-a ține-o casă.*^{2/}”

c) complement circumstanțial de timp:

- **Îl cunosc de tânăr.**
- **De mică mințea.**

d) complement circumstanțial de mod:

- **Era mai mult moartă decât vie.**

e) complement circumstanțial de cauză:

- **De rea**^{1/} *ce e*^{2/}, *n-are un amic.*^{1/}
- **De infatuat**^{1/} *ce e*^{2/}, *nu-și mai încapă în piele.*^{1/}

B. Clasificarea adjectivelor

Adjectivele se clasifică:

- în funcție de terminație;
- în funcție de formele flexionare;
- în funcție de structura morfematică.

I. În funcție de terminație, adjectivele sunt **variabile** și **invariabile**.

Adjectivele variabile au, de regulă, două terminații, dar pot avea și o terminație și tot variabile sunt:

1) Adjectivele cu două terminații:

a) exprimă **calități**:

bun, generos, frumos, calm, serios, altruist, silitor, onest ș.a.;

b) exprimă **defecte**:

rău, calic, urât, nervos, neserios, infatuat, egoist, leneș ș.a.;

c) denumesc **culori**:

roșu, galben, albastru, verde, negru, alb ș.a.;

- d) provin din **substantive** prin derivare cu sufixe adjectivale:
medical, dentar, atomic, românesc, auriu, microbial ș.a.;
- e) provin din **verbe la participiu** prin conversiune:
invitat, înecat, sufocat, prăbușit, mulțumit ș.a.
- f) provin din **verbe la supin** prin conversiune:
arat, semănat, săpat, udat, citit, fumat ș.a.
- g) provin din **gerunziu acordat** prin conversiune:
aburindă, sângerândă, tremurândă, fumegândă ș.a.

➤ Aceste adjective se numesc și **calificative**, dar mai există și șapte grupe de adjective **determinative**, provenite din pronume, tot prin conversiune. Acestea sunt:

- a) adjective posesive:
 ● *Elevii **mei** sunt serioși.*
- b) adjective de întărire:
 ● *Ea **însăși** a scris poezia.*
- c) adjective demonstrative:
 ● *Elevul **acesta** e olimpic.*
- d) adjective negative:
 ● ***Niciun** elev nu e absent.*
- e) adjective interogative:
 ● ***Ce** temă avem?*
- f) adjective relative:
 ● *Eu nu știu / ce temă avem./*
- g) adjective nehotărâte:
 ● ***Fiecare** elev trebuie să știe gramatică.*

➤ Tot **adjective determinative** sunt și cele care provin din numeral, numai că procedeul folosit pentru formarea lor nu este nici derivarea, nici conversiunea, cum se crede de obicei; în aceste cazuri intervine a treia cale prin care adjectivul își îmbogățește clasa, și anume prin **valoarea adjectivală** pe care o capătă cinci grupe de numere diferite, care se acordă în gen, număr și în caz cu substantivul determinat:

- a) numeral cardinal propriu-zis:
 - **Trei elevi au luat premii la olimpiadă.**
- b) numeral cardinal colectiv:
 - **Ambii copii sunt medici.**
- c) numeral cardinal multiplicativ:
 - **Copiii mei au depus un efort înzecit.**
- d) numeral cardinal distributiv:
 - **Câte trei elevii au primit diplome.**
- e) numeral ordinal propriu-zis:
 - **Primul copil se numește Andrei.**

2) **Adjectivele cu o terminație** sunt terminate în desinența -e; de exemplu:

- **mare, tare, subțire, moale, veche, rece, tulbure;**
- **cuminte, fierbinte, iute;**
- **limpede, verde;**
- **rapace, sagace, tenace, vorace.**

Adjectivele invariabile au mai multe surse de proveniență:

- a) provin din adverbe prin conversiune:
 - **asa, asemenea, astfel (de), altfel (de), anume, atare, aparte, aieva;**
 - **bine, gata, mai presus, mai prejos;**
- b) sunt adjective cu iz arhaic:
 - **ditai, dihai, ditamai, cogeamite, coșcogeamite, leoarcă, sadea, ad-hoc, otova, doldora;**
- c) provin din locuțiune adverbială:
 - **cumsecade;**
- d) sunt adjective neologice, terminate în -ce:
 - **atroce, ferică, precoce, locvace, vivace, feroce (fără rapace, sagace, tenace, vorace, menționate mai sus, la punctul 2, care sunt adjective variabile cu două forme flexionare);**
- e) sunt adjective care denumesc culori neologice:
 - **gri, bej, maro, kaki, mov, lila, bordo, corai;**
- f) sunt neologisme adaptate sau neadaptate:
 - **rococo, cloș, forte, ecosez, pane.**

II. În funcție de formele flexionare, adjectivele pot avea:

1) patru forme flexionare (unde Ø, -ă, -i, -e sunt desinențe, adică o secvență care se schimbă cu alta)

Sg.		Pl.	
m. n.	f.	m.	f. n.
Ø	-ă	-i	-e

- *bun, bună, buni, bune;*
- *modern, modernă, moderni, moderne;*
- *luminos, luminoasă, luminoși, luminoase;*
- *înalt, înaltă, înalți, înalte;*
- *gras, grasă, grași, grase;*
- *crud, crudă, cruzi, crude;*
- *negru, neagră, negri, negre* ș.a.

2) trei forme flexionare:

A)

Sg.		Pl.
m. n.	f.	m. f. n.
Ø	-ă	-i

- *mic, mică, mici;*
- *lung, lungă, lungi;*
- *larg, largă, largi;*
- *drag, dragă, dragi;*
- *adâncă, adâncă, adânci;*
- *românesc, românească, românești* ș.a.

B)

Sg.		Pl.
m. n.	f.	m. f. n.
-iu	-ie	-ii

- *auriu, aurie, aurii;*
- *argintiu, argintie, argintii;*
- *pământiu, pământie, pământii;*
- *fistichiu, fistichie, fistichii* ș.a.

C)

Sg.	Sg. și pl. f. / Pl. n.	Pl.
m.n.		m.
-tor Ø	-toare	-tori

- *încântător, încântătoare, încântători;*
- *atrăgător, atrăgătoare, atrăgători;*
- *folositori, folositoare, folositori;*
- *răbdător, răbdătoare, răbdători* ș.a.

3) două forme flexionare:

Sg.	Pl.
m. n. f.	m. f. n.
-e	-i

- *mare, mari;*
- *tare, tari;*
- *subțire, subțiri;*
- *moale, moi;*
- *tulbure, tulburi;*
- *fierbinte, fierbinți;*
- *cuminte, cuminiți;*
- *iute, iuți;*
- *limpede, limpezi;*
- *verde, verzi;*
- *rece, reci;*
- *dulce, dulci;*
- *veche, vechi;*
- *rapace, rapaci;*
- *sagace, sagaci;*
- *tenace, tenaci;*
- *vorace, voraci* ș.a.

4) o formă flexionară (de fapt, au desinența zero, adică nu se mai schimbă cu altceva):

Sg. pl.
m. f. n.
Ø

- *maro, gri, bej, kaki, lila, bordo, oranj, mov* ș.a.

III. Din punctul de vedere al structurii morfematice, adjectivele sunt:

1) adjective simple:

- *bun, rău, albastru, luminos, atrăgător, auriu* ș.a.;

2) adjective compuse:

- *atotștiutor, binefacător, cuminte, cumsecade* ș.a.;
- *galben-auriu, latino-american, propriu-zis* ș.a.;

3) locuțiuni adjectivale:

- *cu noroc, cu stare, cu judecată, cu scaun la cap;*
- *de seamă, de treabă, de prisos, de caracter;*
- *la locul lui, tot unul și unul, ruptă din soare;*

C. Acordul adjectivului cu regentul nominal

Adjectivul se acordă în gen, număr și în caz cu substantivul determinat sau cu un substitut al substantivului (pronume sau numeral cu valoare substantivală):

- *Copilul neastâmpărat trebuie educat.*
- *Oamenii generoși au noroc în viață.*
- *Spune-mi ceva valabil despre el.*
- *Unei prietene a noastre îi plac parfumurile fine.*
- *Colegei înseși i-au plăcut inelele tale.*
- *Amândouă fetele sunt profesoare.*
- *Pixurile verzi, albastre și negre ale tale sunt aici.*
- *Ne-am adresat unei colege considerate punctuală.*
- *Am făcut o călătorie pur livrescă.*
- *Aceasta e o situație analoagă celei știute.*
- *Avea o comportare funambulescă.*
- *Colegii, ofușcați, n-au mai venit la petrecere.*
- *Bărbatul rănit e la etajul I.*
- *Câmpia semănată va da roade.*
- *Avea o rană sângerândă.*

➤ În funcție de acordul în gen, număr și caz, unele pronume pot deveni sau nu adjectiv.

Disociați:

{	● <i>Cartea aceasta e nouă.</i> (atr. adj.) adj. pron. dem. în N.
	● <i>Cartea acesteia e nouă.</i> (atr. pron. în G.) pron. dem. în G.
{	● <i>Mama sa e medic.</i> (atr. adj.) adj.pron. pos. în N.
	● <i>Mama lui e medic.</i> (atr. pron. în G.) pron. pers. în G.

➤ În funcție de acord, unele forme gramaticale sunt sau nu corecte.

Disociați:

- *Mama i-a dat vecinului acesta un cățeluș.* – Greșit (pentru că nu apare acord și în caz)
- *Mama i-a dat vecinului acestuia un cățeluș.* – Corect (aici apare acord total, în gen, nr. și caz)
- *Sora unei colege a mea a venit.* – Greșit
- *Sora unei colege a mele a venit.* – Corect

D. Articolul la adjective

Unele adjective poartă **articolul hotărât enclitic** atunci când au funcție de atribut și sunt așezate în fața unui substantiv care ar trebui să fie articulat:

- *Harnicul elev o să reușească în viață.*

De fapt, în exemplul de mai sus, articolul este tot al substantivului (*elevul harnic*), dar prin antepunere apare acea situație, deoarece este preluat de adjectiv de la substantiv.

- *Harnicul elev = elevul harnic.*

Singurele adjective care, prin poziția antepusă substantivului, nu primesc articol hotărât sunt *tot* și *întreg*.

- *Tot timpul citește.*
- *Toți elevii învață cu plăcere la gramatică.*
- *Întreg poporul trebuie să muncească.*

➤ Când un adjectiv este precedat de **articolul nehotărât proclitic**, în analiză, de drept și de fapt, el aparține tot substantivului:

- *El a fost martorul unui nou început.*
- *Au admirat o minunată statueta.*

E. Gradele de comparație

Din punctul de vedere al gradelor de comparație, adjectivele sunt de două feluri: **comparabile** și **necomparabile**.

I. Adjectivele comparabile au trei grade de comparație: gradul pozitiv, gradul comparativ și gradul superlativ.

1. Gradul pozitiv este reperul față de care se stabilește comparația propriu-zisă, având o încărcătură semantică deosebită, deoarece **arată o însușire a unui obiect, în mod absolut:**

- *elev silitor, coleg premiant, om nebun, câine rău.*
- *El este gras. • Ea este gospodină. • El este delăsător.*

2. Gradul comparativ este:

a) de egalitate:

- *Tata e la fel de truditor ca mama. • Tare ca piatra este pâinea aceasta.*
tot așa de $\sqrt{\text{E la fel de tare ca piatra.}}$
tot atât de

b) de inegalitate (de superioritate):

- *Tata e mai înalt decât mama.*

c) de inegalitate (de inferioritate):

- *Mama e mai puțin înaltă decât tata.*

3. Gradul superlativ este de două feluri:

a) relativ (de superioritate):

- *Acest articol este cel mai vandabil dintre toate.*
din magazin.

b) relativ (de inferioritate):

- *Acest articol este cel mai puțin vandabil dintre toate. (dintre+pl.)*
din magazin. (din+sg.)

c) absolut (de superioritate):

- *Acest articol e foarte vandabil.*

d) absolut (de inferioritate):

- *Acest articol e foarte puțin vandabil.*

➤ **Alte modalități de realizare a superlativului absolut:**

– prin lungirea și repetarea unor sunete:

- *buun exemplu ! • rrău ! • mmizerabil !*

– prin repetarea adjectivului:

- *bună, bună era • drum lung, lung;*

– prin repetarea substantivului provenit din adjectiv, dar la G. plural:

- *era frumoasa frumoaselor • este prostul proștilor;*

- prin înlocuirea adjectivului cu un substantiv cu aceeași rădăcină:
 - **scumpe** *de față* • **bunătate** *de om*;
- prin adverbe, substantive și adjective devenite mijloace de exprimare a intensității:
 - **frumoasă** *foc*, **beat** *criță*, **foc** *de ger*, **putred** *de bogat*;
- prin adverbe care conțin ideea de superlativ + prepoziția de legătură **de**:
 - **extraordinar** *de*, **teribil** *de*, **fantastic** *de*, **impecabil** *de*;
- prin construcții cu unele locuțiuni adverbiale:
 - **bun din cale-afară**, **cu totul** *și cu totul de aur*;
- prin prefixe:
 - **ultraelegant**, **superelegant**, **extraplat**, **străveche**;
- prin sufixul **-isim**:
 - **rarisim**, **simplisim**.

II. Adjective necomparabile sau fără grade de comparație sunt cele care:

- 1) conțin ideea de comparativ (din limba latină):
 - **or** • *major, minor, superior, inferior, anterior, ulterior*;
- 2) conțin ideea de superlativ (din limba latină):
 - **im, -em** • *optim, minim, ultim, suprem, extrem*;
- 3) exprimă caracteristici ce nu pot fi comparate:
 - *mort • viu • întreg • complet • perfect • desăvârșit*;
 - *unic • etern • colosal • teribil • superb*;
 - *studentesc, românesc, grecesc, rusesc, muncitoresc*;
 - *pulmonar, endemic, microbial, hormonal*;
 - *pătrat, triunghiular, sferic, rotund* ș.a.

III. ORTOGRAFIA UNOR ADJECTIVE

Scrierea corectă a adjectivelor presupune respectarea următoarelor reguli:

- 1) după **ș, j** se scrie **ă**, nu **e**:
 - *golașă, pățimașă, jucăușă*;
- 2) adjectivele terminate în - **(i)u** și cu desinența de plural **-i**, când primesc articolul **-i**, prin antepunere, vor fi scrise cu trei **-i**:
 - *timpuriii struguri, auriii nasturi, argintiii pantofi*;
- 3) adjectivele terminate în **vocale în hiat** se scriu și se pronunță cu doi **u**:
 - *continuu, ambiguu, perpetuu, superfluu*;

4) adjectivele derivate de la substantive precum *respect*, *merit* ș.a. se scriu cu vocale în hiat **-u-o**:

- *respectuos, merituos, tumultuos*;

5) adjectivele derivate sau compuse păstrează vocala finală a prefixului sau a prefixoidului, chiar dacă radicalul începe cu aceeași vocală:

- *supraaglomerat, antiinfecțios, multiinfecțios, semiintensiv*;

6) adjectivele compuse prin contopire, ale căror elemente componente și-au pierdut independența formală și semantică, se scriu într-un cuvânt:

- *cuminte, cumsecade, atotștiutor, răufăcător, binefăcător*;

7) adjectivele compuse, ale căror elemente componente mai păstrează independența formală și semantică, se scriu cu cratimă:

- *așa-zis, sus-numit, propriu-zis, nou-ales*;

- *bine-cunoscut (celebru), bine-venit (oportun), bine-crescut (cuvincios)*;

- *nord-american, sud-dunărean, galben-auriu*;

8) adjectivele compuse cu ajutorul vocalei-element de compunere **-o-** se scriu cu cratimă:

- *româno-francez, latino-american, fizico-chimic*;

➤ Excepții: • *dacoromân, macedoromân, istroromân, meglenoromân*.

9) adjectivele compuse cu elemente de compunere savante se scriu prin contopire:

- *heliomarin, balneoclimateric, electromagnetic* ș.a.

- *semicircular, legumicol, agroalimentar* ș.a.

IV. CONVERSIUNEA ADJECTIVULUI

Prin schimbarea valorii gramaticale (sau prin transpoziție lexico-gramaticală) adjectivul poate deveni:

1) **substantiv**:

- *un leneș, leneșul, acel nebun, pe un sărac* ș.a.

2) **adjectiv substantivizat** sau locuțiune adjectivală substantivizată:

- *mulți, puține, toate, cel tânăr, cel cu noroc, cel cu judecată* ș.a.

3) **adverb**:

- *El cântă frumos. • E frumos¹ / să oferim flori². /*

- *Textul este dificil de memorat.*

- *Mi-e penibil a împrumuta bani.*

- *Mesajul este greu de decodat.*

- *Mi se pare corect¹ / să-ți dau împrumutul². /*

V. MODEL DE ANALIZĂ SINTACTICO-MORFOLOGICĂ

Analizați adjectivele / cuvintele subliniate din frazele ce urmează:

❖ „*Omul este o stea căzătoare. Omenirea este însă eternă, este cerul mereu populat de miliarde de stele, una mai strălucitoare decât altele...*”

căzătoare = atribut adjectival simplu

= adjectiv variabil cu două terminații și trei forme flexionare

= se acordă în gen, număr și caz cu substantivul **stea** (feminin, sg., N.)

= fără grad de comparație

eternă = nume predicativ simplu

= adjectiv variabil cu două terminații și cu patru forme flexionare

= se acordă în gen, număr și caz cu substantivul **cerul** (neutru, sg., N.)

= fără grad de comparație

populat = atribut adjectival simplu

= adjectiv variabil provenit din participiu, cu formă de adjectiv variabil cu două terminații și cu patru forme flexionare

= se acordă în gen, număr și caz cu substantivul **cerul** (neutru, sg., N.)

= gradul pozitiv

mai strălucitoare = atribut adjectival simplu

= adjectiv cu două terminații și cu trei forme flexionare

= se acordă în gen, număr și caz cu substantivul **stele** (feminin, plural, Ac.)

= gradul comparativ de superioritate

VI. OBSERVAȚII

➤ **Locuțiunile adjectivale** nu au categoriile morfologice de gen, număr și caz. În analiza unei locuțiuni se spune numai:

a) *felul* – locuțiune adjectivală;

b) *gradul de comparație* – pozitiv, comparativ sau superlativ.

➤ Adjectivele **rapace, sagace, tenace, vorace** nu sunt invariabile, ci sunt variabile, cu două forme flexionare:

• **femei tenace, bărbați tenaci...**

➤ *Tot, mult, puțin, anumit, diferit* au cinci forme flexionare:

Singular		Plural		
m. n.	f.	m.	f. n.	G. D.
tot	toată	toți	toate	tuturor(a)
mult	multă	mulți	multe	multora
puțin	puțină	puțini	puține	puținora
anumit	anumită	anumiți	anumite	anumitor
diferit	diferită	diferiți	diferite	diferitor
Ø	-ă	-i	-e	-or

➤ O problemă controversată, pentru care, de-a lungul timpului, s-au oferit diverse interpretări, este reprezentată de statutul cuvintelor *mult, puțin și tot*.

Ediția din 1966 a *Gramaticii Academiei* le considera **adjective calificative**, la fel ca **bun, rău** ori **galben**, argumentând în acest sens cu:

- existența celor cinci forme flexionare (identice cu cele ale lui *diferit*) (v. tabelul de mai sus);
- posibilitatea formării gradelor de comparație :

Cei mai mulți vor pleca mâine. Foarte puțini vor da examen;

- posibilitatea substantivizării prin articolul demonstrativ *cel*:

Cei mulți vor merge la munte. Cei puțini trec neobservați.

Recent apăruta *Gramatică a Academiei* (2005) reconsideră însă statutul celor trei cuvinte, punct de vedere pe care îl veți găsi expus la pagina 155 a lucrării noastre.

Valorile morfologice ale cuvântului **TOT**:

1) substantiv:

- *Organismul uman este un tot unitar.* • *Totul e posibil.*

2) adjectiv substantivizat:

- *Nu tot¹ / ce zboară² / se mănâncă¹. /*

3) adjectiv calificativ:

- *Tot efortul nu va fi în zadar.*
- *Tatăl meu tot timpul ne mai repară câte ceva.*

4) adverb de mod (= mereu):

- *El mă tot întreba de voi.*

5) adverb concesiv:

- *El s-a tratat și tot nu s-a simțit bine.*
- *Deși a fost bolnav¹ /, tot a venit la școală². /*

6) semiadverb de mod (fără funcție sintactică):

- *Tot el șterge tabla?*

➤ Există și adjective neregulate, care au două, trei sau patru forme flexionare:

- *greu, grea, grei, grele*
 - *rău, rea, răi, rele*
- *nou, nouă, noi*
 - *roșu, roșie, roșii*
- *moale, moi*
 - *veche, vechi*

➤ La gradul superlativ absolut de superioritate se mai folosesc și alte adverbe (fără funcție sintactică)

- *El e* *foarte obosit.*
tare
prea

➤ În general, gradele de comparație se formează cu ajutorul unor adverbe sau locuțiuni adverbiale care nu au funcție sintactică: *mai, puțin, tare, foarte, prea, tot așa de, la fel de, tot atât de.*

➤ Gradul superlativ absolut de superioritate este format, în unele texte beletristice, și cu ajutorul adverbului *mult*:

*„Mult sărac ai fost odată,
Mult bogat ești tu acum !”*

Pentru siguranța celor care dau examen de admitere la Universitatea din București, e bine să știe că profesorii ce-i vor examina consideră că *tot, mult, puțin* sunt **pronume (adjective) nehotărâte**.

VII. ADJECTIVUL – ELEMENT REGENT

Adjectivul este al patrulea element regent important în gramatica limbii române, după **verb**, **locuțiune verbală** și **substantiv**. De aceea, vă sugerez să vă automatizați aceste **modele de limbă** ca să puteți recunoaște ușor soluția corectă a unui test-grilă de această factură.

Precizăm că adjectivul poate să fie sau nu (situație indicată prin semnul Ø) element regent pentru diferitele părți de propoziție sau pentru diferitele propoziții subordonate, după cum urmează:

a) **sb - Ø**

b) **SB** - (în cadrul expresiei verbale impersonale urmată de o **SB** introdusă prin pronume relative):

- *E simplu ^{1/} ce face. ^{2/}* [blatul sau crema]
- *E frumos ^{1/} ce lucrează. ^{2/}* [laseta sau goblenul]

c) **p.v. - Ø**

p.n. - Ø

d) **PR - Ø**

e) **atr. - Ø**

f) **AT - Ø**

g) **c.d.**

- *Mi-e dator bani.*

h) **CD:**

- *Mi-e dator ^{1/} ce i-am împrumutat. ^{2/}*

i) **c.i. în D.:**

- *Casa e potrivită bătrânilor.* • *Pixul e util elevului.*

- *Apa e necesară omului.*

j) c.i. în Ac.:

- *El e convins de adevăr.*

- *El e sigur de succes.*

- *El e menit la succese.*

- *Ei sunt demni de părinții lor.*

k) c.i. în G.:

- *Nadia e deținătoare a trofeului.*

- *E câștigătoare a campionatului.*

l) CI:

- *El e sigur [că] are dreptate.*

- *Ea e bucuroasă [că] a reușit.*

- *Penelul e util [cui] știe [să] picteze.]*

m) c.a.:

- *Bolile tratabile de specialiști...*

- *Bolnavul operat de medic bun... (participiu adjectival pasiv)*

n) CA:

- *Bolile tratabile [de cine] se pricepe][...*

- *Bolnavul operat [de cine] e chirurg][... (participiu adjectival pasiv)*

o) c.c.l.:

- *Echipa a fost victorioasă la Sabae.*

p) CL:

- Echipa a fost victorioasă] [unde] a avut loc olimpiada.]

r) c.c.t:

- Nadia a fost victorioasă la olimpiadă.

s) CT:

- Nadia a fost victorioasă] [când] a avut loc olimpiada.]

ș) c.c.m. în D.:

- Copilul e frumos aidoma tatălui.

- Andrei e înalt asemenea bradului.

- Macheta e frumoasă conform desenului de pe birou.

t) c.c.m. în Ac.:

- El este mai bun decât ea.

- Ana e mai scundă ca Sabina.

- Andrei e cel mai scump din grupă. (din + sg.)
dintre copii. (dintre + pl.)

- E la fel de scund ca mama lui.

- Tare ca piatra. √ E la fel de tare = gradul compar. de egalitate

ț) CM:

- [Casa e mai scumpă] [decât] mi-ai spus tu.]

- [Cosmin e mai înalt] [decât] este Bibi.]

- [De rea] [ce este], [n-are amici.]

- [Era tare] [cum e piatra.]

u) c.c.cdț.:

- Acest obiect este utilizabil în caz de nevoie.

v) CDT:

- Acest obiect este utilizabil , [dacă este nevoie.]

x) c.c.s.:

- [Trebuie] [să fie victorioasă pentru a se remarca.]

y) C.S.:

- [Trebuie] [să fie victorioasă] [ca să se remarce.]

z) c.c.cv.:

- Gabi a fost victorioasă în ciuda caniculei.

a) CV:

- [Gabi a fost victorioasă] , [chiar dacă a fost caniculă.]

b) c.c.cns.:

- El e prea bătrân pentru a urca muntele.

c) CNS:

- [El e prea bătrân] [ca să urce muntele.]

d) e.p.s. Ø

e) PS Ø

f) ap.:

- Andrei este cuminte, adică înțelegător.

g) AP:

- [Nadia a fost victorioasă] , [adică a luat medalia de aur.]

PRONUMELE

I. DEFINIȚIE

Pronumele (pron.) este partea de vorbire flexibilă care ține locul unui substantiv, dând și diverse indicații gramaticale cu privire la acesta.

II. CLASIFICAREA GENERALĂ A PRONUMELOR

Există zece feluri de pronume:

1. Pronume personal: • *eu, tu, el, ea, noi, voi, ei, ele.*
2. Pronume reflexiv: • *se, își, pe sine, sieși.*
3. Pronume de politețe: • *dumnealui, dumneaei, dumneavoastră, Domnia Sa* ș.a.
4. Pronume de întărire: • *însămi, însumi, însele* ș.a.
5. Pronume posesiv: • *al meu, al vostru, ale tale* ș.a.
6. Pronume demonstrativ: • *acela, același, cel* ș.a.
7. Pronume interogativ: • *ce?, cine?, care?, câți?* ș.a.
8. Pronume relativ: • *ce, cine, care, câți* ș.a.
9. Pronume nehotărât: • *unul, altul, fiecare, oricine* ș.a.
10. Pronume negativ: • *nimic, nimeni, niciunul.*

III. CLASIFICAREA SPECIALĂ A PRONUMELOR

În funcție de categoria persoanei și de alți indici, se cuvine să facem câteva precizări:

1. Nu toate pronumele au categoria persoanei (deci, în analiză, nu se specifică persoana), ci numai **cinci** dintre acestea:
 - Pronumele personal: • *eu, tu, el, ea, noi, voi, ei, ele.*
 - Pronumele reflexiv: • *se, își* ș.a.
 - Pronumele de politețe: • *d-ta, d-lui, dvs.* ș.a.
 - Pronumele de întărire: • *însumi, însele* ș.a.
 - Pronumele posesiv: • *al meu, al nostru* ș.a.

2. Nu toate pronumele pot determina un substantiv, acordându-se cu acesta în gen, număr și caz, devenind **adjective pronominale**, ci numai șapte dintre acestea:

- Pronumele de întărire: • **eu însămi, tu însuși**;
- Pronumele posesiv: • **copilul meu, elevii noștri**;
- Pronumele demonstrativ: • **acest elev, cursul acela**;
- Pronumele interogativ: • **ce temă?, care elev?**
- Pronumele relativ: • **Știu¹ / care elev a luat premiu². /**
- Pronumele nehotărât: • **alt om, fiecare elev**;
- Pronumele negativ: • **niciun elev, nicio fată**.

3. Din punctul de vedere al **structurii morfematice**, se disting:

- **pronume simple**: *eu, tu, nostru, acesta, ce, care, altul, nimic*;
- **pronume compuse**:
 - *dânsul, dânsa, dânșii, dânsele*;
 - *sineși, sieși*;
 - *dumneata, dumnealui, dumneaei*;
 - *însuși, însuși, însene, însevă, însele*;
 - *niciunul, niciuna, niciunii, niciunele*;
 - *ceea ce, cel ce, cei ce, cele ce*;
 - *cineva, orice, oarecare, fiecare, oricâte, vreunul*;
 - *altcineva, careva, fitecine, fiștecare*;
- **locuțiuni pronominale nehotărâte**:
 - *cine știe cine, cine știe ce, cine știe câți*;
 - *nu știu cine, nu știu ce, nu știu care*;
 - *te miri cine, te miri ce, te miri câți*;
 - *te pomenești cine, te pomenești câți ș.a.*

4. Din punctul de vedere al **flexiunii**, pronumele sunt:

- **variable** – aproape toate;
- **invariable** – în general, compuse cu **ce**:
 - a) • *ceva, orice, orișice, oareșice, fiecă, fitece, fieșice, altceva*;
 - b) • *careva, nimic, ceea ce, oarecare*.

IV. CE SE ANALIZEAZĂ LA UN PRONUME?

A Formele. Acest aspect apare în analiză numai la pronumele *personale* și *reflexive*, care au forme neaccentuate, numai la **D.** și la **Ac.:**

- forme accentuate: *pe mine, pe noi, mie, pe sine* etc.
- forme neaccentuate (atone): *mă, ne, îmi, se* etc.

B Persoana. În cazul pronumelor care au categoria persoanei, aceasta se specifică neapărat în analiză.

C Numărul. Pronumele au, în majoritate, numerele *singular* și *plural*.

D Genul. Apare frecvent, la majoritatea formelor:

- *el, ea, acesta, aceasta, niciunul, niciuna, altul, alta* etc.

➤ Pronumele personal are categoria genului numai la persoana a III-a: *el, ea, ei, ele*.

➤ Pronumelui relativ i se recunoaște genul observând genul substantivului din propoziția regentă (în situația în care se cere acest lucru la examen):

• *Am văzut elevul¹ / **care** a reușit². /*
masculin

• *O ajut pe vecina¹ / **care** are copil mic². /*
feminin

E Cazul

➤ Toate pronumele au categoria morfologică a cazului, cu excepția *pronumelor personale care nu au cazul G.* la persoanele I și a II-a, singular și plural și cazul V. la persoanele I și a III-a, singular și plural.

➤ Foarte frecvent, pronumele în **G.**, în **D.** sau în **Ac.** sunt precedate de prepoziții sau de locuțiuni prepoziționale:

- *grație lui, în fața lor, odată cu tine, ca mine, datorită ție* ș.a.

Pronumele personal

I. DEFINIȚIE

Pronumele personal (pron. pers.) este pronumele care desemnează diferite persoane gramaticale fără a da și alte informații. Acesta are o flexiune foarte bogată:

- a) își schimbă forma după persoană, număr și caz;
- b) la persoana a III-a își schimbă forma și după gen;
- c) la cazurile **D.** și **Ac.** are câte două serii de forme:

- accentuate: *pe mine, mie* etc.

- neaccentuate: *mă, îmi* etc.

Nu este recomandabilă denumirea *forme lungi* / *forme scurte*, pentru că la **D.**, de exemplu, unele forme sunt la fel de scurte / lungi – *mie* / *îmi*; *ție* / *îți*; *ei* / *îi* –, o situație asemănătoare înregistrându-se și la **Ac.**: *el* / *îl*.

II. FUNCȚIILE SINTACTICE ALE PRONUMELUI PERSONAL

Pronumele personal îndeplinește următoarele funcții sintactice:

1. subiect:

- *El învață.* • *Noi vom pleca la munte.*
- *Ai lor au plecat la Cluj.* (excepție aparentă de la N.)

2. nume predicativ:

- *El e el și gata.* • *Cadoul este de la noi.*
- *Și noi suntem contra lui.* • *Pixul este al lui.*
- *Copiii sunt ai doamnei lor.*

3. atribut pronominal:

- *Popescu, el, m-a ajutat.*
- *Banca din fața ei are o scândură ruptă.* • *Caietele lui sunt aici.*
- *Plecarea din cauza lui ne-a deranjat.*
- *Trimiterea de ilustrate lor i-a bucurat.* • *Dan este martor lui.*
- *Cadoul de la ea este superb.* • *Pachetul pentru voi e aici.*

➤ Atributul pronominal în D. posesiv este mai dificil de analizat:

- „Pe umerii-**i** atletici, ea duce Universul...”
- **Albaștri-ți** ochi mă fascinează. • **Propriii-î** fii o supără...
- **Ți-am** făcut ceaiul cu zaharină. • **Ți-a** luat tensiunea?
- **Vezi-ți** de treabă ! • „Nu-**ți** sunt mumă eu !”
- **Li s-a** oprit ceasul ! • **Lupta împotriva-ți** e de durată.

4) complement direct:

- Tu **îl ajuți** pe el. • O **vezi**? • **Îi ajut** pe ai lui.
(G. excepție de la Ac.)
- I-ai **rugat** pe ei? • **Ajutându-l** pe el, ai făcut bine.

5) complement indirect:

- Eu mă bazez **pe ei**. • Noi vorbim **cu ea** la telefon.
- Ei contează **pe mine**. • Ați discutat **despre ele**?
- Hoțul s-a năpustit **asupra lui**. • I-ai telefonat **ei sau lui**?

6) complement de agent:

- Tata a fost operat **de el**. • Casa e construită **de noi**.
- Ușa a fost deschisă **de ei**. • Scrisoarea va fi trimisă **de mine**.

7) complement circumstanțial de loc:

- Mă duc **până la ei**. • Am venit **de la ea**.
- Am un pantof nou și piciorul nu intră **în el**.
- Toți au plecat **la el**¹ / ca să-l vadă². / • S-a așezat **în față-mi**.
- Noi locuim **aproape de voi**.
- Dincolo de voi locuiește familia Stan. • **În fața lui** stă Radu.

8) complement circumstanțial de timp:

- Odată **cu el** a plecat și ea. • Și noi am plecat **după voi**.
- Pe vremea lor, nu erau taxiuri. • Pe vremea-**i**, nu se purta așa.

9) complement circumstanțial de mod:

- Dan e mai înalt **decât tine**. • E la fel de bun **ca ea**.
- Copilul e frumos **aidoma ei**. • Am procedat **conform lor**.
- Era cel mai bun **dintre ei**. • Te ajută **în felu-i** caracteristic.

10) complement circumstanțial de cauză:

- **Moare de tine**; abia așteaptă să te vadă !
- **Din cauza lui**, am pierdut timpul. • **Din pricina ei**, m-am întristat și eu.

● **Datorită-i** am rezolvat problema. ● **Din cauza-ți** am plecat.

11) complement circumstanțial de scop:

- **În favoarea lor** se face recapitularea.
- **În folosul ei**, a ținut dieta de slăbire. ● **În folosu-ți** se strâng caietele.

12) complement circumstanțial condițional:

- **În locul ei**, eu nu te-aș fi trădat. ● **În locul lui**, noi nu-l pedepseam.
- **În locu-ți**, eu nu l-aș fi denunțat.

13) complement circumstanțial concesiv:

- **În ciuda lui**, noi tot vom pleca. ● **În pofida lor**, ei tot au venit.
- **În ciuda-ți**, ei tot vor reuși.

14) complement circumstanțial consecutiv: pronumele personal nu poate îndeplini această funcție!

15) element predicativ suplimentar:

- **Îl credeam** *aidoma-ți*. ● **Îl știam** *împotriva-ți*.

III. FORMELE PRONUMELUI PERSONAL

Pers. Caz	Singular				Plural			
	I	II	III		I	II	III	
N.	eu	tu	el	ea	noi	voi	ei	ele
G.	—	—	al, a, ai, ale lui	al, a, ai, ale ei	—	—	al, a, ai, ale lor	
D.	mie îmi mi- -mi -mi- mi	ție îți ți- -ți -ți- ți	lui îi i- -i -i- i	ei îi i- -i -i- i	nouă ne ne- -ne -ni- ni	vouă vă v- -vă -vi- vi	lor le le- -le -li- li	
Ac.	pe mine mă m- -mă -m-	pe tine te te- -te	pe el îl l- -l -l-	pe ea o -o -o-	pe noi ne ne- -ne -ne-	pe voi vă v- -vă -v-	pe ei îi i- -i -i-	pe ele le le- -le
V.	—	tu !	—	—	—	voi !	—	—

În aparență, tabelul cu formele pronumelui personal e dificil de reținut și de redat în scris de către elevi, dar dificultatea apare numai în zona cazurilor **D.** și **Ac.**, pentru că numai aici există forme **accentuate** și **neaccentuate** sau **atone**. **Cratima** joacă un rol hotărâtor. Dacă elevii români, care stăpânesc empiric limba (adică au vorbit folosind aceste forme încă din primii ani de viață, așa cum le-au auzit), ar ști ce problemă dificilă este pentru un străin să înțeleagă când vorbim noi românii cu atât de multe forme, sunt sigură că nu li s-ar mai părea greu să le rețină. Străinii reușesc să și le automatizeze, adică să le rețină logic și să le folosească acolo unde trebuie.

De multe ori, mă gândesc și cred că ar fi extraordinar dacă **predarea limbii române ca limbă maternă** ar împrumuta ceva din setea de sistematizare, din rafinarea descrierii faptelor de limbă și din **secretele predării limbii române ca limbă străină. (!)**

La acest capitol, ar înțelege și elevii noștri că formele pronominale apar pe lângă anumite verbe și la anumite moduri și timpuri, în mod **obligatoriu** sau **facultativ**, așa cum li se explică străinilor. Unui străin i se „descrie” limba, i se explică, pas cu pas, ce se întâmplă cu aceste forme și, mai ales, când apare **cratima** și de ce este folosită.

Din dorința de a vă ajuta, prezentăm un tabel cu aceste forme pronominale privite dintr-un alt unghi; dacă nu s-ar insista asupra lor, studenții străini s-ar exprima în felul următor:

- * *Eu spus o secretara să dea la mine adeverință.*
- * *Eu ajutat pe el mult.*

Folosirea formelor accentuate și neaccentuate ale pronumelui personal – Persoana I					
	mie	îmi	mi-	-mi	-mi-
Cazul DATIV	facultativ / + • la prezent • la imperfect • la viitor literar • verb a putea	• la perfect compus • la condițional prezent • la condițional perfect • D. + Ac. (pron. atone) • la prezumtiv	• la negativ prezent • conjunctiv • la viitor popular • imperativ • gerunziu	• la imperativ +D.+Ac. • gerunziu+D.+Ac. (pron. atone)	(<i>lângă</i>): se le l-a i-a le-a

îmi**mi-****-mi**

- **Îmi** telefonează.
- **Îmi** telefonau.
- **Îmi** vor telefona.
- **Îmi** putea telefona.
- **Mi-a** telefonat.
- **Mi-ar** telefona.
- **Mi-ar** fi telefonat.
- **Mi-l** dați la telefon?
- **Mi-o** fi telefonând?
- **Nu-mi** telefonează.
- **Vrea să-mi** telefoneze.
- **O să-mi** telefoneze.
- **Telefonează-mi !**
- **Telefonați-mi !**
- **Telefonându-mi...**

-mi-**mi**

- **Trimite-mi-l !**
- **Trimiteți-mi-l !**
- **Trimițându-mi-o...**
- **Mi se** spune mereu.
- **Mi le** oferă.
- **Mi l-a** dat.
- **Mi i-a** dat.
- **Mi le-a** dat.

➤ La persoanele a II-a și a III-a se procedează la fel pentru **D.**, iar la cazul **Ac.** se procedează într-un mod asemănător.

De ce am prezentat acel tabel al pronumelor personale, precum și una dintre tehnicile de predare a românei ca limbă străină? Pentru că nu este normal ca niște străini, cu care se lucrează câteodată numai cinci luni pe an, intensiv, să știe să scrie corect ortografic formele pronominale care însoțesc verbul, să aibă grijă să „plaseze” corect **cratima** acolo unde trebuie, **să știe de ce au folosit-o** ș.a.m.d., iar elevii noștri să nu știe să scrie cu alineat, să nu aibă grijă de modul cum se redactează o lucrare și să facă greșeli de ortografie inadmisibile, după 12 ani de școală !

De aceea, vă sugerez să rețineți sistematizarea făcută pentru vorbitorii străini care învață românește și să scrieți ortografic în limba română aceste forme pronominale.

IV. CONVERSIUNEA PRONUMELUI PERSONAL

Prin conversiune, din pronumele personal de persoana I se obțin substantive:

- **Eul** său lăuntric e de nedescifrat.
- Fiecare dintre noi are **un eu** ideal.

V. MODEL DE ANALIZĂ SINTACTICO-MORFOLOGICĂ

Analizați pronumele personale / cuvintele subliniate din fraza următoare:

❖ „*Mereu **i-am spus ei** să plece odată cu noi, deoarece **ai ei** erau, ca și ai mei, deosebit de îngrijorați.*”

i- = complement indirect anticipat

= pronume personal, forma neaccentuată, persoana a III-a

= numărul singular, genul feminin, cazul **D**.

ei = complement indirect simplu

= pronume personal, forma accentuată, persoana a III-a, singular

= genul feminin, cazul **D**.

ai ei = subiect simplu

= pronume personal, persoana a III-a, singular

= genul feminin, cazul **G**. (excepție de la **N**.)

Dacă se cere să analizați toate pronumele dintr-un text, e bine să le scoateți împreună cu cuvintele pe care le însoțesc, deoarece e mai ușor să indicați elementele ce vi se cer:

i- (a dat) = ...	(nu) - mi (cere) = ...	(ochii) - i = ...
(să)- I (văd) = ...	(ajutând)- o = ...	(în spatele)- i = ...

VI. OBSERVAȚII

➤ **Valoarea neutră** la pronumele personal:

1) Dă-i-nainte fără grijă !

2) Le are cu muzica !

Le vede la matematică !

3) A luat-o la fugă. Na-ți-o frântă !

} (exprimare argotică)

Aceste pronume intră în componența predicatului, fără a se analiza morfologic și, mai ales, fără a spune ce funcție au.

➤ După unii cercetători, pronumele personal **o**, cu valoare neutră, spre deosebire de celelalte forme care **nu au funcție**, are totuși funcție de **complement direct**, dar **numai când reia o CD**:

• Că e un ignorant¹ **! o știe** toată lumea². **!**

• Dacă te-am certat¹ /, dacă te-am bătut² /, am făcut-o³ / pentru că te iubesc.⁴ /

➤ **Dativul etic** se exprimă numai prin pronume personale – **mi, ți** – când se includ:

1) numai povestitorul sau eroul liric:

• Când **mi-l lua**¹ / și **mi-l lovea**.² /

• „Cine **mi-au văzut**¹ /

Și mi-au cunoscut...”² /

2) atât povestitorul, cât și cititorul:

• „Când **mi ți-l lua**¹ / și **mi ți-l omora**.”² /

El este folosit în literatură, mai ales în literatura populară, în scop stilistic, deoarece autorul vrea să-l facă pe cititor participant la acțiune.

În analiză nu i se dă funcție sintactică, dar, dacă se cere analizat, i se face numai analiza morfologică.

➤ **Pronumele personal se poate confunda cu pronumele reflexiv**, deoarece pronumele reflexiv are forme proprii numai pentru persoana a III-a – **se și își**. Celelalte forme le împrumută de la pronumele personal:

• **mă trezesc**

• **mă trezești**

Cum le diferențiem? Observăm dacă pronumele are persoană diferită de persoana verbului sau asemănătoare:

– **aceeași persoană** = pronume reflexiv

• **mă trezesc** (eu **mă trezesc** pe mine)

– **persoană diferită** = pronume personal

• **mă trezești** (tu **mă trezești**)

➤ Când un pronume personal apare **anticipat** sau **reluat**, e bine să-l semnalăm în analiză, pentru că numai trei părți de propoziție au aceste trăsături:

c. d. { • **Îl** ajut pe elevul serios.
• Pe elevul serios **îl** ajut.

c.i. { • **Îi** ofer mamei flori.
• Mamei **îi** ofer flori.

sb. { • Vine **ea** toamna... Știe **el** bunicul ce știe...
• „Virtutea pentru dâșii, **ea** nu există...”
• „Numai păsările cerului, **ele** știau durerea mea.”

➤ Atenție foarte mare la formele **ne, vă**, care apar atât la **D.**, cât și la **Ac.**, la pronumele personal și reflexiv:

- *Voi **ne** explicați lecția.*
- *Voi **vă** amintiți de noi.*
- *Noi **ne** uităm la televizor.*
- *Noi **ne** amintim de voi.*
- *Noi **vă** mulțumim pentru ajutor.*
- *Voi **vă** bucurați de succes.*

Aceeași situație apare pentru formele **îi, le**, care, de data aceasta, sunt numai pronume personale, dar în cazuri diferite:

- D.** ● *Eu **îi** cumpăr mamei flori.* **D.** ● *Eu **le** cumpăr colegelor măștișor.*
Ac. ● *Eu **îi** ajut pe copiii mei.* **Ac.** ● *Eu **le** respect pe colegele mele.*

➤ Am insistat pe aceste forme neaccentuate pentru că, uneori, calificativul obținut de un elev poate depinde de analiza corectă sau incorectă a acestora, și anume: în ce caz sunt, ce fel de pronume sunt, la ce diază este verbul, dacă au funcție ș.a.m.d.

➤ **Dativul posesiv** se realizează prin formele atone ale tuturor pronumelor în **D.** și vizează două aspecte:

- 1) denumirea de **dativ posesiv** aparține **morfologiei**;
- 2) **dativul posesiv** poate avea mai multe funcții; acestea aparțin **sintaxei**.

El se exprimă și prin pronume reflexiv, dar mai frecvent prin pronume personal și apare ca formă postpusă (a, b, c, d) ori antepusă (d):

a) **substantivului**:

- *Fața-i era galbenă.*
- *Mă gândesc la viața-mi.*

b) **adjectivului**:

- *Albaștrii-ți ochi mă binedispun.*
- *Lungu-i păr pe spate-i cade.*

c) **pronumelui**:

- *„Mie-mi curge Dunărea...”*
- *Ție-ți păcăne urechile?*

d) **verbului**, la diferite moduri și timpuri:

- *Mi-ai cumpărat medicamentele?*
- *Ți le iei cu apă sau cu suc? [medicamentele]*
- *O să-i fac rețeta cât pot de repede. [rețeta sa]*
- *Rezolvându-i problema, am ajutat-o enorm.*

➤ În toate aceste exemple există **D. posesiv** cu funcție de **atribut pronominal**, dar când pronumele personale sunt **forme postpuse la prepoziții** ori la **locuțiuni prepoziționale**, atunci ele au funcții **circumstanțiale**:

{	• <u>În juru-i</u> s-au adunat nepoții.	• <u>Pe vremea-i</u> nu erau taxiuri.
	<i>c.c.l.</i>	<i>c.c.t.</i>
	• <u>M-a ajutat în felu-i</u> caracteristic.	• <u>Din cauza-ti</u> am pierdut trenul.
	<i>c.c.m.</i>	<i>c.c.cz.</i>
	• <u>În folosu-i</u> se face recapitularea.	• <u>În ciuda-ti</u> , el tot a plecat.
	<i>c.c.s.</i>	<i>c.c.cv.</i>

Aceste complemente sunt în **D. posesiv** (excepție de la **G.**)

Tot în **D. posesiv** (excepție de la **G.**) sunt și:

{	• <u>Îl știam împotrivă-ti.</u>	– e.p.s.
	• <u>Lupta împotrivă-ti</u> e de durată.	– atr. pron. prep.

➤ O „capcană” în stabilirea funcției sintactice o reprezintă construcțiile de tipul următor :

- **Mi** s-a oprit ceasul.
- **Ti-a ars** casa.
- **Li s-a stricat** mașina.

În acest tip de construcție, pronumele personal are dublă subordonare :

- la substantiv, față de care este **atribut pronominal în D. (D. posesiv)**, funcție care poate fi probată prin „dublarea” lui cu adjectivul posesiv :

- *ceasul meu*
- *casa ta*
- *mașina lor*

- la verb, față de care îndeplinește funcția sintactică de **complement indirect**, funcție care poate fi probată prin includerea în enunț a formei accentuate a pronumelui personal :

- **Mie** *mi s-a oprit* ceasul.
- **Ție** *ți-a ars* casa.
- **Lor** *li s-a stricat* mașina.

➤ Privitor la **D. posesiv**, mai putem aminti și două situații interesante și greu de înțeles de către elevi, considerate excepții:

1) Avem **D. posesiv** în exemplele următoare, în care substantivele **treabă** și **mumă** n-au articol hotărât:

- *Vezi-ți de treabă !* (treaba ta)
- *Nu-ți sunt mumă eu !* (muma ta)

2) Nu avem **D. posesiv** în exemplele următoare, în care substantivele **modelul** și **caloriile** au articol hotărât:

- *Ți-am luat modelul din revista „Femeia”.*
- *V-am luat caloriile permise din rețeta dată la televizor.*

Cum explicăm asemenea situații în exemplele de mai sus?

1) În primele exemple avem **D. posesiv**, chiar dacă substantivul e nearticulat, dar sensul propoziției, valoarea lexico-gramaticală a ei susține clar **ideea de posesie**.

2) În celelalte exemple n-avem **D. posesiv**, deși substantivul are articol, iar ideea de posesie apare, numai că „modelul” din revista „Femeia” nu este posesia unei anumite persoane feminine, ci a tuturor femeilor care au cumpărat revista. La fel se explică și problema cu „rețeta”, ale cărei „calorii” sunt oferite tuturor telespectatorilor, deci „modelul” și „caloriile” **nu sunt posesia unei persoane anume**. Deci **ți-** și **v-** sunt **complemente indirecte, nu atribute**.

Există elevi care, din dorința de a depista dativul posesiv în exercițiul lor, consideră că și complementele indirecte care apar ca forme postpuse la **verbele de atribuire** (de adresare) ar fi **attribute pronominale în D. posesiv**, ceea ce este cu totul eronat:

- *Explicându-ți lecția nu mai ai emoții.*

c.i. D.

- *Cere-i dicționarul !*

c.i. D.

➤ În locuțiuni verbale alcătuite din **verb + subst. cu art. hot. enclitic**, însoțite de pronume reflexive în **D.**, nu există atr. pron. în **D. posesiv**:

- *a-și da arama pe față* ● *a-și arunca privirea*
- *a-și lua nasul la purtare ș.a.*

Pronumele reflexiv

I. DEFINIȚIE

Pronumele reflexiv (pron. refl.) ține locul obiectului asupra căruia se exercită direct sau indirect acțiunea verbului, iar **acest obiect este identic cu subiectul acestuia.**

II. CE SE ANALIZEAZĂ LA UN PRONUME REFLEXIV?

A Funcțiile sintactice

1) La verbele de la **diateza activă pronominală**, pronumele reflexiv are următoarele funcții sintactice:

a) la **D.**:

- atribut pronominal în **D.** posesiv:
 - Își face cafeaua cu zaharină. (sa) (cu articol hotărât)
 - Îmi rezolv temele și apoi vin la tine. (mele)
 - Mi-am reparat ceasul. (meu)
 - O să-și ia doctoratul. (său)
 - Ne-am revăzut prietenii din copilărie. (noștri)
- complement indirect:
 - Își face o cafea cu zaharină. (cui?) (cu art. nehotărât)
 - Își face cafea cu zaharină. (cui? fără articol)

b) la **Ac.** are numai funcție de **complement direct**:

- Mă spăl cu apă rece. (pe cine? pe mine)
- Te ștergi cu prosopul verde.
- Ne încălțăm cu pantofi comozi.
- Se așază și ei la casa lor.
- Te-ai bărbierit singur?
- Maria o să se fardeze repede.
- Vai ! te-ai tuns.
- Se îmbracă elegant.
- Vă descălțați repede.
- Mă rujez cu un ruj grenă.
- S-a parfumat prea mult.
- Corina se rimelează totdeauna.
- Voi vă pieptănați prea mult.

2) La verbele de la **diateza reflexivă**, pronumele reflexiv **nu are funcție sintactică**. El este doar **marcă** a verbelor la această diateză, cu pronume reflexiv:

a) în cazul **D.**:

- Îmi imaginez totul.
- Își aduce aminte de copilărie.
- Vă luați rămas bun?
- O să ne luăm la revedere și de la ei.
- Îți închipui sau nu?
- Ne dăm seama de greșeli.
- Își bat joc de viața lor.
- Amintiți-vă de noi !

b) în cazul **Ac.**:

- Se cuvine totul.
- Așa se întâmplă uneori.
- Se înnoptează.
- Mă odihnesc și eu o oră.
- Te bucuri așa de mult?
- Se gândește mereu la tatăl său.
- S-a luminat de ziuă.

B Formele pronumelui reflexiv

Pers. a III-a		Forme accentuate	Forme neaccentuate				
	D.	sie, sieși	își	și-	-și	-și-	și
	Ac.	(pe, cu, la) sine sineși	se	s-	-se-	-s-	/

C Persoana

Pronumele reflexiv, care are categoria persoanei, are **forme specifice numai la persoana a III-a** (vezi tabelul de mai sus).

➤ Pentru persoanele I și a II-a, singular și plural, împrumută formele neaccentuate (atone) ale pronumelor personale corespunzătoare, a căror valoare reflexivă se recunoaște după identitatea de persoană cu verbul însoțit:

- îmi amintesc, mi-am amintit (față de îmi amintește, mi-ati amintit);
- mă trezesc, m-am trezit (față de mă trezești, m-ați trezit).

Pronumele reflexive au marcate opozițiile de persoană, de număr, de caz (numai la **D.** și **Ac.**) și de formă (accentuată și neaccentuată) **numai la persoana a III-a** (vezi tabelul de mai sus).

D Numărul

Pronumele reflexive **specifice**, împreună cu cele **împrumutate** de la pronumele personal, au marcată opoziția de număr:

D.		Ac.	
sg.	pl.	sg.	pl.
îmi	ne	mă	ne
îți	vă	te	vă
își	își	se	se

E Cazul

Pronumele reflexive au numai cazurile **D.** și **Ac.**, iar această opoziție este clar marcată (vezi **tabelul**).

F Marcă a diatezei reflexive

Indicele gramatical care diferențiază pronumele reflexiv de cel personal este **identitatea de persoană a pronumelui cu subiectul verbului însoțit**:

Disociați:

$\left\{ \begin{array}{l} \text{mă } \underline{\text{trezești}} = a\text{-l trezi} = \text{pronume personal} \text{ (} \bullet \text{ Tu mă } \underline{\text{trezești}} \text{ pe mine.)} \\ \text{mă } \underline{\text{trezesc}} = a \text{ se trezi} = \text{pronume reflexiv} \text{ (} \bullet \text{ Eu mă } \underline{\text{trezesc}} \text{.)} \end{array} \right.$

➤ Fiind siguri deci că **pronumele este reflexiv** și, mai ales, că **diateza e reflexivă**, e necesar ca, în analiza gramaticală, să se specifice faptul că pronumele reflexiv este și **marcă a diatezei reflexive**, așa cum se spune despre **să** că este **marcă a modului conjunctiv**; dar, dacă verbul este la diateza activă pronominală, cu pronume reflexiv în **D. / Ac.**, atunci nu se specifică acest lucru.

III. ORTOGRAFIA UNOR PRONUME REFLEXIVE

➤ Atenție mare la scrierea pronumelor reflexive, la diferite moduri și timpuri ale verbului, unde **cratima** joacă un rol primordial (vezi **Tabelul** de la pronumele personal, precum și modurile și timpurile care impun o formă sau alta).

➤ Spre deosebire de pronumele personal, la care apar frecvent formele **ne/ni** sau **vă/vi**, la pronumele reflexiv formele **ni** și **vi** nu apar.

➤ Neglijarea (în rostire și în scriere) a lui **i** din formele de **D.** – **își**, **și-**, **-și**, **-și-**, **și** (nu **îș**, **ș-a** luat casă etc.) – este considerată greșeală de ortografie și de ortoepie.

IV. CONVERSIUNEA PRONUMELUI REFLEXIV

Ca urmare a fenomenului de conversiune, pronumele reflexiv **sine**, forma accentuată de la **Ac.**, devine substantivul **sinea**, prin articulare cu articol hotărât enclitic.

V. MODEL DE ANALIZĂ SINTACTICO-MORFOLOGICĂ

Analizați pronumele reflexive / cuvintele subliniate din enunțurile ce urmează:

❖ „*Apogeul este un punct incert, de unde **te** poți prăbuși oricând.*”

te... (prăbuși) = complement direct simplu

= pronume reflexiv în cazul **Ac.**, marca diatezei reflexive cu **Ac.**

= formă neaccentuată, persoana a II-a, singular

= ajută la formarea diatezei reflexive a verbului **a se prăbuși**.

❖ „*Știind¹ / că urcușul este mai greu² /, nu-**ți** împiedica semenul¹ / să urce³ /; pune-i obstacole la coborâș⁴ /*”

(nu)-**ți** (împiedica) = atribut pronominal simplu

= pronume reflexiv în cazul **D.** posesiv

= ajută la formarea diatezei active pronominale a verbului **a-și împiedica**.

❖ „*Leul **își** face parte nu pentru că e mai puternic, ci pentru că e lipsit de sentimente.*”

își (face parte) = complement indirect simplu

= pronume reflexiv în **D.**

= ajută la formarea diatezei active pronominale a locuțiunii verbale intransitive **a-și face parte**.

❖ „*Copilul este ca o floare: se ofilește dacă e rupt de la locul lui.*”

- se (ofilește) = fără funcție sintactică de parte de propoziție
- = pronume reflexiv în **Ac.**
- = marca diatezei reflexive cu cazul **Ac.**
- = ajută la formarea diatezei reflexive a verbului intransitiv *a se ofili*.

❖ „*Se spune că setea de absolut ar fi aceea care dă verticalitate cântecului ciocârliei.*”

- se (spune) = fără funcție sintactică de parte de propoziție
- = pronume reflexiv în **Ac.**
- = marca diatezei reflexive cu cazul **Ac.**
- = ajută la formarea diatezei reflexive a verbului impersonal *a se spune*.

VI. OBSERVAȚII

➤ Pentru a verifica dacă formele pronominale de persoana I și a II-a singular și plural aparțin pronumelui personal sau celui reflexiv, se folosește **comutarea**:

- **îmi imaginez...**, **îți...**, **își ...** = pronume reflexiv
- **îmi convine...**, **îți...**, **îi ...** = pronume personal
- **mă odihnesc...**, **te...**, **se ...** = pronume reflexiv
- **mă trezește...**, **te...**, **îl ...** = pronume personal

➤ În cazul vorbitorilor străini care învață românește, nu se apelează, în predare, în primul rând, la **comutare**, ci la clasificarea verbelor care se folosesc **obligatoriu** cu **își/se** ori **facultativ**:

- **obligatoriu:**

D. = a-și imagina, a-și lua rămas bun etc.

Ac. = a se uita, a se teme, a se bucura, a se lumina etc.

- **facultativ:**

D. = a(și) spăla, a(și) cumpăra, a(și) repara etc.

Ac. = a (se) șterge, a (se) îmbrăca, a (se) farda etc.

➤ Cunoscând liste de verbe cu această clasificare, străinilor le vine extrem de ușor, după ce le automatizează, să recunoască dacă **ne/vă** este **pronume personal** ori **pronume reflexiv** când apar și alături de: **a-l ajuta, a-i oferi** ș.a.

➤ La fel ca pronumele personal, și pronumele reflexiv este:

a) anticipat:

- Își dorește sie ceva.
- Se parfumează pe sine.

b) reluat (foarte rar):

- Sie își dorește ceva.
- Pe sine se parfumează.

➤ De cele mai multe ori, formele de **D.** neaccentuate se folosesc cu valoare posesivă, dar se știe că **D. posesiv** este mult mai frecvent folosit cu pronume personal, deoarece apare nu numai în preajma verbului, ci și ca **forme postpuse la substantive, adjective, prepoziții, locuțiuni prepoziționale și la pronume**:

- **Fața-i** era galbenă ca ceara. (sa)
- **Propriii-i** fii o supără. (săi)
- **Pe umerii-i** duce tot greul. (săi)
- **Albaștrii-ți** ochi ne fascinează. (tăi)
- **Lungu-i** păr în vale-i cade. (său)
- **Înainte-mi** s-a așezat Ana. (mea)
- **Din cauza-ți** au pierdut trenul. (ta)

➤ Când pronumele însoțește verbul, trebuie să fiți foarte atenți să nu confundați pronumele personal cu cel reflexiv, când au funcție de atribut pronominal:

- **Îmi fac** ceaiul cu miere. – pronume reflexiv (**D.** posesiv)
- **Îți fac** ceaiul cu miere. – pronume personal (**D.** posesiv)
- **Își ia** paltonul de la curățătorie. (său) – pron. reflexiv
- **Îmi iau** paltonul (meu) (• **Eu iau** paltonul **meu**.) – pron. reflexiv
- **Îți iau** (tău) (• **Eu iau** paltonul **tău**.) – pron. personal
- **Îți iei** (tău) (• **Tu iei** paltonul **tău**.) – pron. reflexiv

➤ În funcție de identitatea de persoană a pronumelui cu subiectul verbului, se rezolvă două probleme:

1) Se subliniază corect predicatele:

- **Ne putem bucura**. (a putea) (ne... bucura = a se bucura = c.d.)
- **Îți iei** paltonul. (a-și lua) (p.v. - diateza activă pronominală)
- **Îți iau** paltonul. (a lua) (p.v. - diateza activă)

2) Se știe ce fel de pronume este cel care se cere analizat:

- **Te trezesc** - pronume personal (a trezi)
- **Te trezești** - pronume reflexiv (a se trezi)

 Nu uitați că, în dicționare, verbele la diateza reflexivă apar însoțite de pronumele reflexiv: **a-și aminti, a se baza** etc.

➤ **Funcțiile sintactice ale pronumelui SINE:**

1) nume predicativ în **Ac.:**

- *Cadoul este pentru sine.*

2) atribut pronominal în **Ac.:**

- *Lauda de sine nu miroase-a bine.*

3) complement indirect în **Ac.:**

- *El se bazează pe sine însuși.*
- *Ea se gândește la sine, uneori.*
- *Există oameni care discută cu sine însuși.*
- *El stă de vorbă cu sine însuși.*
- *Sinele încearcă din sine să iasă.*

4) complement de agent:

- *Poezia e compusă de sine.*

5) complement circumstanțial de mod (locuțiune adverbială de mod):

- *Totul s-a rezolvat ca de la sine.*

➤ **Dativul posesiv** este una dintre „problemele” morfologiei, deoarece se confundă cu dativul propriu-zis.

➤ De la început trebuie să știți că **denumirea** sa aparține morfologiei, pentru că la morfologie se studiază **categoria gramaticală a cazului**. Că între morfologie și sintaxă există o relație de dependență indestructibilă știe toată lumea, în așa măsură încât, în ultima vreme, se vorbește **separat** despre cele două compartimente doar **pentru a se păstra coerența descrierii**, ceea ce am încercat și în lucrarea de față.

De ce se spune frecvent **morfosintaxa**? Pentru că morfologia studiază și **sintaxa cazurilor**, iar cartea aceasta vine în întâmpinarea acestui fapt prin multiplele exemple date în subcapitolele consacrate **funcțiilor sintactice** ale părților de vorbire. De asemenea, la sintaxă nu se poate vorbi despre **subiect, atribut** ș.a. fără a se aminti **cazul**, care se știe că este **categorie morfologică**.

De aceea, repetăm: **D. posesiv** aparține – ca denumire – morfologiei, dar **dativul posesiv** are în **sintaxa propoziției** multiple funcții inconfundabile, neinterpretabile și clare.

Aceste funcții sunt:

1) **atribut pronominal**, exprimat frecvent prin pronume personal în **D.** și, mai rar, prin pronume reflexiv în **D.**, când însoțește un verb (vezi și capitolul **Pronumele personal**):

{	Pronume personal	• <u>Ți-am făcut</u> ceaiul cu zaharină. (tău)
	Pronume reflexiv	• <u>Mi-am făcut</u> ceaiul cu zaharină. (meu)
{	Pronume personal	• <u>O să vă corectez</u> lucrările imediat. (voastre)
	Pronume reflexiv	• <u>O să vă corectați</u> lucrările singuri. (voastre)
{	Pronume personal	• <u>Făcându-ți</u> ceaiul, <u>te-am ajutat</u> . (tău)
	Pronume reflexiv	• <u>Făcându-ți</u> ceaiul, <u>te-ai ajutat</u> . (tău)
Pronume personal		• „Pe umerii-i atletici ¹ / Ea duce Universul ² /”
		• <u>Lungu-i</u> păr în vale-i cade.
		• <u>Albaștrii-ți</u> ochi ne încântă.
		• „Mie- <u>mi</u> curge Dunărea...”

2) **nume predicativ:**

- *Copiii sunt aidoma-ți.*
- *Destinul ei a fost asemenea-ți.*

3) **complement circumstanțial de cauză** (cauza unui efect pozitiv):

- *Datorită-ți, am învățat¹ / să conduc mașina.² /*

4) **complement circumstanțial de mod comparativ:**

- *Și noi am procedat asemenea-ți.* (element regent – verb)
- *Andrei o să fie înalt asemenea-ți.* (element regent – adjectiv)

5) **element predicativ suplimentar:**

- *Îl credeam aidoma-ți.*
- *O știam aidoma-ți.*

Toate exemplele subliniate sunt părți de propoziție în cazul **D.** posesiv, exprimate prin pronume personale în **D.** pos. sau prin pronume reflexive în **D.** pos.

➤ În primul grupaj de exemple, când **D.** posesiv are funcție de **atribut pronominal**, observăm că toate substantivele au **articol hotărât enclitic**, iar din context se deduce clar **ideea de posesie**:

- **Ți-am făcut ceaiul fără zahăr.** (tău)
- **Și-a făcut ceaiul cu zaharină.** (său)

➤ Există însă contexte în care substantivul nu are **articol hotărât enclitic**, dar ideea de posesie e atât de pregnantă, încât e corect să le dăm funcție pronomelor tot de **atribut pronominal în D. posesiv**:

- **Vezi-ți de treabă.** (ta) • „Nu-ți sunt mumă eu.” (ta)
- **Își vede de sănătate.** (sa)

➤ Dimpotrivă, în alte contexte, substantivul are **articol hotărât enclitic**, dar ideea de posesie este înșelătoare, pentru că nu e posesia unei persoane, ci a tuturor:

- **Ți-am luat modelul din revista „Femeia”.**

Aici, **ți** este clar **complement indirect**, deoarece din revistă pot lua modelul și alte femei.

Aceste exemple au fost date și mai sus. Le-am repetat și le vom repeta de câte ori vom avea ocazia, din dorința de a vi le automatiza.

➤ Tot un caz dificil este și cel al lui **li**, care – cum am văzut în capitolul anterior – în anumite construcții, are dublă subordonare, fiind, simultan, **complement indirect** și **atribut pronominal în D. posesiv**. Făcând parte, din punct de vedere semantic și din punctul de vedere al formelor, din suita pronomelor personale în **D.**, poate îndeplini și funcția de **atribut**, chiar dacă sensul nu este de **posesie**, ci numai de **apartenență**. Și acest lucru l-am mai explicat; deci, rețineți statutul lui **li** în contextul de mai jos :

- (Mie) **mi s-a oprit ceasul** (meu).
- (Ție) **ți s-a oprit ceasul** (tău).
- (Lui) **i s-a oprit ceasul** (său).
- (Nouă) **ni s-a oprit ceasul** (nostru).
- (Vouă) **vi s-a oprit ceasul** (vostru).
- (Lor) **li s-a oprit ceasul** (lor).

Numai în acest context **li** este atribut pronominal în **D. posesiv**.

➤ **D.** posesiv mai are și funcții care nu sunt reale, ci aparente:

- **Din cauza-ți, am uitat.**

c.c.cz. în **D.** pos.
(excepție de la **G.**)

- **În ciuda-ți, tot vom reuși.**

c. c.cv. în **D.** pos.
(excepție de la **G.**)

- **În spatele-i este cuierul.**

c.c.l. în **D.** pos.
(excepție de la **G.**)

➤ Așa cum s-a menționat și în paragraful IV, singurul pronume reflexiv care „trece” prin conversiune, prin articulare, este **sine**. El primește articol hotărât enclitic și devine substantiv:

- **În sinea sa, gândea lucruri interesante.**

- **„Sinele încerca din sine să iasă !”**

Pronumele de politețe

I. DEFINIȚIE

Pronumele de politețe (pron. de polit.) reprezintă o subclasă a pronumelor personale, folosite pentru persoanele față de care se exprimă o atitudine reverențioasă ori se marchează o distanță. El se mai numește și *pronume de reverență*.

II. CE SE ANALIZEAZĂ LA PRONUMELE DE POLITEȚE?

A Funcțiile sintactice

Pronumele de politețe îndeplinește următoarele funcții sintactice:

a) **subiect în N. sau în G.:**

- N.** • *Dumneata nu înțelege?* • *Dumneavoastră aveți copii?*
• *Dumnealui e o persoană serioasă.* • *Dumneaei nu are buletin.*
• *Dumnealor au rezolvat problemele.*
G. • *Ai dumnealor au plecat deja.* (excepție aparentă de la N.)

b) **atribut în G. sau în alte cazuri:**

N.

- *Telefonul dumnealui e defect.* • *Ele, dumnealor, ne-au ajutat.*

c) **complement direct în Ac.:**

- *Noi te înțelegem pe dumneata.*
• *Am discutat cu dumneaei.*

d) **complement indirect în D. sau în G.:**

- *Le-am telefonat dumnealor.*
• *Câinele s-a năpustit asupra dumnealor.*

➤ Pentru că la substantiv și la pronumele personal am tratat funcțiile acestora exhaustiv, consider că nu e necesar să le mai înșirăm și vă sugerez să **automatizați funcțiile sintactice** ale celor două părți de

vorbire, deoarece, dacă le știți pe acelea, vă descurcați cu ușurință la toate cazurile și funcțiile pronumelor și numeraletor cu valoare substantivală sau ale altor cuvinte cu valoare substantivală.

B Formele pronumelui de politețe

În funcție de persoană, gen, număr și caz, se diferențiază formele menționate în tabele:

Pers. a II-a	N. Ac.	Singular	Plural
		m. f.	m. f.
		dumneata (d-ta)	dumneavoastră (dv./dvs/ d-voastră)
		dumneavoastră (dv./dvs/d-voastră)	

Pers. a II-a	G. D.	Singular		Plural
		m. f.		m. f.
		dumitale (d-tale)		dumneavoastră (dv./dvs/ d-voastră)

Pers. a III-a	N. Ac. G. D.	Singular		Plural
		m.	f.	m. f.
		dumnealui (d-lui)	dumneai (d-ei)	dumnealor (d-lor)

- Și pronumele **dumneasa** are **G. D.**: **dumisale** (d-sa; d-sale)
- Alte forme, folosite la toate cazurile:

a) nederivate:

• **mata** • **matale**

• **Matale ești om bun.** • *Dorința matale poate fi satisfăcută.*

b) derivate:

• **mătălică** • **mătăluță**

Formele menționate sunt folosite în limbajul colocvial (familiar) și sunt aceleași la toate cazurile.

➤ **Dumneata** și **dumneavoastră** reprezintă grade diferite de politețe.

➤ Pronumele de politețe menționate în cele trei tabele sunt **pronume compuse**, dar există și unele **locuțiuni pronominale de politețe** alcătuite din: **substantiv feminin (abstract al calității) + adjectiv posesiv** sau **pronume personal în G.:**

● **Domnia Ta** (Lui, Ei, Sa, Voastră) ● **Domniile Lor** (Voastre)

➤ Există și unele forme protocolare vechi, pentru persoane cu anumite poziții sociale și profesionale, dintre care unele se folosesc și astăzi:

● **Eminența Sa, Excelența Sa, Maiestatea/Majestatea Sa (M.S.), Măria Sa**

● **Preasfinția Sa, Înalt Preasfinția Sa (Î.P.P.S.)**

➤ Alte locuțiuni sunt create ad-hoc și au sens peiorativ, apărând în basme:

● **Întunecimea Voastră, Mârșăvia Voastră ș.a.**

➤ Uneori, în mod excepțional, locuțiunile pronominale de politețe, de persoana a III-a, se folosesc nu numai ca substitute ale unor substantive, ci și ca însoțitoare ale unor substantive proprii sau comune care, folosite și ca apozitive, indică numele sau titlurile unor persoane:

● **Excelența Sa X Y, regele Marocului...**

● **Domniei Sale, domnului X Y...**

C Persoana

Cum reiese și din tabelele din pagina anterioară, pronumele de politețe au două persoane: a II-a și a III-a:

● **dumneata /dumnealui etc.**

D Numărul

La fel ca alte pronume, au categoria morfologică a numărului, singular și plural:

● **dumnealui / dumnealor.**

E Genul

Pronumele de politețe are forme distincte de gen numai la persoana a III-a singular:

● **dumneaei / dumnealui**

F Cazul

Categoria gramaticală a cazului este marcată la ambele persoane, cu excepția pronumelui **dumneavoastră**, **dumnealui** și **dumneaei**, care au aceeași formă la **N. Ac. G. D.**, la singular și la plural:

- *Caietele dumneavoastră sunt impecabil de curate.*
- *Dvs. aveți bilet?*
- *Răspunsul dumnealor e corect.* • *Dumneaei a întârziat.*

III. ORTOGRAFIA UNOR PRONUME DE POLITEȚE

➤ Pronumele și locuțiunile pronominale de politețe pun multiple probleme de ortografie, deoarece se abreviază, scriindu-se cu cratimă, iar majoritatea fără punct final:

- **dumneata**: **d-ta**; **dumitale**: **d-tale**
- **dumnealui**: **d-lui**
- **dumneaei**: **d-ei**
- **dumneasa**: **d-sa**; **dumisale**: **d-sale**
- **dumneavoastră**: **dv.**, **dvs.**, **d-voastră**
- **dumnealor**: **d-lor**

➤ Seria locuțiunilor pronominale alcătuite cu **Domnia** are următoarele abrevieri:

- **D-ta (D-tale)**; **D-lui**, **D-ei**, **D-sa**, **D-sale**

➤ Conform normelor ortografice actuale, pronumele de politețe se scriu cu inițială **minusculă**, iar pronumele de reverență se scriu cu inițială **majusculă** la toate componentele : **Excelența Sa**, **Domniile Lor**, **Înalt Preasfinția Sa**.

Între cuvintele din componența pronumelor de reverență nu se pune cratimă.

➤ **Cratima** nu apare nici la pronume, nici la locuțiuni, ci numai la abrevieri: **d-ta**, **d-lui**, **d-sale** ș.a.

➤ Pronumele **dumneavoastră** ocupă diferite posturi, în funcție de persoană și număr:

- **dumneavoastră** pentru persoana a II-a singular (tu)
- **Dumneavoastră** pentru persoana a II-a singular (tu - reverență)
- **dumneavoastră** pentru persoana a II-a plural (voi)

IV. CONVERSIUNEA

Pronumele și locuțiunile pronominale de politețe nu cunosc acest procedeu lexico-gramatical decât dacă se pun ghilimele sau dacă li se atașează determinanți pentru a le substantiviza:

- *Am uitat să-l subliniez pe dumnealui în propoziția aceea și am pierdut 0,10 puncte.*

- *„Mărșăvia Voastră” se folosește cu sens peiorativ, mai ales în basme.*

V. MODEL DE ANALIZĂ SINTACTICO-MORFOLOGICĂ

Analizați pronumele de politețe / cuvintele subliniate din enunțurile ce urmează:

❖ *„Dacă ar fi mai obiectivi, lingviștii ar elimina din rândul gradelor de comparație superlativul absolut. În felul acesta, Domniile Lor s-ar apropia mai mult de adevărurile vieții.”*

Domniile Lor = subiect simplu

= locuțiune pronominală de politețe

= genul masculin, numărul plural, cazul N.

❖ *„Sunt răni în fața cărora Măria Sa, Timpul, este la fel de neputincios ca și medicul.”*

Măria Sa = subiect dezvoltat

= locuțiune pronominală de politețe

= masculin, singular, N.

❖ *„Apropiați-vă de cei care sunt legați în vreun fel de arte! Numai sufletele nobile ca ale d-lor înțeleg adevărata frumusețe.”*

d-lor = complement circumstanțial de mod comparativ

= pronume de politețe, persoana a III-a

= genul masculin, numărul plural, cazul G. precedat de adverb de mod cu valoare de prepoziție cu **Ac.**, însoțit de articolul posesiv genitival **ale** (excepție de la **Ac.**)

❖ *„Răspunzând nebunului pe seama nebuniei d-lui riști să devii asemenea lui.”*

d-lui = atribut pronominal genitival

= pronume de politețe, persoana a III-a

= genul masculin, numărul singular, cazul G.

VI. OBSERVAȚII

➤ Acordul verbului se face în **persoană** și **număr** cu pronumele de politețe:

- **Dumneata** ești din Banat?

- **Dumnealui** este profesor?

➤ Acordul verbului se face după înțeles, în funcție de situația reală a locutorului:

- **Măria Ta** hotărăști ce faci.

- **Maiestatea Voastră** sunteți rugat să luați loc.

➤ Există, uneori, și un acord de conveniență, de tip formal, cu substantivul din cadrul locuțiunii („formal” însemnând aici „de formă”):

- **Eminența Sa** decide să viziteze și acele locuri.

- **Maiestatea Voastră** este poftită să ia loc la masă.

➤ Totdeauna, **dânsul, dânsa, dânsii, dânsele** sunt **pronume personale compuse**, nu de politețe, dar sunt folosite cu ideea de reverență în alte zone ale țării decât în Moldova, unde sunt frecvent folosite în locul lui **el, ea, ei, ele**:

- *Închide ușa, măi, că intră dânsa.* [pisica]

➤ Nu uitați că singurele abrevieri cu cratimă sunt ale pronumelor de politețe. Pentru următoarele cuvinte sunt corecte abrevierile:

- *domnul* = **d./dl**; *domnului* = **dlui**

- *doamna* = **dna**; *doamnei* = **dnei**

- *domnișoara* = **dra**; *domnișoarei* = **drei**

➤ Aceste forme nu sunt pronume de politețe, ci substantive care apar și în mass-media, și pe plicuri în formele greșite de tipul:

- * **dl.**, * **d-na/d-nei**, * **d-ra/d-rei**.

Pronumele de întărire

I. DEFINIȚIE

Pronumele de întărire (pron. înt.) este pronumele care insistă asupra obiectului al cărui nume îl substituie.

Se folosește foarte rar ca pronume, în limba literară contemporană fiind considerat învechit:

- *Am precizat însumi care sunt greșelile.*
- *Însumi am cusut goblenul.*

II. CE SE ANALIZEAZĂ LA UN PRONUME DE ÎNTĂRIRE?

A Funcțiile sintactice

Majoritatea cercetătorilor sunt de părere că, de fapt, **pronume de întărire nu există**. Personal, sunt de acord cu o asemenea opinie, specificând că această parte de vorbire trebuie semnalată ca **pronume** numai pentru a păstra coerența descrierii, adică pentru a-i releva formele în funcție de persoană, gen și număr și pentru a explica fenomenul de acord și deci de conversiune; în fond, este vorba numai de **adjectiv pronominal de întărire**, cu funcție de atribut adjectival:

- *Însuși a compus melodia.* (\sqrt{EI})
- *El însuși a compus melodia.*
- *Radu însuși a compus melodia.*

B Persoana

Spre deosebire de pronumele de politețe, pronumele (adjectivele) de întărire au categoria persoanei distinctă, fără a se face vreo confuzie între ele, deci persoana este clar marcată.

- *Tu însuși.*
- *Noi înșine.*
- *Ele înseși.*

C Numărul

Marcarea numărului se face prin formele neaccentuate ale pronumelui personal sau reflexiv: **-mi, -ți, -și, -ne, -vă, -și/-le**, la singular și la plural.

D Genul

Marcarea genului se face în funcție de formele vechiului pronume personal **îns~~ă~~, însă, înși, înse**, păstrate în limba română contemporană numai în construcțiile cu prepozițiile:

întru - într-însul; dintru - dintr-însul; printru - printr-însul.

Acestea apar numai la **Ac.**, cu forma articulată.

E Cazul

Pronumele (adjectivul pronominal) de întărire variază în funcție de persoană, gen și număr, iar **cazul e marcat numai la G. și la D., la genul feminin, numărul singular:**

- **Mie însumi nu-mi place să fiu jignit. (masculin)**
- **Mie însemi nu-mi place să fiu jignită. (feminin)**
- **Temele Mariei înseși sunt corecte.**

➤ Structura de **cuvânt compus** explică particularitățile funcționale ale acestui pronume (adjectiv pronominal), precum și acordul adecvat:

		Masculin	Feminin
Sg.	I	(eu) <i>însuMI</i>	(eu) <i>însăMI</i>
	II	(tu) <i>însuȚI</i>	(tu) <i>însăȚI</i>
	III	(el) <i>însuȘI</i>	(ea) <i>însăȘI</i>
Pl.	I	(noi) <i>înșiNE</i>	(noi) <i>înseNE</i>
	II	(voi) <i>înșiVĂ</i>	(voi) <i>înseVĂ</i>
	III	(ei) <i>înșiȘI</i>	(ele) <i>înseȘI / LE</i>

III. CUM SE ANALIZEAZĂ ADJECTIVUL PRONOMINAL DE ÎNTĂRIRE?

Când pronumele stă lângă un substantiv sau lângă un alt pronume și se acordă cu el în gen, număr și în caz, devine, prin conversiune, **adjectiv pronominal de întărire**.

El se analizează la fel ca orice adjectiv pronominal, care are categoria persoanei:

- 1) funcție - **numai atribut adjectival**;
- 2) persoana - I, a II-a sau a III-a;
- 3) acordul în gen, număr și caz cu determinatul substantival sau pronominal.

Exemple:

- *eu, mie, pe mine însumi*
- *tu, ție, pe tine, dumneata însuși*
- *el, lui, pe el, elevului, sie, pe sine însuși*
- *ea, ei, pe ea, elevei, sie, pe sine* {
 - G. D. - **înseși**
 - N. Ac. - **însăși**
- *noi, nouă, pe noi înșine*
- *voi, vouă, pe voi, dumneavoastră înșivă*
- *ei, lor înșiși; pe ele, elevelor înseși; pe ele însele.*

Adjectivul de întărire se poate acorda și cu un nume propriu de persoană:

- *„Mircea însuși mână-n luptă...”*
- *Elena însăși a compus melodia.*

IV. ORTOGRAFIA PRONUMELOR DE ÎNTĂRIRE

➤ Atenție la scrierea și pronunțarea lui **i** final din formele de persoana a III-a:

însuși, înșiși, înseși.

➤ Evitați folosirea formei **însuși** ori **însăși** în locul tuturor celorlalte forme (voi **însăși**, tu **însuși**, eu **însuși** etc.), deoarece nu este corectă.

➤ Nu sunt literare formele:

lor **înșile**, lor **înelor**.

➤ Persoanele care nu sunt familiarizate cu aceste forme ar fi bine să renunțe la ele și să apeleze la un sinonim: **eu personal, chiar eu**, dar nu **eu însumi personal**, pentru că e pleonasm.

➤ Alte persoane folosesc în scris cratima, care nu e recomandabilă: **înse-ți, însu-mi** ș.a.

V. MODEL DE ANALIZĂ SINTACTICO-MORFOLOGICĂ

Analizați pronumele de întărire / cuvintele subliniate din enunțul ce urmează:

❖ *Colegul însuși mi-a spus: „În viață nu te poți baza decât pe tine însuși.”*

însuși = atribut adjectival simplu
= adjectiv pronominal de întărire compus
= se acordă în gen, număr și caz cu substantivul **colegul** (masculin, singular, N.)

însuți = atribut adjectival simplu
= adjectiv pronominal de întărire compus
= se acordă în gen, număr și caz cu pronumele personal **pe tine** (singular, Ac.)

VI. OBSERVAȚII

➤ Este posibilă antepunerea adjectivului pronominal de întărire care precede un **G.**, dar, în niciun caz, nu se așază între articolul posesiv și substantivul determinat; de aceea, exprimarea de mai jos nu e acceptată în româna contemporană:

● *Decizia **însăși** a decanului...*

➤ Adjectivul pronominal de întărire nu determină în același timp și un substantiv, și un pronume, pentru că nu are dublă subordonare, deci nu e corect să spuneți:

● *Colegul **el însuși** a telefonat.*

➤ Totdeauna, **G. D. feminin singular** este o problemă în limba română, cu atât mai mult în cazul adjectivului de întărire.

Se spune corect:

G. ● *Temele Mariei **înseși** sunt corecte.*

D. ● *Îi dăm colegei **înseși** cartea aceea.*

➤ Nu este corect:

G. ● *Temele Mariei **însăși**...*

D. ● *Îi dăm colegei **însăși**...*

➤ Se pronunță și se scrie corect:

G. ● *Temele Mariei **înseși**...*

D. ● *Îi dăm colegei **înseși**...*

Pronumele posesiv

I. DEFINIȚIE

Pronumele posesiv (pron. pos.) înlocuiește numele obiectului posedat și indică persoana posesorului.

- *Cartea mea e aici; a ta e acolo.*

El este însoțit de articolul posesiv **al, a, ai, ale**, care se schimbă după genul și numărul numelui înlocuit.

- *cartea / cărțile / pixul / pixurile –
a mea / ale mele / al meu / ale mele*

Pronumele posesiv se modifică în funcție de indicațiile privitoare la persoana și la numărul posesorilor:

- *Cartea este* $\left\{ \begin{array}{l} \text{a mea.} \\ \text{a ta.} \\ \text{a noastră.} \\ \text{a voastră.} \end{array} \right.$

II. FORMELE PRONUMELOR POSESIVE

Pronumele (adjectivele) posesive **nu au forme compuse**. Tabelul următor vă prezintă formele **pronumelor posesive** în funcție de persoană, gen și număr. În paginile următoare, veți înțelege de ce aceste forme apar foarte frecvent și ca **adjective posesive**, cu toate că au pe **al, a, ai, ale**:

Pron. pers.	Singular		Plural	
	m. n.	f.	m.	f. n.
Eu	al meu	a mea	ai mei	ale mele
Tu	al tău	a ta	ai tăi	ale tale
El/Ea	al său	a sa	ai săi	ale sale
Noi	al nostru	a noastră	ai noștri	ale noastre
Voi	al vostru	a voastră	ai voștri	ale voastre
Ei / Ele	–	–	–	–

III. CE SE ANALIZEAZĂ LA PRONUMELE POSESIV?

A Funcțiile sintactice

Pronumele posesiv îndeplinește următoarele funcții sintactice:

a) **subiect:** • *Ai mei au plecat la munte.*

b) **nume predicativ:**

N. • *Copiii sunt ai mei.*

G. • *Casa este a alor mei.* • *Ei nu sunt contra alor mei.*

D. • *Copiii tăi sunt ai alor mei.*

Ac. • *Cadoul este de la ai mei.*

c) **atribut pronominal:**

G. • *Copiii alor mei sunt drăgălași.*

• *Responsabilitățile din fața alor mei sunt mari.*

• *Plecarea din cauza alor tăi i-a deranjat.*

D. • *Ei sunt nași alor tăi?*

• *Transmiterea de salutări alor mei ne-a bucurat.*

Ac. • *Cadoul de la ai mei a fost superb.*

• *Părinți ca ai mei nu au existat.*

d) **complement direct:**

Ac. • *Eu îi ajut pe ai mei cât pot.*

e) **complement indirect:**

Ac. • *Eu mă bazez pe ai mei.* • *Noi contăm pe ai tăi.*

• *Ei discută despre ai tăi.*

G. • *Câinele nu s-a năpustit împotriva alor tăi?*

D. • *Le-ai telefonat alor tăi?*

f) **complement circumstanțial de loc:**

Ac. • *Am fost pe la ai mei în vizită.* • *Ne ducem azi pe la ai noștri.*

G. • *În fața alor voștri stă familia Popescu.*

g) **complement circumstanțial de timp:**

G. • *Pe vremea alor noștri nu erau taxiuri.*

Ac. • *Odată cu ai mei au plecat și ai tăi.*

h) **complement circumstanțial de mod:**

Ac. • *Ai tăi sunt mai departe decât ai mei.*

• *Ai tăi sunt mai tineri decât ai mei.*

- D. • *Ați procedat aidoma alor mei.*
- *Copilul e înalt asemeni alor săi.*

i) complement circumstanțial de cauză:

- G. • *Din cauza alor tăi se întâmplă toate astea?*
(cauza unui efect negativ)
- D. • *Datorită alor mei, avem atâtea valori materiale.*
(cauza unui efect pozitiv)

j) complement circumstanțial de scop:

- G. • *În folosul alor tăi se fac toate astea.*

k) complement circumstanțial condițional.

- G. • *În locul alor tăi, eu n-aș fi procedat așa.*

l) complement circumstanțial concesiv:

- G. • *Ea s-a dus la București, în ciuda alor săi.*

m) element predicativ suplimentar:

- G. • *Nu-l credeam împotriva alor tăi.*
- D. • *Îi socoteam aidoma alor tăi.*
- Ac. • *Îi știam ca pe ai mei. • Ca să intre s-au dat drept ai mei.*

B Persoana

Pronumele posesiv are forme pentru persoanele I, a II-a, a III-a singular și pentru persoanele I și a II-a plural.

La persoana a III-a plural, *pronumele posesiv n-are formă*, dar *este folosit pronumele personal în G. lor*:

- *Copilul este al său.* • *Copilul este al lor.*

Pronumele personal **lor** este forma de plural pentru pronumele personal în G., masculin și feminin: **lui, ei**, dar și pentru **său, sa**:

- *El are un copil.* • *Copilul este al lui.* • *Copilul este al său.* (sg.)
al lor al lor (pl.)

➤ Deci, la persoana a III-a singular se pot folosi și pronumele posesive, și pronumele personale, iar forma **lor** rezolvă pluralul ambelor pronume. Fiți atenți să nu le confundați, pentru că atunci veți greși funcția sintactică.

C Numărul

Pronumele posesiv are forme și de singular, și de plural. (Vezi tabelul de mai jos.)

D Genul

Pronumele posesiv are forme pentru **m. n.**, **f.** la **sg.** și **m.**, **f. n.** la **pl.** (vezi tabelul).

E Cazul

➤ Pronumele posesiv are genul, numărul și cazul substantivului substituit:

- *Pe catedră sunt ai mei.* [ochelarii]

sb. N.

- *Pe-al meu l-am ajutat.* [copilul]

c.d. Ac.

- *Le-ai telefonat alor tăi?* [părinților]

c.i. D.

- *Pe culoar i-am văzut pe ai tăi.* [colegii, amicii]

c.d. Ac.

➤ Pronumele posesiv are formă pentru **G. D.** numai la plural.

Pers. I	Singular		Plural	
	m. n.	f.	m.	f. n.
N. Ac.	al meu	a mea	ai mei	ale mele
G. D.	—	—	alor mei	alor mele

➤ Același tip de tabel se poate alcătui și folosi și pentru celelalte pronume posesive sau adjective posesive.

IV. CE SE ANALIZEAZĂ LA ADJECTIVUL POSESIV?

Când un pronume posesiv stă lângă un substantiv și se acordă în gen, număr și caz cu acesta, prin conversiune, el devine **adjectiv pronominal posesiv**.

Diferența între **pronumele posesiv** și **adjectivul posesiv** se face având în vedere precizările care urmează:

a) adjectivul posesiv nu are, de regulă, articol posesiv **al, a, ai, ale**, ci apare numai sub formele: **meu, ta, săi, vostru, noastre** etc.:

● *Fetița **ta** are 2 ani.* ● *Copiii **noștri** sunt onești.*

b) când totuși sunt precedate de articolul posesiv **al, a, ai, ale** este posibil să existe și **pronume posesiv, și adjectiv posesiv, în funcție de context.**

Disociați:

● <i>Colegul meu e bun.</i>	} adj. pos.
● <i>Al meu coleg e olimpic.</i>	
● <i>Acest coleg al meu e olimpic.</i>	
● <i>Colegul este al meu.</i>	} pron. pos.
● <i>Al meu e olimpic.</i>	

Un adjectiv posesiv se acordă cu substantivul determinat în gen, număr și caz:

● *Prietenii **tăi** și prietenele **tale** vin în vizită.*

➤ Când se analizează un adjectiv pronominal posesiv, se spune mai întâi **funcția**, care totdeauna este de **atribut adjectival**, și după aceea:

- persoana;
- acordul în gen, număr și în caz;
- câte obiecte posedate și câți posesori.

V. ORTOGRAFIA PRONUMELOR POSESIVE

➤ Se pronunță și se scrie **meu, mei** (nu **mieu, miei**), **mea** (nu **mia**), **tale** (nu **tele, tăie**).

➤ Pronumele posesiv **sa** poate fi confundat cu **s-a**, deoarece sunt **omofone**.

➤ Substantivele care desemnează grade de rudenie, formate cu adjectiv posesiv, se scriu cu cratimă – **soră-mea, frate-meu** – pentru că substantivul nu are articol hotărât enclitic.

➤ Sunt corecte formele: **soră-mii, maică-sii** (nu **soră-mei** sau **maică-sei**).

➤ Evitați forma **ale tele** !

VI. MODEL DE ANALIZĂ SINTACTICO-MORFOLOGICĂ

Analizați pronumele posesive / cuvintele subliniate din versurile ce urmează:

- ❖ „Țara - sunt oamenii aceștia,
Frații mei, surorile mele...”

mei = atribut adjectival simplu
= adjectiv pronominal posesiv, persoana I, numărul singular (eu)
= se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „frații” (masculin, plural, N.)
= mai multe obiecte posedate și un posesor.

mele = atribut adjectival simplu
= adjectiv pronominal posesiv, persoana I, numărul singular (eu)
= se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „surorile” (feminin, plural, N.)
= mai multe obiecte posedate și un posesor.

- ❖ **A noastră** *e cea mai bună de pe pământ !*

a noastră = subiect simplu
= pronume posesiv, persoana I, numărul plural (noi)
= genul feminin, numărul singular, cazul N.
= un obiect posedat și mai mulți posesori.

VII. OBSERVAȚII

➤ Să nu uitați că pronumele (adjectivele) posesive nu au formă pentru persoana a III-a plural; că în locul posesivelor **său, sa, săi, sale** se pot folosi pronumele personale în **G. – lui, ei** – și că, la plural, ambele grupaje apelează la pronumele personal în **G. – lor**.

Disociați:

- Mama **lui** = pronume personal în **G.** singular
 ei
- Mama **sa** = adjectiv posesiv în **N.** singular sau în **Ac.** singular
- Mama **lor** = pronume personal în **G.** plural.

- Pronumele și adjectivele pronominale posesive *noștri, voștri* se scriu totdeauna cu un singur *-i*, pentru că nu primesc articol :

- *Ai noștri tineri*
- *Tinerii noștri*
- *Colegii voștri*
- *Ai voștri colegi*

- Având în vedere și explicațiile date la pagina 34, rețineți:

- *O colegă a mea* – corect
- *O colegă de-ale mele* – corect
- *O colegă de-a mea* – corect

{	• <i>Unei colege de-ale mele</i>	– corect
	• <i>Unei colege a mea</i>	– greșit
	• <i>Unei colege a mele</i>	– corect

{ • <i>O colegă a mea</i> atr. adj. (adj. posesiv) • <i>O colegă de-ale mele</i> atr. pron. prepoz. (pron. posesiv)	{ • <i>Unei colege de-ale mele</i> atr. pron. prepoz. (pron. posesiv) • <i>Unei colege a mele</i> atr. adj. (adj. posesiv)

- Atenție la formele care au sau nu articol posesiv, deoarece:

- 1) când nu au articol, sunt **numai adjective posesive**;
- 2) când au articol, sunt sau pronume, sau adjective posesive.

➤ Sistematizarea următoare vă oferă posibilitatea să înțelegeți și voi, așa cum înțeleg străinii care învață limba română, că **elementul regent** este determinant și că **un adjectiv posesiv apare foarte frecvent atunci când substantivul – element regent – are un determinant sau o topică specială**:

1. Acest **pix** al tău este nou.
2. **Pixul** acesta al tău este nou.
3. Fiecare **pix** al tău e nou?

4. Alt pix al tău e nou.
5. Pixul roșu al tău e nou.
6. Pixul din Italia al tău e nou?
7. Pixul de pe carte al tău e nou?
8. Al tău pix e nou?
9. Trei pixuri ale tale sunt aici.
10. Nistor al tău ne place mult.

➤ Cine nu știe ceea ce am subliniat mai sus consideră că **al tău** sau **ale tale** sunt pronume posesive, nu **adjective posesive**, iar în exemplul următor, când posesivul e la mare distanță de elementul regent, se crede că e **pronume posesiv**, fără discuție, dar este tot **adjectiv posesiv**:

- *Pixurile verzi, albastre și negre din Italia ale tale sunt în geantă.*

adj. pos.

➤ Rețineți exemplele de pe pagina aceasta, deoarece prin ele veți înțelege că și **adjectivul posesiv** poate să fie precedat de **al, a, ai, ale**. (vezi exemplele de mai sus !)

➤ Există elevi care, uitând de acordul în caz al posesivului, consideră că este cam tot timpul în **G.**, deoarece pun întrebările **al, a, ai, ale cui?**

Acest lucru este eronat, deoarece, dacă e **adjectiv posesiv**, înseamnă că acordul este total: **în gen, în număr și în caz**:

	G.	G.
Greșit	● Colegul meu e serios. (al cui?)	● Discut cu colegul meu . (al cui?)
	N.	Ac.
Corect	● Colegul meu e serios. (care?)	● Discut cu colegul meu . (care?)

➤ Adjectivul posesiv este în **G.** sau în **D.** atunci când substantivul determinat este în aceste cazuri:

G.	G.
● Temele colegului meu au fost corecte. (care?)	
D.	D.
● I-am dat colegului meu un pix. (care?)	

Pronumele demonstrativ

I. DEFINIȚIE

Pronumele demonstrativ (pron. dem.) înlocuiește numele unui obiect, indicând apropierea, depărtarea, identitatea sau diferențierea lui față de alte obiecte.

II. CLASIFICAREA PRONUMELOR DEMONSTRATIVE

Se disting următoarele tipuri de pronume demonstrativ:

- de apropiere;
- de depărtare;
- de identitate;
- de diferențiere;
- de depărtare, forma scurtă.

În continuare, vă prezentăm tabelul cu formele pronumelui (adjectivului) demonstrativ în funcție de gen, de număr și de caz, în care n-am inclus și formele familiare: **ăsta, ăla, ăia** ș.a. Aceste forme apar foarte frecvent în limba vorbită, însă limba literară contemporană nu le-a asimilat în vorbirea elevată.

Recunoaștem cu toții că ele apar frecvent și în literatura beletristică, dar nu vi le recomandăm atâta timp cât ele au și forme peiorative.

Pronume demonstrative		Singular		Plural	
		m. n.	f.	m.	f. n.
de apropiere	N. Ac.	acest(a)	aceast(a)	acești(a)	aceste(a)
	G. D.	acestui(a)	acestei(a)	acestor(a)	
de depărtare	N. Ac.	acel(a)	aceea/acea	acei(a)	acele(a)
	G. D.	acelui(a)	acelei(a)	acelor(a)	
de identitate	N. Ac.	aceiași	aceeași	aceiași	aceleași
	G. D.	aceluiiași	aceleiași	acelorași	
de diferențiere	N. Ac.	celălalt	cealaltă	ceilalți	celelalte
	G. D.	celuilalt	celeilalte	celorlalți	celorlalte
de depărtare, forma scurtă	N. Ac.	cel	cea	cei	cele
	G. D.	celui	celei	celor	

- Pronumele demonstrative, în funcție de formă, se mai împart în:
- pronume demonstrative **simple**: *acesta, acela, cel, cei*;
 - pronume demonstrative **compuse**: *celălalt, celelalte, același, aceeași*.

III. CE SE ANALIZEAZĂ LA UN PRONUME DEMONSTRATIV?

A Funcțiile sintactice

Nu voi prezenta exhaustiv funcțiile sintactice ale pronumelui demonstrativ, dar vă sugerez să automatizați funcțiile substantivului și ale pronumelor personale ca să vă fie ușor să dați exemple ori să recunoașteți corect o formă sau alta, deoarece **automatisme**le vă ajută să rețineți structurile de mai jos:

a) subiect:

N. • *Aceștia au reușit.*

Ac. • *Au mai plecat dintre aceștia.* (excepție de la N.)

b) nume predicativ:

G. • *Geanta este a aceluia.* • *Ei sunt contra aceloră.*

Ac. • *Pixul meu era ca acela.* • *Ei nu sunt ca aceia.*

c) atribut:

N. • *El, acela, m-a ajutat.*

G. • *Caietele acestora sunt aici.*

d) complement direct:

Ac. • *Noi îl ajutăm pe acela.*

e) complement indirect:

Ac. • *Ei se bazează pe celălalt.*

G. • *Câinele s-a năpustit asupra celuiilalt.*

D. • *I-am telefonat aceluiași.*

f) complement de agent:

Ac. • *Vila a fost ridicată de acela.*

g) complement circumstanțial de cauză:

Ac. • *N-o să moară el din aceasta.*

G. • *Din cauza celuiilalt, n-a plecat.*

h) complement circumstanțial de scop:

G. • *În favoarea aceloră se face recapitularea.*

i) complement circumstanțial condițional:

G. • În locul aceloră, eu te ajutam.

j) complement circumstanțial concesiv:

G. • În ciuda acelorăși, ei vor pleca acum.

k) element predicativ suplimentar:

G. • Te credeam împotriva acestora.

Ac. • S-a dat drept celălalt.

➤ Cel mai greu de recunoscut este pronumele demonstrativ de depărtare forma scurtă.

Intenționat am lăsat la sfârșit prezentarea funcțiilor lui pentru a-l înțelege mai bine și pentru a nu-l confunda cu articolul demonstrativ:

PP AT
a) Este auzit cel¹ / care vorbește.² /
sb.

b) El este cel¹ / care a reușit.² /
n.p.

c) Colegul cel de la stânga e premiant.
a. adj.

d) L-am ajutat pe cel¹ / care a lipsit.² /
c.d.

e) Mă bazez pe cel¹ / care e punctual.² /
c.ind.

f) Casa e făcută de cel¹ / care are bani.² /
c.ag.

g) Mă duc la cel¹ / care mă respectă.² /
c.c.l.

h) Pe vremea celor¹ / care au peste 80 de ani² / nu erau taxiuri.¹ /
c.c.t.

i) El e mai generos decât cel¹ / pe care mi l-ai prezentat.² /
c.c.m.

j) Din cauza celor¹ / care nu învață² / , suntem și noi certați.¹ /
c.c. cz.

k) În locul celor¹ / care te-au păcălit² /, noi nu te păcăleam.¹ /
c.c.cdt.

l) În ciuda celor¹ / care nu ne sprijină² /, noi tot vom izbuti.¹ /
c.c.cv.

m) Te credeam împotriva celui¹ / care te sfidează.² /
e.p.s

B Felurile

Felurile pronumelor demonstrative au fost prezentate în tabelul anterior, fără a include – așa cum am precizat – formele familiare:

- *ăsta, asta, ăstora, ăla, ăia, ălora* ș.a.

C Genul pronumelor demonstrative

Genul este marcat și, din cauza lui, se pot crea **confuzii între pronumele demonstrativ și adjectivul demonstrativ**, dacă nu sunteți atenți și la acordul în caz:

a) Cartea **aceasta** este aici. (fals acord în gen, număr și în caz) (atr. adj.)
f. sg. f. sg.

b) Cartea **acesteia** e aici. (acord în gen și în număr) (atr. pron. genit.)
f. sg. f. sg.

Analizând cele două enunțuri veți constata că **aceasta** (a) e **adjectiv demonstrativ**, iar **acesteia** (b), deși dintr-o coincidență are același gen, e **pronume demonstrativ** și nu se acordă și în caz cu substantivul **cartea**.

D Numărul pronumelor demonstrative

Este marcat și prin **alternanțe**, și prin **desinențe pronominale**, la unele forme:

Singular	Plural
ace <u>sta</u>	- ace <u>știa</u>
ace <u>ș</u> ta	- ace <u>ș</u> tea
ace <u>ș</u> tuia	- ace <u>ș</u> tora

E **Cazul** este marcat clar la **G. D.** cu ajutorul desinențelor pronominale: **-ui, -ei, -or: aceștuia, aceșteia, aceștora, aceluia, aceleia, acelora.**

Particula deictică **-a** dispăre numai când există adjectiv demonstrativ antepus unui substantiv:

- **Acesta învață.** • **Elevul acesta învață.**
- **Acest elev învață.**

IV. CE SE ANALIZEAZĂ LA UN ADJECTIV DEMONSTRATIV?

➤ **Funcția sintactică** – pronumele demonstrativ care determină un substantiv și se acordă în gen, număr și caz cu acesta devine, prin conversiune, **adjectiv pronominal demonstrativ**, cu funcție numai de **atribut adjectival**.

➤ Imediat după funcție se spune **felul adjectivului demonstrativ** (vezi tabelul de mai înainte), iar după aceea, pentru că e adjectiv, se spune **acordul în gen, număr și caz** cu substantivul determinat.

V. ORTOGRAFIA UNOR PRONUME DEMONSTRATIVE

➤ Atenție la pronunțarea și scrierea pronumelui (adjectivului) de diferențiere: **celălalt** (nu **celălant**), **ceilalți** (nu **ceilanți**) etc.

➤ Atenție la pronunțarea și scrierea pronumelui (adjectivului) de identitate: **acelorași** (nu **acelorlași**) etc. și la pronunțarea și scrierea lui **i** final nesilabic: **acelorași, același** etc.

➤ Se spune și se scrie **elevului aceuia** (nu **elevului acela**)
elevilor acestora (nu **elevilor aceștia**)

deoarece în aceste cazuri avem de a face cu **adjective pronominale demonstrative** care se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat.

VI. MODEL DE ANALIZĂ SINTACTICO-MORFOLOGICĂ

Analizați pronumele demonstrative / cuvintele subliniate din enunțurile ce urmează:

❖ „*Dezacord între generații înseamnă a gândi diferit, dar **aceasta** nu înseamnă a fi incompatibil **cu ceilalți**...*”

aceasta = subiect simplu

= pronume demonstrativ de apropiere, simplu

= genul feminin, numărul singular, cazul N.

cu ceilalți = complement indirect simplu

= pronume demonstrativ de diferențiere, compus

= genul masculin, numărul plural, cazul **Ac.**,
precedat de prepoziția simplă **cu**

❖ „*Țara mea – sunt oamenii aceștia...*”

aceștia = atribut adjectival simplu

= adjectiv pronominal demonstrativ de apropiere, simplu

= se acordă în gen, număr și în caz cu **oamenii** (m., pl., N.)

VII. OBSERVAȚII

➤ Când aveți de analizat un pronume (adjectiv) demonstrativ, este obligatoriu să precizați dacă este **de depărtare**, **de diferențiere** etc.

➤ Pronumele demonstrativ feminin singular poate avea și **valoare neutră**, însemnând „*acest lucru, faptul acesta*”, dar numai la N. și Ac.:

N. • **Asta e nemaipomenit de frumos din partea lui !**

• **Asta-i bună !**

Ac. • **Una ca asta ți-a făcut?**

Formele familiare de mai sus n-au funcție sintactică, iar dacă se cere totuși o analiză, faceți numai analiză morfologică.

➤ Pentru elevi, este ușor de recunoscut un **atribut adjectival** exprimat prin **adjectiv pronominal demonstrativ** când este postpus substantivului și când se află la **G. D.: elevului aceluia**, de exemplu.

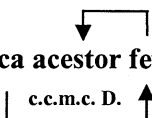
Dar când **adjectivul demonstrativ** este antepus substantivului și, mai ales, când un exercițiu sau un test-grilă cere **să se selecteze complementele indirecte în D.** sau **attribute genitivale**, elevii, văzând desinențele **-ui, -ei, -or** în forma demonstrativului, sunt tentați să le considere pe acestea **complemente indirecte** sau **attribute genitivale** și nu substantivele nearticulate:

• **Temele acestui elev sunt corecte.** (aici **elev** = atr. genitival)

• **Le-am telefonat celorlalți colegi.** (aici **colegi** = compl. ind.)

➤ În propoziția următoare se recunoaște și mai mult dificultatea de mai sus, pe care un elev neatenț nu o remarcă:

• **Lor le telefona mai mult ca acestor fete.**

Acest exemplu de complement circumstanțial de mod comparativ are un grad de dificultate sporit deoarece:

- 1) este o excepție de la cazul **Ac.**;
- 2) se observă ideea spusă mai sus – **acestor**;
- 3) este **c.c.m.c. în D.** (excepție de la **Ac.**).

➤ Dacă vi se cere să scrieți formele unuia dintre pronumele demonstrative, nu le „înșirați” pe două pagini, ci încadrați-le în tabelul de mai jos, care este ideal pentru toate formele substantivele, pronominale și adjectivale care au patru forme flexionare:

	Singular		Plural	
	m. n.	f.	m.	f. n.
N. Ac.				
G. D.				

➤ Nu uitați acest tabel, pe care vorbitorii străini ce învață limba română îl au „încrustat” în memorie și apelează la el ori de câte ori „sunt în impas” !

➤ Pentru că formele familiare sunt atât de folosite în limba vorbită în prezent, le vom include și pe ele în tabelul următor:

Pronume (adjectiv) demonstrativ familiar	Singular		Plural	
	m. n.	f.	m.	f. n.
N. Ac.	ăsta	asta	ăștia	astea
G. D.	ăstuia	ăsteia	ăstora	
N. Ac.	ăla	aia	ăia	alea
G. D.	ăluia	ăleia	ălora	

➤ Rar, se folosește și pronumele demonstrativ de diferențiere de apropiere :

cestălalt, ceștilalți, ceastălaltă, cestelalte.

➤ Intrate în componența unor locuțiuni, unele forme își pierd calitatea de pronume demonstrativ:

de aceea, de-aia, după aceea, după aia, pentru aceea – locuțiuni adverbiale.

Pronumele interogativ

I. DEFINIȚIE

Pronumele interogativ (pron. interog.) substituie cuvântul sau grupul de cuvinte așteptat ca răspuns la un enunț interogativ; se caracterizează printr-o intonație specifică și este folosit, de regulă, în propoziții interogative:

1) **directe** (fiind deci pronume interogativ):

• **Cine a spart vaza?**

2) **indirecte** (fiind pronume interogativ-relativ):

SB • Nu se știe¹ / **cine a spart vaza**.² /

PR • Întrebarea este¹ / **cine a spart vaza**.² /

AT • La întrebarea¹ / **cine a spart vaza**² / n-ai răspuns.¹ /

CD • Eu nu știu¹ / **cine a spart vaza**.² /

CI • Nu mi-am dat seama¹ / **cine a spart vaza**.² /

➤ De la pronumele **cât**, se formează, după modelul numeralelor cardinale, un alt pronume interogativ:

• **al câtelea? • a câta?**

Răspunsul la cele două întrebări este un numeral ordinal sau un adjectiv, singur sau determinând un substantiv:

• **Al câtelea a ajuns pe Himalaya?**

• **Primul / al doilea / al treilea / ultimul sportiv.**

II. FORMELE PRONUMELOR INTEROGATIVE

	CINE	CARE
N.	cine	care
G.	al, a, ai, ale cui	căru, al, a, ai, ale cărei, căror
D.	cui	căru, cărei, căror
Ac.	cu, de, la, în, pe cine	cu, de, la, în, pe care

➤ Formele lui **cine** reprezintă și întrebările cazurilor **N., G., D. și Ac.:**
cine?; al, a, ai, ale cui?; cui?; cu, de, la, în, pe cine?

	CÂT			
	Singular		Plural	
	m. n.	f.	m.	f. n.
N. Ac.	cât	câtă	câți	câte
G. D.	–	–	câtor	

	CE
N.	ce
G.	–
D.	–
Ac.	cu, de, la, în ce

➤ Menționăm că **ceea ce** este numai pronume relativ, cu valoare neutră, invariabil și că totdeauna, în orice context, are funcție sintactică.

➤ Precizăm că atunci când sunt pronume interogativ-relative, **cine, care, cât și ce** au forme identice cu cele menționate în tabele.

III. CE SE ANALIZEAZĂ LA UN PRONUME INTEROGATIV?

A Funcțiile sintactice

CINE are următoarele funcții sintactice:

a) subiect:

- N. • **Cine a spart vaza?** • **Cine e absent?**
- **Cine e în curte?** • **Cine a fost la Cluj?**
- G. • **Ai cui au plecat la munte?** (excepție de la N.)

b) nume predicativ:

- N. • **Cine e profesoara ta?** • **Cine este vinovatul?**
- G. • **Al cui este pixul?** • **Împotriva cui este Radu?**
- D. • **Aidoma cui sunt elevii?** • **Conform cui este proiectul?**
- Ac. • **De ce este tortul?** • **Pentru cine este tortul?**
- **De la cine este brățara?**

c) atribut pronominal:

G. • Al cui copil a reușit? • Pe al cui copil o să-l ajuți?

D. • Martor cui o să fii?

Ac. • Cadoul de la cine te-a impresionat?

d) complement direct:

Ac. • Pe cine ai ajutat? • Pe cine cauți?

e) complement indirect:

G. • Asupra cui te-ai năpustit? • Împotriva cui ați luptat?

D. • Cui i-ai telefonat? • Cui i se cuvin toate astea?

Ac. • Pe cine te bazezi? • Pe cine mizezi? • La cine te referi?

f) complement de agent:

• De cine a fost operat tatăl tău? • De cine au fost ajutați copiii tăi?

g) complement circumstanțial de loc:

G. • Înaintea cui ai alergat la maraton?

• În spatele cui ați construit vila?

Ac. • La cine mergi? • De la cine te-ai întors așa târziu?

• Spre cine alergi la aeroport?

h) complement circumstanțial de timp:

G. • Pe vremea cui nu erau taxiuri?

Ac. • Odată cu cine a plecat Paul?

i) complement circumstanțial de mod:

D. • Aidoma cui ați procedat?

Ac. • Decât cine erai mai înalt?

j) complement circumstanțial de cauză:

G. • Din cauza cui ai pierdut trenul?

• Din pricina cui n-ați plecat?

D. • Datorită cui știi atâtă gramatică?

k) complement circumstanțial de scop:

G. • În favoarea cui se face recapitularea?

l) complement circumstanțial condițional:

G. • În locul cui n-ai fi procedat așa?

m) complement circumstanțial concesiv:

G. • În ciuda cui vrei să pleci?

B Genul pronumelor interogative

➤ Categoria gramaticală a genului nu există la pronumele **ce** și **cât** (la numărul singular). Forma **câtor** de la **G. D.** este aceeași pentru masculin, feminin și pentru neutru plural.

Cine se referă la nume animate. Și un vorbitor străin care învață limba română știe că la întrebarea **cine?** se răspunde cu nume propriu de nume animate (**Popescu, Ionescu**) sau cu nume comune de nume animate (**frate, soră, prieten, pisică, găină, câine** etc.).

De asemenea, **al cătelea** și **a câta** au categoria gramaticală a genului: masculin, neutru și feminin.

C Numărul pronumelor interogative

Categoria gramaticală a numărului există la toate pronumele, cu excepția pronumelui invariabil **ce** și a pronumelor **al cătelea** și **a câta**, care nu au plural. (Formele **ai cătelea** ori **ale cătelea** sunt aberante.)

D Cazul pronumelor interogative

Toate pronumele au categoria cazului, cu excepția pronumelui invariabil **ce**, care nu are **G. D.**; de asemenea, **al cătelea** și **a câta** nu au **G. D.** (Forma **alor cătelea** este aberantă.)

Pronumele interogative **variabile** au categoria cazului, fiind foarte frecvent folosite la **G. D. Ac.** cu prepoziție sau cu locuțiuni prepoziționale: **cui, al cui, căror, al cărui, pe cine, înaintea cui, din cauza cui** etc.

IV. CE SE ANALIZEAZĂ LA UN ADJECTIV INTEROGATIV?

Când pronumele interogative determină un substantiv și se acordă cu el în gen, număr și în caz, prin conversiune, devin **adjective pronominale interogative**, cu funcție sintactică de **atribut adjectival**:

- *Ce avem de scris?* • *Ce temă avem de scris?*
- *Care este absent?* • *Care elev este absent?*
- *Câți erau în clasă?* • *Câți copii erau în clasă?*
- *Câte au venit?* • *Câte fete au venit?*

• *Cât a consumat?* • *Cât oxigen a consumat?*

• *Câtă a mâncat?* • *Câtă ciocolată a mâncat?*

➤ Cine este singurul pronume interogativ care **nu poate fi adjectiv pronominal interogativ**.

V. ORTOGRAFIA UNOR PRONUME INTEROGATIVE

➤ Pronumele și adjectivele interogative nu pun probleme deosebite de ortografie. Singura problemă este de punctuație, dacă cineva uită să pună semnul întrebării după enunțul interogativ direct sau pune acest semn după o interogativă indirectă.

• *Care este părerea ta?*

– Corect (apare semnul ?)

• *Nu se știe¹ / care e părerea ta?*² /

– Greșit (nu trebuie să apară semnul ?)

VI. OBSERVAȚII

Din dorința de a vă oferi modele de corectitudine vom prezenta și *Funcțiile sintactice* ale celorlalte pronume interogative, pe care vă sugerez să le **automatizați** și să le folosiți ca pe niște „colaci de salvare” când va fi nevoie. Atenție la **care** – **nume predicativ, atribut adjectival și atribut pronominal genitival**. Sunt foarte dificile, dacă vreți să știți câte cazuri pot avea și, mai ales, ce statut au prepozițiile din preajma lor. (Vezi și **atr. pron.** și **atr. adj.**)

CARE are următoarele funcții sintactice:

1) **subiect:**

N. • *Care a spart vaza?* • *Care e absent?* • *Care e vinovat?*
• *Care este în curte?* • *Care a fost la București?*

2) **nume predicativ:**

N. • *Care este sora ta?* • *Care este vinovatul?*

G. • *Al căruia a fost pixul?* • *Împotriva căruia era Dan?*

D. • *Aidoma căroră sunt copiii noștri?* • *Conform căruia este proiectul?*

Ac. • *De la care este greșeala?*

3) atribut pronominal genitival:

- Al cărui copil a reușit? • Pe al cărui copil îl ajuți?

atr.pron. G.

c.d.

4) complement direct:

- Ac. • Pe care l-ai salvat? • Pe care ai ajutat-o?

5) complement indirect:

- G. • Asupra căruia v-ați năpustit?

- D. • Căruia i-ați telefonat?

- Ac. • Pe care te bazezi? • Pe care mizezi? • La care te referi?

6) complement de agent:

- Ac. • De care ai fost ajutat? • De care dintre ei ai fost așteptat la gară?

7) complement circumstanțial de loc:

- G. • Înaintea căruia te-ai așezat? • În fața căruia ai stat la circ?

- Ac. • La care te-ai dus? • Spre care ați alergat?

8) complement circumstanțial de timp:

- G. • Pe vremea căruia nu erau taxiuri?

- Ac. • Odată cu care ați plecat? [odată cu microbuzul 3]

9) complement circumstanțial de mod:

- D. • Aidoma căroră ați procedat?

- Ac. • Decât care e mai mare colegul tău?

10) complement circumstanțial de cauză:

- G. • Din cauza căruia ai plecat?

- Din pricina căruia n-ai mai ajuns la curs?

- D. • Datorită căruia ai rezolvat ecuația?

11) complement circumstanțial de scop:

- G. • În favoarea căruia se face pregătirea?

12) complement circumstanțial condițional:

G. • În ciuda căruia veți pleca la munte?

13) element predicativ suplimentar:

D. • Aidoma căruia îl socoteai?

Ac. • Drept care te dai?

14) atribut adjectival (este cel mai interesant și de aceea îl explicăm la sfârșit, pentru că este necesar să vă prezentăm dificultățile în funcție de cazuri):

N. • Care elev este absent? • Care elev a reușit?

• Care gest te deranjează? • Care culoare îți place?

• Care sumă se preconizează? • Care destin i-a fost dat?

• Care idee nu ți-a trecut prin minte? • Care preț nu-i de el?

G. • Ale cărui elev sunt pixurile? • Asupra cărui coleg te-ai năpustit?

• Din cauza cărui picior nu poți merge?

• Împotriva cărui regim ați luptat?

D. • Cărui coleg i-ai telefonat? • Datorită cărui domn ai fost salvat?

Ac. • Pe care fată o aștepti? • Cu care colegă ați plecat?

• De care rasă e Grivei? • Prin care procedeu ai rezolvat?

➤ În aceste exemple, unii ar putea crede că am uitat să subliniem prepozițiile odată cu pronumele **care**, dar nu este așa. Un elev care știe gramatică va proceda în felul următor:

a) va căuta subiectul și predicatul;

b) va vedea de ce cuvânt ține **care** din punct de vedere gramatical, semantic și logic; de exemplu:

• *De care rasă e Grivei?*

1. subiectul

= **Grivei**

2. predicatul

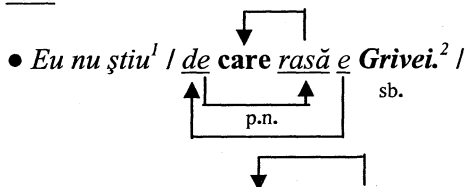
= **e de rasă** (e... de rasă)

3. atribut adjectival

= **care** (*ce fel de rasă?*

*De rasă **care***)

➤ În frază, „dantelăria” e superbă, pentru că elementul de relație este care:

• *Grivei e de rasă care.* [dalmațiană]

sb.

p.n.

atr. adj.

➤ Acest procedeu se poate aplica la toate situațiile în care **ce** și **care** sunt **attribute adjectivale**.

CE are următoarele funcții sintactice:

1. **subiect:**

N. • *Ce se întâmplă?* • *Ce se zvonește?*

• *Ce-ți place?* • *Ce-ți convine?*

• *Ce i-a fost dat?* • *Ce s-a stabilit?*

• *Ce te doare?* • *Ce te paște?*

2) **nume predicativ:**

• *Ce este fericirea?* • *Ce este tatăl tău?*

• *Ce înseamnă anul 2007 pentru voi?* • *Ce pare a fi acel om?*

3) **atribut adjectival:**

N. • *Ce culoare îți place?* • *Ce poziție a casei îți convine?*

- Ce destin i-a fost dat? • Ce decret s-a stabilit?
 - Ce organ te doare? • Ce destin te paște?
 - Ac. • Pe ce idee te bazezi? • De ce rasă este Lola?
 - Prin ce procedeu ai rezolvat? • La ce dată va fi examenul?
 - De ce rasă e Lola?
-

➤ Vezi, mai înainte, comentariul de la **atributul adjectival** exprimat prin care.

4) complement direct:

- Ac. • Ce scrii? • Ce faci? • Ce mănânci?
- El n-a venit, / **din cauza a ce a auzit.** /

5) complement indirect:

- Ac. • Pe ce te bazezi? • Pe ce te bizui? • Pe ce mizezi?
- Cu ce te ocupi? • Cu ce călătorești?
 - De ce se sprijină oglinda? • La ce te referi?

6) complement de agent:

- Ac. • De ce e arată câmpia? [de tractoare cu pluguri]
- De ce e astupată chiuveta? [de un burete]

7) complement circumstanțial de loc:

- Ac. • Pe ce stați? • Spre ce ai alergat la stadion?

8) complement circumstanțial de timp:

- Ac. • Odată cu ce se duce tinerețea?

9) complement circumstanțial de mod:

- Ac. • În conformitate cu ce trebuie să iasă proiectul?
- Cu privire la ce ați discutat?
 - În funcție de ce au loc reacțiile în organism?

10) complement circumstanțial de cauză:

- De ce nu merge motorul? • Pentru ce n-ai scris tema?
- Ce n-ai învățat, mări copilele !

11) complement circumstanțial de scop:

- De ce înveți zece ore pe zi? • Pentru ce te străduiești atâta?
- Ce te-ai fardat așa? (\sqrt{De})

12) element predicativ suplimentar:

- Drept ce te crezi? • În chip de ce te-ai prezentat?

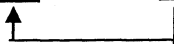
CÂȚI / CÂTE are următoarele funcții sintactice:

1) subiect:

- Câți vor pleca? • Câte sunt așteptate la gară? [10; 33]
- Câte au reușit? • Câți n-au bilet? [7; 2]

2) nume predicativ:

- Câți dintre ei sunt frații tăi? • Câte dintre ele sunt surorile tale?[3]

3) atribut adjectival:

- N. • Câți copii sunt premianți? • Câte fete au luat zece?
- G. • Asupra câtor copii s-au năpustit câinii? [asupra a doi copii]
- D. • Câtor domnișoare le-ai dat flori? [la trei domnișoare]

4) complement direct:

- Pe câți îi aștepti? • Pe câte le-ai onorat? [pe trei dintre ei /ele]

5) complement indirect:

- La câți ai telefonat? • La câte le-ai oferit flori?[la 3]

6) complement de agent:

- De câți dintre ei sunt recunoscute greșelile? [de 3]
- De câte dintre ele au fost rezolvate chestionarele? [de 3]

➤ Precizez că, între parantezele pătrate, am motivat valoarea pronominală a acestor forme.

➤ Forma de masculin și neutru singular a pronumelui interogativ (relativ) **cât** este deosebit de neclară și de controversată.

 Toate manualele și majoritatea cărților școlare apărute în ultimii 30 de ani n-au clarificat problema lui **cât** cu valoare morfologică de pronume. Când se predă **pronumele interogativ-relativ**, toată lumea dă

exemple cu **câți, câte, câtă** *ca pronume* sau cu **cât** numai *ca adverb*, iar **cât** *ca pronume* este evitat, dar aproape că nu există examen la care să nu se ceară să se indice valorile lui **CÂT**. După părerea noastră, această formă de **masculin, neutru singular** nu apare *ca pronume* decât în 1% din situații (dacă ar fi să se ceară procente aproximative !). **Ca adjectiv, vreo 4%**, stă lejer lângă *timp, suflet, parfum* etc. sau lângă *cereale, plante, flori* etc.: *orez, orz, ovăz, grâu, fân, ceai* etc. În rest, după opinia noastră, în proporție de 95% **e folosit numai ca adverb**.

Ne-am permis să dăm aceste procente numai din dorința de a vă feri să greșiți. Nu se poate ca „destinul vostru” de viitori absolvenți să stea într-un cuvânt monosilabic ! Atenție deci la acest **cât** ! De aceea, vom încerca să vă împărtășim și vouă statutul acestui cuvânt, și anume:

1) când, punând întrebarea **cât, așteptăm un răspuns în cifre sau în numere**, înseamnă că acest **cât** este *pronume interogativ-relativ*:

- **Cât se preconizează la hectar?** [2000 kg]
 - *Am auzit ^{1/} cât se preconizează. ^{2/}*
- **Cât e ceasul?** [14⁰⁰]
 - *Nu știm ^{1/} cât e ceasul. ^{2/}*
- **Cât costă?** [10 lei grei]
 - *Mi-a spus ^{1/} cât costă. ^{2/}*

2) când, punând întrebarea **cât**, „simțim” (pentru că gramatica cere să avem „simțuri”) sau așteptăm ca răspuns adverbul **mult**, intuind că acest **cât** face referire la procese, înseamnă că acest **cât** este *adverb de mod*:

- **Cât te-ai mai bucurat !**
 - **Cât am râs la spectacol !**
 - **Cât a trudit sărmanul om !**
 - **Cât n-aș da să fii fericit !**
- } [mult]

CÂT are următoarele funcții ca pronume și ca adjectiv interogativ:

1) **subiect**:

- **Cât se preconizează la hectar?** [2500 kg]

2) **nume predicativ**:

- **Cât e ceasul?**
- **Cât este kilogramul de roșii?** [10³⁰; 30000 lei/3 lei grei]

3) **atribut adjectival**:

- **Cât efort a depus Corina?**
- **Cât timp învață ea pe zi?**
- **Cât orez se pune la sarmale?**
- **Cât grâu ai semănat?**
- **Cât fân ai cosit?**
- **Cât ovăz mănâncă acest cal?**

4) complement indirect:

- **Cu cât o dați?** [cu 2 milioane/200 de lei grei]
- **Cu cât o vindeți?** [cu 10 lei grei]
- **La cât ați lăsat-o până la urmă?** [la 15 lei grei/kg]
- **La cât a fost estimată statueta aceea?** [la 3000 de \$]

➤ În exemplele de mai sus, cu funcțiile respective, **cât este pronume** sau **adjectiv pronominal interogativ**.

În alte contexte, când răspunsul este **mult**, atunci **cât** este numai **adverb** de mod cantitativ.

➤ Când apare sub forma **cât de** sau **cât... de** este clar: **adverb de mod cu prepoziția de legătură de (c.c.mod)**, iar când apare sub forma **cât**, apelați la regent și la raționamentul logico-semantic. Și nu uitați: gramatica trebuie să fie „intuită” și senzorial !

➤ Dar și ca adverb interogativ, **cât** trebuie privit în funcție de regent și de intonație, deoarece se știe că **elementul regent** este „turnul de control” al sintaxei, el dirijează totul și în sintaxa propoziției, și în sintaxa frazei. Căutarea regentului este ca și cum ți-ai căuta „rădăcinile”, ca și cum te-ai întoarce la izvoare ! Abundența de exemple din această carte se datorează și multiplelor elemente regente pe care le poate avea o parte de propoziție.

Ca adverb, **CÂT** poate fi:

a) **adverb de loc (complement de loc)**, atunci când are ca elemente regente verbe:

- **Cât a alergat?** • **Cât a străbătut?** • **Cât ai parcurs?**
- **Cât a parcurs?** • **Cât are a umbla?** • **Cât are de umblat!** } [km]

b) **adverb de timp (complement de timp)**, atunci când are ca elemente regente verbe:

- **Cât a durat spectacolul?** • **Cât a stat la Timișoara?**
- **Cât ai de dormit?** • **Cât ai așteptat autobuzul?** } [ore, ani]

c) **adverb de mod (complement de mod)**, atunci când are și nuanță exclamativă, iar regentul poate fi:

- un adjectiv: • **Cât de frumoasă e !**
- un adverb: • **Cât de repede fugе !**
- un verb: • **Cât s-au mai bucurat !**
- **Cât au răs la circ !** } [mult]

➤ Se observă că apare și cu prepoziția de legătură **de**, care stă imediat lângă **cât** ori este dislocată, numai când adverbul **cât** este relativ:

• *Îl ajungem¹ / **cât** ar merge de repede.² /*

• *O cumpărăm¹ / **cât** ar fi de scumpă.² /*

➤ Aceeași situație se întâmplă cu **adverbul de mod interogativ-exclamativ CE**, și anume este adverb (complement circumstanțial de mod) când stă:

– lângă adjective: • *Ce frumoasă e ! • Ce frumoasă fată e !*

• *Ce istet este ! • Ce vesel e !*

– lângă adverbe: • *Ce repede merge ! • Ce mult v-am așteptat !*

– lângă verbe: • *Ce n-aș da să reușii !*

• *Ce-a mai plâns la despărțire !*

• *Ce s-a mai bucurat ! • Ce-a mai râs !*

➤ Deși pe **cât** și pe **ce**, ca **adverbe de mod interogativ** cu nuanță exclamativă, urmează să le prezentăm în capitolul **Adverbul**, am considerat că e bine să vi le amintim și aici pentru a le automatiza și pentru a disocia adjectivul de adverb și pronumele de adverb interogativ-relativ:

1) • *Ce avem de scris ? • Ce temă avem de scris ? • Cât suflet a pus !*

2) • *Ce frumos desenează ! • Ce frumos desen a făcut !*

• *Cât te-ai bucurat ! • Cât ne-am simțit de bine !*

• *Cât au râs la circ ! • Cât de repede fuge ! • Cât de bun e !*

➤ La punctul 1) avem **pronume și adjective interogativ-relative**.

La punctul 2) avem **adverbe de mod interogativ-exclamative**.

 Nu uitați recomandarea de mai sus: **apelați la elementul regent atunci când sunteți în impas**, iar exemplele pe care le-am reluat ori de câte ori am avut ocazia v-aș sugera să le rețineți cu scopul de a le automatiza, de a le imprima în memorie așa de bine, încât să vă ajute în practica analizei gramaticale și, mai mult, în acele trei-patru ore cât va dura examenul pe care acum îl considerați ca fiind al vieții voastre !

VII. MODEL DE ANALIZĂ SINTACTICO-MORFOLOGICĂ

Analizați pronumele interogative / cuvintele subliniate din enunțurile ce urmează:

❖ „Care este eul tău adevărat: cel de acasă sau cel de la școală?”

care = nume predicativ simplu
= pronume interogativ
= cazul N.

❖ „**Care om de calitate are acces la decizie !**”

care (om) = atribut adjectival simplu
= adjectiv pronominal interogativ
= se acordă în gen, număr și caz cu substantivul **om**
(masculin, singular, N.)

❖ „**Ce cale murdară și lașă ai ales ca să îțșnești către viață !**”

ce = atribut adjectival simplu
= adjectiv pronominal interogativ-exclamativ
= invariabil (deci nu există acord); determină un substantiv comun, simplu, genul feminin, nr. singular,
= cazul Ac.

❖ „**Cine decât copilul poate crea din nou lumea cu un zâmbet?**”

cine = subiect simplu
= pronume interogativ simplu
= cazul N.

❖ „**Ce păcat ! Câte regrete ! Biblioteca i-a luat foc și ambele cărți au fost distruse... Păcat ! Pe una nici nu apucase s-o coloreze !**”

ce = atribut adjectival simplu
= adjectiv pronominal interogativ-exclamativ
= invariabil (determină un substantiv neutru, sg., N.)
= cazul N.

câte = atribut adjectival simplu
= adjectiv pronominal interogativ-exclamativ
= se acordă în gen, număr și caz cu **regrete** (neutru, plural, N.)

Pronumele relativ

I. DEFINIȚIE

Pronumele relativ (pron. rel.) substituie un nume, fiind în același timp și element de relație între o propoziție subordonată și elementul său regent:

• *Noi știm¹ / care sunt elevii buni ai clasei.² /*

II. FORMELE PRONUMELUI RELATIV

Pronumele relative au două tipuri de forme:

1) **simple:** *care, cine, ce, cât;*

2) **compuse:** *cel ce, cei ce, cele ce și ceea ce.*

Pronumele relative sunt identice, formal, cu pronumele interogative.

Cel ce este un pronume compus datorită componentului demonstrativ **cel (acel)** și distinge opoziții de gen, număr și caz, fiind numai pronume relativ, invariabil.

	Singular		Plural	
	m. n.	f.	m.	f. n.
N. Ac.	cel ce	–	cei ce	cele ce
G. D.	celui ce	celei ce	celor ce	

➤ În afara formelor incluse în tabel, recenta ediție a DOOM înregistrează și pronumele relativ compus feminin *cea ce*, precizând că este formă învechită, precum și pronumele relativ compus neutru *ceea ce* („faptul care”).

Pronumele relative compuse **cel ce, cei ce, cele ce** sunt formate din **pronumele demonstrativ de depărtare + ce**, în acea structură care este forma populară a lui **care**. Aceste pronume compuse fiind în curs de sudare, [există lucrări de limba română care cuprind subiectele date în

anii trecuți la examenele de admitere, rezolvate, și în care autorii oferă două soluții:

AT

- Am văzut pe cel¹ / ce a spart vaza.² /
- Am văzut pe cel¹ / care a spart vaza.² /

CD

- Am văzut¹ / pe cel ce a spart vaza.² /

➤ Pronumele relativ compus *ceea ce* cu **valoare neutră** este prezentat în tabelul de mai jos, în care se observă cazurile **N.** și **Ac.** propriu-zis, alături de **Ac.** cu sens de **G.** sau **D.**, iar pentru **G. D.** nu există forme propriu-zise, tocmai pentru că **ceea ce** este invariabil:

CEEĂ CE		
N.		<i>ceea ce</i>
G.		–
D.		–
Ac. propriu-zis		<i>pe ceea ce, la ceea ce, cu ceea ce, de ceea ce, despre ceea ce etc.</i>
Ac.	cu sens de G.	<i>din cauza <u>a</u> ceea ce în folosul <u>a</u> ceea ce în vederea <u>a</u> ceea ce în ciuda <u>a</u> ceea ce</i>
	cu sens de D.	<i>grație <u>a</u> ceea ce mulțumită <u>a</u> ceea ce conform <u>a</u> ceea ce etc.</i>

Exemple:

- *El n-a ajuns*¹ / **din cauza a ceea ce** *s-a întâmplat.*² / (sb. în **Ac.** cu sens de **G.**)
- *El a ajuns*¹ / **grație a ceea ce** *a auzit.*² / (c.d. în **Ac.** cu sens de **D.**)

III. CE SE ANALIZEAZĂ LA UN PRONUME RELATIV?

A Funcțiile sintactice

CINE are următoarele funcții sintactice:

a) subiect:

- Eu știu¹ / **cine** a spart vaza.² / • Fata¹ / **cui** a meritat² / e angajată.¹ /
- **cine** e absent. / • Dau note mari¹ / **cui** merită.² /
- **cine** e în curte. / • Ajutăm¹ / **pe cine** ne ajută.² /
- Mi-a spus¹ / **cine** vrea² / **și** trebuie³ / **să** plece.⁴ /

b) nume predicativ:

- Eu știu¹ / **cine** este sora ta.² /
- O să aflu **cine** este vinovatul.² /
- Nu știu¹ / **cine** trebuie² / să fie cumpărătorul.³ /
- Știm¹ / **al cui** e pixul.² / • Știm¹ / **contra cui** este Radu.² /

c) atribut adjectival

Această funcție nu este posibilă, pentru că **cine** nu este adjectiv pronominal niciodată.

d) complement direct:

- Eu știu¹ / **pe cine** ai ajutat.² /
- Mi-a spus¹ / **pe cine** o să promovați.² /
- Am auzit¹ / **pe cine** vrei² / **și** trebuie³ / **să** -l ajuți.⁴ /

e) complement indirect:

- Eu știu¹ / **pe cine** te bazezi.² /
- **pe cine** contezi.² /
- Am auzit¹ / **cu cine** ai discutat.² /
- **despre cine** ați vorbit.² /
- Mi-a spus¹ / **pe cine** vrei² / **și** trebuie³ / să te bazezi.⁴ /
- Am văzut¹ / **asupra cui** te-ai năpustit.² /
- Am auzit¹ / **cui** i-ai telefonat.² /

f) complement de agent:

- Eu știu¹ / **de cine** este ridicat monumentul.² /
- **de către cine** este înființată acea facultate.² /

• Am auzit¹ / de către cine trebuie² / și e bine³ / să fie corectată lucrarea.⁴ /

g) complement circumstanțial de loc:

- Am văzut¹ / spre cine ai alergat la aeroport.² /
- în fața cui te-ai așezat.² /

h) complement circumstanțial de timp:

- Am văzut¹ / odată cu cine ai plecat.² /
- Știm¹ / pe vremea cui nu erau taxiuri.² /

i) complement circumstanțial de mod:

- Eu știu¹ / decât cine e mai înalt Cosmin.² /
- Am înțeles¹ / aidoma cui ați procedat.² /

j) complement circumstanțial de cauză:

- Mi-a spus¹ / din cauza cui ați pierdut terenul.² /
- Am auzit¹ / din pricina cui a fost pedepsit.² /

k) complement circumstanțial de scop:

- Știm cu toții¹ / în favoarea cui se face recapitularea.² /
- Am auzit¹ / în folosul cui se fac aceste pregătiri.² /

l) complement circumstanțial condițional:

- I-am spus¹ / în locul cui tu n-ai fi procedat așa.² /

m) complement circumstanțial concesiv:

- Eu știu¹ / în ciuda cui nu spui secretul.² /

n) element predicativ suplimentar:

- Spune-mi¹ / drept cine te crezi.² /
- cât cine te socotești.² /
- cât cine îl știi.² /

CE are următoarele funcții sintactice:

a) subiect:

- El știe¹ / ce e frumos pe lume.² /
- ce -ți place.² /
- ce te doare.² /
- ce i-a fost scris.² /
- ce nu-ți convine.² /

- El știe¹ / ce se zvonește.² /
- ce i-a trecut prin minte.² /
- Am auzit¹ / ce nu trebuia² / să se audă.³ /
- ce speri² / și e normal³ / să-ți treacă prin cap.⁴ /
- El se temea¹ / de ce i se arătase în vis.² /

b) nume predicativ:

- Eu știu¹ / ce este sora ta.² /
- ce pare a fi gestul tău.² /
- ce înseamnă cuvântul acesta.² /
- ce a devenit colegul meu.² /

c) atribut adjectival:

- N. • Eu știu / ce culoare îți place.² /
- ce gest îl deranjează.² /
 - ce zvon se aude.² /
 - ce destin i-a fost dat.² /
 - ce idee i-a trecut prin minte.² /

- Ac. • Eu știu¹ / de ce rasă este Grivei.² /
- prin ce procedeu ai rezolvat.² /
 - despre ce problemă ați discutat.² /
 - de ce culoare trebuie¹ / și vrei² / să fie rochia.³ /

d) complement direct:

- Mi-a spus¹ / ce ai făcut.² /
- Mi-a spus¹ / ce ai scris.² /

e) complement indirect:

- Noi știm¹ / pe ce te bazezi.² /
- pe ce mizezi.² /
- la ce te gândești.² /
- despre ce ați vorbit.² /

f) complement de agent:

- Noi știm¹ / de ce e ridată bunica.² / [de griji]
- de ce e alterată mâncarea.² / [de căldură]

g) **complement circumstanțial de loc:**

- Am văzut¹ / **pe ce** ai stat.² /
- Mi-a spus¹ / **spre ce** ai alergat.² /

h) **complement circumstanțial de mod:**

- Eu știu¹ / **decât ce** e mai bună portocala.² / [decât mandarina]

i) **complement circumstanțial de cauză:**

- El știe¹ / **de ce** n-ai venit² / **să**-ți iei bagajul.³ /

j) **complement circumstanțial de scop:**

- A auzit¹ / **de ce** ai venit² / **să** xeroxezi această carte.³ /

k) **element predicativ suplimentar:**

- Știm¹ / **drept ce** s-a dat acel domn² / când a venit în sat.³ /

[drept băștinaș]

CARE are următoarele funcții sintactice:

a) **subiect:**

- Eu știu¹ / **care** a spart vaza.² /
- **care** e vinovat.² /
- **care** trebuie² / **și** vrea³ / **să** plece.⁴ /

b) **nume predicativ:**

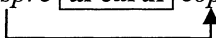
- Am auzit² / **al căruia** dintre ei este pixul.² /
- **împotriva căruia** este Radu.² /

c) **atribut adjectival:**

- N. • Eu știu¹ / **care** gest îl deranjează.² /
- **care** elev a reușit.² /
 - **care** culoare îți place.² /
 - **care** destin i-a fost scris.² /
- G. • Am văzut¹ / al **cărui** elev este pixul.² /
- D. • Am întrebat¹ / **cărui** coleg i-ai telefonat.² /
- Ac. • Noi știm¹ / pe **care** idee te bazezi.² /
- despre **care** coleg ați vorbit.² /
 - Noi știm¹ / prin **care** procedeu ați rezolvat problema.² /

d) **atribut pronominal genitival:**

- Orașul¹ / **ale cărui** străzi sunt largi² / e frumos.¹ /
- Casa¹ / pe burlanul **căreia** s-a ridicat iedera² / e veche.¹ /
- Eu știu¹ / **al cărui** copil a reușit la facultate.² /
- Mi-a spus¹ / pe **al cărui** copil o să-l ajute.² /
- Am auzit¹ / despre **al cărui** copil ați discutat.² /

e) **complement direct:**

- Am întrebat¹ / **pe care** l-ai ajutat.² /
- **pe care** o să-l întâlnești.² /
- **pe care** vrei² / **și** trebuie³ / **să** -l ajuti.⁴ /

f) **complement indirect:**

- Eu știu¹ / **pe care** te bazezi.² /
- **pe care** ai mizat.² /
- **despre care** ați discutat.² /
- **cu care** ai călătorit.² /
- **pe care** vrei² / **și** e normal³ / **să** contezi.⁴ /

g) **complement circumstanțial de loc:**

- Ac. • Am văzut¹ / **spre care** ai alergat.² /
- **în care** ați pus cărțile.² / [în raftul de sus]
 - **pe care** ați aranjat paharele.² / [pe etajeră]

- G. • Am observat¹ / **în fața căruia** te-ai așezat.² /

h) **complement circumstanțial de timp:**

- G. • Noi știm¹ / **pe vremea căruia** nu erau taxiuri.² /

i) **complement circumstanțial de scop:**

- Se știe¹ / **în favoarea cărora** se face recapitularea.² /

j) **complement circumstanțial concesiv:**

- Se știe persoana¹ / **în ciuda căreia** n-ai pierde timpul.² /

CEEA CE are următoarele funcții sintactice:

a) **subiect:**

	SB	PP	PR
- **Ceea ce** *se știe*¹ / *este*² / **că** *vă respectăm.*¹ /
 - *Noi știm*¹ / **ceea ce** *se zvonește.*² /
 - **ceea ce** *îți place.*² /
 - **ceea ce** *i-a fost sortit.*² /
 - **ceea ce** *este stabilit.*² /
 - **ceea ce** *i-a trecut prin minte.*² /
 - *El n-a venit*¹ / **din cauza a ceea ce** *s-a zvonit.*² /
 - *El a venit*¹ / **grație a ceea ce** *s-a întâmplat.*² /
 - *Nimic*¹ / **din ceea ce** *s-a auzit*² / *nu ne-a spus.*¹ /
 - *Noi simțim*¹ / **ceea ce** *trebuie*² / **și** *dorim*³ / **să** *se întâmple.*⁴ /

b) **nume predicativ:**

- *Noi știm*¹ / **ceea ce** *pare el*² / **să fie.**³ /
- *El va deveni*¹ / **ceea ce** *vrea*² / **și** *trebuie*³ / **să devină.**⁴ / ³√ceea ce

c) **atribut adjectival**

➤ Această funcție nu este posibilă, pentru că **ceea ce** nu este adjectiv pronominal relativ.

d) **complement direct:**

- **Ceea ce** *ai scris*¹ / *este adevărat.*² /
- *Este corect*¹ / **ceea ce** *ai spus.*² /
- *Nimic*¹ / **din ceea ce** *a văzut*² / *n-a relatat.*¹ /
- *Eu știu*¹ / **ceea ce** *vrea*² / **și** *trebuie*³ / **să facă.**⁴ /

e) **complement indirect:**

- **Pe ceea ce** *te bazezi tu*¹ / *este efemer.*² /
- *Am auzit*¹ / **despre ceea ce** *ați discutat.*² /
- *Eu știu*¹ / **pe ceea ce** *mizezi.*² /

f) **complement circumstanțial de loc:**

- *Totdeauna observăm¹ / **pe ceea ce** te așezi cu plăcere.² /*
- *El a stat¹ / **dincolo de ceea ce** ai stat și tu.² /*

g) **complement circumstanțial de timp:**

- *El știa¹ / **înainte de ceea ce** ai sosit tu.² /*

h) **complement circumstanțial de cauză:**

- ***Din cauza a ceea ce** nu înțelegi tu¹ /, nu înțeleg nici eu.² /*

i) **complement circumstanțial de scop:**

- ***În vederea a ceea ce** te pregătești tu¹ /, mă pregătesc și eu.² /*

j) **complement circumstanțial concesiv:**

- ***În ciuda a ceea ce** crezi tu¹ /, nu plec nici eu.² /*

k) **element predicativ suplimentar:**

- *Am simțit¹ / **drept ceea ce** ne consideri.² / [drept necredincioși]*

 Pentru pronumele (adjectivul) relativ **câtă** și mai ales **câți** și **câte**, prezentate la pronumele interogativ, nu vom mai relua funcțiile sintactice. Utilizați-le pe cele de la pronumele interogative, punând în față o propoziție regentă, cu unul dintre verbele **a ști**, **a auzi**, **a vedea** etc., pentru a le transforma în pronume **relative**. De aceea, pronumele acestea au un statut complicat, fiind uneori pronume (adjective) **interogativ-relative**:

- *Eu știu¹ / **câte** au reușit.² /* • *Văd¹ / **câte** ineale ai.² /*

CÂT are următoarele funcții sintactice:

a) **subiect** (foarte rar și numai când se răspunde cu un număr sau cu o cifră):

- *Am auzit / **cât se preconizează la hectar.** / [2500 kg la ha]*
- *Știm / **cât valorează statueta.** / [3000 €]*

b) **nume predicativ:**

- *Ele știu¹ / **cât e** ceasul.² / [10³⁰]*

c) **atribut adjectival:**

- *Nu știi¹ / **cât orez se pune în sarmale.**² /*
- *Am văzut¹ / **cât porumb ați cules.**² /*
- ***cât grâu***
- ***cât ovăz***
- ***cât fân***
- *Am observat¹ / **cât efort ai depus.**² /*

d) **complement indirect:**

- V-am întrebat¹ / **cu cât** o dați.² / [cu 10.000/1 leu greu]
- **cu cât** o vindeți.² / [cu 300.000/30 lei grei]
- V-am întrebat¹ / **la cât** se estimează vila dvs.² / [la 1 miliard/
100.000 lei grei]

➤ Din dorința de a vedea și voi diferența, vă prezentăm și la acest capitol, încă o dată, pe **cât** ca adverb, cu funcțiile de:

e) **complement circumstanțial de loc** (vezi verbul regent):

- Am văzut¹ / **cât** ai alergat.² /
 - Noi știm¹ / **cât** ați umblat.² /
 - Am auzit¹ / **cât** ai parcurs pe jos.² /
- } [kilometri]

f) **complement circumstanțial de timp** (vezi verbul regent):

- Am auzit¹ / **cât** a durat spectacolul.² /
 - **cât** au stat la munte.² /
 - Merse¹ / **cât** merse² / [și] obosi.³ /
- } [ore, zile, săptămâni]

g) **complement circumstanțial de mod** (vezi verbul regent):

- Am văzut¹ / **cât** te-ai bucurat.² /
 - Eu știu¹ / **cât** a trudit.² /
- } [mult, enorm de mult]

➤ În exemplele de mai jos, **cât**, la punctul 1, ca **adverb**, are valoare exclamativă și funcție de **c.c.m.**, iar la punctul 2 are și prepoziție de legătură **de**, care poate fi și dislocată, fiind tot **c.c.m.**:

- 1) • Eu am auzit¹ / **cât** te-ai bucurat.² /
- Noi am văzut¹ / **cât** ați mai râs la circ.² /
- El suferi¹ / **cât** suferi² /, iar apoi se destănuie.³ /
- 2) • Noi am observat¹ / **cât** de onestă este.² /
- Tu știi¹ / **cât** de încet merg.² /
- O cumpărăm¹ / **cât** ar fi de scumpă.² /
- Îl ajungem¹ / **cât** ar merge de repede.² /

h) **complement circumstanțial de mod în CV** (aici, **cât** = oricât):

- CV
- Copilul¹ /, **cât** e de copil² /, și tot înțelege.¹ /
 - Olteanul¹ /, **cât** e de șmecher² /, și tot se păcălește.¹ /
 - Cât l-ai ruga¹ /, tot nu te ajută.² /

B Valoarea de element de relație subordonator

Se știe că pronumele relative au două roluri importante:

- la nivelul frazei**, introduc subordonate;
- la nivelul propoziției**, au diferite funcții sintactice (vezi funcțiile pronumelor relative).

➤ Există însă o serie de alte contexte în care pronumele interogativ-relative **n-au valoare de element de relație subordonator**.

Aceste contexte sunt:

1) Când fac parte dintr-o PP:

- „Cine ^{PP} a avut ^{AT} pe lume o soartă¹ / cum ^{AT} a avut poporul român?”² /
- Care ^{PP} a putut¹ / să ^{CD} îndure atâtea furtuni?² /
- De ce ^{PP} să nu reușești¹ / , când ^{CZ} ai învățat atâta carte?² /
- Cine ^{PP} să înțeleagă¹ / , dacă ^{CZ} tu nu scoți o vorbă.² /

2) Când fac parte din **complementul** și din **subiectul dezvoltat** care, prin dezvoltare, devin **CD** și **SB**:

- N-are cine conduce. • N-are¹ / cine ^{SB} să conducă.² /
- Nu-i cine conduce. • Nu-i¹ / cine ^{SB} să conducă.² /
- N-are cu ce pleca. • N-are¹ / cu ce ^{CD} să plece.² /
- N-are de ce pleca. • N-are¹ / de ce ^{CD} să plece.² /

Acestea sunt **construcții infinitivale relative**, cu verbul la infinitiv, fără prepoziția **a**.

3) Când fac parte din **CD**, **CI** sau din **SB** intercalată, ele sunt doar parte de propoziție, cu element regent în P₁ și sunt pronume interogative, nu relative:

- Cine¹ / trebuie² / [să] plece?¹ / • Ce¹ / e nevoie² / [să] facă?¹ /
 • Cine¹ / dorești² / [să] plece?¹ / • Cine¹ / era vorba² / [să] plece?¹ /
 • Ce¹ / urmează² / [să] facă?¹ / • Care¹ / era vorba² / [să] vină? /
 • Ce¹ / vrea² / [să] facă?¹ / • Câte¹ / e nevoie² / [să] cumperi?¹ /

Remarcați verbele *intranzitive impersonale* și *tranzitive personale* din P₂ fără de care nu se poate petrece acest fenomen, precum și construcțiile formate din *verb predicativ* + *subiect*: e nevoie, e vorba, e cazul etc.

4) Când fac parte din locuțiuni pronominale nehotărâte:

• te miri <u>cine</u>	• te miri <u>ce</u>	• te miri <u>care</u>
• nu știu <u>cine</u>	• nu știu <u>ce</u>	• nu știu <u>care</u>

5) Când sunt pronume nehotărâte sau adjective nehotărâte:

• care <u>pe care</u>	• care <u>încotro</u>	• un <u>ce profit</u> ș.a.

C Genul e marcat numai la formele pronumelui relativ **care**, la G. D., și la pronumele **cât, câtă, câți, câte**, la N. Ac.

➤ Pronumele **cel ce** are opoziții de gen la G. D., dar și la N. Ac. feminin singular (vezi tabelul de mai înainte).

D Numărul

Cu excepția lui **ce** invariabil și a lui **cine**, pronumele relativ **care** cunoaște categoria morfologică a numărului. (Vezi tabelele de la pronumele interogativ.)

E Cazul

Toate pronumele relative au opoziții de caz (vezi tabelele), cu excepția lui **ce**, care nu are G. D., iar **cât** are numai formă de G. D. pl.

➤ Chiar dacă **ceea ce**, ca pronume relativ compus, nu are G. și D., el poate primi sens de G. sau de D. în construcții echivalente cu acestea: a + Ac.

Repetăm exemplele ca să le automatizați, să le recunoașteți și să vă exprimați corect:

- *El n-a venit¹, / din cauza a ceea ce s-a întâmplat.² /*

sb. în Ac. cu sens de G.

- *El a rezolvat¹, / grație a ceea ce a întreprins.² /*

c.d. în Ac. cu sens de D.

F Dacă introduce o subordonată

Se știe că, la nivelul frazei, pronumele relative au valoarea unei conjuncții, dar, pentru că ele *au și funcție sintactică*, comparativ cu conjuncțiile care *n-au funcție sintactică de parte de propoziție*, ele sunt numite **elemente de relație** care introduc subordonate. (Vezi toate exemplele date la pronumele **cine**, **ce**, **care**, **ceea ce** și **cât**.) Pentru pronumele relative **cât**, **câtă**, **câți**, **câte**, revedeți pronumele (adjectivele) interogative și transformați-le în relative, punând în propoziția regentă unul dintre verbele: **a ști**, **a spune**, **a zice**, **a auzi**, **a vedea** ș.a. De aceea, în aceste contexte, pronumele sunt interogativ-relative:

- *Noi știm¹ / cât am parcurs.² /* ● *Se vede¹ / câte știi.² /*

IV. CE SE ANALIZEAZĂ LA UN ADJECTIV PRONOMINAL RELATIV-INTEROGATIV?

A Funcțiile sintactice

➤ Când pronumele relativ-interogative determină un substantiv și se acordă cu el în gen, număr și caz, prin conversiune, devin **adjective pronominale relativ-interogative**, având funcția de **atribut adjectival**:

- *Am întrebat¹ / ce temă avem.² /* ● *Nu știe¹ / care coleg e absent.² /*
- *Văd¹ / câte pixuri ai.² /* ● *Observ¹ / câtă ciocolată mâncați.² /*

➤ Pronumele relativ **cine** nu poate fi adjectiv relativ.

➤ Pronumele **cel ce**, **cei ce**, **cele ce** și **ceea ce** sunt numai pronume relative.

➤ Pronumele **ce** este invariabil, adică nu are categoriile gramaticale de **gen**, **număr** și de **caz**, dar realizează **un acord formal**, adică „de formă”, putând fi adjectiv pronominal relativ (atribut adjectival):

- *Mi-a spus¹ / ce părere are.² /*
- *Mi-a arătat¹ / ce carte a cumpărat.² /*
- *Ce sfaturi i-ai dat tu¹ /, nu i-a dat nimeni.² /*

B Valoarea de element de relație

La fel ca pronumele relativ-interogative, adjectivele relativ-interogative pot avea sau nu valoare de element de relație subordonator.

a) Cu valoare de element de relație subordonator:

- Copilul știe¹ / **care** jucărie este a lui.² /
- Mama a văzut¹ / **câte** pahare ați spart.² /

b) Fără valoare de element de relație subordonator, pentru că aici este **adjectiv pronominal interogativ**:

- **Care** ^{PP}popor a avut o soartă¹ / **cum** ^{AT}a avut poporul român?² /

- **Câte** ^{PP}furtuni a avut de îndurat¹ / **până când** ^{CT}s-a eliberat?² /

- **Ce** ^{PP}note ai luat¹ / **de când** ^{CT}a început școala?² /

C Acordul în gen, număr și caz

➤ Pronumele relative care cunosc noțiunea de acord sunt:

care, cât (pronume relativ → adjectiv relativ), **câtă, câți, câte**.

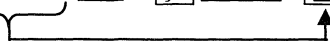
➤ Pronumele relative care nu se acordă sunt:

- a) **ce** – pentru că e invariabil, dar are un acord formal, adică „de formă”;
- b) **cine** – pentru că nu poate fi adjectiv pronominal;
- c) **cel ce, cei ce, cele ce, ceea ce** – pentru că nu pot fi adjective pronominale.

D Dacă introduce o subordonată

➤ Adjectivele relativ-interogative, la fel ca și pronumele relativ-interogative, au valoare de element de relație subordonator:

- L-am întrebat¹ / **care** elev a luat concursul.² /
- Cunoaștem¹ / **ce** om e profesorul tău.² /
- Știm¹ / **care** elev vrei² / **și** e bine³ / **să** plece la olimpiadă.⁴ /

În ultimul exemplu, **care** este *element de relație* în P₂ și *atribut adjectival* în P₄. Acesta este un alt exemplu de *subordonată împletită cu regenta*, dar mai complicat, deoarece, gândind o topică adecvată, vom spune:

● ... **vrei și e bine să plece acest elev...**,
unde **acest** este **care**, deci din P₄ fac parte și **care**, și **elev**, care este elementul regent cu care se acordă pentru a fi atribut adjectival și pe care îl însoțește oriunde s-ar afla.

➤ N-au valoare de element de relație subordonator atunci când, de fapt, sunt pronume interogative:

PPCD

● **Care părinți au mai făcut**¹ / **ce** ați făcut voi pentru noi?² /

PPCZ

● **Ce cadou să-ți fac**¹ / **pentru că** m-ai ajutat?² /

PPCS

● **Câte proiecte ați făcut**¹ / **ca să** faceți casa de vis?² /

 În concluzie, cine nu cunoaște „*capcanele*” acestor elemente care au sau nu *valoare de relație* nu reușește să împartă corect o frază în propoziții și nici să analizeze corect un pronume relativ-interogativ.

De exemplu, în prima frază din ultimul grup de exemple, unii elevi nu vor ști care este elementul de relație: **ce** din P₂ sau **care** din P₁? !

De aceea **e bine să știți teorie** și să rezolvați corect asemenea dificultăți.

V. ORTOGRAFIA UNOR PRONUME RELATIVE

La fel ca pronumele (adjectivele) interogative, pronumele (adjectivele) relative nu pun probleme de ortografie.

➤ Singura problemă ar fi scrierea corectă a pronumelui relativ **ceea** ce care are doi e, spre deosebire de forma învechită de feminin singular: **cea** ce.

VI. MODEL DE ANALIZĂ SINTACTICO-MORFOLOGICĂ

Analizați pronumele relative / cuvintele subliniate din enunțurile ce urmează:

- ❖ „Există și *patroni*¹ / **care** angajează absolvenți merituoși, deci numai persoane eficiente.”² /

care = subiect simplu
= pronume relativ simplu
= cu valoare de element de relație subordonator
= reia substantivul *patroni* din propoziția regentă
= genul masculin, numărul plural, cazul N.
= introduce o AT

- ❖ „În viață nu poți¹ / să pierzi² / **ce** n-ai avut niciodată.”³ /

ce = complement direct simplu
= pronume relativ simplu
= cu valoare de element de relație subordonator
= invariabil, cazul Ac.
= introduce o CD

- ❖ „Dumnezeu știe¹ / **care** suflete rămân singura biografie curată.”² /

care = atribut adjectival
= adjectiv relativ-interogativ simplu
= cu valoare de element de relație subordonator
= se acordă în gen, număr și caz cu *suflete* (neutru, plural, N.)
= introduce o CD

- ❖ „Cine nu-și venerează bătrânii și morții¹ / nu-și iubește viitorul.”² /

cine = subiect simplu
= pronume relativ simplu
= cu valoare de element de relație subordonator
= cazul N.
= introduce o SB

- PP CNS
- ❖ „Ce *drept* ai¹ / să-ți *impui* *voința*?² /
ce = atribut adjectival simplu
 = adjectiv interogativ simplu
 = fără valoare de element de relație subordonator
 = determină substantivul **drept** (nu se spune *se acordă* cu...)
 = invariabil, cazul **Ac**.

- PP SB
- ❖ „Se *știe*¹ / **care** *este* *barometrul sănătății copiilor*.² /
care = nume predicativ
 = pronume relativ simplu
 = cu valoare de element de relație subordonator
 = cazul **N**.
 = introduce o **SB**

- PP AT CD
- ❖ „Am *avut un vis*¹ / **care** *ai fi zis*² / *că e real*.³ /
care = complement indirect simplu în P₂ și subiect simplu în P₃
 = pronume relativ simplu
 = cu valoare de element de relație subordonator în P₂
 = cazul **N**.
 = introduce o **AT**

- PP CI CD
- ❖ „Nu *glumi*¹ / **cu cine** *nu știe*² / *să glumească*.³ /
cu cine = subiect simplu în P₃
 = pronume relativ simplu
 = cu valoare de element de relație subordonator în P₂
 = cazul **Ac**, precedat de prepoziția simplă **cu**
 = introduce o **CI**

- SB PP CNS
- ❖ „Ceea *ce faci*¹ / *sună atât de tare*² / ,*încât nu aud ce spui*.³ /
ceea ce = complement direct simplu
 = pronume relativ compus

- Gramatica practică a limbii române actuale**

- **Blocurile**¹ / ai căror locuitori sunt civilizați² / sunt curate.¹ /

➤ O altă problemă este aceea a „**capcanelor**” care apar în subordonatele introduse prin **cine** și **care**, în diferite cazuri, care, în funcție de verbul-predicat și de persoana acestuia, uneori, construiesc numai subiecte în **G. D. Ac.**, dacă verbul este la persoana a III-a:

- *Eu știu*¹ / **care** a venit.² / [*Cine a venit?* **Care** a venit.]

sb. N.

sb. în N.

- *Am discutat*¹ / **cu cine** este lăudat.² / [*Cine e lăudat?* **Cu cine** e lăudat.]

sb. în Ac.

sb. în G.

- *I-am scris*¹ / **cui** mi-a scris.² / [*Cine a scris?* **Cui** a scris.]

sb. în D.

- *Am angajat pe fata*¹ / **cui** a meritat.² / [*Cine a meritat?* **Cui** a meritat.]

A cui

sb. în G.

- *M-am așezat*¹ / **în fața căruia** a venit primul.² /

[*Cine a venit?* **În fața căruia** a venit.]

sb. în G.

- *M-am așezat*¹ / **în fața cui** a venit primul.² /

[*Cine a venit?* **În fața cui** a venit.]

sb. în G.

- „*Hai fiecare pe la casa* **cui** ne are.”

[*Cine are?* **Cui** are.]

sb. în D.

Observați predicatul din P₂. Toate sunt exprimate prin verbe la persoana a III-a singular. Dacă revedeți **funcțiile pronumelor relative**, o să remarcați că **numai la subiect am pus persoana a III-a**; în rest, am evitat-o, punând **persoana I sau a II-a singular sau plural pentru a construi complemente diferite**.

Disociați:

- *M-am întâlnit*¹ / **cu cine** am vrut.² / [*cu cine am vrut?*]

c.i. în Ac.

- *M-am întâlnit*¹ / **cu cine a venit** primul.² / [*cine a venit?*]
sb. în **Ac.**
- *M-am așezat*¹ / **în fața cui mi-ai spus.**² /
c.c.l. în **G.**
- *M-am așezat*¹ / **în fața cui m-a invitat.**² / [*cine m-a invitat?*]
sb. în **G.** cu loc. prep.

➤ O altă dificultate ce va fi comentată și la adverbele relative și la capitolul SINTAXA este „împletirea” subordonatei cu regenta, adică acel context în care un pronume relativ este element de relație în propoziția pe care o introduce, dar are funcție în altă propoziție, și anume în propoziția în care se află **elementul regent**.

Pentru a înțelege și a-l recunoaște e nevoie să știți că:

a) acest fenomen se petrece numai dacă elementele de relație sunt pronume relative, adjective relative sau adverbe relative;

b) verbul-element regent este hotărâtor: el trebuie să fie neapărat:

1. verb sau locuțiune verbală impersonală:

- *Știm*¹ / **cine trebuie**² / *e bine*³ / [*și*] *e normal*⁴ / **să plece** la Paris.⁵ /
- Diagram illustrating the function of the relative pronoun "cine":
- cine < este **element de relație** în P₂, P₃ și P₄
 - cine < este **subiect simplu** în P₅

2. verb sau locuțiune verbală tranzitivă:

- *Știm*¹ / **cine dorești**² / *și sper*³ / **să plece** la Paris.⁴ /
- Diagram illustrating the function of the relative pronoun "cine":
- cine < este **element de relație** în P₂ și P₃
 - cine < este **subiect simplu** în P₄

3. construcții de tipul *e nevoie*, *e vorba*, în care *nevoie*, *vorba* sunt subiecte, iar *e* = predicat verbal:

- *S-a auzit*¹ / **care e vorba**² / *și e nevoie*³ / **să plece** la Paris.⁴ /
- Diagram illustrating the function of the relative pronoun "care":
- care < este **element de relație** în P₂ și P₃
 - care < este **subiect simplu** în P₄

care < este *element de relație* în P₂ și P₃
 este *subiect simplu* în P₄

➤ Părțile de propoziție pot fi și **sb.**, și **n.p.**, și **c.d.** ș.a.:

• Nu-mi închipui¹ / împotriva cui ai putea² / să fii.³ /
 n.p. în G.

• Dau orice¹ / cui dorești² / să vină.³ /
 sb. D.

• Spune-mi¹ / aidoma cui ai vrea² / să fii.³ /
 n.p. D.

• Se știe¹ / de câți puteai² / să fii ajutat.³ /
 c. ag. Ac.

• Problema e¹ / împotriva cui trebuie² / să luptăm.³ /
 c. ind. G.

• Mi s-a spus¹ / lângă cine ai vrut² / să te așezi.³ /
 c.c.l. Ac.

• Spune-mi¹ / din cauza cui nu e bine² / să plângi.³ /
 c.c.cz. G.

• Nu-mi dau seama¹ / al cui te crezi² / că ești.³ /
 n.p. G.

• Bănuiesc¹ / cine e bine² / și vrei³ / să te ajute.⁴ /
 sb. în N.

- *Mi-a spus¹ / de ce rasă trebuie² / să fie Lola.³ /*
atr. adj. Ac.

➤ Cu un caz și mai dificil ne întâlnim atunci când pronumele relativ **care** sau altul este **element de relație** în propoziția pe care o introduce și **are două funcții sintactice în raport cu cele două elemente regente**:

a) una în propoziția pe care o introduce;

b) alta în propoziția regentă.

➤ Se observă, deci, că pronumele relativ este inclus atât în subordonată cu o funcție, cât și în regentă cu altă funcție:

- atr. pron. G.
↓
• *Plăcerea¹ / oricui are calculator² / este¹ / să se joace.³ /*
sb. în G.

- { • a cui plăcere?
• cine are calculator?

- c. ind. Ac.
↓
• *Pariez¹ / pe cine a alergat.² /* { • pe cine pariez?
sb. Ac. { • cine a alergat?

- c. ind. Ac.
↓
• *Mă gândesc¹ / la ce va veni.² /* { • la ce mă gândesc?
sb. Ac. { • cine va veni?

➤ În mass-media și în mediul în care trăim, auzim frecvent fraze greșite de genul:

- PP
• *Am văzut copilul¹ / care l-ai salvat.² /*

Nu se știe un lucru elementar: că, dacă în propoziția **AT**, verbul este însoțit de pronume personal forma neaccentuată (atonă) – **îl, -l, l-; o, -o; îi, i-, -i; le, le-** – atunci, obligatoriu, trebuie să apară prepoziția **pe**, în orice context: **Ac.** persoanei sau **Ac.** obiectului.

Și vorbitorul străin care învață limba română înțelege că **nu există, la acuzativul persoanei, formă atonă fără pe și nici pe fără formă atonă**. El își face un automatism:

Avem **pe**, avem **îl**; n-avem **pe**, n-avem **îl**:

Greșit } • Elevul¹ / **care îl ajută**² / e Dan.¹ /
Corect } • Elevul¹ / **pe care îl ajută**² / e Dan.¹ /

Greșit } • Pixul¹ / **care l-ai luat**² / e roșu¹. /
Corect } • Pixul¹ / **pe care l-ai luat**² / e roșu¹. /

Greșit } • Colegii¹ / **care i-ai așteptat**² / sunt din clasa ta.¹ /
Corect } • Colegii¹ / **pe care i-ai așteptat**² / sunt din clasa ta.¹ /

➤ De asemenea, cel ce învață limba română știe, pentru că i se explică acest lucru elementar, că, la **acuzativul obiectului**, prepoziția **pe** nu apare, dacă enunțul este o propoziție:

Corect } • Eu o văd **pe Ana**. • Eu o iubesc **pe mama**.

Greșit } • Eu o citesc **pe cartea**. • Noi o vedem **pe mașina**.

Dar, după ce se predă participiul și se trece la FRAZĂ, la elementul de relație **care**, prin **exerciții de transformare**, vorbitorul străin care învață limba română înțelege atât mecanismul, cât și structura care determină folosirea prepoziției **pe** atunci când este vorba de obiecte:

{ • Cartea **citită** a fost interesantă.
{ • Cartea¹ / **pe care am citit-o**² / a fost interesantă.¹ /

{ • Mașina **admirată** este nouă.
{ • Mașina¹ / **pe care am admirat-o**² / este nouă.¹ /

{ • Exercițiile **scrise** au fost dificile.
{ • Exercițiile¹ / **pe care le-am scris**² / au fost dificile.¹ /

{ • Cartofii **cumpărați** sunt noi.
{ • Cartofii¹ / **pe care i-am cumpărat**² / sunt noi.¹ /

Greșit { • Cartea¹ / **care ai citit-o**² / este interesantă.¹ /
Corect { • Cartea¹ / **pe care ai citit-o**² / este interesantă.¹ /

Pronumele nehotărât

I. DEFINIȚIE

Pronumele nehotărât (pron. nehot.) ține locul unui nume, dar nu dă indicații precise despre obiect.

II. CLASIFICAREA PRONUMELOR NEHOTĂRÂTE

Din punctul de vedere al structurii morfematice ele sunt:

1) simple:

- *unul, altul, atâția, cutare*

2) compuse din pronume relative și elemente de compunere:

ori- • *oricine, orice, oricâți, oricâte, oricare*

fie- • *fiecare, fiecă, fiecine, fiecâți, fiecâte*

oare- • *oarecare, oarece, oarecâți, oarecine*

alt- • *altcineva, altceva, altcuiva*

vre- • *vreunul, vreuna, vreunii, vreunele*

-va • *cineva, careva, ceva, câteva, câțiva*

➤ Formele populare și învechite se formează și cu particula -și-:

• *orișice, orișicare, orișicine, oareșicare*

• *cevași, cinevași*

➤ Alte forme populare:

fite- • *fitecine, fitece*

fiște- • *fiștecine, fiștecare, fiștece*

3) locuțiuni pronominale nehotărâte:

• *te miri cine, te miri ce, te miri care* etc.

• *nu știu cine, nu știu ce, nu știu câte* etc.

• *cine știe cine, cine știe ce, cine știe câți* etc.

III. CE SE ANALIZEAZĂ LA UN PRONUME NEHOTĂRÂT?

A Funcțiile sintactice

Vom prezenta numai funcțiile de bază ale cazurilor, deoarece pe celelalte le găsiți la pronumele personale sau la substantiv:

a) subiect:

- N. • **Fiecare are grijă de el.** • **Unul nu are buletin.**
• **Cineva a sunat la ușă.** • **Altul a dat răspunsul bun.**

b) atribut pronominal genitival:

- G. • **Părinții altuia au venit.** • **Inima fiecăruia bate și pentru țară !**

c) complement indirect:

- Ac. • **Eu mă bazez pe fiecare dintre voi.** • **Tu ai mizat pe alții.**
G. • **Câinele s-a năpustit asupra altuia.**
D. • **I-am telefonat fiecăruia în parte.**

d) complement direct:

- Ac. • **Îmi place¹ / să-l ajut pe fiecare.² /**

B Felul pronumelor nehotărâte

Într-o analiză, trebuie să spuneți neapărat dacă un pronume nehotărât este **simplu**, **compus** ori **locuțiune**, cum – de fapt – se spune la toate părțile de vorbire.

De asemenea, trebuie să amintiți dacă pronumele sunt:

a) **variabile** – aproape toate;

b) **invariabile** – de tipul:

- **ceva, orice, orișice, oareșice, fiecă, fitece, fiștece, altceva**
- **careva, oarecare, oarece.**

C Genul

Pronumele nehotărâte realizează distincții de gen:

- **unul / una**
- **altul / alta.**

D Numărul

Pronumele nehotărâte realizează și distincții de număr:

- **unul / unii**
- **altul / alții**

E Cazul

La pronumele nehotărâte apar și distincții de caz:

- **unul / unuia** ● **altul / altuia**

➤ Toate aceste distincții se pot observa mai bine într-un tabel în genul celor pe care vi le-am recomandat și cu altă ocazie:

	Singular		Plural	
	m. n.	f.	m.	f. n.
N. Ac.	unul, altul	una, alta	unii, alții	unele, altele
G. D.	unuia, altuia	uneia, alteia	unora, altora	

➤ Pronumele nehotărâte compuse flexionează după modelul pronumelui relativ:

ORICINE	
N.	oricine
G.	al oricui
D.	oricui
Ac.	pe oricine

ORICARE	
N.	oricare
G.	al oricărui
D.	oricărei oricăror oricărui oricărei oricăror
Ac.	pe oricare

➤ La fel se declină:

- **cineva, fiecare** etc.

➤ Cu excepția cazului N., toate celelalte cazuri pot fi marcate și prin prepoziții sau locuțiuni prepoziționale:

- **Radu e contra altuia.**
- **Din cauza unora, n-am plecat.**
- **În favoarea fiecăruia se face recapitularea.**
- **Mă duc până la cineva.**
- **Datorită altuia am rezolvat problema aceea.**

IV. CE SE ANALIZEAZĂ LA UN ADJECTIV PRONOMINAL NEHOTĂRÂT?

A Funcția sintactică

Îndeplinește numai funcția de **atribut adjectival**:

- **Fiecare** om ¹/ trebuie ²/ să muncească. ¹/
- **Un elev** scrie ¹/, **alt elev** citește. ²/
- **Orice om** a avut o mamă.
- **Alde** Popeștii nu-s acasă. ● **Am luat niște** brânză.
- **Unui coleg** îi place șahul, **altuia** îi place tenisul.
- **Fiece** durere ai, o vindecă.
- **Dă-i și lui niscaiva** parale ! ● **Ai niscai** parale prin buzunar?

B Felurile adjectivelor pronominale nehotărâte. Fiind formate

de la pronumele nehotărâte care determină un substantiv, prin conversiune, sunt: simple, compuse, locuțiuni adjectivale nehotărâte.

C Acordul cu substantivul determinat. Adjectivele pronominale

nehotărâte se acordă în gen, număr și caz cu acesta.

➤ De reținut faptul că există forme care sunt **numai adjective nehotărâte**, cu funcția de **attribute adjectivale**:

● alde	● niscai	● niscaiva
● fiece	● oarecare	● oarece
● niște (+ substantiv la singular)		

➤ Pronumele nehotărâte care însoțesc substantive și se acordă cu ele în gen, număr și caz, prin conversiune, devin **adjective pronominale nehotărâte**, cu funcția de **atribut adjectival**:

- { ● **Unul** a luat olimpiada, **altul** nu.
● **Un coleg** a luat olimpiada, **alt coleg** nu.

- { ● **Îmi place fiecare**.
● **Îmi place fiecare copil** întâlnit în cale.

V. ORTOGRAFIA UNOR PRONUME NEHOTĂRÂTE

➤ Atenție la scrierea și pronunțarea formelor compuse cu **ori-**:

- { ● **orice, oricine, oricare, orișice** – Corect (+ *i* scurt)
● **orce, orcine, orcare, orșice** – Greșit (lipsește *i* scurt)

➤ Formele compuse cu **ori-** se scriu uneori greșit pentru că vorbitorii nu sesizează prezența lui **i** scurt nesilabic, șoptit: [oriçe], [oriține], [orișiçe].

➤ Atenție și la scrierea și pronunțarea compuselor cu **vre-**, care se scriu fără cratimă: ● **vreunul, vreunii, vreunuia, vreunora.**

➤ Pronumele nehotărât **unul** se scrie cu **-l**, spre deosebire de numeralul cardinal **unu**. Dacă spunem: ● *S-au bătut până la unu*, se dau indicații de moment al zilei și ora exactă. Dacă nu ne interesează ora, ci intensitatea luptei, corect este: *S-au bătut până la unul*.

➤ Toate pronumele (adjectivele) nehotărâte au topică fixă, ele stând înaintea substantivului:

● **Orice** *problemă ai¹ / se poate rezolva.² /*

● **Am aranjat cu alt** *ghid.*

➤ În continuare, trebuie explicată o altă dificultate legată de pronumele nehotărât **altceva**, compus, care, intrând în relație cu **ce**, nu poate să fie atribut adjectival:

● *Ce altceva mi-ai cumpărat...*

c.d. Ac.

De ce **altceva** nu e *atribut adjectival*? Pentru că **ce** este *invariabil* ca și el.

De ce **altceva** stă după **ce**? Pentru că este *apozitie* (atribut apozitional în N.).

În fine, o exprimare de genul ● *Altceva ce mi-ai cumpărat...* este neliterară și nejustificată.

➤ Forma pronumelui **cutare** are flexiunea lui **care**:

	Singular		Plural	
	m. n.	f.	m.	f. n.
N. Ac.	cutare		—	
G. D.	cutărui	cutărei	cutăror	

➤ În limbajul colocvial (familiar), **cutare** are și diminutive: *cutărică, cutăriță*, iar *Cutărescu* înlocuiește chiar un nume propriu de familie, cu corespondent în limbajul cult colocvial: **Cutare = X**, iar **X-ulescu = Cutărescu**.

Flexiunea acestor forme este substantivală, numai că, la **G. D.**, primesc articolul nehotărât proclitic **lui**:

G. ● *Părerile lui cutărică sau ale lui Cutărescu nu mă interesează.*

➤ Pronumele nehotărât **fiecare** pune probleme de acord, deoarece el are forme de singular:

- **Fiecare** merge cu *ce poate*.
- **Fiecare** va plăti un loc.

Uneori se acceptă și forma de plural:

- **La fiecare** zece ani avem întâlnire cu colegii și cu profesorii.
- **La fiecare** cinci km este un anunț publicitar.

Normele actuale nu acceptă acordul după înțeles:

- **Fiecare** dintre noi **ne-am** făcut datoria de elev. (greșit)
- **Fiecare** dintre noi **și-a** făcut datoria de elev. (corect)

➤ Dacă vi se cer valorile morfologice ale lui **care** sau **ce**, dați și aceste exemple:

1) **care** = *unul...*, *altul*

- **Care** pe cal, **care** pe măgar au venit la bălci.

2) **care** = *fiecare*

- A plecat **care** încotro a văzut cu ochii.

3) **ce** = *oarecare*

- Are el un **ce** profit din asta !

VI. CONVERSIUNEA UNOR PRONUME NEHOTĂRÂTE

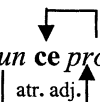
Unele pronume nehotărâte, prin articulare cu articol nehotărât proclitic, devin, prin conversiune, **substantive**:

- *Vecinul meu era un oarecare.*
- *El nu a fost un fitecine.*
- *Un altul mi-a adus plicul.*
- *Un fiștecine să-și bată joc de noi?*

De asemenea, o locuțiune pronominală nehotărâtă devine substantiv:

- *Un te miri cine m-a ajutat enorm.*

Iar când li se alătură un determinant substantival, articolul nehotărât este al substantivului:

- Are el un **ce** profit din asta !

VII. MODEL DE ANALIZĂ SINTACTICO-MORFOLOGICĂ

Analizați pronumele nehotărâte / cuvintele subliniate din textul ce urmează:

❖ „*Asupra oricăruia dintre noi poate plana acel inefabil al copilăriei fiecăruia !... Să-mi spună cineva, oricare dintre voi, că nu i-ar plăcea să*

fie – măcar pentru câteva clipe – copil ! Oricine m-ar întreba, i-aș vorbi cu nostalgie despre Dunărea la Cetate, alt colț de rai al plaiului românesc !”

asupra oricăruia = complement indirect simplu
= pronume nehotărât compus
= genul masculin, numărul singular
= cazul **G.**, precedat de prepoziția compusă **asupra**

fiecăruia = atribut pronominal genitival simplu
= pronume nehotărât compus
= genul masculin, numărul singular, cazul **G.**

cineva = subiect simplu
= pronume nehotărât compus
= cazul **N.**

oricare = atribut pronominal apozitional
= pronume nehotărât compus
= se acordă în gen, număr și caz cu substantivul **clipe** (feminin, plural, **Ac.**)
= cazul **N.**

câteva = atribut adjectival simplu
= adjectiv pronominal nehotărât compus

oricine = subiect simplu
= pronume nehotărât compus
= cazul **N.**

alt = atribut adjectival simplu
= adjectiv pronominal nehotărât simplu
= se acordă în gen, număr și caz cu substantivul **colț** (neutru, singular, **N.**)

➤ În analiză, apare un paradox pentru cei neavizați. De ce? Pentru că, din punctul de vedere al morfologiei, partea de vorbire e **compusă**, iar din punctul de vedere al **sintaxei**, partea de propoziție este **simplă**.

Cum explicăm acest lucru? Foarte simplu: știind teorie:

◆ Clasificarea părților de vorbire: {
– simple;
– compuse;
– locuțiuni.

◆ Clasificarea părților de propoziție:

- simple;
- multiple;
- dezvoltate;
- complete;
- incomplete;
- reluate (3).

Subiectul este singura parte de propoziție care se clasifică și după alte considerente.

De aceea, e posibil ca atunci când ceva este **compus** în morfologie, în sintaxă să fie **simplu**:

- **Cluj-Napoca** e un oraș frumos.
- **Floarea-de-colt** e monument al naturii.

subiecte simple în N.

(substantive compuse în N.)

- **Orișicine** mă întreabă, îi răspund cu plăcere.

subiect simplu N.

(pron. nehot. compus N.)

VIII. OBSERVAȚII

➤ Rețineți statutul unor pronume (adjective) nehotărâte:

1. Pronume nehotărâte (adjective) care nu își schimbă forma, fiind invariabile:

- *ceva, orice, oarece, orișice, fiecă, oareșice, fitece, fiștece, altceva;*
- *niscai, niscaiva, niște, careva, alde.*

2. Pronume nehotărâte care nu devin, prin conversiune, adjective nehotărâte:

- *cinema, oricine, fiecine, fitecine, fiștecine, orișicine, oarecine.*

➤ După cum observați, pronumele (adjectivul) nehotărât este cel mai bogat în variante dintre toate pronumele studiate.

➤ Alte pronume, precum și compusul cu **ori-** de la **cât**, au cinci clase flexionare, la fel ca **mult, tot, puțin** pe care le vom comenta mai târziu.

N. Ac.				G. D.
singular		plural		pl.
m. n.	f.	m.	f. n.	
atât	atâta	atâția	atâtea	atător(a)
oricât	oricâtă	oricăți	oricâte	oricător

- *El are atâtea probleme !*
- *El atâtea are¹ !, că nu știe² ! ce să mai facă.³ !*
- *Atător oameni le e frică de întuneric !*

➤ Formele de m.n. sg. **atât**, la fel ca și **cât** sau **oricât**, **tot**, **mult** și **puțin** sunt derutante, fiind considerate **pronume**, dar ele, când sunt singure, neînsoțite de substantiv, sunt adverbe de mod (complemente de mod):

- *Cât a știut, atât a scris.*
- *Oricât s-ar scuza¹ !, nu-l iert.² ! • Învață mult.*

Mult, *puțin* și *tot* au un statut neclar și controversat.

Gramatica Academiei din 1966 și majoritatea cercetătorilor consideră că acestea sunt **adjective variabile**, cu două terminații și cu cinci forme flexionare, la fel ca *diferit*, *anumit* :

N. Ac.				G. D.
singular		plural		pl.
m. n.	f.	m.	f. n.	
toto	toată	toți	toate	tuturor(a)
multo	multă	mulți	multe	multor(a)
puținø	puțină	puțini	puține	puținor(a)
1	2	3	4	5
ø	-ă	-i	-e	-or

În recent apăruta *Gramatică a Academiei* (2005), referitor la statutul celor trei cuvinte se fac următoarele precizări:

Mult, *puțin* se încadrează, din punct de vedere semantic, în clasa pronumelor / adjectiveiilor pronominale nehotărâte, iar din punct de vedere morfosintactic, prezintă unele trăsături comune cu adjectivele pronominale, altele cu adjectivele propriu-zise. Astfel :

- la G.D. au desinențe pronominale (*multor, puținor*), dar, în același timp, au și desinențe comune cu adjectivele variabile cu patru terminații (*mult / multă / mulți*);
- au grade de comparație (*mai mult / mai puțin; cel mai mult / cel mai puțin*);
- pot apărea și antepus și postpus în raport cu substantivul (*mulți copii, copii mulți*);
- antepuse substantivului artikulat hotărât îi preiau articolul (*multele cărți citite*);
- în postpoziție au flexiune comună cu adjectivul (*oamenilor multora*);
- se coordonează cu adjective propriu-zise (*multe și frumoase amintiri*).

Cu toate acestea, se dă prioritate conținutului semantic, *mult* și *puțin* fiind încadrați în categoria prunumelor nehotărâte; în antepoziție sunt echivalente funcționale ale adjectivelor pronominale nehotărâte, iar în postpoziție ale adjectivelor propriu-zise cu patru forme.

Tot are, conform aceleiași lucrări, un statut aparte, punând probleme de încadrare morfologică și sintactică: pronume nehotărât, respectiv adjectiv pronominal nehotărât.

Atunci când se combină cu un nominal, prezintă particularități morfologice comune cu adjectivul pronominal (acordul în gen, număr și caz cu regentul său), dar particularități sintactice diferite de cele ale adjectivelor pronominale nehotărâte:

- în timp ce toate adjectivele pronominale nehotărâte apar antepuse, *tot* poate apărea și postpus;
- adjectivele pronominale nehotărâte precedă substantivul nearticulat, în vreme ce *tot* precedă substantivul artikulat (*unii oameni / dar: toți oamenii*). Observând comportamentul semantico-sintactic al lui *tot* (asemănător cu apozitiile acordate: *Copiii, [toți], au spus același lucru.*), recenta *Gramatică a Academiei* susține ideea că acesta ar avea statut pronominal, nu adjectival.

➤ Formele prunumelui (adjectivului) nehotărât compuse cu **ori-** au valoare de element de relație subordonator:

- **Orice** *problemă ai avea*¹ / *spune-o cuiva*.² /
- *Să mănânce*¹ / **orice** *dorește*.² / ● *Nu se satură*¹ / **oricâte** *i-ai da*.² /
- **Oricâți** *bani ar avea*¹ / *tot nu-i ajung*.² /
- **Oricine** *dorește*¹ / *să plece acum*.² /

➤ Forma care se dorește a fi ambiguă este **oricât**, deoarece poate fi:

1) pronume:

- **Oricât** *ar plăti¹ /, are de unde.² /* (= număr, cifră)
- **Oricât** *ar costa¹ /, are de unde.² /*
- **Oricât** *s-ar preconiza la hectar¹ /, scot ei ceva.² /*

2) adverb:

- **Oricât** *s-ar bucura¹ /, tot nu e sincer.² /* (mult)
- **Oricât** *ar fi răs¹ /, tot supărat părea.² /*

➤ Cea mai clară situație în care **oricât** este **adverb** este atunci când e urmat de prepoziția de legătură **de**, cu care formează **adverb de mod** cu rol de **complement circumstanțial de mod**, alături de încă șase situații la care ne vom referi ulterior (vezi **Adverbul**): • **Oricât de, cât de, așa de** (+ element regent adjectiv sau adverb) etc.

Oricât de poate apărea și dislocat: **oricât de și oricât... de**

- **Oricât** *de frumoasă ar fi¹ /, n-o cumpăr.² /*
- **Oricât** *ar fi de frumoasă¹ /, nu o cumpăr.² /*

➤ Dacă vi se cere să spuneți care e adverbul de mod (**c.c.m.**) în cadrul propoziției, spuneți că este **oricât(de)**, dar dacă vi se cere să spuneți prin ce este introdusă subordonata aceea, spuneți că este introdusă doar prin **oricât**, fără prepoziția **de**:

- *O să-l ajung¹ / **oricât** de repede ar merge.² /*
- *O să-l ajung¹ / **oricât** ar merge de repede.² /*

➤ Adjectivele nehotărâte **unul** și **vreunul** se deosebesc formal de pronumele nehotărâte:

- **Un** elev e premiantul clasei, **alt** elev este olimpic.
- **O** colegă este Ana, **altă** colegă este Corina.
- Știe **vreun** elev sau **vreo** elevă unde am pus cartea?

➤ Dacă **vreo** stă lângă o cifră, lângă un număr sau lângă pronumele nehotărâte **câțiva / câteva**, este **semiadverb**, sinonim cu **aproximativ, circa, la, cam**, și nu i se dă funcție, separat, ci alcătuiește o parte de propoziție dezvoltată.

- *Au venit **vreo zece**.*
- ***vreo câțiva**.*
- ***vreo câteva**.*

Pronumele negativ

I. DEFINIȚIE

Pronumele negativ (pron. neg.) este pronumele care neagă numele, neagă totul categoric.

El se însoțește cu un verb negativ.

- **Nimic știți !** – Greșit
- **Nimic nu știți !** – Corect

II. CLASIFICAREA PRONUMELOR NEGATIVE

După structura morfematică, se împart în:

1. pronume negativ simple: • **nimeni** • **nimic**
2. pronume negativ compuse
 - **niciunul** • **niciuna** • **niciunii** • **niciunele**

III. CE SE ANALIZEAZĂ LA UN PRONUME NEGATIV?

A Funcțiile sintactice

Pronumele negativ îndeplinește următoarele funcții sintactice:

a) subiect:

- **Nimeni nu e absent.** • **Niciunii n-au luat bilete.**

b) atribut genitival:

- **Răspunsul nimănuia n-a fost anulat.**
- **Teza niciunuia n-a fost de nota patru.**

c) complement indirect:

- **N-a telefonat nimănuia.** • **Nu mă bazez pe nimeni.**
- **N-am discutat cu niciunul.**

d) complement direct:

- **Tu n-ai ajutat pe nimeni.** • **N-o respecți pe niciuna.**

Celelalte funcții sunt aceleași ca la pronumele personal.

B Felul pronumelui negativ

La fel ca la toate pronumele, trebuie semnalat în analiză și felul său, adică **simplu / compus**.

De asemenea, **nimeni** (cu variantele populare **nimenea** și **nime**) se referă numai la persoane, iar **nimic** (cu varianta **nimica**) se referă la lucruri.

NIMENI	
N. Ac.	nimeni (nimenea)
G. D.	nimănui (nimănuia)

- ◆ Formele **niciun**, **nicio** etc. sunt ale adjectivului negativ.

	Singular		Plural	
	m. n.	f.	m.	f. n.
N. Ac.	niciunul niciun	niciuna nicio	niciunii niciunii	niciunele niciunele
G. D.	niciunuia niciunui	niciuneia niciuneii	niciunora niciunor	

C Genul, numărul și cazul

Cele trei categorii morfologice sunt marcate, în totalitate, numai la pronumele negativ compus **niciunul**.

- ◆ Pronumele **nimic** e invariabil.
- ◆ Pronumele **nimeni** are G. D. singular folosit pentru ambele genuri, la numărul singular.

IV. CE SE ANALIZEAZĂ LA UN ADJECTIV PRONOMINAL NEGATIV?

Dacă un pronume determină un substantiv și se acordă cu el în gen, nr. și caz, atunci, prin conversiune, el devine **adjectiv pronominal negativ**, iar analiza lui se face din această perspectivă.

- **Niciunul** nu e absent.
- **Niciun** elev nu e absent.

- { • Temele **niciunuia** nu sunt corectate.
- { • Temele **niciunui** elev nu sunt corectate.

V. ORTOGRAFIA UNOR PRONUME NEGATIVE

Noua ediție a DOOM indică revenirea la scrierea într-un cuvânt a tuturor formelor pronumelui *niciunul* și ale adjectivului pronominal corespunzător *niciun* (*niciuna*, *nicio* etc.), prin aplicarea principiului conform căruia compusele trebuie distinse și grafic de îmbinările libere asemănătoare:

- *nici un* adverb + articol (*Nu e prost și nu e nici un incult.*)
- *nici un* conjuncție + numeral (*Mă confundați, eu nu am nici un frate, nici mai mulți.*)
- *nici unul* conjuncție + pronume nehotărât (*Nu-mi place nici unul, nici celălalt.*)

VI. CONVERSIUNEA PRONUMELUI NEGATIV

Prin articulare cu articol nehotărât sau hotărât, pronumele negativ poate deveni substantiv:

- *Tatăl meu n-a fost **un nimeni**.*
- *Nimicul se observa destul de ușor.*
- *Pe el îl obsedau **nimicurile** vieții.*

VII. MODEL DE ANALIZĂ SINTACTICO-MORFOLOGICĂ

Analizați pronumele negative / cuvintele subliniate din enunțul ce urmează:

❖ „În viața mea, *n-am cerut **nimic de la nimeni** și, cu toate acestea, **niciunul** dintre cei din jurul meu nu mi-a răspuns cu aceeași monedă !*”

nimic = complement direct simplu
 = pronume negativ simplu
 = invariabil
 = cazul **Ac**.

de la nimeni = complement indirect simplu
 = pronume negativ simplu
 = cazul **Ac**. precedat de prepoziția compusă **de la**

niciunul = subiect simplu
= pronume negativ compus
= genul masculin, numărul singular, cazul N.

VIII. OBSERVAȚII

➤ În cazul pronumelui negativ compus **niciunul**, acordul variază, având forme și de singular, și de plural, dar forma de singular a verbului este cea acceptată.

- **Niciunul dintre ei n-a spus secretul.** – Corect (se face acordul pron. negativ N.)
- **Niciunul dintre ei n-au spus secretul.** – Greșit (se face acordul cu pron. pers. Ac.)

NUMERALUL

I. DEFINIȚIE

Numeralul (num.) este partea de vorbire flexibilă care exprimă numărul obiectelor și ordinea lor, prin numărare.

II. CLASIFICAREA NUMERALELOR

După structura morfematică, numerele sunt:

a) **simple:**

- *trei, șapte, primul, al treilea etc.*

b) **compuse:**

- *treisprezece, douăzeci, treizeci și trei, al treizecilea etc.*

După sensul lor, numerele sunt:

a) **cardinale;**

b) **ordinale.**

Numerele **cardinale** sunt:

1) **numeral cardinal propriu-zis:**

- *trei, șapte, zece, treisprezece, douăzeci și unu etc.*

2) **numeral cardinal colectiv:**

- *amândoi, tustrei, tuspatru, câteșitrei, câteșitrele etc.*

3) **numeral cardinal fracționar:**

- *doime, treime, pătrime, zecime etc.*

4) **numeral cardinal multiplicativ:**

- *îndoit, întreit, înzecit etc.*

5) **numeral cardinal distributiv:**

- *câte doi, câte două, câte trei, câte zece etc.*

6) numeral cardinal adverbial:

- *o dată, de două ori, de zece ori etc.*

Numeralele ordinale sunt:

1) numeral ordinal propriu-zis:

- *primul / întâiul / cel dintâi, al doilea, cel de-al treilea etc.*

2) numeral ordinal adverbial (de repetare):

- *prima oară / prima dată, a treia oară, a zecea oară*

Numeralul cardinal propriu-zis

1. DEFINIȚIE ȘI CARACTERISTICI

- Exprimă o noțiune numerică strictă.
- este de două feluri:
 - *simplu*: doi, trei, zece etc.;
 - *compus* prin:
 - ♦ contopire: unsprezece, treisprezece, douăzeci etc.
 - ♦ joncțiune cu **și**: treizeci și unu, patruzeci și unu etc.
 - ♦ juxtapunere: două sute, cinci sute patruzeci și șapte etc.
- Numerales de la 1 la 19 nu sunt însoțite de prepoziția **de**:
 - Grupa are **optsprezece** elevi. • **Doi** s-au dus la meci.

Aceste numerales au două valori:

1) **valoare substantivală** – când nu însoțesc substantivul, iar în acest context pot avea **toate funcțiile substantivului**;

2) **valoare adjectivală** – când însoțesc substantivul, iar în acest context au numai funcție de **atribut adjectival**.

➤ În cazul numeralelor de la 20 la „infini”, prepoziția **de** apare în toate situațiile, numerales având numai **valoare substantivală**, iar în acest context pot avea **toate funcțiile substantivului**.

➤ Excepție fac numerales la care cifrele zecilor și unităților sunt cuprinse între 1–19 (de ex. 83215 persoane), unde prepoziția **de** nu apare.

2. CE SE ANALIZEAZĂ LA UN NUMERAL CARDINAL PROPRIU-ZIS?

A Funcțiile sintactice

Numeralul cardinal propriu-zis îndeplinește următoarele funcții sintactice:

1) subiect:

- *Trei au luat nota zece.* • *Cei trei au plecat la olimpiadă.*

2) nume predicativ:

- *Zece e zece și gata.* • *Acela nu părea a fi opt, ci șase.*
- *Ei au devenit trei, după ce au hotărât să fie frați de cruce.*
- *Cifra aceea pare opt, nu trei.*

3) atribut substantival genitival:

- *Umbrelele a trei s-au pierdut.*

(Ac. sens G.)

- *Rezultatele celor trei sunt lăudabile.*
- *Blocul din fața celor trei e nou.*
- *Banca dinaintea celor trei e defectă.*
- *Plecarea din cauza celor doi ne-a deranjat.*

4) atribut substantival prepozițional:

- *Un lot de unsprezece va pleca în Italia.*
- *Cadoul de la cei trei e superb.*
- *Plecarea odată cu cei trei i-a avantajat.*

5) atribut apozitional:

- N. • *Amicii mei, adică trei dintre colegi, țin la mine.*
• *Eu, unul, nu știu nimic.*
- G. • *Rezultatele premianților, adică ale celor trei, sunt bune.*
- D. • *Le-am telefonat amicilor mei, adică celor trei.*
- Ac. • *Eu îi ajut pe amici, adică pe cei trei de acolo.*

6) atribut adjectival (se acordă cu substantivul determinat):

- *Trei elevi au luat zece.* • *Cei trei elevi au luat zece.*

(num. cu val. adj.)

7) complement direct:

- *Eu îi ajut pe trei dintre ei.* • *Tu îi aștepți pe cei trei?*

8) **complement indirect:**

D. • *Tu ai dat la trei nota zece.*

(Ac. sens de D.)

• *Colegii le oferă celor trei buchete de flori.*

G. • *S-au năpustit asupra a trei dintre ei.*

(Ac. cu sens de G.)

• *S-au năpustit asupra celor trei.*

Ac. • *Am discutat cu trei dintre ei.* • *Ne vom baza numai pe cei trei.*

9) **complement de agent:**

Ac. • *Ordinea a fost făcută de trei dintre ei.*

• *Tema e corectată numai de cei trei.*

10) **complement circumstanțial de loc:**

Ac. • *Am fost pe la trei dintre ei.* • *Ne ducem la cei trei după-masă.*

• *În spatele a trei dintre ei se află o hartă.*

(Ac. cu sens de G.)

G. • *La dreapta celor trei a stat profesorul.*

11) **complement circumstanțial de timp:**

Ac. • *Odată cu trei pot pleca și patru.*

• *Odată cu cei trei a plecat și Nistor.*

G. • *Pe vremea celor trei, nu erau taxiuri.*

12) **complement circumstanțial de mod:**

Ac. • *Zece e mai bun decât opt.* • *Primul e mai serios decât cei trei.*

D. • *Noi vom proceda conform celor trei.*

• *Și acest tablou e frumos aidoma celor trei de acolo.*

13) **complement circumstanțial de cauză:**

Ac. • *Ai fost certat pentru trei dintre ei.*

• *Ai fost sancționat pentru cei trei.*

G. • *Din cauza celor trei, n-a plecat nimeni.*

• *Din cauza celor trei, n-am plecat nici noi.* (cauza unui efect negativ)

• *Din cauza a trei, n-am plecat.*

(Ac. cu sens de G.)

D. • *Datorită celor trei, am prins trenul.* (cauza unui efect pozitiv)

14) **complement circumstanțial de scop:**

Ac. • *În vederea a trei dintre ele, ne-am pregătit și noi.*

(Ac. cu sens de G.)

G. • În favoarea celor trei se face recapitularea.

15) complement circumstanțial condițional:

G. • În locul celor trei, eu ți-aș fi luat apărarea.

• În locul a trei dintre ei, eu te-aș fi ajutat.

(Ac. cu sens de G.)

16) complement circumstanțial concesiv:

• În ciuda a trei dintre ei, noi tot vom reuși.

(Ac. cu sens de G.)

• În pofida celor trei, ei tot au plecat.

17) element predicativ suplimentar:

Ac. • I-am ales pe trei dintre ei consilieri.

• I-am numit pe cei trei și le-am dat sarcini concrete.

G. • Nu vă știam împotriva celor trei.

D. • Vă credeam aidoma celor trei.

B Felul numeralului

Neapărat, când analizați un numeral, scrieți: numeral cardinal propriu-zis, simplu / compus.

 „Bunele maniere” cer ca, atunci când ne prezentăm, să spunem neapărat **și numele de familie**. Același lucru se petrece și cu numeralul: în cazul unui test-grilă, nu poate fi luat în considerație un răspuns care nu conține și precizarea **cu valoare substantivală / adjectivală / adverbială**, pentru că e ca și cum ai spune că te cheamă **Gigel** ! Neapărat să urmăriți soluția care semnalează și **valoarea gramaticală** a numeralului.

C Valoarea gramaticală a numeralelor

➤ Este greșit să se creadă că numerele cardinale propriu-zise **cei trei, cei șapte, cei cincisprezece** sunt **substantive** provenite din numeral prin conversiune.

➤ **Cel, cele** realizează substantivizarea prin conversiune, dar nu la numerele (vezi valorile morfologice ale lui **cel** în capitolul **Articolul**). Ele sunt doar **articole demonstrativ-adjective**; deci, aceste numere sunt doar articulate.

➤ Dacă rezolvați un test-grilă ori un exercițiu, nu renunțați la **ideea de valoare** pe care trebuie să o recunoașteți ori să o scrieți.

Numeralul, oricare ar fi el, dacă nu este investit în analiză cu **ideea de valoare** pe care o are (**substantivală, adjectivală** ori **adverbială**) înseamnă că aceasta nu este completă și deci nu e corectă.

- 1) • **Zece este nota cea mai bună în România.**

sb.

(num. card. propriu-zis
cu **val. substantivală**)

- 2) • **Zece elevi au luat nota zece.**

atr. adj.

(num. card. propriu-zis
cu **val. adjectivală**)

atr. apoz.

(subst. N.)

- 3) • **Olimpicii au învățat înzecit.**

c.c.m

(num. card. multiplicativ
cu **val. adverbială**)

D Genul

Categoria morfologică a genului apare la numerele cardinale propriu-zise pentru:

masculin

feminin

• **1**

unu

una

- *Câte veioze ai pe noptieră?*
- **Una.** • *Am numai (doar) o veioză.*
- *N-am decât o veioză.*
- *Câte becuri sunt la veioză?*
- **Unu.** • *Este numai (doar) un bec.*
- *Nu este decât un bec.*

• **2**

doi

două

- *Câți colegi au luat premiul I?*
- **Doi.**
- *Câte colege au luat olimpiada?*
- **Două.**

● **12**

doisprezece

douăsprezece

- *Câți nepoți și strănepoți avea domnul acela?*
- **Doisprezece.**
- *Câte luni are anul?*
- **Douăsprezece.**

➤ Toate numerele cardinale propriu-zise, compuse prin joncțiune cu **și**, au categoria morfologică a genului numai pentru **unu** și **doi**:

● **trei sute douăzeci și una, trei sute douăzeci și două** etc.

➤ Pentru indicarea orei, numeralul **unu** și compusele cu **unu** se folosesc la masculin (*ora unu / douăzeci și unu*), dar numerele **doi** și compusele cu **doi**, la feminin (*ora două / douăsprezece*).

Utilizarea formei de masculin (*ora doisprezece*) contravine normei.

➤ Pentru exprimarea datei, numeralul **doi** și compusele cu **doi** se folosesc la feminin (*două iunie, douăzeci și două mai*), dar se acceptă și formele de masculin (*doi, douăzeci și doi*).

➤ Pentru indicarea primei zile a fiecărei luni, trebuie folosit numeralul ordinal și nu cel cardinal: *întâi octombrie, întâi aprilie* (nu *unu octombrie, unu aprilie*).

➤ Deci, categoria genului se exprimă prin referire la substantivele pe care le însoțesc sau pe care le subînțeleg: ● **doi / colegi**; ● **două / colege**.

➤ La celelalte numere, genul e marcat prin articolul demonstrativ: **cei trei / cele trei; cei cincizeci / cele cincizeci**.

E Numărul

Sensul de singular și de plural este inclus în semnificația lexicală a numeralului.

Numeralul cardinal propriu-zis cunoaște opoziții de număr numai pentru **1**, care este singular, în vreme ce compusele lui **1** și celelalte numere sunt numai la plural:

- **unu**
- **unsprezece, douăzeci și unu, o sută unu**
- **treisprezece, trei sute treizeci și trei** etc.

F Cazul

Categoria morfologică a cazului este marcată prin forme specifice numai la numeralul 1, care, după unii cercetători, ar avea valoare pronominală:

N. Numai **unu** era în sală.

G. Măcar temele **unuia** dintre cei zece să fi fost corectate.

D. Cel puțin **unuia** să-i fi corectat temele, dacă nu s-a putut la cei zece.

Ac. N-a discutat **decât cu unu**, pentru că zece erau prea mulți.

➤ La alte forme, cazul e marcat prin articolul demonstrativ: **cei / cele / celor** (vezi *Funcțiile sintactice* ale numeralului cardinal propriu-zis).

➤ Dacă ați fost atenți la *Funcțiile* numeralului cardinal propriu-zis, ați văzut că **sens** ori **valoare de G./D.** se poate imprima și **analitic** prin prepozițiile cu **Ac. a** și **la**:

• Temele **a** trei sunt corecte. (Ac. cu sens de G.)
(atr. subst.)

• Dau **la** trei nota zece. (Ac. cu sens de D.)
(c. ind.)

➤ Această exprimare este literară comparativ cu forma colocvială:

• Te spun **la** mama. • Dați **la** copii fructe !

• Dăm **la** primul nota 10. • Cerem **la** cei trei adresa.

➤ Foarte frecvent, numerele sunt precedate de prepoziții ori de locuțiuni prepoziționale (vezi *Funcțiile*):

D. • Ei erau **aidoma** primului.

G. • Odată cu Dan, au plecat **din cauza** celor trei și fetele.

F Articulat sau nearticulat

➤ Când aceste numere se folosesc (în matematică) cu **valoare abstractă**, nu se articulează:

• **unu + unu = doi**

➤ Numeralul *unu* se deosebește de pronumele omonim prin aceea că nu are plural și prin scrierea, de obicei, fără **-l**. Tradiția menține însă scrierea cu **-l** în îmbinări ca *unul și unul, de unul singur, toți până la unul*.

➤ Celelalte numere sunt articulate cu articolul demonstrativ **cel, cea, cei, cele**:

N. • Cei trei vor pleca la Cluj.

G. • Rezultatele celor trei sunt bune.

D. • *Le-am dat celor trei nota zece.*

Ac. • *Noi îi iubim pe cei trei.*

➤ Alt model de declinare, dar fără articol hotărât/nehotărât:

N. • *Trei elevi au luat examenul cu zece.*

G. • *Caietele a trei elevi sunt corectate.*

D. • *Telefonăm la trei elevi.*

Ac. • *Am ajutat pe trei elevi serioși.*

Numeralul cardinal colectiv

1. DEFINIȚIE ȘI CARACTERISTICI

➤ Numărul indicat de acest numeral e considerat ca un grup.

➤ Este de două feluri:

– *simplu*: • **amândoi, ambii**;

– *compus*: • **tustrei, tussapte, câteșitrei, câteșisapte** etc.

➤ Noțiunea de „grupare” poate fi redată și prin adjectivul pronominal: adjectivul propriu-zis **toți, toate** + **numeral cardinal**:

• **toți trei, toate șapte, toți zece** etc.

➤ Substantivele **duzină, pereche** sau adjectivul **geamăn** iau în considerație, de asemenea, numărul ca grup.

➤ Numeralul cardinal colectiv simplu cunoaște opoziția de **gen** și de **caz**.

	Plural	
	m.	f. n.
N. Ac.	amândoi	amândouă
	ambii	ambele
G. D.	amânduror(a)	
	ambilor	ambelor

➤ Opoziția de gen o cunosc și formele:

• **tustrei / tustrele** • **câteșitrei /câteșitrele**

2. FUNCȚIILE SINTACTICE ALE NUMERALULUI CARDINAL COLECTIV

Numeralul cardinal colectiv îndeplinește următoarele funcții:

a) **subiect:**

- **Amândoi** *au reușit la facultate pe prima listă.*
- **Tustrei sunt nepoții mei.** • **Câteșitrei sunt băieți.**

b) **atribut substantival genitival:**

- **Caracterul amândurora** *este demn de admirat.*
- **Ochii a câteșitrei** *sunt superbi.*

c) **complement indirect în D.:**

- **Le-am oferit amândurora** *toată iubirea noastră.*
- **Oferim la câteșitrei** *daruri de ziua lor.*

d) **complement direct:**

- **Îi iubim pe amândoi.** • **Îi divinizăm pe câteșitrei.**

➤ Celelalte funcții, inclusiv funcțiile de mai sus, dar în alte cazuri și excepțiile reale sau aparente de la anumite cazuri, nu mai e necesar să le notăm, pentru că **cine știe funcțiile substantivului și modalitățile de marcare analitică a cazurilor G. și D. știe toate funcțiile substitutelor sale, adică ale pronumelor și ale numeralelor cu valoare substantivală.**

Numeralul cardinal fracționar

DEFINIȚIE ȘI CARACTERISTICI

➤ Exprimă o parte dintr-un întreg.
➤ Se formează prin derivare cu sufixul **-ime** de la numerele cardinale propriu-zise:

- **doime, treime, pătrime, cincime, zecime** etc.;
- **trei pătrimi, cinci zecimi, două treimi, zece pătrimi** etc.

➤ Sunt nume ale fracțiilor, având valoare de substantiv, și de aceea:
– au gen propriu, fiind numai feminine;

- pot fi articulate: **o doime, o zecime** etc.;
- se declină: **o doime / unei doimi.**
- În matematică apar și formații de tipul:
 - **trei pe șase, șapte la sută, a șaptea parte, două a treia** etc.
- Formele **jumătate și sfert** au valoare parțială, comparativ cu celelalte numere fracționare care au valoare de grup de cuvinte: **două treimi, cinci zecimi** etc.
- **Funcțiile** numeralelor cardinale fracționare sunt, în general, aceleași ca la numeralul cardinal propriu-zis.

Numeralul cardinal distributiv

1. DEFINIȚIE ȘI CARACTERISTICI

- Exprimă repartizarea exactă a obiectelor în timp și în spațiu.
- Se formează de la numerele cardinale propriu-zise cu ajutorul adverbului **câte**:
 - **câte unu(l), câte două, câte trei, câte zece** etc.
- Alte forme:
 - *trei saci a (câte) 50 de kg*
 - *fiecare e de (câte) 50 de kg*
 - **câte doi, câte doi**
 - **câte doi, doi**
 - **doi câte doi**

2. FUNCȚIILE SINTACTICE ALE NUMERALULUI CARDINAL DISTRIBUTIV

Numeralul cardinal distributiv îndeplinește următoarele funcții:

1) subiect:

- **Câte trei se joacă împreună.**
(val. subst.)

2) atribut substantival:

- *Hăinuțele a câte trei* sunt frumoase.
(val. subst.)

3) atribut adjectival:

- *Câte trei nepoții au niște ochi superbi.*
(val. adj.)

4) complement indirect:

- *Am oferit la câte trei daruri de ziua lor.*
(val. subst.)

5) complement direct:

- *Noi toți îi iubim pe câte trei.*
(val. subst.)

Numeralul cardinal multiplicativ

1. DEFINIȚIE ȘI CARACTERISTICI

➤ Exprimă proporția în care crește o cantitate sau o calitate.
➤ Este un derivat **parasintetic**, adică se formează și cu un prefix, și cu un sufix, având formă asemănătoare cu participiul unor verbe: **a îndoi**, **a înzecii** etc.

➤ Se formează, deci, de la numeralul cardinal propriu-zis, astfel:

prefixul în- + numeral + sufixul -(i)t

- **îndoii, întreit, înzecii, însutii, înmiiți ș.a.**

➤ Aceste numere cunosc opoziții de gen, număr și de caz, având flexiune adjectivală:

Sg.		Pl.	
m. n.	f.	m.	f. n.
înzecitØ	înzecită	înzeciți	înzecite

➤ Cu valoare de numeral cardinal multiplicativ se mai folosesc și:

● **dublu**, -ă, -i, -e

● **triplu**, -ă, -i, -e

● **cvadruplu**, -ă, -i, -e

● **chintuplu**, -ă, -i, -e

➤ Sunt deci sinonime:

● **îndoit / dublu / de două ori**

● **întreit / triplu / de trei ori**

(num. card. multipl.) / (num. card. adv.)

➤ Pot primi și articol hotărât: ● **îndoitul, întreitul** etc.

2. FUNCȚIILE SINTACTICE ALE NUMERALULUI CARDINAL MULTIPLICATIV CU VALOARE ADJECTIVALĂ

Aceste funcții sintactice sunt:

1) nume predicativ:

● *Recolta a fost întreită.*

2) atribut adjectival:

● *Anul acesta am obținut o recoltă întreită.*

3) elementul predicativ suplimentar:

● *Le-am crezut înzecite, dar n-a fost așa.*

Numeralul cardinal adverbial

1. DEFINIȚIE ȘI CARACTERISTICI

➤ Exprimă o repetiție.

➤ Arată de câte ori se repetă ori se îndeplinește o acțiune, o calitate sau o cantitate, comparativ cu altele.

➤ Este totdeauna un grup de cuvinte cu valoare de locuțiune.

➤ Se formează:

din prepoziția de + numeralul cardinal propriu-zis + substantivul ori

● **de trei ori, de șapte ori, de zece ori** etc.

□ În mod special se cuvine să fie menționat numeralul cardinal adverbial **o dată**, pentru că el se poate confunda cu alte părți de vorbire flexibile.

Precizăm că se poate confunda cu:

1) **substantivul:**

- *Ieri a fost 1 Decembrie, o dată importantă în inima oricărui român.*

2) **adverbul de timp și de mod:**

- „A fost **odată** ca-n povești...”
c.c.t.
- *Cum îl vedea, **odată** se întrista.*
c.c.t.
- *Hai **odată**, că mi-e frig.*
c.c.m.

3) **locuțiunea prepozițională cu cazul Ac. (c.c.t. în Ac.):**

- *Odată cu mama, a venit și tata.*

4) **locuțiunea conjuncțională cauzală specializată:**

- *Odată ce știi teoria, de ce să nu-ți iasă testele-grilă?*

5) **adverbul (+ verb la modul participiu):**

- *Odată plecat, n-am ce mai căuta pe aici !*
- *O dată*, ca numeral adverbial, are numai valoare adverbială.

2. FUNCȚIILE SINTACTICE ALE NUMERALULUI CARDINAL ADVERBIAL

Numeralul cardinal adverbial îndeplinește următoarele funcții:

1) **complement circumstanțial de mod:**

- *Trebuie să repetați de trei ori teoria.*

2) **atribut adverbial:**

- *Repetarea de trei ori a teoriei este benefică.*

➤ Alte forme mixte:

- *o dată în plus • încă o dată • o dată pentru totdeauna*
- *de două, trei ori • de vreo cinci ori • de peste zece ori*
- *de câte două ori, de ambele dăți*

➤ Neologismele **bis**, **ter** nu sunt sinonime cu **de două ori**, **de trei ori**.

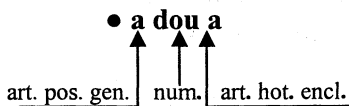
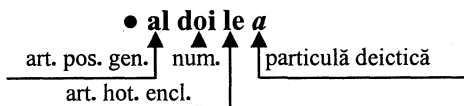
De exemplu:

- *Unul locuia la 12 bis, iar altul la 12 ter.*

Numeralul ordinal propriu-zis

1. DEFINIȚIE ȘI CARACTERISTICI

- Exprimă ordinea numerică a obiectelor.
- De la 2 mai departe *se formează de la numerele cardinale propriu-zise + articolul hotărât precedate de articolul posesiv genitival al /a*.

- Aceste numerele cunosc opoziția de gen, număr și caz.
- Rețineți formele cu ajutorul aceluiași tabel emblematic pentru cele patru forme flexionare ale părților de vorbire care au această trăsătură:

Cazul	Singular		Plural	
	m. n.	f.	m.	f. n.
N. Ac.	primul	prima	primii	primele
	întâiul	întâia	întâii	întâile
	cel dintâi	cea dintâi	cei dintâi	cele dintâi
	al doilea	a doua	–	–
G. D.	primului	primei	primilor	primelor
	celui dintâi	celei dintâi	celor dintâi	

- Începutul șirului – **primul** – este *numeral ordinal propriu-zis*, iar sfârșitul șirului – **ultimul** – este *adjectiv propriu-zis*, nu e numeral ordinal.

Antepus substantivului, capătă statut de adjectiv.

- Capul de serie este constituit din **întâiul /primul / cel dintâi**.

- **Întâi** devine adverb când elementul său regent este un verb:

• „*A trecut **întâi** o boare...*”

- Sinonim pentru **al doilea** = **secund**;
al treilea = **terț**.

➤ Capul de serie **cel dintâi** are ca antonim o locuțiune adjectivală, **cel / cea din urmă**, substantivizată:

- *El nu era cel din urmă.*

(locuț. adj. substantivizată)

2. FUNCȚIILE SINTACTICE ALE NUMERALULUI ORDINAL PROPRIU-ZIS

Numeralul ordinal propriu-zis îndeplinește următoarele funcții:

1) subiect:

- *Primul este un elev silitor.*
- *Cel de-al treilea are ochi negri.*

2) nume predicativ:

- N. ● *Andrei este primul¹ / care s-a născut.² /*
- G. ● *Ei erau contra celui dintâi.*
- D. ● *Ochii lui Gabriel sunt aidoma primului.*

3) atribut substantival:

- G. ● *Ochii primului sunt albaștri.*
- *Părul celui de-al doilea e ca spicul de grâu.*
- *Obrajii celui de-al treilea sunt roșii ca mărul.*
- D. ● *Îi sunt naș celui de-al doilea.*
- Ac. ● *Cadoul de la cel dintâi e scump.*
- N. ● *El, adică cel de-al doilea de acolo, a spart vaza.*

4) atribut adjectival:

- *Cartea primului coleg va fi gata în curând.*
- *Cel dintâi cuvânt a fost „mama”.*
- *L-am văzut pe cel de-al treilea coleg al tău.*
- *Al doilea elev e cel mai serios. ● Elevul al doilea este premiant.*
- *Andrei va fi la toamnă în clasa a patra.*

5) complement direct:

- Ac. ● *Eu l-am auzit numai pe cel de-al treilea.*
- *O să-l ajut pe primul.*
- *Pe cel dintâi l-am respectat foarte mult.*

6) complement indirect:

- Ac. • *Eu mă bazez pe primul.* • *Am stat de vorbă și cu cel de-al treilea.*
G. • *Câinele s-a împotrivit celui dintâi.*
D. • *I-am telefonat celui dintâi și n-a răspuns.*

7) complement de agent:

- Ac. • *Tema e scrisă de cel dintâi.*
• *Ecuatia a fost rezolvată de cel de-al treilea.*

☐ Funcțiile sintactice circumstanțiale sunt aceleași ca la numeralul cardinal propriu-zis sau ca la substantiv / pronume personal.

(Vezi și capitolele **Substantivul** și **Pronumele**.)

Numeralul ordinal adverbial

DEFINIȚIE ȘI CARACTERISTICI

- Arată a câta oară se realizează o acțiune ori se manifestă o calitate.
- Este considerat de *Gramatica Academiei* și locuțiune adverbială.
- Se formează de la:

numeralul ordinal propriu-zis + substantivul oară / dată

- **întâia oară / întâia dată**
- **prima oară / prima dată**
- **a doua oară, a zecea oară** etc.

- Poate avea valoare adverbială când are prepoziția **de**:
 - *A câștigat de prima oară.*

- Alte forme: • **în primul rând** • **în al doilea rând**.

- Neologismele considerate de normele actuale a fi adverbe:

$\left\{ \begin{array}{l} \text{primo (1}^{\circ}) \\ \text{secundo (2}^{\circ}) \\ \text{terțio (3}^{\circ}) \end{array} \right.$	au sinonimele:	$\left\{ \begin{array}{l} \text{în primul rând} \\ \text{în al doilea rând} \\ \text{în al treilea rând} \end{array} \right.$

- — Cum se prepară clătitele?

• — **Primo** – se pune făină; **secundo** – se pun ouăle și zahărul și, abia **terțio** – se pune laptele.

NUMERALUL (continuare)

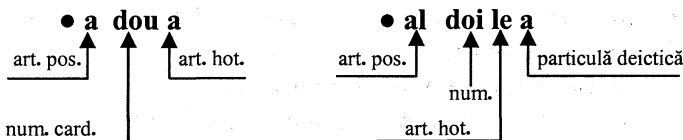
III. PRONUNȚIA ȘI ORTOGRAFIA UNOR NUMERALE

- Se spune **paisprezece, șaisprezece, cincisprezece, optsprezece**.
- Se spune ***o sută douăzeci și două* de ouă/de zile**.
- Să nu confundați numerele colective cu substantivele cu sens colectiv:
 - **trio DO-RE-MI, duet vocal, trio RO-mania;**
 - **terță, terțet, terțină, treime, tripletă, troică.**
- Se spune ***o treime din voturi* nu dintre voturi**.
- Se spune ***o jumătate dintre voi* nu din voi**.
- Se scrie **trei, patru** zile sau **trei-patru zile**.
- Se scrie **aproximativ două-trei** zile.
- Se scrie **12 până la 15 studenți** sau **între 12 și 15 studenți**.
- Plasat înaintea substantivului, numeralul **întâi** primește indici de gen, număr și caz (**întâiului om, întâia clasă**). Când se află după substantivul feminin regent, **întâi** este în variație liberă cu **întâia**: **clasa întâi / întâia**.

- Se scrie și se pronunță corect:

- **al patrulea • al optulea**
- **a douăzecea • al douăzecilea**
- **al cincisprezeceulea • al nouăzecilea**
- **al o mieulea • al două miulea**
- **al milionulea • a milioana • al zece milioanelea**
- **al cincizeci miulea • al un miliardulea**

- Se scrie: **clasa a doua = clasa a II-a = clasa 2-a**.
- Structura morfematică a numeralelor ordinale:

- Dacă un test-grilă cere să se recunoască articolele hotărâte **-a** sau **-le**, să nu le uitați și pe acestea de mai sus.

- Se scrie: • **I-a sesiune • I-ul episod;**
 - **a 25-a aniversare • al 2-lea moderator;**
 - **al 1 000 000-lea nou-născut.**

- Se citește: • **1 1/2 = unu și o doime;**
 • **2 2/3 = doi și două treimi.**
- Sunt acceptate unele substitute de numerele:
 - **a repetat de n ori (n = en)**
 - **a adus n cadouri**
 - **îți repet pentru a n-a oară**
 - **al ensprezecelea telefon dat (= al enșpelea)**
- Este greșit dacă de la **20** mai departe nu apare prepoziția **de**: *20 de saci.*
- În tempo lent, e corect și **cel de al doilea**, fără cratimă (pauza albă).

IV. MODEL DE ANALIZĂ SINTACTICO-MORFOLOGICĂ

Analizați numerele / cuvintele subliniate din enunțurile ce urmează:

❖ *Șapte vor pleca împreună cu ambii antrenori. Acolo, ele vor trebui să renunțe la o doime din hrana unui om normoponderal, iar dacă vor mânca îndoit, vor obosi la antrenamente.*

șapte = subiect simplu

= numeral cardinal propriu-zis cu valoare substantivală

= nr. plural, cazul N.

ambii = atribut adjectival simplu

= numeral cardinal colectiv cu valoare adjectivală

= masculin, plural, **Ac.**

o doime = complement indirect simplu

= numeral cardinal fracționar cu valoare substantivală,
articulat cu art. nehot. **o**

= feminin, singular, **Ac.**

îndoit = complement de mod simplu

= numeral cardinal multiplicativ cu valoare adverbială

❖ *După-amiază, ele deja vor lucra câte două la aparate și, chiar dacă vor cădea de zece ori, nu vor abandona.*

câte două = element predicativ suplimentar simplu

= numeral cardinal distributiv cu valoare substantivală

= feminin, nr. plural, cazul N.

de zece ori = complement de mod simplu
= numeral cardinal adverbial cu valoare adverbială

❖ *Fetele noastre au fost totdeauna primele și de zece ori s-au urcat pe podium. Să vedem, vor putea să ia și a unsprezecea oară medalia de aur? ! Le dorim succes !*

primele = nume predicativ simplu
= numeral ordinal propriu-zis, cu valoare substantivală
= feminin, nr. plural, cazul N.

de zece ori = complement de mod simplu
= numeral cardinal adverbial, cu valoare adverbială

a unsprezecea oară = complement de mod simplu
= numeral ordinal adverbial cu valoare adverbială

V. OBSERVAȚII

➤ Clasificarea numeralelor în funcție de **valoarea gramaticală**:

1) **valoare substantivală** (când sunt singure):

- a) numeralul cardinal propriu-zis;
- b) numeralul cardinal colectiv;
- c) numeralul cardinal fracționar (numai valoare substantivală);
- d) numeralul cardinal distributiv;
- e) numeralul ordinal propriu-zis.

2) **valoare adjectivală** (când însoțesc un substantiv):

- a) numeralul cardinal propriu-zis;
- b) numeralul cardinal colectiv;
- c) numeralul cardinal distributiv;
- d) numeralul cardinal multiplicativ;
- e) numeralul ordinal propriu-zis.

3) **valoare adverbială** (când determină un verb):

- a) numeralul cardinal multiplicativ;
- b) numeralul cardinal adverbial;
- c) numeralul ordinal adverbial.

Pentru toate cele trei valori, vezi modelul de analiză din paginile anterioare.

➤ Numeralesle de la punctul 1 nu au valoare adverbială în niciun context, chiar dacă au element regent verbal, deoarece sunt variabile:

- *Îi credeam doi și văd că sunt șapte. Le credeam două.*
- *Ne-am pomenit cu doi pe capul nostru. (cu două)*
- *Ele veneau câte două. (câte doi pentru masc. pl.)*
- *L-am considerat primul. / Am considerat-o prima.*
- *Ele veneau amândouă. / Ei veneau amândoi.*

➤ Toate exemplele conțin numerele cu **valoare substantivală**, chiar dacă determină verbe. Ele sunt toate **elemente predicative suplimentare**, pentru că au și element regent nominal, deci au două elemente regente și pentru că pot căpăta și forme de feminin, de plural etc.

➤ Un elev neavizat va considera că e normal să aibă valoare adverbială, deoarece stau lângă verb. Dacă i se explică însă faptul că **e.p.s.** se exprimă mai mult prin substantive, adjective, pronume și numerele cu valoare substantivală decât prin verbe sau alte părți de vorbire neflexibile, atunci și el va înțelege că, în exemplele anterioare, există **e.p.s.**, care are legile sale proprii, legate de cele două elemente regente, și nu e greu de remarcat acest aspect.

➤ La un numeral cu valoare adjectivală se analizează:

1) **Funcția sintactică.** 2) **Felul.** 3) **Valoarea.** 4) **Acordul în gen, număr și caz.**

➤ Funcția sintactică a numeralelor cu valoare adjectivală este numai de **atribut adjectival**.

➤ Când numeralesle sunt atribuite în **N., G., D., Ac.**, ele nu se pot numi **attribute „numeralare”** și, din acest motiv, **numeralesle cu valoare substantivală**, când devin **attribute**, se numesc **attribute substantive genitivale, dativale sau prepoziționale**:

N. a) atribut substantival apozițional:

- *Acela, cel de-al doilea, a răspuns corect.* • *Eu unul nu mă supăr.*

G. a) atribut substantival genitival:

- *Caietele ambilor sunt roșii.* • *Casa amândurora e superbă.*
- *Temele a trei sunt corectate deja.* • *Răspunsul a câte trei e corect.*

D. b) atribut substantival datival (în D.):

- *El era martor **amândurora**.* • *Dan era prieten **celui dintâi**.*
- *Transmiterea de saluti **amândurora** e necesară.*

Ac. c) atribut substantival prepozițional:

- *Un lot **de treisprezece** a plecat la Cluj.*
- *Cadoul **de la câte trei** m-a bucurat.*

atr. subst. prep.

(num. distrib. cu val. subst.)

➤ Dacă urmăriți funcțiile sintactice ale numeralului cardinal propriu-zis, veți observa că cel mai greu se formează cazurile **G.** și **D.** la numerele care nu primesc articol, pentru că, dacă au articolul **cei /cele**, nu apar dificultăți.

VI. CAZURILE GENITIV ȘI DATIV LA NUMERALE

Genitivul se construiește:

1) cu ajutorul articolului demonstrativ (cel mai frecvent):

- ***Părinții celor trei** sunt medici.*

2) cu ajutorul articolului nehotărât:

- ***Culoarea jumătății de măr** e roșie.*

3) cu ajutorul articolului nehotărât:

- ***Culoarea unei jumătăți de măr** e verde.*

4) analitic, cu ajutorul prepoziției **a** cu **Ac.** (cu sens de **G.**):

- ***Tezele a trei** sunt de zece.* • ***Ei au luptat împotriva a trei.***

5) cu ajutorul prepozițiilor cu cazul **G.**:

- ***Ei au luptat împotriva primilor.*** • ***Alții au luptat contra celui dintâi.***

Dativul se construiește:

1) cu ajutorul articolului demonstrativ (cel mai frecvent):

- ***Le-am dat celor trei** nota zece.*

2) cu ajutorul articolului hotărât:

- ***I-am pus jumătății de plăcintă** răvașe.*

3) cu ajutorul articolului nehotărât:

- ***I-a pus unei jumătăți de plăcintă** răvașe.*

4) analitic, cu prepoziția **la** cu **Ac.** (cu sens de **D.**):

- ***Dăm la șapte dintre ei** premii.*

5) cu ajutorul prepozițiilor cu cazul **D.**:

- **Grație primului**, am luat biletele.
- **Mulțumită amândurora** avem bilete de avion.

VII. CONVERSIA UNOR NUMERALE

➤ Fenomenul de conversiune nu este foarte frecvent, dar apare totuși:

- **Zecele** e o notă mai bună decât **optul**. ● **Acest zece** este pe merit.
- **Iar ai luat un zece?** ● **Întreitul recoltei** îți va reveni ție.

➤ În ultima vreme, s-a acceptat ca unele numere să treacă în clasa substantivelor, dar nu prin conversiune și nici prin fenomenul de valoare substantivală, ci să fie considerate substantive „absolute” (vezi și capitolul **Substantivul**):

- **33** a plecat deja în cursă și va ajunge primul.

sb.
(subst.)

[**Atletul** cu numărul 33 a plecat.]

- **Ce înseamnă 2005** pentru voi, copii? ! [**anul**]

sb.
(subst.)

- **M-am născut în anul 1948**. [**anul Eminescu, anul Caragiale**]

atr. apoz.
(subst.)

- **Copiii buni iau numai nota zece**.

atr. apoz.
(subst.)

- **Am așteptat 2001, începutul mileniului, ca aerul !**

c.d..
(subst.)

Disociați, fiind atenți la acordul cu verbul:

- 1) ● **33** au plecat în cursă.

(sb.)
(num. card. propriu-zis
cu val. subst.)

- 2) ● **33** a plecat în cursă.

(sb.)
(subst. comun colectiv)

[**Maratonistul** cu numărul 33 a plecat în cursă]

➤ Dacă 33 e considerat **substantiv** înseamnă că poate fi substituit cu **maratonistul** care are numărul 33 pe tricou.

Acest „miracol” s-a produs și a fost posibil pentru că, nefiind, totuși, fenomenul de **conversiune**, s-a apelat, în cele din urmă, la **mijloacele pur sintactice**, adică **fără nici un semn flexionar**, ci numai prin **topică**, deci **prin așezarea numeralului în poziții tipic substantivale**, și anume: cele de **subiect**, de **n.p.**, de **apozitie** ș.a.

 Aceasta demonstrează ceea ce spuneam și cu altă ocazie: că, în gramatica limbii române, este posibil – ca și în viață – aproape orice, numai că, aici, *totul are o motivație; nimic nu e haotic!* De aceea, repet cu obstinație că, în gramatică, structurile morfosintactice și lexicale sunt clare, iar *interpretările* sunt „baia de teribilism” a diletanților!

➤ Contextele în care veți ști exact că e vorba de **numeral cu valoare adjectivală**, nu de **articol nehotărât proclitic**, sunt următoarele:

- *Eu am **trei** nepoți, tu ai **unu**.*
- *El are **un** copil, eu am **doi**.*
- *Nu te aștept **nici o clipă**, **nici un minut**.*
- ***nici o clipă**, **nici un minut***

semiadv. a.adj.
↓
num. card.
cu val. adj.

semiadv. a.adj. c.c.t.
↓
num. card.
cu val. adj.

- *Eu iau de trei ori pe zi **câte o jumătate** de pastilă.*

semiadv. ↑
c.d.
atr. adj. ↑

- *Dați-ne și nouă **o idee** !*
- ***numai o***
- ***doar o***
- ***încă o***
- ***cel puțin o***
- ***măcar o***
- ***musai o***
- ***barem o***

- *Dați-ne o singură idee !*
- *Nu ne dați decât o singură idee !*

Situațiile critice de mai sus au fost rezolvate de **semiadverbele de mod fără funcție sintactică** și, în acest fel, le-am oferit elevilor „tipare” de limbă, modele demne de reținut, „colaci de salvare” pentru momentele de nesiguranță! I-am ajutat să înțeleagă că – dacă știi carte –, faptele de limbă nu sunt interpretabile. Totul este atunci clar.

VERBUL

I. DEFINIȚIE

Verbul (vb.) este partea de vorbire flexibilă care exprimă acțiuni, stări, existența sau devenirea, considerate ca procese: *a scrie, a munci, a șede, a dormi, a fi, a trăi, a îmbătrâni* ș.a.

II. CLASIFICAREA VERBELOR

1) După structură, se disting:

a) verbe simple:

- *a mânca, a dormi, a scrie, a citi* ș.a.;

b) verbe compuse:

- *a binevoi, a binecuvânta, a batjocori* ș.a.;

c) locuțiuni verbale:

- *a da telefon, a lua foc, a sta de veghe* ș.a.;

d) expresii verbale unipersonale:

- *a-i fi foame, a-i fi sete, a-i fi rușine* ș.a.;

e) expresii verbale impersonale:

- *e bine, e cu puțință, e de dorit, e clar* ș.a.

2) După criteriul sintactic, verbele se clasifică în mai multe categorii: predicative și nepredicative, personale și impersonale, tranzitive și intransitive, regulate și neregulate.

a) **Verbe predicative** – cele care formează singure predicatul (toate verbele, cu excepția celor de la pct. b):

- *a sta, a merge, a scrie, a bea, a mânca, a învăța* ș.a.

b) **Verbe nepredicative** – cele care nu formează singure predicatul:

–copulative: a fi (când nu are sensul *a exista, a trece* ș.a.),

a deveni, a (se) părea, a însemna, a ieși,
a rămâne, a ajunge, a se face ș.a.;
– 3 auxiliare: a fi, a avea și a vrea.

Verbele auxiliare (morfologice) se folosesc pentru exprimarea modului și timpului:

a fi ajută la formarea:

- ◆ diatezei pasive: **a fi operat, a fi examinat, a fi ajutat** ș.a.
- ◆ conjunctivului perfect: **să fi învățat, să fi mers, să fi știut** ș.a.
- ◆ condiționalului-optativ perfect: **aș fi mers, aș fi reușit,**
ar fi înțeles ș.a.
- ◆ viitorului anterior: **voi fi citit, vei fi ajuns, vor fi stat** ș.a.
- ◆ infinitivului perfect: **a fi stat, a fi citit, a fi mers** ș.a.
- ◆ prezumtivului prezent și perfect: **voi fi mergând, voi fi mers** ș.a.

a avea ajută la formarea:

- ◆ perfectului compus: **am stat, ai mers, a citit, au venit** ș.a.
- ◆ condiționalului-optativ prezent: **aș merge, ai sta, ar citi,**
ați veni ș.a.
- ◆ condiționalului-optativ perfect: **aș fi mers, ai fi stat, ar fi venit** ș.a.
- ◆ viitorului popular: **am să merg, avem să mulțumim** ș.a.
- ◆ prezumtivului prezent: **aș fi învățând, ar fi mergând** ș.a.

a vrea ajută la formarea:

- ◆ viitorului literar: **voi merge, vei sta, va veni** ș.a.
- ◆ viitorului anterior: **voi fi învățat, vei fi stat, va fi venit** ș.a.
- ◆ prezumtivului prezent: **voi fi mergând, vei fi stând,**
va fi venind ș.a.
- ◆ prezumtivului perfect: **voi fi mers, vei fi stat, va fi venit** ș.a.

➤ Să nu confundați *verbele nepredicative* de mai sus cu *modurile nepredicative* ale verbelor: **infinitiv, gerunziu, participiu și supin** !

c) **Verbe personale** – cele care au șase persoane (forme distincte pentru persoanele I, a II-a și a III-a, singular și plural): **eu, tu, el/ea, noi, voi, ei/ele**.

d) **Verbe impersonale** – cele care au doar formă pentru persoana a III-a singular.

➤ **Verbe personale** sunt verbele care admit un subiect nume de persoană – *învăț, înveți, învață, învățăm, învățați, învață*.

➤ **Verbele impersonale** se definesc prin caracteristica sintactică de a nu primi poziția de subiect (*plouă, ninge, se înnoptează*) sau, dacă o primesc, de a realiza subiectul ca propoziție **SB** sau ca echivalent sintactic al acestuia (infinitiv, supin, rar gerunziu) :

• *Trebuie*¹ / *să plec mâine*.² /

• *Se cuvine*¹ / *să taci*.² /

• *Rămâne* de văzut.

• *Îmi vine* a plânge.

• *Se aude* lătrând.

➤ Totdeauna există un **complement indirect cu valoare de subiect logic** la verbele: *a-i conveni, a-i părea, a-i veni* ș.a.

Îmi convine ideea ta.

c. ind.

sb. gram.

(cu val. de sb, log.)

➤ Totdeauna, verbele și locuțiunile verbale impersonale sunt și intransitive:

• *a ninge, a ploua, a tuna, a fulgera* ș.a.

• *a trebui, a urma, a conta, a reieși, a apărea, a ajunge* ș.a.

• *a-i conveni, a-i părea, a-i veni, a-i rămâne* ș.a.

• *a-l durea, a-l deranja, a-l mira, a-l supăra, a-l neliniști* ș.a.

• *a-i trece prin cap, a-i face plăcere, a-i veni bine* ș.a.

• *a-i părea bine, a-i părea rău*

• *a se întâmpla, a se cuveni, a se zvoni, a se cădea* ș.a.

➤ Unele verbe impersonale pot deveni **personale** și **tranzitive**, în anumite contexte, pentru că își schimbă și sensul:

– *M-a udat până la piele.* • *I-a trăsnit una.*

– *L-a fulgerat cu o privire...*

➤ Există verbe impersonale:

♦ *absolute: se întâmplă, se cade, se cuvine, se zvonește* ș.a.

♦ *provenite din verbe personale tranzitive: se zice, se spune, se știe* ș.a. sau *e știut, e cunoscut, e indicat* ș.a.

e) **Verbe tranzitive** – cele care pot guverna (primi) un complement direct, dar și complemente indirecte și circumstanțiale:

- *a ști, a auzi, a vedea, a observa, a simți* ș.a.
- *a da, a oferi, a cumpăra, a explica, a spune* ș.a.

➤ În general, verbele tranzitive pot primi numai un singur complement direct: *a ști, a observa, a auzi* etc., dar unele verbe pot primi, concomitent, două complemente directe. Aceste verbe care pot avea două complemente directe se numesc *verbe dublu tranzitive* și sunt în număr de 10: ¹*a ruga*, ²*a întreba*, ³*a sfătui*, ⁴*a învăța*, ⁵*a povățui*, ⁶*a anunța*, ⁷*a asculta*, ⁸*a trece*, ⁹*a traversa*, ¹⁰*a examina*.

- *a ruga pe cineva ceva*
- *a anunța pe cineva ceva*

c.d. al persoanei c.d. al nonpersoanei

➤ Atenție la faptul că **numai verbele active tranzitive pot avea diateză pasivă**:

- *a opera* – *a fi operat*, -ă, -i, -e;
- *a ajuta* – *a fi ajutat*, -ă, -i, -e;
- *a semăna* – *a fi semănat*, -ă, -i, -e.

➤ **Verbele de atribuire, de adresare** – elemente regente frecvente ale **c. ind.** și **CI** – sunt **verbe tranzitive**, deși au și complement indirect sau circumstanțial. Excepție sunt: *a mulțumi, a telefona* ș.a.

- *a oferi cuiva ceva* (c.ind. + c.d.)
- *a explica ceva cuiva* (c.d. + c.ind.)

f) **Verbe intransitive** – cele care nu pot primi un complement direct și admit numai relația verb – complement indirect sau circumstanțial:

- *se bucură de ceva*
- *își amintește de ceva*
- *aleargă repede*
- *doarme acasă*

➤ Niciodată, verbele intransitive la diateza activă n-au diateza pasivă:

- *a conta* – **El e contat de cineva*.
- *a persista* – **El e persistat de cineva*.

➤ Alte verbe intransitive:

◆ verbele reflexive cu pronume reflexiv în **Ac.**: *a se bucura, a se odihni, a se simți, a se uita, a se bizui* ș.a.;

◆ verbele reflexive și locuțiunile verbale cu pronume reflexiv în **D.**: *a-și imagina, a-și închipui, a-și aminti, a-și aduce aminte, a-și lua rămas bun, a-și da seama* ș.a.;

◆ verbele de mișcare: *a fugi, a alerga, a șede, a intra, a ieși, a rămâne, a pleca, a fugări* ș.a.;

◆ verbele care exprimă **starea**: *a sta, a șede, a dormi* ș. a.;

◆ verbele care exprimă **existența**: *a fi, a exista, a trăi* ș. a.;

◆ verbele **eventive**: *a îmbătrâni, a înverzi, a înflori* ș. a.;

◆ verbele care primesc un complement direct intern, în două situații:

1) când cuvântul subordonat face parte din familia de cuvinte a regentului; • **Și-a trăit traiul.**

2) când cuvântul subordonat face parte din sfera semantică a regentului: • **A dormit somn adânc.** • **Umblaseră multe drumuri.**

➤ Toate locuțiunile verbale intransitive au în structura lor verbe tranzitive:

• *a-și da seama, a-și lua rămas bun, a se da de-a dura* etc.

➤ Există locuțiuni verbale intransitive, impersonale care au verbul din structura lor intransitiv, impersonal:

• *a-i părea bine, a-i părea rău.*

➤ Prin anumite „subterfugii”, verbele tranzitive și intransitive pot să treacă dintr-o grupă în alta, dar cele care rămân „fidele” intransitivității sunt *verbele copulative* care sunt totdeauna intransitive, numele predicativ arătând *calitatea de a fi ceva, cumva și cineva.*

De asemenea, intransitive sunt și *verbele impersonale.*

g) **Verbe regulate** – cele care, în flexiune, păstrează rădăcina verbului neschimbată și respectă regulile impuse de conjugare: *a învăța, a studia, a vedea, a merge, a fugi, a urî* ș.a.

• *învăț, înveți, învață, învățăm, învățați, învață.*

h) **Verbe neregulate** – cele care, în flexiune, nu păstrează rădăcina verbului, ci se schimbă sau nu respectă regulile impuse de conjugare:

• *a fi – sunt, ești, este, suntem, sunteți, sunt; eram, erați; fusesem ș.a.*

- a da - dau, dai, dă, dăm, dați, dau
- a sta - stau, stai, stă, stăm, stați, stau
- Verbele neregulate sunt 10:
- a fi, a avea, a bea, a vrea, a da, a sta, a lua;
- a mânca, a usca, a (se) la [= a (se) spăla pe cap].

III. CE SE ANALIZEAZĂ LA UN VERB?

A Funcțiile sintactice

a) Verbele la **moduri predicative, personale** au numai funcție de *predicat verbal* sau de *predicat nominal*.

- *El învață.* • *El pare serios.*

b) Verbele la **moduri nepredicative, nepersonale** – infinitivul, supinul, gerunziul, participiul – pot avea, în general, *aceleași funcții sintactice ca ale substantivului*.

INFINITIVUL îndeplinește următoarele funcții sintactice:

1. *subiect*:

- *A studia era datoria fiecărui elev.*
- *Nu-i cine veni.* • *N-are cine pleca.*
- *A se odihni era dorința ei.* • *N-are cine conduce.*
- *A-și aduce aminte era ceva extraordinar pentru tata.*
- *A deveni avocat e dorința lui.*

PR

- *A deveni¹ / ce și-a dorit² / e dorința lui.¹ /*
- *A fi operat de un medic bun este un lucru normal.*
- *„Salcâmul trebuia tăiat.” • Trebuie ajutat elevul.*

(inf. prez. pasiv)

(inf. prez. pasiv)

2. *nume predicativ*:

- *Datoria voastră este de a studia.*
- *Dorința lui era de a se odihni.*
- *de a-și aduce aminte de copilărie.*
- *de a fi tratat de un bun specialist.*

- Dorința lui era de a deveni profesor.
 - de a deveni¹ / ce ^{PR} și-a propus.² /
- n.p.incompl.

3. atribut verbal:

- Datoria de a studia este a tuturor elevilor.
 - Dorința de a se odihni era mare.
 - de a-și aduce aminte
 - de a fi tratat de specialiști
 - de a deveni profesor
- Dorința de a deveni¹ / ce ^{PR} și-a dorit.² / era mare.¹ /
- atr. vb. incompl.

4. complement direct:

- El putea studia și zece ore pe zi.
 - El se putea odihni.
 - El își putea aduce aminte.
 - El putea fi tratat de specialiști.
- El putea deveni medic.
- El putea deveni¹ / ce ^{PR} și-a dorit.² /
 - N-are unde sta.
 - N-are de ce pleca.

5. complement indirect:

- Ei s-au săturat a privi la televizor.
 - a se gândi la teroriști.
 - a fi tratați cu indiferență.
 - a parea inocenți.
- a parea¹ / că ^{PR} sunt inocenți.² /
- c. i. incompl.

6. complement circumstanțial de timp:

- Până a-și da seama, a trecut timpul.
- Până a se gândi la alții, s-a gândit la el.

- Înainte de a-și lua rămas bun, a luat un extraverbal.
 - Înainte de a fi tratat de un specialist, l-a tratat un vrac.
 - Înainte de a deveni avocat, a fost învățător.
 - Înainte de a deveni¹ / ce și-a dorit² /, a fost învățător.¹ /
- PR
- c.c.t. incompl.

7. complement circumstanțial de mod:

- Ei au călătorit **fără a cumpăra** bilet de tramvai.
 - Ei au plecat în străinătate **fără a se gândi** la părinți.
 - Ei au plecat **fără a-și lua rămas bun**.
 - Ei au rezolvat problema cu averea **fără a fi notari**.
 - Ei au rezolvat problema cu averea **fără a fi**¹ / ce și-au dorit.² /
- PR
- c.c.m. incompl.
- A studia e mai ușor decât a da cu sapa.

8. complement circumstanțial de cauză:

- Elevul a fost pedepsit, **pentru a nu-și fi scris temele**.
- Sportivul nu a fost convocat din nou, **pentru a fi astfel sancționat**.
- El a fost certat, **pentru a nu-și fi luat rămas bun**.

9. complement circumstanțial condițional:

- În caz de a nu reacționa cu clorul, repetăm reacția.
- Fără a recapitula teorie, nu poți rezolva exercițiile.

10. complement circumstanțial concesiv:

- Chiar **fără a repeta**, el tot și-a amintit.
 - Și **fără a se odihni**, el tot s-a simțit bine.
 - Chiar **fără a-și aduce aminte**, el tot a găsit cheile.
 - Și **fără a deveni avocat**, el tot a rezolvat problemele cu averea.
 - Și **fără a deveni**¹ / ce și-a dorit² /, el tot a rezolvat.¹ /
- PR
- c. c. cv. incompl.

11. complement circumstanțial de scop:

- El se pregătește **pentru a studia medicina**.

- El se pregătește **pentru a se odihni câteva ore.**
 - **pentru a sta de pază**
 - **pentru a deveni medic**
 - **pentru a deveni¹ / ce și-a dorit.² /** PR
- c. c. s. incompl.

12. complement circumstanțial consecutiv:

- Nu e bine¹ / să învățați până la a vă epuiza.² /
 - E prea bătrân **pentru a-și mai aduce aminte repede.**
 - **pentru a citi fără ochelari.**
 - **pentru a fi operat.**
 - **pentru a deveni medic.**
 - **pentru a deveni¹ / ce și-a dorit.² /** PR
- c. c. cns. incompl.

13. element predicativ suplimentar:

- O știam **a se dăruî elevilor săi.**
 - Îl **a-și aduce aminte repede.**
 - O **a fi ajutată de părinți.**
 - Vă **a fi ca lumea.**
 - Îl **a fi¹ / cum e normal.² /** PR
- e.p.s. incompl.

14. apozitie:

- A învăța, adică a studia cu atenție¹ / este cel mai ușor.² /

15. predicat verbal exprimat numai prin infinitiv cu valoare de imperativ:

- **A se agita înainte de utilizare !**
- **A nu se fuma în sala de așteptare !**

SUPINUL îndeplinește următoarele funcții sintactice:

1. subiect:

- **De învățat e mai ușor decât de dat cu sapa.**

- De dat telefon nu e greu. • Este greu de memorat textul.

CD

- Rămâne de văzut¹ / ce va face la examen.² /

2. nume predicativ:

- Poezia este de memorat. • Textul este dificil de descifrat.
- Cursul este greu de învățat. • Mesajul pare dificil de decodat.

3. atribut verbal:

- Mașina de spălat e românească. • Aparatul de pirogravat e nou.
- Traiul din cerșit nu e omenesc.
- Traiul din băgat mâna în buzunarul altcuiva nu e decent.

4. complement direct:

- Corina a terminat de citit.
- Cosmin avea de învățat pe de rost fiecare substanță chimică.
- Elevii au de scris trei exerciții. • Avem de mers 3 km !

5. complement indirect:

- Ei s-au săturat de colindat.
- de dat telefon la amici.
- de tăiat frunze la câini !

6. complement circumstanțial de scop:

- Nenea Ion a dus vitele la păscut.
- Cosmin și Sabin s-au dus la pescuit.
- Te-am chemat pentru scuturat. • Pune laptele la fiert !

7. complement circumstanțial de mod:

- De învățat e mai ușor decât de săpat.
- decât de dat cu sapa.

8. complement circumstanțial de loc:

- Nenea Ion a adus vitele de la păscut.

9. complement circumstanțial consecutiv:

- S-a îngrășat de speriat.
- de neimaginat.
- de nespus.

 După unii cercetători, aceste verbe la supin sunt considerate *locuțiuni adverbiale consecutive* și, în acest fel, i s-au repartizat și complementului consecutiv aceste locuțiuni adverbiale, pentru a fi la fel ca celelalte.

GERUNZIUL îndeplinește următoarele funcții sintactice:

1. subiect:

- Se aude fâlfâind la geam. ● Se aude lătrând un câine.
- Se simte plutind o mireasmă de liliac.

2. atribut verbal:

- Medici tratând bolnavii, întâlnim peste tot.
- Oameni părănd fericiți, nu mai întâlnesci.
- Oameni părănd^{PR} / că sunt fericiți² / nu se mai găsesc.¹ /

3. complement direct:

- Eu am simțit mirosind a gaze. ● Am văzut zburând berze.

4. complement indirect:

- Ei s-au săturat colindând prin țară.
- Ei s-au plictisit privind la televizor.

5. complement circumstanțial de timp:

- Deschizând cartea, am găsit pixul.
- Spălându-se de dimineață, s-a oprit apa.
- Aducându-mi aminte de sora mea, am început¹ / să plâng.² /
- Fiind operat, i s-a găsit leacul.

6. complement circumstanțial de mod:

- El alerga șchiopătând. ● El mergea trăgând un picior după el.

7. complement circumstanțial de cauză:

- Nerepetând zilnic, nu și-a adus aminte tot.
 - Neodihnindu-se bine, a obosit imediat.
 - Dându-se de-a dura, s-a lovit la genunchi.
 - Fiindu-i sete, a băut o sticlă cu apă. (c.c.cz. dezvoltat)
 - Devenind avocat, a rezolvat toate problemele. (c.c.cz. complet)
- PR
- Devenind¹ / ce și-a dorit / a rezolvat problemele. (c.c.cz. incomplet)

8. complement circumstanțial de mod comparativ:

- A învăța e mai bine decât copiii de la alții.

9. complement circumstanțial condițional:

- Numai ajungând medic, îl poți trata bine.
- PR
- Numai ajungând¹ / ce ți-ai dorit² / îl poți trata bine.¹ /
 - Nerepetând zilnic, n-ar mai ști așa de bine.
 - Numai fiind operat, ar mai avea o șansă.
 - Numai aducându-și aminte, l-ar mai putea găsi.

10. complement circumstanțial concesiv:

- Și repetând, el tot a uitat telefonul tău.
 - Și fiind operat de un medic bun, el tot se simte prost.
 - Chiar ajungând avocat, el n-a rezolvat problemele sale.
(c.c.cv. dezvoltat, complet)
- PR
- Chiar ajungând¹ / ce și-a dorit² / el tot n-a rezolvat.¹ /
(c.c.cv. dezvoltat, incomplet)

11. complement circumstanțial consecutiv:

- S-a apucat de învățat, ajungând¹ / să le știe pe toate.² /
- A început o dietă de slăbire, reușind¹ / să slăbească simțitor.² /

12. element predicativ suplimentar:

- Tot timpul el alergic dând din mâini.
- Nina venea mereu zâmbind.
- Mădălin o vedea pe Ana-Maria desenând.

PARTICIPIUL îndeplinește următoarele funcții sintactice:

1. **subiect** nu este, dar poate avea un subiect al său:

- Odată **terminată** pauza, au început lecția.
sb.
- Acestea **zise**, n-au mai comentat nimic !
sb.

2. **nume predicativ** (numai participiu adjectivizat prin conversiune):

- Pepelele **e** copt. • Caisul **este** înflorit.
- Irina **este** plecată la piață. • Tata **e** venit de două zile.
- Ușa **e** prea deschisă. • Părerile **erau** împărțite.
- El **părea** dominat de orgoliu. • Laptele **e** bătut.
- Ea **părea** subjugată de fobii. • Ea **părea** cufundată în reverie.

În aceste exemple, verbul la participiu cu formă adjectivală este participiul obținut prin conversiune și nu poate fi confundat cu participiul timpurilor și al modurilor compuse ori al diatezei pasive, deci nu e predicat verbal.

Disociați:

- 1) • **Dovleacul** **e** copt cu grijă. (se poate coace și în cuptor de către cineva)
p. verbal d. pas.
- 2) • **Pepelele** **e** copt, nu e crud. (nu se poate coace și în cuptor de către cineva)
p. nom.

3. **atribut adjectival:**

a) **Adjectiv participial** (atenție la denumire și la diferența între a și b):

- **Când** văd copacii înfloriți¹ / mă simt minunat.² /
- Florile **îmbobocite** sunt gingașe.
- I-am văzut pe tinerii **logodiți**.

În aceste exemple nu se „simte” un agent, de aceea este adjectiv participial.

b) Participiu adjectival:

- **Lecția repetată în pauză a fost grea.**
- **Mâncarea făcută de mama e cea mai bună.**
- **Tema scrisă cu creionul nu e recomandabilă.**

➤ Aici se „simte” agentul și de aceea îi dăm întâietate participiului, fiind participiu adjectival cu formă de adjectiv variabil, cu două terminații și cu patru forme flexionare. Chiar dacă nu apare scris, agentul există.

Disociati atributele de la **a** de cele de la **b** sau pe cele de mai jos:

- 1) • Florile **îmbobocite** sunt gingașe. [nu e acceptat un agent]
 ↑
 adj. prov. din participiu (adj. participial)
- 2) • Mâncarea **făcută** de mama e cea mai bună. [și cu „mama”, și fără „mama”, agentul există]
 ↑
 vb. la participiu cu formă adj. (part. adjectival)

4. atribut circumstantial cauzal:

- **Nerepetată**, lecția a fost uitată. ● **Învățată**, teoria i-a salvat pe elevi.
- **Fardată**¹ / cum era² / n-am recunoscut-o.¹ /

5. atribut circumstantial concessiv:

- **Și spălați, strugurii tot mai au impurități.**

6. atribut circumstanțial condițional:

- Fără a fi repetată, lecția nu se ține minte.
- Numai repetată, lecția nu va fi uitată.
- Învățată bine, teoria îi salvează pe elevi.

7. atribut circumstanțial temporal:

- **Coafată și fardată, o femeie arată altfel.** (c. c. t. de simultaneitate)

8. complement circumstanțial de cauză:

- **De fardată**¹ / **ce**² **era**² /, **nu i se mai vedeau ochii.**¹ /

9. element predicativ suplimentar:

- *Strugurii i-am lăsat spălați.*
- *Pe Maria o știam coafată și fardată zilnic.*

B Felul verbelor (vezi și Clasificarea verbelor)

O analiză completă cere să se spună tot ce se știe despre verbul respectiv, și anume dacă este:

- **predicativ / nepredicativ**
- **copulativ / auxiliar**
- **regulat / neregulat**
- **tranzitiv / intransitiv**
- **personal / unipersonal**
- **personal / impersonal**

C Conjugarea

Se știe că substantivul și substitutele sale (pronumele și numerele cu valoare substantivală) *se declină*, iar verbele *se conjugă*. Analiza unui verb, din punctul de vedere al morfologiei, nu e completă dacă nu se amintește și conjugarea sa.

➤ *Există patru conjugări:*

a) **Conjugarea I** are la infinitiv sufixul **-a**:

- *a învăța, a studia, a cânta, a dansa, a mânca*
- *a veghea, a se deochia*

b) **Conjugarea a II-a** are la infinitiv sufixul **-ea**:

- *a avea, a bea, a apărea, a dispărea, a părea*
- *a vedea, a scădea, a cădea, a încăpea*
- *a tăcea, a zăcea, a-i plăcea, a-l dura*

c) **Conjugarea a III-a** are la infinitiv sufixul **-e**:

- *a pune, a ține, a spune, a rămâne, a compune*
- *a merge, a șterge, a plânge, a înțelege, a trage*
- *a trimite, a promite, a permite, a admite, a transmite*
- *a râde, a crede, a deschide, a închide, a pierde*
- *a aduce, a conduce, a produce, a reduce, a trece*

d) **Conjugarea a IV-a** are două sufixe, **-i** și **-î**:

- *a fugi, a adormi, a acoperi, a ieși, a oferi*
- *a întâlni, a citi, a vorbi, a înveli, a pregăti, a locui*
- *a se sfîi, a pustii*

- *a doborî, a coborî, a omorî*
- *a hotărî, a pârî, a târî, a se posomorî, a urî*

D Diateza verbelor

Diateza este forma pe care o ia un verb pentru a exprima relația între subiectul gramatical și acțiunea ca atare. **Diateza activă** și **diateza pasivă** nu sunt controversate. Cea **reflexivă** este însă interpretabilă.

Diatezele **activă**, **reflexivă** și **pasivă** exprimă relația gramaticală între verb, subiect și obiect. Luând în considerare părerile specialiștilor în domeniu, vom încerca o clasificare a diatezelor pe înțelesul elevilor.

I. Diateza activă („acțiunea e săvârșită de subiectul gramatical”)

a) **Diateza activă** „propriu-zisă” (verbul e neînsoțit de pronume reflexiv):

- *Profesorul explică lecția.* • *Elevul scrie temele.*
- *Copilul aleargă prin curte.* • *Afară ninge cu fulgi mari.*
- *Îmi place¹ / să fac ordine.²* / • *Mă deranjează fumul de țigară.*
- *Trebuie¹ / să-i facă plăcere.²* / • *Ne bucură performanțele tale.*
- *Îi ajut pe copiii mei.* • *Îi telefonez Corinei.*
- *El este foarte serios.* • *Nistor părea mulțumit.*
- *Alexandru ne-a ajutat foarte mult.*

La diateza activă, **subiectul logic** și cel **gramatical** coincid (vezi și **Subiectul**):

- *Mama pregătește masa.* • *Elevul scrie temele.*

Aici intră **verbele active**, **verbele** „meteo” (a ploua, a se lumina ș.a.), **verbele de mișcare**, **verbele impersonale**, **verbele copulative**, **verbele tranzitive** (o parte), **verbele din structura locuțiunilor verbale**, precum și **verbele personale** și **impersonale**, **tranzitive** sau **in tranzitive** și **verbele dublu tranzitive**.

b) **Diateza activă pronominală** este de două feluri:

- 1) cu pronume reflexiv în **D.**;
- 2) cu pronume reflexiv în **Ac.**

1) **Pronumele reflexiv în D.** din componența verbelor la diateza activă pronominală are două funcții: atribut pronominal în D. posesiv și complement indirect.

a) **Atribut pronominal în D. posesiv:**

- *Eu îmi fac ceaiul cu zaharină. (a-și face) (ceaiul meu)*
- *El își repară ceasul. (a-și repara) (ceasul său)*

(Vezi și **Funcțiile sintactice** ale pronumelui reflexiv / **Cap. Pronumele**)

b) **Complement indirect:**

- *El își repară un ceas. (a-și repara) (cui? lui)*
- *Eu îmi fac un ceai cu zaharină. (a-și face) (cui? mie)*

2) **Pronumele reflexiv în Ac.** din componența verbelor la diateza activă pronominală are numai funcție de **complement direct**:

- *Eu mă spăl și cu apă rece.*
- *Tu te ștergi cu prosopul verde.*
- *El se îmbracă repede.*
- *Ea se încalță cu pantofii grenă.*
- *Noi ne descălțăm când venim la tine.*
- *Voi vă bărbieriti repede.*
- *Ele se rujează prea strident.*

Verbele din exemplele de mai sus (*a se spăla, a se șterge, a se bărbieri* ș.a.) nu sunt la **diateza reflexivă** și deci nu trebuie să nu se confunde cu caracterul reflexiv al unui verb care este reflexiv „absolut” – *a se întâmpla, a se cădea, a se însera, a se balona, a se bucura, a se odihni, a se baza, a se înnopta* etc. – deoarece *a se spăla* poate apărea și sub forma *a spăla*, pe când în cazul lui *a se întâmpla, a se balona, a se înnopta* formele fără *se* sunt aberante.

 Există specialiști care includ în predicat și formele pronumelor reflexive în **D. / Ac.** ale verbelor la diateza activă pronominală (*a se spăla, a-și repara* ș.a.), considerându-le chiar la diateza reflexivă. După opinia mea, se pot include pronumele în predicat, dar diateza este **activă pronominală**.

II. Diateza reflexivă („subiectul face acțiunea și tot el o suportă”) cuprinde verbe care au caracter reflexiv obligatoriu, însoțite de pronumele reflexiv în **Ac. fără funcție sintactică**.

a) **Verbe reflexive** cu caracter reflexiv obligatoriu sunt:

1) verbe care nu pot exista fără **se**:

- *a se întâmpla, a se cuveni, a se cădea, a se zvoni* ș.a.
- *a se bucura, a se odihni, a se balona, a se baza* ș.a.
- *a se înnopta, a se însera, a se înnegura* ș.a.;

➤ Este aberant să spunem:

- **Eu îl bucur pe X.*
- **Eu îl înnoptez.*
- **Eu îl bazez.*

2) verbele care, dacă au **se, înseamnă ceva**, iar dacă n-au **se, înseamnă altceva**, deci au nevoie de **se** pentru a avea un anumit sens lexical.

Disociați:

• <i>a uita - a se uita</i>	• <i>a afla - a se afla</i>
• <i>a juca - a se juca</i>	• <i>a găsi - a se găsi</i>
• <i>a simți - a se simți</i>	• <i>a reflecta - a se reflecta</i>
• <i>a chema - a se chema</i>	• <i>a califica - a se califica</i>
• <i>a îndrepta - a se îndrepta (spre)</i>	• <i>a aprecia - a se aprecia</i> ș.a.

3) verbele reflexive ca formă și pasive ca înțeles:

- *se deschid – sunt deschise* (de către...)
- *se culeg – sunt culese*
- *se construiesc – sunt construite*

b) **Verbe reflexive** cu caracter reflexiv „împrumutat”, care au fost, la început, verbe active tranzitive și, din rațiuni lexico-gramaticale, au devenit reflexive impersonale, sunt:

- *se știe, se aude, se vede, se crede, se poate, se observă, se înțelege* ș.a.

Disociați:

- *știe – se știe că; crede – se crede că; vede – se vede că*
- *spune – se spune că; aude – se aude că; zice – se zice că*

➤ **Verbe reflexive reciproce** nu sunt verbe reflexive „absolute”, ci sunt verbe la **diateza activă pronominală**, cu pronume reflexiv în **Ac.** sau **D.:**

• <i>a se certa</i>	• <i>a se ajuta</i>	• <i>a-și împărtăși</i>
• <i>a se insulta</i>	• <i>a se înțelege</i>	• <i>a-și dedica</i>
• <i>a se jigni</i>	• <i>a se sprijini</i>	• <i>a-și dăruie</i>
• <i>a se bate</i>	• <i>a se iubi</i>	• <i>a-și destăinui</i>

- *Uneori, vecinii se mai ceartă. Copiii mei se înțeleg de minune.*

➤ Verbele se pot recunoaște ușor, în marea lor majoritate, dacă sunt la **diateza activă pronominală** sau **la diateza reflexivă**, în felul următor: se îndepărtează **se** și, dacă sensul verbului este același (**a se spăla – a spăla, a-și cumpăra – a cumpăra**), înseamnă că verbul este la **diateza activă pronominală**; dacă verbul nu are **se** și înseamnă altceva (**a se uita – a uita**) sau e aberant (**a se întâmpla – * a întâmpla**), înseamnă că verbul e la **diateza reflexivă, cu pronume reflexiv în Ac.**

➤ Pronumele **se** de la diateza reflexivă nu are funcție, dar este **marca diatezei reflexive cu pronume reflexiv în Ac.** și ajută la formarea diatezei reflexive a verbului respectiv.

De asemenea, pronumele reflexive **mă, te, ne, vă** de la verbele reflexive reprezintă marca diatezei reflexive:

- **mă bazez; mă bucur; te odihnești; te uiți;**
- **ne bazăm; vă bucurați; ne odihnim; vă uitați;**

➤ Pronumele reflexiv al verbelor de la **diateza activă pronominală** nu este și marcă a diatezei reflexive (pentru că aceste verbe nu sunt reflexive), dar au funcție de **complement direct**, deci sunt **verbe active pronominale cu pronume reflexiv în Ac.:**

{	• <u>mă spăl; te ștergi; se îmbracă;</u>
	c. d. c. d. c. d.
{	• <u>ne descăltăm; vă rujați; se bărbieresc;</u>
	c. d. c. d. c. d.

c) **Verbe sau locuțiuni verbale de la diateza reflexivă cu pronume reflexiv în D.** care au caracter reflexiv „absolut” sunt:

- **a-și imagina;** • **a-și închipui;** **a-și aduce aminte;** • **a-și da seama;** • **a-și lua rămas bun;** • **a-și lua la revedere;** • **a-și lua adio;**
- **a-și bate joc ș.a.**

Pronumele reflexive în **D.** din componența acestor verbe n-au funcție sintactică, dar reprezintă **marca diatezei reflexive cu pronume reflexiv în D.** și ajută la formarea diatezei reflexive a acestor verbe:

- îmi dau seama; • îți iei la revedere ș.a.
- Ø Ø

➤ Și verbele, și locuțiunile verbale de mai sus sunt reflexive „absolute”, deoarece nu există fără **îmi, îți, își, ne, vă, își;** spre deosebire de verbele de la **diateza activă pronominală cu pronume reflexiv în D.**, care nu schimbă sensul lexical al verbului, ci doar pe cel gramatical: **a-și spăla – a spăla; a-și cumpăra – a cumpăra; a-și repara – a repara** ș.a.

➤ Învățarea diatezelor este o problemă dificilă și pentru vorbitorii străini care învață limba română, dar, în cele din urmă, și ei înțeleg că verbul **a spăla**, de exemplu, poate lua diferite sensuri lexico-gramaticale:

- **Eu spăl paharele. (a spăla)**

- *Eu îl spăl pe copil. (a-l spăla)*
- *Eu îi spăl copilului hăinuțele. (a-i spăla)*
- *Eu mă spăl și cu apă rece. (a se spăla I)*
- *Eu îmi spăl hainele. (a-și spăla)*
- *Copilul e spălat de mine. (a fi spălat)*
- *Cu „Ariel”, se spală de minune ! (a se spăla II)*

III. **Diateza pasivă** („subiectul gramatical suferă acțiunea realizată de obiectul devenit agent”) nu pune probleme deosebite:

- *Pacientul a fost operat de un bun specialist.*
- *Temele sunt scrise de elevi.*

➤ Diateza pasivă se construiește **numai** cu verbul auxiliar **a fi**, la orice mod și timp, urmat de participiul verbului variabil, acordat:

- *Bolnavul este operat. • Bolnavii sunt operați.*
- *Bolnava este operată. • Bolnavele sunt operate.*

➤ La diateza pasivă, mai există și verbe construite prin forma reflexivă a verbului, verbele fiind pasive ca înțeles și reflexive ca formă:

{	• <i>Se construiesc blocurile de către zidari.</i>	• <i>Se culeg roadele.</i>
	• <i>Blocurile sunt construite de către zidari.</i>	
	sb. gr.	vb. d. pas. c. a. (sb. log.)

➤ Nu uitați nici verbele și expresiile verbale impersonale de la diateza pasivă, cu verbul **a fi** auxiliar impersonal, care sunt elemente regente ale SB:

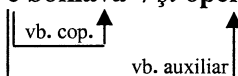
SB

- *A fost hotărât¹ / să se mărească pensiile.² /*
- *I-a fost sortit¹ / să ia nota zece la examen.² /*

➤ Atenție la exemplele de tipul:

• *Televizorul e admirat¹ /, plătit² /, ambalat³ / și transportat chiar în dimineața aceasta.⁴ / (4 p.v.)*

- *Bătrâna e bolnavă¹ / și operată de nepotul ei² /.* (1 p.n. + 1 p.v.)

- *Pepenele e copt.* • *Caisul e înflorit.* • *Ușa e prea deschisă.*
- p. n. p. n. p. n.

● *Ușa e deschisă brusc.* ● *Tânărul e căsătorit.* ● *El e adorat.*

p. v.
(vb. d. pas.)

p. n.

p. v.
(vb. d. pasivă)

➤ În exemplul ● *Ușa e deschisă*, nu se știe prea clar cu ce fel de predicat avem a face. Pentru a ști exact, e nevoie ca propoziția să fie inclusă într-o frază și, dacă se relevă *starea, caracteristica ușii* înseamnă că e *predicat nominal*, iar dacă în fraza respectivă se află o persoană care „închide și deschide ușile” de obicei, și deci a deschis-o și pe aceasta, înseamnă că este *predicat verbal*. Atenție mare la situații de acest fel, în care *se poate confunda participiul diatezei pasive cu participiul cu valoare adjectivală și cu rol de nume predicativ*.

➤ Un alt sistem *de a verifica un verb la diateza reflexivă* este următorul: substituim pronumele reflexiv *se* cu pronumele personale în *Ac.:* *mă, te, îl, o* etc.;

– dacă le acceptă înseamnă că este verb la *diateza activă pronominală*: ● *se tunde; mă tunde; te tunde; îl tunde; o tunde* ș.a.m.d.

– dacă nu le acceptă înseamnă că este verb la diateza reflexivă:

● *se bazează: *mă bazează, *îl bazează, *o bazează* ș.a.m.d.

● *se înserează: *îl înserează, *îi înserează* ș.a.m.d.

➤ Verbele de la diateza pasivă sunt numai intransitive, cu excepția celor zece *verbe dublu tranzitive* menționate mai sus: 1. *a ruga*; 2. *a întreba*; 3. *a sfătui*; 4. *a învăța*; 5. *a povățui*; 6. *a anunța*; 7. *a asculta*; 8. *a trece*; 9. *a traversa*; 10. *a examina*. Aceste verbe, la orice diateză s-ar afla, sunt numai *tranzitive*.

CD

{ ● *Îl rog pe coleg¹ / [să]-mi aducă dicționarul.² /*
● *a ruga pe cineva ceva*

CD

{ ● *Eu mă rog¹ / [să] ne dea sănătate.² /*
● *a se ruga ceva*

CD

{ ● *El este rugat¹ / [să] spună adevărul.² /*
● *a fi rugat ceva*

➤ Rețineți că **numai verbele active tranzitive pot avea diateză pasivă:**

- *Medicul l-a operat pe tata.*
- *Tata a fost operat de un medic bun.*

➤ De asemenea, pentru a verifica tranzitivitatea unui **verb activ**, treceți-l la diateza pasivă și, dacă are formă logico-gramaticală înseamnă că e **tranzitiv**:

- *ajută – este ajutat de; scrie – este scrisă de*
- *seamnă – este semănată de; face – este făcută de ș.a.m.d.*

iar, dacă nu are sens logic înseamnă că este **intranzitiv**:

- *mizează – *este mizată de; contează – *e contată de*
- *se bizuie – *e bizuită de; pariază – *e pariată de*

➤ De ce am acordat o atât de mare atenție **diatezelor**? Pentru că de ele depind multe alte probleme: **sublinierea predicatelor, funcția** dată pronumelor sau recunoașterea faptului că n-au funcție (se cuvine, se înserează ș.a.), **tranzitivitatea** ș.a.

➤ Pentru că și tranzitivitatea depinde de diateza verbului, dar și de sensul lexico-gramatical al acestuia, voi încerca să vă explic **tranzitivitatea din punctul de vedere al diatezelor**:

1. Verbele la diateza activă și activă pronominală cu pronume reflexiv în **D.** sunt tranzitive, în general:

- *a mânca, a învăța, a auzi, a vedea ș.a.*
- *a-l ajuta, a-l respecta, a-l aștepta ș.a.*
- *a-i oferi, a-i spune, a-i cumpăra, a-i trimite ș.a.*
- *a-și cumpăra, a-și repara, a-și spăla, a-și lua ș.a.*

Fac excepție:

- verbele de mișcare: *a merge, a fugi, a intra, a ieși ș.a.*
- verbele „meteo”: *a ninge, a ploua, a burnița ș.a.*
- verbele care exprimă starea: *a sta, a sedea, a dormi ș.a.*
- verbele care exprimă existența: *a fi, a exista, a trăi, a coexista ș.a.*
- verbele eventive: *a îmbătrâni, a înverzi, a înflori ș.a.*
- verbele impersonale: *trebuie, pare, urmează, rămâne, reiese ș.a.*
- locuțiunile verbale impersonale: *a-i trece prin cap, a-i face plăcere, a-i trece prin gând ș.a.*
- locuțiunile verbale personale: *a da telefon, a sta de pază, a sta de veghe, a face față, a lua parte ș.a.*

2. Verbele la diateza reflexivă cu pronumele reflexiv în **Ac.**, verbele la diateza pasivă, verbele la diateza activă pronominală cu pronumele reflexiv în **Ac.** și verbele la diateza reflexivă cu pronumele reflexiv în **D.** sunt intransitive:

- *a se întâmpla, a se cuveni, a se zvonii, a se auzi, a se crede* ș.a.
- *a se baza, a se bizui, a se bucura, a se odihni, a se uita* ș.a.
- *a se apuca, a se pregăti, a se lua, a se lămuri* ș.a.
- *a fi operat, a fi consultat, a fi examinat, a fi ajutat* ș.a.
- *a-și imagina, a-și închipui, a-și da seama* ș.a.

Fac excepție verbele dublu tranzitive: *a ruga, a întreba, a trece* etc.

➤ Din rațiuni stilistice, unele verbe intransitive pot deveni tranzitive; de exemplu:

Disociați:

{	• <i>Afară a nins.</i> vb. intrans.
	• <i><u>M-a nins</u> până peste cap.</i> c.d. vb. tranz.

{	• <i>Afară a plouat mult.</i> vb. intrans.
	• <i><u>Ne-a plouat</u> până la piele.</i> c.d. vb. tranz.

{	• <i>Afară a fulgerat.</i> vb. intrans.
	• <i><u>M-a fulgerat</u> cu o privire...</i> c.d. vb. tranz.

E Modurile verbelor

a) *Din punct de vedere morfologic*, se clasifică în:

- moduri personale: *indicativ, conjunctiv, condițional-optativ, imperativ;*
- moduri nepersonale: *infinitiv, gerunziu, participiu, supin.*

b) *Din punct de vedere sintactic*, se clasifică în:

- moduri predicative: *indicativ, conjunctiv, condițional-optativ, imperativ;*
- moduri nepredicative: *infinitiv, gerunziu, supin, participiu.*

➤ Numai **participiul** și **supinul** sunt moduri nepersonale totale („absolute”), deoarece **gerunziul** și **infinitivul** pot avea mărci ale persoanei:

- **gândindu-mă / -te / -se**
- **a-mi / -ți / -și imagina**

sau se pot construi cu subiecte:

a) **Subiect al construcției infinitivale:**

- { • Înainte de a începe ploaia¹ / am închis ferestrele.² /
- ↑ sb.
- { • **Nu-i cine conduce uzina asta.** • **Până a veni trenul**, ia un pepsi!
- { • **A merge copiii la mare este ceva extraordinar !**

b) **Subiect al construcției gerunziale:**

- { • **Fiind Irina plecată la piață**¹ / au venit în vizită colegii ei.² /
- { • Se aude lătrând un câine.
- ↑ sb. ↑ sb.

➤ Nu uitați că infinitivul cu valoare de imperativ e predicat verbal, precum și faptul că verbele la moduri nepredicative / nepersonale pot avea diverse funcții sintactice. (Vezi **Funcțiile sintactice ale verbelor**.)

➤ Pe lângă modurile menționate și clasificate mai sus, unii specialiști consideră că există și un **mod prezumtiv**, cu două timpuri:

a) **prezent:**

- **Vom fi discutând (om fi discutând)**

b) **perfect** (este omonim – formă similară – cu indicativul **viitor anterior**):

Disociați (fiind atenți la corespondența timpurilor din cele două propoziții din cadrul frazelor):

- { • El va fi înțeles¹ / când i se va explica.² /
- viitor anterior viitorul I
- (e clară ideea de viitor, de ceva care urmează)
- { • El va fi înțeles¹ / când i s-a explicat.² /
- prezumtiv perfect perf. compus
- (e clară ideea de trecut, de ceva care s-a întâmplat deja)
- { • El va fi înțeles¹ / e posibil² / să fi înțeles.³ /
- prezumtiv perfect prezumtiv perfect
- (e clar că acțiunea verbului s-a întâmplat deja)

➤ Încă o situație în care trebuie să intuiești sensul frazei și să fii atenți și la timpul verbului din propoziția a II-a, deci la **corespondența timpurilor**. (Dacă verbul 2 e la viitor înseamnă că verbul 1 e la viitor anterior ș.a.m.d.)

➤ În afară de acest **viitor prezumtiv** se consideră că mai există și:

a) **conjunctiv prezumtiv**:

● **să fi discutând** ● **să fi venind**

● *Să fi venind¹ / ce bine era².* /

b) **condițional prezumtiv**:

● **aș fi discutând** ● **aș fi venind**

● *Aș fi venind¹ / dacă aș fi avut timp.² /*

Aceste forme verbale apar numai în texte beletristice, selectate din basme, povestiri și snoave. Foarte rar apar în vorbirea familiară (colocvială).

F Timpurile verbelor

Timpurile pot avea, la verb, valori temporale:

● **absolute**: prezentul indicativ, perfectul compus, perfectul simplu, conjunctivul perfect etc.

● **relative**: m. m. c. p., viitorul anterior, imperfectul repetabil etc.

➤ Timpurile verbelor nu ridică prea multe probleme, dacă elevii cunosc **structura morfematică** a unui verb, la toate timpurile. Cea mai dificilă situație apare atunci când cineva confundă **perfectul simplu** cu **m. m. c. p.**, la verbele terminate la infinitiv în sufixul **-e**, cu participiul în **-s**:

Perfectul simplu

● *mersei* ● *merserăm*

● *merseși* ● *merserăți*

● *merseØ* ● *merserăØ*

M. m. c. p.

● *mersesem* ● *merseserăm*

● *merseseși* ● *merseserăți*

● *merseseØ* ● *merseserăØ*

$$\boxed{\text{R} + \text{S} + \underline{\text{D}}_1 + \underline{\text{D}}_2}$$

● *mer-se-ră-m*

$$\boxed{\text{R} + \text{S}_1 + \text{S}_2 + \underline{\text{D}}_1 + \underline{\text{D}}_2}$$

● *mer-se-se-ră-m*

R = rădăcină (radical); **S** = sufix; **D** = desinență.

➤ Elevii confundă persoana I, a II-a și a III-a plural de la perfectul simplu cu cele de la m. m. c. p. De ce? Pentru că nu știu că verbele terminate la infinitiv în **-e** au, în general, participiul terminat în sufixul **-s** și, de aceea, forma corectă la m. m. c. p. este cu doi **-se-**; or, elevii, din neatenție, recunosc forma de la perfectul simplu și pentru m. m. c. p., deoarece se ghidează după sufixul **-se-** existent în ambele situații.

➤ La verbele în **-a, -i, -î** și **-e** (cu participiul în **-t** și **-ut**) *nu apare confuzie*: **mâncărăm – mâncaserăm; citirăm – citiserăm; coborârăm – coborâserăm, cerurăm – ceruserăm, trecurăm – trecuserăm** ș.a.

➤ Aceeași confuzie apare la verbele în **-e** la infinitiv, care au participiul în **-t**: **rupserăm - rupseserăm** (vezi **a suge, a sparge, a coace, a frige, a înfige, a înfrânge, a fierbe**).

G Persoana

Categoria gramaticală a persoanei nu pune mari probleme.

În analiză, trebuie să amintim persoana la verbele personale („pluripersonale”), la cele care au șase persoane (câte trei forme pentru sg. și pl.) – ● **a cânta, a studia, a mânca, a se duce, a-și aminti** ș.a. –, dar și la verbele sau locuțiunile verbale **impersonale**, la care se spune că au doar formă pentru persoana a III-a și sunt deci unipersonale:

- **a ploua, a ninge, a se însera** ș.a.
- **a-i trebui, a-i conveni, a-l dura** ș.a.
- **a-i trece prin minte, a-i părea rău** ș.a.

➤ **Cu valoare expresivă**, se folosesc uneori:

● persoana I în loc de persoana a II-a singular și plural sau a III-a singular și plural (pluralul solidarității):

- **Am păpat totul?** (*întreabă mama pe copilaș*)
- persoana a II-a în locul altor persoane:
 - **Unde dai și unde crapă !** ● **Nu știi ce ți-e dat.**
 - **Iar el: zi-i și zi-i, de numai el vorbea !**
- persoana a III-a în loc de persoana I singular sau a II-a singular:
 - **Să-ți dea mama un pupic !?** ● **Băiețelul vrea nani? !**
 - **Măria Ta, hotărăște ce trebuie !**

H Numărul

Categoria gramaticală a numărului se exprimă:

- fie împreună cu persoana:
 - (*Eu*) **învăț, (Noi) scriem** ș.a.m.d.
- fie împreună cu genul sau cazul la participiu:
 - **Flori ofilite, caiși înfloriți** ș.a.m.d.

➤ Un vorbitor străin care învață limba română recunoaște imediat trei persoane și numărul verbelor, în funcție de desinențele de la persoana a II-a singular și I și a II-a plural: **-i, -m, -ți**:

- **Aduni, rupi, numeri, bei, ai, ești, ieși, dai** (tu)
 - **înveți, deschizi, trimiți, afli, știi** (tu)
 - **mergem, cântați, studiem, coborâm, învățați** (noi, voi)
- Și aici există situații de genul:

1) pluralul politeții:

- **Domnule Decan, Vă rog să binevoiți...**

2) pluralul autorității:

- **Noi, primarul orașului Craiova, decidem...**
- **Declarăm deschise lucrările simpozionului...**

3) pluralul autorului:

- **În această lucrare, ne propunem să...**

4) pluralul modestiei:

- **Suntem om cu judecată...**

5) pluralul ironic:

- **Să ne ierte Dumnezeu !**
- **Să avem bun simț !**
- **S-avem iertare !**

I Aspect afirmativ sau negativ

Negația în limba română se exprimă lejer, cu ajutorul semiadverbului fără funcție sintactică **nu** sau **n-**: **nu plec, n-am plecat** ș.a.m.d.

➤ **Imperativul singular afirmativ** se formează, în general, folosind persoana a II-a a verbului la indicativ prezent pentru persoana a II-a și persoana a III-a pentru persoana a II-a:

- **Tu stai aici. Stai aici, te rog !**
- { ● **El mănâncă. – Mănâncă, te rog !**
- **El citește. – Citește, te rog !**

➤ La plural afirmativ se folosește pers. a II-a pl. imperativ:

- { ● **Voi mâncați. – Mâncați, vă rog !**
- **Voi citiți. – Citiți, vă rog !**

➤ **Imperativul negativ**, la persoana a II-a singular, se formează cu semiadverbul **nu** + infinitivul verbului:

- **nu pleca ! nu fi rău ! nu face asta ! nu tăcea !**

➤ La persoana a II-a plural, se folosește semiadverbul **nu** + persoana a II-a plural a verbului:

- **nu plecați ! nu fiți răi ! nu faceți asta ! nu tăceți !**

IV. ORTOGRAFIA UNOR VERBE

Scrierea corectă a diverselor forme ale verbelor este strâns legată de **structura morfematică** a acestora. Dacă un elev știe că verbul **a vorbi** se conjugă cu sufixul **-esc**, atunci el va ști să pronunțe, să scrie și să folosească forma corectă de conjugare, dintre cele două care există: Ø sau **-esc**; la verbele terminate în **-a**, va ști să aleagă între Ø sau **-ez**, iar la verbele în **-î** între Ø sau **ăsc**.

Disociați:

- *Nimeni n-are voie să răvășesc viața mea !* – Greșit (n-are diftong)
- *Nimeni n-are voie să răvășească viața mea !* – Corect (are diftongul *ea/*)
(la fel ca **să vorbească**)

Cum veți proceda? Vă gândiți la următoarele aspecte:

- 1) ce formă are verbul la infinitiv: **a afișa**, **a răvăși**, **a hotărî** ș.a.;
- 2) cu ce sufix se conjugă: cu sufixul Ø ori cu sufixul **-ez**, la fel ca la **a cânta** (Ø) și **a dansa** (ez), ori cu sufixul Ø sau cu sufixul **-esc**, la fel ca la **a dormi** (Ø) și **a vorbi** (esc);
- 3) cunoscând aceste verbe, luate ca model, este foarte ușor să alegeți forma corectă:

-a

a cânta (Ø)

cântØØ

cânțØi

cântØă

cântă~~m~~

cântați

cântØă

a dansa (ez)

dansezØ

dansezi

dansează

dansă~~m~~

dansați

dansează

a afișa (Ø)

* afiș

* afiși

* afișă

a afișa (ez)

afișezØ

afișezi

afișează

afișă~~m~~

afișați

afișează

-i

a dormi (Ø)

să dormØØ

să dormØi

să doarmØă

a vorbi (esc)

să vorbescØ

să vorbești

să vorbească

a răvăși (Ø)

* să răvăș

* să răvăși

* să răvășă

a răvăși (ese)

să răvășescØ

să răvășești

să răvășească

➤ Verbele **a crea**, **a agreea**, **a suplea**, **a procrea**, **a se recrea** apar de multe ori în scriere cu greșeli nepermise. De ce? Pentru că elevii nu cunosc structura morfematică a verbelor și nu li s-a explicat că verbele în **-a**, **-i** și în **-î** se conjugă cu sufixe **Ø** sau **ez**, **Ø** sau **-esc** și **Ø** sau **-ăsc**. Știind acest lucru, le va fi ușor să înțeleagă de ce apar doi **-e** la persoana **I**, a **II**-a și a **III**-a singular + persoana a **III**-a plural, la aceste verbe, a căror rădăcină se termină în vocala **-e** (**-cre-**, **agre-** și **recre-**):

<u>a crea(ez)</u>	<u>a agreea</u>	<u>a se recrea</u>
creez Ø	agreez Ø	mă recreez Ø
creezi	agreezi	te recreezi
creează	agreează	se recrează
creăm	agreăm	ne recreăm
creați	agreeți	vă recreați
creează	agreează	se recrează

➤ Verbul **a așeza** este o „capcană”, deoarece se crede că se conjugă cu sufixul **-ez** și, pentru că se spune și se scrie **dansează**, **lucrează** etc., lumea crede că se spune și se scrie * **așează** – formă greșită care apare în presă și pe unele table din școlile românești.

Dar, pentru că **a așeza** (Ø) se conjugă cu sufixul **-Ø**, nu cu sufixul **-ez** ca să facă **-ează**, forma corectă va fi:

• **eu așez**, **tu așezi**, **el/ea așază**, **eilele așază**

➤ Verbul **a continua** (Ø), despre care se spunea că are doi **-u** la persoana I singular (*eu continuu*), are, potrivit noii ediții a **DOOM**, forma (*eu*) **continui**:

• **eu continui** • **tu continui** • **el/ea continuă**

➤ Verbul **a înșela** (Ø), pentru că se conjugă cu sufixul **-Ø**, nu cu **-ez**, se scrie corect **înșală**: *el/ea nu înșală*.

➤ Verbele **a ține** (și familia sa), **a ști**, **a veni**, **a scrie** (și familia sa) au la persoana a II-a singular, la indicativ prezent, doi **-i**:

<u>a ține</u>	<u>a ști</u>	<u>a veni</u>	<u>a scrie</u>
eu țin	eu știu	eu vin	eu scriu
tu ții	tu știi	tu vii	tu scrii

➤ Verbele **a se apropia** (Ø), **a întârzia** (Ø), **a se speria** (Ø) etc. au doi **-i** la persoana I și a II-a sg., la indicativ prezent:

a se apropia
eu mă **apropii**
tu te **apropii**

a întârzia
eu **întârzii**
tu **întârzii**

a se speria
eu mă **sperii**
tu te **sperii**

➤ Verbele derivate cu sufixele verbale lexicale **-âi**, **-ăi**, **-ăni** au doi **-i** la indicativ prezent, la persoana I singular, perfectul simplu:

a mârâi (Ø)
eu **mârâii**

a plescăi (Ø)
eu **plescăii**

a zdrăngăni (Ø)
eu **zdrăngănii**

➤ Verbele derivate cu prefixul **-în-** de la rădăcini care încep cu consoana **n**, se scriu cu doi **n**:

nor – **a se înnora**

nebun – **a înnebuni**

nod – **a înnoda**

noapte – **a se înnopta**

negru – **a se înnegri**

nobil – **a înnobila**

Se scriu cu un singur **n** verbele: **a înota**, **a înăbuși**, **a se îneca**, **a înălbi**, **a înădi**, **a înăcri**, **a se înăspri** ș.a.

➤ Gerunziul verbului **a fi** are doi **-i**: unul este terminația vocalică a rădăcinii, iar altul este vocala **i** a sufixului morfologic de gerunziu – **fiind**. La fel și pentru verbele **a ști** – **știind**; **a studia** – **studiind**; **a machia** – **machiind** ș.a.

➤ Verbul **a fi** la imperativ afirmativ se scrie cu doi **-i**: **fiți atent !**, iar la imperativ negativ cu un **-i**: **Nu fi ipocrit !** La conjunctiv cu sens de imperativ, ambele aspecte se scriu cu doi **-i**:

• **Să fiți atent !**

• **Să fiți generos !**

• **Să nu fiți neatent !**

• **Să nu fiți neatent !**

Aceleași forme le are și la viitorul popular: • **O să fiți un elev bun.**

➤ Singurele verbe din limba română literară contemporană care se pronunță și se scriu cu doi **-i** la infinitiv, conjugarea a IV-a sunt: **a pustii**, **a înmii**, **a-i prii**, **a se sfii**. Aceste verbe, fără verbul **a-i prii**, la indicativ, timpul perfectul simplu, la persoana I au trei **i**.

• **Eu pustii**. • **Eu înmii**. • **Eu mă sfii**.

Verbul **a-i prii** este unipersonal și are aceeași formă la toate persoanele: **mie îmi prii**, **nouă ne prii** etc.

Cele trei verbe de mai sus au la persoana a III-a, la perfect simplu, doi **i**:

• **El pustii**. • **El înmii**. • **El se sfii**. • **Lui îi prii**.

➤ Infinitivul lung al verbelor **a crea, a agreea** etc. este o problemă pentru unii vorbitori ai limbii române, mai ales dacă este și articulat cu articolul hotărât enclitic:

* creierea – **crearea**; * agreierea – **agrea**

De ce? Pentru că structura cuvântului este:

cre - a - **re** - a
răd. sufix sufix art.
inf. subst.

agre - a - **re** - a
răd. sufix sufix art.
inf. subst.

➤ Se spune **mi-ar plăcea, s-ar complăcea**.

De ce? Pentru că verbul la condițional prezent se formează cu auxiliarul **a avea** (aș, ai, ar...) și **infinitivul** verbului.

La fel se spune: **va cădea, vor tăcea, va zăcea, va compărea, îl va durea** etc.

➤ Persoanele I și a II-a plural la indicativ prezent se formează de la rădăcina verbului la infinitiv + sufixele **-ă, -a** și **-e** + desinențele **-m** și **-i**:

a crea • noi creăm, voi creați

• noi agreăm, voi agreați

a cădea • noi cădem, voi cădeți

• noi tăcem, voi tăceți

• noi ne complăcem, voi vă complăceți

a face • noi facem, voi faceți

a bate • noi batem, voi bateți

➤ Se spune: **nu face ! adu ! du ! zi !**

nu duce ! nu veni !

nu aduce ! nu ieși !

nu zice ! nu tăcea !

nu bate ! nu trece !

V. CONVERSIUNEA VERBULUI

- 1) *Verbul la participiu* —————→ **Substantiv**
<i>a răni – rănit</i>	{ <i>rănitul</i> <i>un rănit</i>
<i>a îneca – înecat</i>	{ <i>înecatul</i> <i>un înecat</i>

a invita – invitat

{ *invitatul*
un invitat

a păgubi – păgubit

{ *păgubitul*
un păgubit

a mulțumi – mulțumit

{ *mulțumitul*
un mulțumit

2) Verbul la supin

a semăna – semănat

a uda – udat

a citi – citit

a fuma – fumat

→ **Substantiv**

semănatul

udatul

cititul

fumatul

3) Verbul la gerunziu

a suferi – suferind

a intra – intrând

→ **Substantiv**

suferindul

intrândul

4) Verbul la participiu (acordat)

a răni – rănit

a semăna – semănat

→ **Adjective**

rănit, -ă, -i, -e

semănat, -ă, -i, -e

5) Verbul la gerunziu (acordat)

a aburi – aburind

a sângera – sângărând

a tremura – tremurând

a muri – murind

→ **Adjectiv**

aburindă

sângărândă

tremurândă

murindă

6) Verbul la participiu

a deschide – deschis

a desluși – deslușit

a lămuri – lămurit

a răspica – răspicat

a se răsti – răstit

a răguși – răgușit

a șopti – șoptit

→ **Adverb**

Spune deschis ce vrei !?

Vorbește deslușit !

Vorbește-mi lămurit !

Spune răspicat !

Vorbea răstit.

Vorbea răgușit.

Vorbea șoptit.

VI. MODEL DE ANALIZĂ SINTACTICO-MORFOLOGICĂ

Analizați cuvintele subliniate din enunțurile ce urmează:

❖ „*Sufletele noastre rămân singura biografie curată.*”

rămân... biografie = predicat nominal format din:

- rămân** = verb copulativ, nepredicativ, regulat, intransitiv, personal
- = conjugarea a III-a, diateza activă
- = modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a plural
- = aspect afirmativ.

biografie = nume predicativ

- = subst., genul feminin, nr. sg., cazul N.
- = articulat cu articol hotărât
- a preluat de adjectiv antepus

❖ „*Să ne rugăm zeilor să nu trăim în vremuri interesante.*”

să ne rugăm = predicat verbal

- = verb predicativ, personal, regulat, tranzitiv (dublu tranzitiv)
- = conjugarea I, diateza activă pronominală cu pronume reflexiv în cazul **Ac**.
- = modul conjunctiv, timpul prezent, persoana I, nr. plural
- = aspect afirmativ

să nu trăim = predicat verbal

- = verb predicativ, personal, regulat, intransitiv (uneori poate avea complement direct intern)
- = conjugarea a IV-a, diateza activă
- = modul conjunctiv, timpul prezent, persoana I, plural
- = aspect negativ

❖ „*Artă de a ști să trăiești înseamnă și artă de a te bucura de viață.*”

a te bucura = atribut verbal simplu

- = verb predicativ, personal, regulat, intransitiv

- = conjugarea I, diateza reflexivă cu pronume reflexiv în **Ac.**, fără funcție sintactică; **te-** este marca diatezei reflexive cu **Ac.**
- = modul infinitiv, timpul prezent
- = aspect afirmativ

❖ „*Suferința, uneori, e necesară și nu se uită prea ușor.*”

nu se uită = predicat verbal

- = verb predicativ, personal, regulat, intransitiv
- = conjugarea I, diateza reflexivă cu sens pasiv; **se** este marca diatezei reflexive cu pronume reflexiv în **Ac.**, fără fct. sint.
- = modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, nr. singular
- = aspect negativ

❖ „*Nimeni n-are dreptul să-și ia viața pe care i-a dat-o Domnul!*”

să-și ia viața = predicat verbal

- = locuțiune verbală predicativă, personală, intransitivă, cu verbul predicativ, personal, neregulat, tranzitiv
- = conjugarea I, diateza activă pronominală cu pronume reflexiv în **D.**, cu funcție de atribut pronominal în **D.** pos.

-și = atribut pronominal (în **D.** pos.)

- = pronume reflexiv în **D.** pos., forma neaccentuată, persoana a III-a, nr. singular, cazul **D.** pos.
- = ajută la formarea diatezei active pronominale a locuțiunii verbele **a-și lua viața**

[SB]

[PP]

[PR]

❖ „*Dacă ți-e teamă pentru viața ta¹ / înseamnă² / că ții la tine și la cei din jurul tău³ /*

- e = predicat verbal
- = verb predicativ, unipersonal, neregulat, intransitiv
- = conjugarea a IV-a, diateza activă
- = modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, nr. singular
- = aspect afirmativ

înseamnă = predicat nominal incomplet format din:

- înseamnă** = verb copulativ, nepredicativ, regulat, intransitiv, impersonal
- = conjugarea I, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, cu formă de persoana a III-a, nr. singular
- = aspect afirmativ

P₃ = propoziție **PR** cu termen regent verbul copulativ *înseamnă*

❖ „Niciodată *n-am înțeles de ce oamenii trebuie să fie chinuiți ca să se maturizeze.*”

să fie chinuiți = predicat verbal

- = verb predicativ, personal, regulat,
- = intransitiv (verbul *a chinui*, la diateza activă e tranzitiv)
- = conjugarea a IV-a, diateza pasivă
- = modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a III-a, nr. plural
- = aspect afirmativ

❖ „Omul se poate **ajuta** pe sine însuși”

se... ajuta = complement direct simplu

- = verb predicativ, personal, regulat, intransitiv (verbul *a ajuta* la diateza activă e tranzitiv)
- = conjugarea I, diateza activă pronominală, cu pronume reflexiv în **Ac**.
- = modul infinitiv, timpul prezent
- = aspect afirmativ

❖ „Omul trebuie să știe că, dacă arăți afecțiune, **cel mai probabil** e să ți se răspundă cu afecțiune.”

cel mai probabil e = predicat nominal exprimat prin expresie verbală impersonală ca sens și unipersonală ca formă, format din:

e = verb nepredicativ, copulativ, intransitiv, impersonal, neregulat

= conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, cu formă de persoana a III-a singular

= aspect afirmativ

cel mai probabil = nume predicativ simplu

= adverb de mod

= gradul superlativ relativ

❖ „Câteodată nu poți sta **liniștit**, că surprizele se țin lanț.”

liniștit = element predicativ suplimentar simplu

= adjectiv participial, variabil, cu două terminații și patru forme flexionare

= se acordă în gen, nr. și în caz cu $\sqrt{\text{Tu}}$ (masculin, singular, N.)

= gradul pozitiv

❖ „Trebuie să facem tot posibilul să învățăm viața **dată** de Dumnezeu!”

dată = atribut adjectival simplu

= participiu adjectival

= conjugarea I, diateza activă

= modul participiu pasiv cu formă de adjectiv variabil, cu două terminații și cu patru forme flexionare

= se acordă în gen, număr și caz cu „viața” (feminin, singular, Ac.)

= fără grad de comparație

VII. OBSERVAȚII

➤ **Locuțiunile verbale** sunt grupuri de cuvinte care au un nucleu verbal și valoarea, sensul și funcția unui verb.

În aceste grupuri, pe lângă un verb, apar substantive / prepoziție + un substantiv / pronume + un adverb sau o locuțiune adverbială:

● **a da telefon, a băga de seamă, a se da jos, a se da de-a rostogolul.**

➤ Cele mai frecvente verbe-nuclee de locuțiuni sunt:

- **a fi – a fi de acord ș.a.** ● **a duce – a se duce pe apa sâmbetei ș.a.**
- **a avea – a avea de gând ș.a.** ● **a sta – a sta de veghe ș.a.**
- **a da – a-i da mâna ș.a.** ● **a lua – a lua seama ș.a.**
- **a pune – a-i pune coarne ș.a.** ● **a băga – a băga de seamă ș.a.**
- **a ține – a ține cu tot dinadinsul ș.a.** ● **a face – a face fete-fete ș.a.**

➤ Datorită verbelor de bază, locuțiunile verbale au toate caracteristicile morfologice și sintactice specifice unui verb: conjugare, diateză, mod, timp, persoană, număr și aspect + o funcție sintactică.

➤ Locuțiunile verbale, alături de celelalte feluri de locuțiuni, sunt considerate **părți de propoziție dezvoltate neanalizabile**, deci, în analiză, nu se ia în considerație decât **verbul de bază**.

➤ **Locuțiunile verbale** pot fi:

- { 1) tranzitive: **a băga de seamă, a lua în seamă** ș.a.
- { 2) intransitive: **a-și da seama, a-și aduce aminte** ș.a.
- { 3) personale: **a da telefon, a se da de-a dura** ș.a.
- { 4) impersonale: **a-i face plăcere, a-i trece prin gând** ș.a.

➤ **Locuțiunile verbale intransitive** au verbul de bază **tranzitiv**:

- **a lua aminte la ceva; a lua = verb tranzitiv.**

➤ **Locuțiunile verbale impersonale** au verbul de bază **personal**:

- **a-i face plăcere faptul; a face = verb personal.**

➤ Există și locuțiuni verbale intransitive impersonale cu verbul de bază **intranzitiv, impersonal**: ● **a-i părea bine, a-i părea rău.**

➤ Atenție la următoarele locuțiuni:

- **a lua cunoștință la ceva, deci + complement indirect;**
- **a lua la cunoștință ceva, deci + complement direct.**

Nu e corect * **a lua la cunoștință de ceva.**

➤ Expresiile verbale unipersonale ce urmează au în construcția lor verbul **a fi**, predicativ, unipersonal:

- **a-i fi foame, a-i fi sete, a-i fi somn, a-i fi cald**
- **a-i fi rușine, a-i fi frică, a-i fi teamă, a-i fi lene, a-i fi dor**

Aceste expresii au **subiect gramatical** – *foame, sete, somn, dor* etc. – și **complement indirect** cu valoare de **subiect logic**:

- Mi-e frică. ● Ne-a fost tare dor ! ● Le e teamă !

c. i. p.v. sb. gram. c.i. p.v. sb. gram.

(val. de sb. log.)

(val. de sb. log.)

➤ Atenție la cuvântul **cald**.

a) Când are antonimul **rece**, morfologic este adjectiv, iar sintactic este nume predicativ sau atr. adj.:

- *Caloriferul e cald.* ● *Caloriferul e rece.*
- *Caloriferul rece e acolo.*

b) Când are antonimul **frig**, este substantiv și subiect:

- Mi-e frig. ● Mi-e cald.

subst.

subst.

AT			AT			AT		
● <i>De frig /</i>	<u>ce</u>	este /, ...	● <i>De cald /</i>	<u>ce</u>	este /, ...	● <i>De ger /</i>	<u>ce</u>	este /, ...
c.c.z.	sb.	p.v.	c.c.z.	sb.	p.v.	c.c.z.	sb.	p.v.
(subst. Ac.)			(subst. Ac.)			(subst. Ac.)		

➤ Expresiile verbale impersonale ca sens și unipersonale ca formă sunt predicate nominale alcătuite din verb copulativ impersonal, intransitiv și nume predicativ exprimat prin adverbe, adverbe provenite din adjective prin conversiune, locuțiuni adverbiale sau substantive cu valoare adverbială:

- *e bine să, e evident să, e normal să, e clar că ș.a.*
- *pare normal să, devine clar că, înseamnă ceva să ș.a.*
- *e de ajuns că, e de necrezut că, pare de necrezut că ș.a.*
- *e minune să, e lucru mare să, e o prostie să ș.a.*

➤ Aceste expresii verbale impersonale pot apărea și fără verbul copulativ.

- Bine *că*, evident *că*, minune *că*, păcat *că* ș.a.

➤ Ne vom ocupa în continuare de **sufixe verbale lexicale** și de cele **morfologice**, îndemnându-vă să le diferențiați și să nu le confundați.

Verbul este singura parte de vorbire care are, „din plin”, și **sufixe lexicale**, și **sufixe morfologice**.

Sufixe verbale lexicale

Le prezentăm aici cu scopul de a nu le confunda cu cele morfologice:

- a : a câștiga, a merita, a triumfa, a cânta ș.a.
- i : a zidi, a albi, a roși, a adormi ș.a.
- iza : a caracteriza, a concretiza, a dinamiza ș.a.
- ifica : a osifica, a mistifica, a sanctifica ș.a.
- ica : a multiplica, a complica ș.a.
- iona : a subvenționa, a tranzacționa, a emulsiona ș.a.
- ui : a drămui, a lăcui, a locui ș.a.
- ăni : a zdrăngăni, a croncăni ș.a.
- ăi : a hămăi, a mormăi ș.a.
- âi : a mârâi, a sâsâi ș.a.

Sufixe verbale morfologice

Remarcați rolul acestor sufixe și diferența față de cele verbale lexicale:

I. Sufixe finale:

a) sufixele infinitivului:

- a : a antrena, a regla, a fuziona, a studia, a marca ș.a.
- ea : a vedea, a cădea, a tăcea, a-i plăcea, a apărea ș.a.
- e : a merge, a trimite, a aduce, a spune, a deschide ș.a.
- i : a fugi, a vorbi, a dormi, a pregăti, a oferi, a acoperi ș.a.
- î : a coborî, a omorî, a doborî, a urî, a hotărî, a pârî ș.a.

b) sufixele gerunziului:

- ând : mergând, stând, cântând, coborând ș.a.
- ind : citind, dormind, fugind, ieșind ș.a.

c) sufixele participiului:

- t : cântat, salutat, studiat, fiert, copt, înfrânt ș.a.
- ut : văznt, căznt, plăcnt, făcnt, cunoscut, cerut ș.a.
- s : mers, produs, spus, trimis, deschis ș.a.

II. Sufixe mediale:

a) sufixele de indicativ prezent / conjunctiv prezent:

- $\left\{ \begin{array}{l} \text{-}\underline{\text{Ø}}\text{-} : \text{cânt}\underline{\text{ØØ}}, \text{salut}\underline{\text{ØØ}}, \text{discut}\underline{\text{Ø}}, \text{adun}\underline{\text{ØØ}} \text{ ș.a.} \\ \text{-}\underline{\text{ez}}\text{-} : \text{vizitez}\underline{\text{Ø}}, \text{lucrez}\underline{\text{Ø}}, \text{studiez}\underline{\text{Ø}}, \text{corectez}\underline{\text{Ø}} \text{ ș.a.} \end{array} \right.$
- $\left\{ \begin{array}{l} \text{-}\underline{\text{Ø}}\text{-} : \text{dorm}\underline{\text{ØØ}}, \text{adorm}\underline{\text{ØØ}}, \text{fug}\underline{\text{ØØ}}, \text{ies}\underline{\text{ØØ}} \text{ ș.a.} \\ \text{-}\underline{\text{esc}}\text{-} : \text{vorbesc}\underline{\text{Ø}}, \text{pregătesc}\underline{\text{Ø}}, \text{locuiesc}\underline{\text{Ø}} \text{ ș.a.} \end{array} \right.$
- $\left\{ \begin{array}{l} \text{-}\underline{\text{Ø}}\text{-} : \text{cobor}\underline{\text{ØØ}}, \text{omor}\underline{\text{ØØ}}, \text{dobor}\underline{\text{ØØ}} \text{ ș.a.} \\ \text{-}\underline{\text{ăsc}}\text{-} : \text{urăsc}\underline{\text{Ø}}, \text{hotărăsc}\underline{\text{Ø}}, (\text{mă}) \text{posomorăsc}\underline{\text{Ø}} \text{ ș.a.} \end{array} \right.$

Sunt sufixe **mediale** pentru că, după ele, urmează o desinență sau, dacă nu apare o desinență marcată, atunci apare **desinența Ø**. Deci, **există și sufix, și desinența Ø**. Desinența Ø ține locul unei alte desinențe: De exemplu: *cântai* – *cânt-a-Ø* – *cânt-a-u* etc.

b) sufixele indicativului prezent:

- $\underline{\text{-a}}\text{-} : \text{cânt}\underline{\text{ați}}, \text{dans}\underline{\text{ați}}, \text{convers}\underline{\text{ați}}, \text{studia}\underline{\text{ți}} \text{ ș.a.}$
- $\underline{\text{-ă}}\text{-} : \text{cânt}\underline{\text{ăm}}, \text{dans}\underline{\text{ăm}}, \text{convers}\underline{\text{ăm}}, \text{salut}\underline{\text{ăm}} \text{ ș.a.}$
- $\underline{\text{-e}}\text{-} : \text{merg}\underline{\text{em}}, \text{aduc}\underline{\text{em}}, \text{trimiț}\underline{\text{em}}, \text{ved}\underline{\text{em}}, \text{studi}\underline{\text{em}} \text{ ș.a.}$
- $\underline{\text{-i}}\text{-} : \text{dorm}\underline{\text{im}}, \text{adorm}\underline{\text{im}}, \text{fug}\underline{\text{im}}, \text{vorbi}\underline{\text{m}}, \text{locui}\underline{\text{m}} \text{ ș.a.}$
- $\underline{\text{-ă}}\text{-} : \text{cobor}\underline{\text{ăm}}, \text{dobor}\underline{\text{ăm}}, \text{hotăr}\underline{\text{ăm}} \text{ ș.a.}$

c) sufixele imperfectului:

- $\underline{\text{-a}}\text{-} : \text{mânc}\underline{\text{am}}, \text{cobor}\underline{\text{ai}}, \text{vizit}\underline{\text{am}}, \text{convers}\underline{\text{am}} \text{ ș.a.}$
- $\underline{\text{-ea}}\text{-} : \text{vede}\underline{\text{am}}, \text{căde}\underline{\text{am}}, \text{cite}\underline{\text{am}}, \text{pregăte}\underline{\text{am}} \text{ ș.a.}$
- $\underline{\text{-ia}}\text{-} : \text{studia}\underline{\text{m}}, \text{studia}\underline{\text{ai}}, \text{copi}\underline{\text{am}}, \text{locui}\underline{\text{ai}} \text{ ș.a.}$

d) sufixele de perfect simplu:

- $\underline{\text{-a}}\text{-} : \text{cânt}\underline{\text{ai}}, \text{saluta}\underline{\text{și}}, \text{vizita}\underline{\text{și}}, \text{conversa}\underline{\text{și}} \text{ ș.a.}$
- $\underline{\text{-u}}\text{-} : \text{văzu}\underline{\text{și}}, \text{căzu}\underline{\text{și}}, \text{apăru}\underline{\text{și}}, \text{bău}\underline{\text{și}} \text{ ș.a.}$
- $\underline{\text{-e}}\text{-} : \text{mers}\underline{\text{ei}}, \text{deschise}\underline{\text{și}}, \text{trimiser}\underline{\text{ăm}}, \text{aduse}\underline{\text{și}} \text{ ș.a.}$
- $\underline{\text{-i}}\text{-} : \text{citi}\underline{\text{și}}, \text{pregăti}\underline{\text{și}}, \text{dormi}\underline{\text{și}} \text{ ș.a.}$
- $\underline{\text{-ă}}\text{-} : \text{cobor}\underline{\text{ăși}}, \text{hotără}\underline{\text{și}}, \text{doboră}\underline{\text{și}} \text{ ș.a.}$

e) sufixele mai-mult-ca-perfectului:

- $\underline{\text{-se}}\text{-} : \text{cântase}\underline{\text{m}}, \text{salutase}\underline{\text{și}}, \text{traversase}\underline{\text{răm}}, \text{studiaseră}\underline{\text{ți}} \text{ ș.a.}$
 $\text{văzuse}\underline{\text{m}}, \text{căzuse}\underline{\text{și}}, \text{băuseră}\underline{\text{ți}} \text{ ș.a.}$
 $\text{coborăse}\underline{\text{m}}, \text{omorăse}\underline{\text{m}}, \text{doborăse}\underline{\text{m}} \text{ ș.a.}$
 $\text{făcuse}\underline{\text{m}}, \text{ceruse}\underline{\text{și}}, \text{trecuseră}\underline{\text{ți}} \text{ ș.a.}$
- $\underline{\text{-se-se}}\text{-} : \text{mersese}\underline{\text{m}}, \text{înfelesese}\underline{\text{și}}, \text{trimisese}\underline{\text{răm}}, \text{spuseseră}\underline{\text{ți}} \text{ ș.a.}$

➤ Pentru verbele care au participiul în -t sau în -ut, există un singur sufix se, iar pentru verbele în -e, care au participiul în -s, există două sufixe se (-se-se-). Tot două sufixe (-se-se-) există și la verbele: **a frige**, **a fierbe**, **a rupe** etc.

• **a merge** - mers - mersesem, -seseseși, -seseseØ;

• **rupsesem**, -seseseși, -seseseØ

➤ După cum vedeți, verbul poate să aibă în alcătuirea sa unul sau două **sufixe** și una sau două **desinențe**: merseserăm (-ră-, -m).

➤ Ceea ce se știe mai puțin este faptul că **există sufix Ø**, precum și **desinență Ø** (vezi și exemplele anterioare):

R + S + D

cânt -Ø - Ø

cânt - ă - **m**

cânt - a - **ți**

R = rădăcină (radical)

S = sufix

D = desinență

➤ În concluzie, a face **analiză morfematică** sau a vedea care este **structura morfematică** ori **structura morfologică** a unui verb sau a altor părți de vorbire este același lucru cu a face **analiza morfologică** a celulei, în domeniul biologiei, și anume a-i releva părțile componente: **membrană, citoplasmă și nucleu**.

➤ **Morfologia cuvântului**, la fel ca **morfologia celulei**, înseamnă „secționarea” acestuia în părțile componente.

➤ Să nu confundați **analiza morfematică** (adică aceea prezentată anterior) cu **analiza lexicală** (adică descompunerea cuvântului în **rădăcină** – sau **radical** –, **sufixe lexicale** și în **prefixe**) și cu **analiza gramaticală** (adică analiza tradițională a unui substantiv, adjectiv ș.a., cu funcțiile respective și categoriile morfologice).

➤ Alte metode de analiză morfematică în pagina ce urmează, folosindu-se abrevierile de mai jos:

r = rădăcină	D = desinență
T = terminație	A = articol
	S = sufix

1 Substantiv masculin N. Ac. plural:

- Albii se înțeleg acum cu africanii.

r ↑ A
D. pl.

2 Substantiv feminin G. D. singular:

- Culoarea acestei albi e roșie.

r ↑ D. sg.
T. sg.

3 Substantiv feminin G. D. plural:

- Acestor albi de plastic le-au căzut marginile.

r ↑ D. pl.
T. pl.

4 Adjectiv masculin N. Ac. plural (+ articol preluat de la substantiv):

- Albi nasturi se potrivesc la orice.

r ↑ A
D. pl.

5 Verb la perfectul simplu, persoana I singular:

- Eu albi de atâtea griji !

r ↑ D. I sg.
S

Modele de analiză

a) Analiză lexicală:

înfloritor

în- : prefix

-flor- : rădăcină (cuv. de bază floare)

-i- : sufix verbal –

lexicomorfologic

-tor : sufix adjectival

reîmpădurît

re- : prefix

-îm- : prefix

-pădur- : rădăcină (cuv. de

bază **pădure**)

-i- : sufix verbal infinitival

-t : sufix participial adjectival

b) Analiză morfematică:

înfloriserăØ

înflori- : radical

-se- : sufix verbal morfologic

-ră- : desinență 1

-Ø : desinență 2

trimiseserăți

trimi- : rădăcină

-se- : sufix 1

-se- : sufix 2

-ră- : desinență 1

-ți : desinență 2

c) Analiză gramaticală (morfologică, sintactico-morfologică):

(Copac) **înfloritor** = atribut adjectival simplu

= adj. variabil, cu două terminații și cu trei
forme flexionare

= ș.a.m.d.

(Copacii) **înfloriseră** = predicat verbal

= verb predicativ, intransitiv, unipersonal,
conjugarea a IV-a

= ș.a.m.d.

Dacă la un test-grilă vi se cere să alegeți „varianta în care analiza morfologică e corectă”, uitați-vă la toate soluțiile și, dacă toate abordează „secționarea” cuvântului din punct de vedere morfematic, atunci înseamnă că vi se cere **analiza, structura morfematică**. În concluzie, **analiza morfologică** se confundă, uneori, cu **analiza morfematică** din punctul de vedere al denumirii. Deci, fiți atenți !

➤ O altă observație se referă la dificultatea formării timpului imperfect al verbelor, care ridică unele probleme nu numai vorbitorului altei limbi care învață românește, ci și vorbitorilor nativi.

Reguli de formare a imperfectului

I. Verbele terminate la infinitiv în sufixele **-a** și **-î** au imperfectul în sufixul **-a-** + desinențe:

a mânca	a coborî
1. mân <u>ca</u> m	1. cobor <u>a</u> m
2. mân <u>ca</u> i	2. cobor <u>a</u> i
3. mân <u>ca</u> Ø	3. cobor <u>a</u> Ø
1. mân <u>ca</u> m	1. cobor <u>a</u> m
2. mân <u>ca</u> ți	2. cobor <u>a</u> ți
3. mân <u>ca</u> u	3. cobor <u>a</u> u

II. Verbele terminate la infinitiv în sufixele **-ea**, **-e** și **-i** au imperfectul în sufixul **-ea-** + desinențe:

a vedea	a merge	a dormi
1. vede <u>a</u> m	1. merge <u>a</u> m	1. dorme <u>a</u> m
2. vede <u>a</u> i	2. merge <u>a</u> i	2. dorme <u>a</u> i
3. vede <u>a</u> Ø	3. merge <u>a</u> Ø	3. dorme <u>a</u> Ø
1. vede <u>a</u> m	1. merge <u>a</u> m	1. dorme <u>a</u> m
2. vede <u>a</u> ți	2. merge <u>a</u> ți	2. dorme <u>a</u> ți
3. vede <u>a</u> u	3. merge <u>a</u> u	3. dorme <u>a</u> u

III. Verbele terminate la infinitiv în vocalele în hiat **-ia** și **-ie** au imperfectul în sufixul **-ia-** + desinențe:

a studia	a scrie
1. studi <u>a</u> m	1. scri <u>a</u> m
2. studi <u>a</u> i	2. scri <u>a</u> i
3. studi <u>a</u> Ø	3. scri <u>a</u> Ø
1. studi <u>a</u> m	1. scri <u>a</u> m
2. studi <u>a</u> ți	2. scri <u>a</u> ți
3. studi <u>a</u> u	3. scri <u>a</u> u

IV. Excepții:

a fi	a sta	a da	a ști
1. era <u>m</u>	1. stă <u>tea</u> m	1. dă <u>dea</u> m	1. ș <u>ti</u> a m
2. era <u>i</u>	2. stă <u>tea</u> i	2. dă <u>dea</u> i	2. ș <u>ti</u> a i
3. era <u>Ø</u>	3. stă <u>tea</u> Ø	3. dă <u>dea</u> Ø	3. ș <u>ti</u> a Ø

1. <u>eram</u>	1. <u>stăteam</u>	1. <u>dădeam</u>	1. <u>știam</u>
2. <u>erați</u>	2. <u>stăteați</u>	2. <u>dădeți</u>	2. <u>știați</u>
3. <u>erau</u>	3. <u>stăteau</u>	3. <u>dădeau</u>	3. <u>știau</u>

➤ Știind regulile, veți alege totdeauna varianta corectă și veți scrie corect:

- știam, nu știeam;
- ieșeam, nu ieșam;
- împărtășeam, nu împărtășam;
- răvășeai, nu răvășai ș.a.m.d.

➤ Deși în limba română actuală apar și forme de mai-mult-ca-perfect fără elementul desinențial *-ră* (*lucraserăm* și *lucrasem*), norma academică recomandă folosirea ambelor desinențe la toate persoanele din zona pluralului, considerând formele fără primul element desinențial (*-ră*) drept învechite / populare.

 Atât verbul, cât și celelalte părți de vorbire flexibile au un statut bine definit în morfologie și de aceea considerăm că nu pot da naștere la ambiguități, *dacă li se cunosc legile de guvernare*.

Pledăm, în continuare, pentru *înțelegerea și automatizarea modelelor de limbă* explicate de profesor, pe care elevul le reține cu plăcere, știindu-le „statutare”.

Toți elevii și, în mod deosebit, cei iscoditori, conștiincioși și dornici de performanțe lingvistice trebuie să aibă acces la aceste modele și norme gramaticale *numai prin acte cognitive individuale*.

Așa se explică de ce elevii motivați în acest sens pretind o rafinare a descrierii faptelor de limbă; doresc să vadă nu ceea ce fenomenul are, ci ceea ce este; pretind integrarea fenomenului gramatical în gramatica însăși; se străduiesc să înțeleagă mecanismul de funcționare a limbii; doresc să simtă fenomenul din interior, să-i cunoască legea proprie de existență și guvernare ș.a.m.d.

Toate acestea îl determină pe profesor să renunțe la lecția magistrală și să creeze o lecție pe înțelesul elevilor, care știu ceva, dar vor să știe totul, o lecție de tip modern, începând cu „punerea în situație”, continuând cu participarea lor într-o anumită măsură la crearea lecției (dându-le statut de lider) și terminând cu mutarea sferei de influență „de la învățarea acasă la învățarea în clasă”.

ADVERBUL

I. DEFINIȚIE

Adverbul (adv.) este partea de vorbire neflexibilă care determină un verb, un adjectiv sau un alt adverb, arătând o caracteristică a unui proces, a unei însușiri sau a circumstanței, în general:

- { • *Andrei înțelege repede.* { • *El este așa de istet !*
- { • *El înțelege așa de repede !* { • *Ea era atât de conștiincioasă.*
- { • *Corina învață bine.*
- { • *Ea învăța atât de bine.*
- *Dan e cam apatic.* • *Peretele e perfect perpendicular.*
- *Ana e foarte calmă.* • *El este cu adevărat trist.*

II. CLASIFICAREA ADVERBELOR

➤ După structura morfematică, adverbele se clasifică în:

1) adverbe simple:

- *Merge repede.* • *Învață bine.* • *A plecat ieri.* • *Stai jos!*
- *Așa nu se mai poate !* • *Tot te-ai dus la circ?*

2) adverbe compuse:

- *A plecat alaltăieri.* • *Vino după-amiază !* • *A plecat undeva?*
- *O veni el cândva.* • *Altfel a procedat.*
- *Totuși, i-ai spus secretul?*
- *Dinadins n-ai venit.* • *Învață, că altminteri nu se mai poate !*

3) locuțiuni adverbiale:

- *Peste tot vedem câini.* • *Din când în când se aude o privighetoare.*
- *Au plecat pe îndelete.* • *De aceea a luat notă mică.*
- *Pentru asta ți-ai cumpărat atâtea culori?*

- **În acest fel nu se mai poate !**
- **Într-adins m-ai sunat ! • Cu toate acestea, el nu s-a înțeles !**
- **A venit și el de te miri unde. • Te miri când îți va cere iertare.**

➤ După sens, se disting **adverbe și locuțiuni adverbiale**:

- 1) **de loc**
 - simple: *aici, acolo, sus, jos* ș.a.
 - compuse:
 - departe, aproape, undeva, oriunde, fieunde* ș.a.
 - locuțiuni adverbiale:
 - peste tot, la dreapta, la stânga, din loc în loc, te miri unde, cine știe unde* ș.a.
- 2) **de timp**
 - simple: *ieri, azi, mâine, acum, atunci, târziu* ș.a.
 - compuse:
 - totdeauna, niciodată, odată, câteodată, cândva, oricând, fiecând* ș.a.
 - locuțiuni adverbiale:
 - din când în când, la început, din vreme în vreme, în veci, te miri când, cine știe când, nu știi când* ș.a.
- 3) **de mod**
 - simple:
 - totalmente, românește, finalmente, fățiș, târâș* (derivate)
 - așa, bine, atât, cam, destul, mult* ș.a.
 - compuse:
 - defel, deloc, numai, întruna, cumva, oricum, fiecum* ș.a.
 - locuțiuni adverbiale:
 - pe furiș, de-a valma, pe de rost, te miri cum, cine știe cum, nu știi cât* ș.a.
- 4) **de cauză**
 - simple sau compuse: nu există astfel de adverbe
 - locuțiuni adverbiale:
 - de aceea, de-aia, de-asta, pentru aceea, pentru aia, pentru asta*

- 5) de scop
- simple: *expres, intenționat*
 - compuse:
 - *anume, înadins, dinadins*
 - locuțiuni adverbiale:
 - *de aceea, de-aia, de-asta, pentru aceea, pentru aia, pentru asta, dintr-adins, într-adins*
- 6) condiționale
- simple: *așa, atunci*
 - compuse: *apoi, astfel, altfel, altminteri*
 - locuțiuni adverbiale: *în acest fel*
- 7) concesive
- simple: *tot*
 - compuse: *totuși*
 - locuțiuni adverbiale: *cu toate acestea (cu toate astea)*
- 8) consecutive
- simple sau compuse: nu există astfel de adverbe
 - locuțiuni adverbiale: *de nespus, de necrezut, de neconceput*

➤ **Locuțiunile adverbiale consecutive**, provenite din verbe la supin, au fost acceptate, în ultima vreme, de către unii cercetători, deoarece complementul consecutiv era singurul care nu avea „reprezentanți adverbiali” în morfologie și, în acest fel, așa cum avem opt complemente circumstanțiale de bază, la fel avem și adverbe / locuțiuni adverbiale prin care se pot exprima toate opt, fără excluderea vreunuia.

De nespus, de neimaginat, de negândit, de neînchipuit sunt apreciate, de obicei, ca fiind complemente consecutive exprimate prin verbe la modul supin. Unii specialiști le consideră însă **locuțiuni adverbiale consecutive**, tocmai pentru a completa suita celor opt complemente circumstanțiale studiate în școală.

➤ După statutul lor în propoziție sau în frază există:

1) **adverbe interogative:**

- de loc: *unde?, de unde?, până unde?, încotro?*
- de timp: *când?, de când?, până când?, cât timp?*
- de mod: *cum?, cât?, în ce fel?, în ce mod?*

2) adverbe relative:

Sunt la fel ca cele interogative, numai că, pe lângă funcția sintactică de complement de loc, de timp sau de mod pe care o au la nivelul propoziției, ele introduc, la nivelul frazei, subordonate diferite. (Vezi, mai departe, CL, CT, CM, CDT și CV.). De exemplu:

$\left\{ \begin{array}{l} \bullet \text{ Unde } \underline{\text{veți locui?}} \\ \bullet \underline{\text{Am aflat}}^1 / \boxed{\text{unde}}^{\text{CD}} \underline{\text{veți locui.}}^2 / \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \bullet \text{ Unde } \underline{\text{au plecat?}} \\ \bullet \underline{\text{Au plecat}}^1 / \boxed{\text{unde}}^{\text{CL}} \underline{\text{au dorit.}}^2 / \end{array} \right.$
$\left\{ \begin{array}{l} \bullet \text{ Când } \underline{\text{veți pleca?}} \\ \bullet \underline{\text{Noi știm}} / \boxed{\text{când}}^{\text{CD}} \underline{\text{veți pleca.}} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \bullet \text{ Când } \underline{\text{au plecat?}} \\ \bullet \underline{\text{Au plecat}} / \boxed{\text{când}}^{\text{CT}} \underline{\text{li s-a spus.}}^2 / \end{array} \right.$
$\left\{ \begin{array}{l} \bullet \text{ Cum } \underline{\text{o să te îmbraci la ziua ta?}} \\ \bullet \underline{\text{Nu știu}}^1 / \boxed{\text{cum}}^{\text{CD}} \underline{\text{o să te îmbraci}} \\ \quad \underline{\text{la ziua ta.}}^2 / \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \bullet \text{ Cum } \underline{\text{a scris?}} \\ \bullet \underline{\text{A scris}}^1 / \boxed{\text{cum}}^{\text{CM}} \underline{\text{trebuia.}}^2 / \end{array} \right.$

➤ **Din punct de vedere sintactic**, adverbele sunt:

1) **dependente**, care, la rândul lor, sunt de două feluri:

a) **dependente de verbe sau de substantive**, îndeplinind funcții sintactice diferite. (Vezi toate complementele exprimate prin adverbe + atributele adverbiale.)

- *Ei au plecat pe îndelete.*
- *Plecarea pe îndelete e recomandată de toți.*

b) **dependente de adjective sau de adverbe**, uneori chiar de substantive, pierzându-și autonomia semantică, devenind instrumente gramaticale, fără funcție sintactică:

- *foarte bun, prea înalt, mai serios, tare frig, foarte bine, foarte sete.*

2) **regente**:

a) **fie singure**: • *Jos la subsol avem o cămară.*

b) **fie împreună cu un verb copulativ**: • *E bine¹ / să înveți.² /*

3) **independente**, alcătuind propoziții neanalizabile:

- — *Ai repetat lecția?*
- — **Da. / Nu.**

➤ Adverbele care sunt **elemente regente ale SB** nu acceptă un verb copulativ și de aceea ele sunt **predicate verbale** și se numesc **adverbe de mod predicative**. (Vezi, mai departe, **SB**)

Aceste adverbe au un statut clar față de virgulă:

a) dacă n-au virgulă în preajmă, dar sunt urmate de **că**, sunt **adverbe de mod predicative** (predicate verbale) și cer o **SB**:

● **Desigur**¹ / că vom veni.² / ● **Poate**¹ / că vom pleca.² /

b) dacă au virgulă sau sunt încadrate de virgulă și n-au conjuncția **că**, sunt **PPInc.** și au virgula vocativului (fiind tot predicate verbale):

● **Desigur**¹ / vom merge cu voi.² /

● Vom merge¹ / **desigur**² /, cu voi.¹ /

● Vom merge cu voi¹ / **desigur**.² /

c) dacă n-au nici **că**, nici virgulă, atunci sunt complemente de mod, exprimate prin adverbe de mod:

● **Poate** vom veni și noi. ● **Desigur** vor pleca.

➤ Adverbele care apar împreună cu un verb copulativ sunt doar **adverbe de mod**, fără a mai fi predicative, deși ele alcătuiesc **predicatul nominal** al expresiei verbale impersonale ca sens și unipersonale ca formă. Aceste expresii pot apărea și neînsoțite de un verb copulativ:

$\left\{ \begin{array}{l} \bullet E \text{ bine}^1 / \boxed{\text{că}} \overset{\text{SB}}{\text{va plouă}}.^2 / \\ \bullet \text{Bine}^1 / \text{că } \text{va plouă}.^2 / \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \bullet E \text{ evident}^1 / \boxed{\text{că}} \overset{\text{SB}}{\text{vom învăța}}.^2 / \\ \bullet \text{Evident}^1 / \boxed{\text{că}} \text{vom învăța}.^2 / \end{array} \right.$
$\bullet \text{Pare normal}^1 / \boxed{\text{să}} \text{repete}.^2 /$	$\bullet \text{Devine clar}^1 / \boxed{\text{că}} \text{știe totul}.^2 /$

Aceste adverbe de mod, când sunt însoțite de virgulă sau n-au nici virgulă, nici **să/că**, sunt numai complemente de mod:

● **Evident**, vom merge și noi.

● „**Adevărat** a-nviat !”

c.c.m.

➤ Adverbele de mod au foarte multe nuanțe:

1) **propriu-zise**:

● *bine, rău, bărbătește, pieptiș, agale ș.a.*

2) **durative**:

● *încă, mai, întruna, mereu ș.a.*

3) **afirmative și negative**:

● *da, ba da, sigur, desigur, firește, ba bine că nu, nu, ba, deloc ș.a.*

4) dubitative și potențiale:

- *probabil, pesemne, posibil, poate, așa și așa ș.a.*

5) de precizare și de subliniere:

- *și, chiar, tocmai, musai ș.a.*

6) de restricție și exclusivitate:

- *măcar, barem, înalte, exclusiv, cel puțin, numai ș.a.*

7) de proximitate:

- *gata, mai, aproape, cât pe ce ș.a.*

8) explicative:

- *adică, anume, bunăoară, de exemplu ș.a.*

9) comparative:

- *asemenea (asemeni), aidoma, așijderea, întocmai ș.a.*

10) de aproximare:

- *circa, cam, aproximativ, vreo.*

➤ Multe dintre aceste adverbe n-au funcție sintactică; ele se mai numesc și **semiadverbe** care însoțesc părțile de propoziție, alcătuind **părți de propoziție dezvoltate neanalizabile**:

- *Și el te-a supărat?*

sb. dezvolt.

- *Numai pe el l-ai ajutat? • Dă-mi și mie măcar o idee !*

c.d. dezvolt.

c.d. dezvolt.

- *A venit și el¹ / tocmai când nu trebuia.² /*

c.c.t. dezvolt.

(parte de prop. dezvolt. neanaliz.)

➤ **Semiadverbele de mod, fără funcție sintactică, sunt:**

nu	• Nu vrea.
și	• „Și tu Brutus, fiule !”
mai	• Nu mai plecăm.
încă	• Puneți încă un kg !
doar	• Doar o portocală ai mâncat?
nici	• Nici el nu te înțelege? !
tot	• Tot Radu șterge tabla !?
iar	• Iar tu ștergi tabla?
numai	• Numai el mă înțelege !
tocmai	• Tocmai tu vorbești?

măcar	● Măcar mama să mă înțeleagă !
musai	● Musai el trebuia să vină?
barem	● Barem el să fi venit la gară !
taman	● Taman la Iași a găsit de lucru? !
decât	● N-am decât trei amici.
chiar	● Chiar el mi-a spus.
cam	● Craiova are cam 300000 de locuitori.
circa	● Acolo erau circa zece vase cu flori.
vreo	● Are vreo zece costume naționale.
aproximativ	● În acest coș sunt aproximativ o sută de ouă.
la	● Cântărea la 50 kg.
adică	● Sora mea, adică Nina, este o frumusețe de femeie.
anume	● Ne-a spus secretul vieții ei, anume că era orfană.
exact	● Ana-Maria m-a sunat exact când trebuia.
personal	● Ea personal a compus poezia.
cel puțin	● Cel puțin Nistor să fi venit la noi.
drept	● A sădit pomul drept în mijlocul grădinii.

➤ **Adverbe de mod** se pot obține și prin derivare cu sufixe:

-mente	: <u>totalmente</u> , <u>finalmente</u>
-aș	: <u>târâș</u> , <u>chiorâș</u>
-iș	: <u>fățîș</u> , <u>pieptîș</u> , <u>crucîș</u>
-ește	: <u>românește</u> , <u>grecește</u> , <u>negustorește</u>

➤ Se știe că subordonatele necircumstanțiale se reiau în regentă prin pronume (adjective pronominale) demonstrative.

SB	PP
● Cine <u>o să învețe</u> ¹ /, acela o să reușească. ² /	sb. reluat

➤ Subordonatele circumstanțiale (vezi **Sintaxa frazei**) au **corelative** în regentă, exprimate prin adverbe sau prin locuțiuni adverbiale, în general:

PP	CL
c.c.l. ● Acolo <u>o să plece</u> ¹ /, unde îi va sta bine. ² /	

c.c.s. • De aceea ^{PP}învățați¹ /, ^{CS}**ca să** știți și mai bine.² /

c.c.l. • De acolo ^{PP}o să iau pâine¹ /, ^{CL}**de unde** mi-ai spus.² /

➤ Adverbele **unde**, **când**, **cum** pot apărea în diferite posturi din punct de vedere morfosintactic (vezi **CL**, **CT** și **CM**).

➤ Adverbul **cum** are cele mai multe funcții sintactice dintre toate adverbele:

1) complement circumstanțial de mod:

• **Cum** ai procedat? • Nu știm¹ / **cum** ai procedat.² /

2) nume predicativ:

• **Cum** e sora ta? • Eu am văzut¹ / **cum** e sora ta.² /

3) element predicativ suplimentar:

• **Cum** l-ați botezat? • N-am aflat¹ / **cum** l-ați botezat.² /

4) complement circumstanțial de timp (corelativ al **CT**):

• **Cum** îl văzu¹ /, **cum** se luă după el.² /

III. CE SE ANALIZEAZĂ LA UN ADVERB?

A Funcțiile adverbelor și ale locuțiunilor adverbiale

Adverbele și locuțiunile adverbiale îndeplinesc următoarele funcții:

a) predicat nominal:

• **Evident**¹ / **că** veți învăța cu plăcere.² / • **E bine**¹ / **ce** faci.² /

b) predicat verbal:

• **Bineînțeles**¹ / **că** vor veni.² / • **Fără îndoială**¹ / **că** știu deja.² /

c) atribut adverbial:

• **Colegul din spate** vorbește. • **Plecarea pe îndelete** e benefică.

• **Controlul din când în când** e recomandabil.

d) complement direct (exprimat prin adverb substantivizat):

• **El învață românește** cu un profesor bun.

• **Ea știe grecește**. • **Ei vorbesc ungurește** în casă.

e) complement circumstanțial de loc:

• **S-au dus acolo** / departe / peste mări și țări.

f) complement circumstanțial de timp:

- *Au sosit ieri / azi / din când în când musafiri.*

g) complement circumstanțial de mod:

- *I-a spus fățiș / pe îndelete / repede ce simte.*

h) complement circumstanțial de cauză:

- De aceea ai pierdut trenul¹ /, **deoarece** ^{CZ} n-ai auzit ceasul.² /

i) complement circumstanțial de scop:

- De aceea ^{PP} a venit¹ /, ^{CS} **ca să** înțeleagă bine.² /

j) complement circumstanțial condițional:

- Învățați¹ /, **că** ^{CDȚ} altfel nu veți reuși.² /

k) complement circumstanțial concesiv:

- El ^{PP} s-a operat¹ / **și** ^{PP} cu toate acestea nu se simte bine.² /

- ^{PP} A venit¹ / **și** ^{PP} tot nu mi-a spus² / **ce** ^{CV} are.³ /

- **Deși** ^{CV} s-a tratat¹ /, **totuși** ^{PP} nu se simte bine.² /

l) complement circumstanțial consecutiv:

- *Doina a slăbit de minune.* • *Acum, învață de speriat.*

m) element predicativ suplimentar:

- Cum l-ați botezat? • **Oricum** ^{CV} s-ar numi¹ /, tot ignorant este.² /

B Felurile adverbelor

Vezi în acest sens cap. Clasificarea adverbelor.

➤ Se mai pot obține adverbe prin conversiune din:

a) substantiv:

- A ieșit glont. ● E frumoasă foc. ● Doarme buștean.
- Vara ne ducem la mare. ● Toamna culegem via.

b) adjectiv:

- Andrei, Gabriel și Horia desenează frumos.
 - E frumos ¹/ că spune adevărul. ²/
 - Pârâul curge lin. ● Poemul este greu de memorat.
 - Textul este dificil de reținut.
- ↓
c.c.m. ↑

c) pronumele interogativ-relativ **ce** și **cât** (cu valoare exclamativă):

● <u>Ce frumos e</u> !	● <u>Cât s-a bucurat</u> !
● <u>Ce repede merge</u> !	● <u>Cât n-aș da</u> !
● <u>Ce n-aș da</u> !	● <u>Cât au mai râs</u> !
● <u>Ce-au mai râs</u> !	● <u>Cât de frumoasă e</u> !
● <u>Ce mult te-am iubit</u> !	● <u>Cât de repede merge</u> !
● <u>Ce frumoasă fată e</u> !	● <u>De înaltă</u> ¹ / <u>cât</u> <u>era</u> ² / , ...
● <u>De rea</u> ¹ / <u>ce</u> <u>e</u> ² / , <u>nu are amici</u> . ¹ /	● <u>Stătu</u> ¹ / <u>cât</u> <u>stătu</u> ² / și <u>plecă</u> .
● <u>Merse</u> ¹ / <u>ce</u> <u>merse</u> ² / <u>și poposi</u> . ³ /	

d) verb la participiu (vezi și cap. **Verbul**):

- deschis ● deslușit ● lămurit ● răstit ● răgușit ● răspicat
- El vorbește șoptit.
- Spune-mi deschis¹ / ce ai pe suflet.² /

e) prepoziția **de** = **ca** (folosită cu valoare de prepoziție cu **Ac.**):

- „Dă-mi pe Vidra ta de vamă !”

f) prepoziția **la** = **circa**: ● Lâna cântărea la 3 kg.

g) conjuncția **și** (= încă = de asemenea): ● A venit și el cu noi.

C Gradele de comparație

Sunt la fel ca ale adjectivului. (Vezi cap. **Adjectivul**.)

- *Copiii mei au învățat bine.*
foarte bine.
cel mai bine.

IV. CE SE ANALIZEAZĂ LA UN ADVERB INTEROGATIV-RELATIV?

A Funcțiile sintactice

Adverbele interogativ-relative au funcție de complement de loc, de timp și de mod:

- Unde *pleci?* • *Nu știu¹ / unde pleci.² /*
- Când *vii?* • *Am aflat¹ / când vii.² /*
- Cum *procedăm?* • *Nu știm¹ / cum vom proceda.² /*
- Cât *a parcurs?* • *Știm¹ / cât a parcurs.² / (c.c.l.)*
- Cât *a stat?* • *Am auzit¹ / cât a stat.² / (c.c.t.)*
- Cât *s-a bucurat.* • *Se știe¹ / cât s-a bucurat.² / (c.c.m.)*

B Cu / fără valoare de element de relație subordonator

a) Cu valoare de element de relație (ca adverbe sau conjuncții):

- PP CD
- *Am auzit¹ / unde veți locui.² / (adv.)*
- CT
- *Unde îl văzu¹ / , se și luă după el.² / (conj.)*
- PP SB
- *Se știe¹ / când veți pleca.² / (adv.)*
- CDT PP
- *Când m-aș lua eu după tine¹ / , n-aș mai termina niciodată.² / (conj.)*

b) Fără valoare de element de relație subordonator, pentru că e adverb interogativ sau face parte din **PP** ori din **c.d.** dezvoltat:

- *Unde¹ / trebuie² / să plece?¹ /*

- Unde ^{PP} vei locui¹ / când ^{CT} vei merge la examen?² /
 • N-are unde sta. • N-are când veni. • N-are cum rezolva.
 • A plecat și el te miri unde. • Când ^{PP} vii la mine¹ / să ^{CS} vezi albumele?² /
 ➤ La celelalte adverbe și locuțiuni adverbiale, se analizează funcția și felul lor: de cauză, de scop etc.

Unele adverbe de loc, de timp și de mod introduc o serie de subordonate (vezi CL, CT, CM, CDT, CV), ca adverbe sau conjuncții provenite din adverbe prin conversiune.

U. ORTOGRAFIA UNOR ADVERBE

Adverbul nu ridică probleme prea mari de ortografie.

➤ Să nu se confunde însă adverbele **astfel**, **numai**, **deloc**, **defel**, **altădată**, **decât**, **demult**, **deoparte**, **odată** ș.a. cu grupurile omofone corespunzătoare:

- A *apelat* la un **alt fel** de raționament.
- Nu **mai** vrea *lapte*.
- De **cât timp** ești tu în România?

➤ Adverbele derivate în **-iș** / **-âș** (**fățiș**, **chiorâș**) se deosebesc de adverbele compuse cu elementul de compunere **-și** (**totuși**, **iarăși**).

➤ Adverbele compuse cu prepoziții sudate se scriu într-un singur cuvânt:

- **acasă**, **alene**, **anevoie**
- **dedesubt**, **deasupra**, **desigur**
- **dinaintea**, **dincoace**
- **împotrivă**, **încolo**, **îndată**, **întocmai**

➤ Se scriu cu liniuță de unire adverbele compuse și locuțiunile adverbiale:

- **după-masa**, **după-amiaza**, **azi-dimineață** ș.a.
- **dis-de-dimineață**, **într-adins**, **de-adevărat** ș.a.
- **calea-valea**, **vrând-nevrând**, **câine-câinește** ș.a.
- **de-a binelea**, **de-a dura**, **de-a dreptul** ș.a.

➤ Adverbul **odată** se scrie totdeauna sudat:

1) când este **complement circumstanțial de timp** (adverb de timp):

- „A fost **odată**...” • Trăia **odată** în munți...

- 2) când este **complement circumstanțial de mod** (adverb de mod):
- *Hai odată ! • Spune-mi odată!*
 - *Să-ți fie clar, o dată pentru totdeauna!*
- 3) când este adverb (urmat de participiu) :
- *Odată plecat, nu mai ai ce căuta pe aici!*
- 4) în componența locuțiunii adverbiale :
- *Odată și odată tot vei reuși.*
- 5) când intră în componența locuțiunii prepoziționale cu Ac. (c.c.t. în Ac.) :
- *Odată cu mama, a venit și tata.*
- 6) când intră în componența locuțiunii conjuncționale CZ :
- *Odată ce ai învățat, vei reuși.*
- Forma cu blank (**o dată**) apare în două situații:
- 1) când e articol nehotărât + substantiv:
- *1 Decembrie e o dată importantă.*
- 2) când e numeral cardinal adverbial:
- *Am repetat o dată materia.*

VI. CONVERSIUNEA ADVERBULUI

Prin acest procedeu lexico-gramatical, adverbul poate deveni:

1. **Adverb** —————→ **Substantiv**
<i>bine</i>	un bine, binele, la bine, acest bine
<i>rău</i>	răul, un rău
<i>aproape</i>	aproapele

2. **Adverb** —————→ **Adjectiv invariabil**

În această situație sunt 12 adverbe: *așa, astfel, altfel, asemenea, atare, aparte, aievea, anume, bine, gata, mai presus, mai prejos.*

1. *Așa oameni.*
2. *Astfel de oameni.*
3. *Altfel de oameni.*
4. *Asemenea oameni.*
5. *O atare problemă.*
6. *O situație aparte.*
7. *O situație aievea.*
8. *O anume persoană.*
9. *E un bărbat bine.*

10. *E un costum gata.*

11. **Mai presus ideal ca acesta, nu are.**

12. **Mai prejos ideal ca acesta, nu are.**

3. **Adverb**

→ **Conjunție (locuțiune conjuncțională)**

- **Cum** *îl văzu¹ /, cum se luă după el.² /*
- **Când** *m-aș lua eu după tine¹ /, aș muri.² /*
- *S-a purtat ca o idioată¹ /, unde*
*ar fi trebuit² / **să**-i ridice o statuie.³ /*

4. **Adverb**

→ **Prepoziție (locuțiune prepozițională)**

(Locuțiune adverbială)

înainte

înaintea

înăuntru

înăuntrul

dedesubt

dedesubtul

în față

în fața

în spate

în spatele

➤ Din numeral, nu se poate obține adverb prin conversiune, deoarece la numeral intervine a treia valoare a acestuia, când însoțește verbul, și anume **valoarea adverbială**:

- *Elevii vor învăța **înzecit**.*

c.c.m.

(num. card. multiplicativ
cu val. adverbială)

➤ O situație aparte o are cuvântul **întâi**, pe care reglementările recente (*DOOM* și *Gramatica Academiei*) îl înregistrează și ca numeral ordinal, și ca adverb propriu-zis.

➤ Ca adverb, **întâi** îndeplinește funcția sintactică de complement circumstanțial de timp:

- *„A trecut **întâi** o boare...”*

c.c.m.

(adv. de timp)

➤ Numeralele cardinale sau ordinale adverbiale au numai funcțiile sintactice de:

1) complement circumstanțial de mod (foarte frecvent):

- *Ei au repetat **de două ori** teoria.*

c.c.m.

(num. card. adv. cu val. adv.)

2) atribut adverbial (foarte rar):

- *Repetarea de două ori a teoriei nu e suficientă.*

atr. adv.

(num. card. adv. cu val. adv.)

VII. MODEL DE ANALIZĂ SINTACTICO-MORFOLOGICĂ

Analizați adverbele și locuțiunile adverbiale / cuvintele subliniate din enunțurile ce urmează:

- ❖ „*Totdeauna trebuie să-ți menții intact respectul pentru tine însuși.*”

totdeauna = complement circ. de timp simplu

= adverb de timp compus

- ❖ „*Dragostea pentru copii se învață cel mai repede.*”

cel mai repede = complement circ. de mod simplu

= adverb de mod simplu

= gradul superlativ relativ

- ❖ „*Mila se primește pe gratis, dar pentru a fi invidiat e nevoie de muncă.*”

pe gratis = complement circ. de mod dezvoltat neanalizabil

= locuțiune adverbială de mod

- ❖ „*Ceea ce faci sună atât de urât, încât nu aud ce spui.*”

urât = complement circ. de mod simplu

= adverb de mod provenit din adjectiv prin conversiune

= gradul pozitiv

atât de = complement circ. de mod simplu

= adverb de mod ce însoțește adjectivul **urât**, cu prepoziția de legătură **de**

= dă nuanță de superlativ expresiv adjectivului **urât**

- ❖ „*Să fii inactual măcar zece minute pe zi e o artă !*”

măcar = fără funcție sintactică de parte de propoziție

= semiadverb de mod de restricție

= însoțește substantivul **minute** cu rol de c.c.timp, formând un **c.c.t. dezvoltat neanalizabil**.

❖ „*Se cade să înveți **chiar și** de la dușmani*”

chiar și = fără funcție sintactică de parte de propoziție
= semiadverb de mod de precizare
= însoțesc substantivul *de la dușmani*, alcătuind un
complement indirect în **Ac.**, parte de propoziție
dezvoltată neanalizabilă.

❖ „*Cine stă mereu **acasă** capătă *spirit casnic*.*”

acasă = complement circ. de loc simplu
= adverb de loc compus.

❖ „*De ce să exprimăm lucrurile în mod simplu, **când** este atât de ușor să le complicăm !?*”

când = fără funcție sintactică de parte de propoziție
= conjuncție simplă subordonatoare, provenită din
adverb de timp prin conversiune, cu valoare de
element de relație subordonator
= introduce o **CZ**

ușor = nume predicativ simplu
= adverb de mod, provenit din adjectiv prin
conversiune
= împreună cu verbul *este*, copulativ, impersonal,
intransitiv, formează expresia verbală impersonală
este...ușor, care este element regent pentru SB ce
urmează.

❖ „*Cum descrie cineva un lucru, **așa** l-a văzut și l-a priceput.*”

cum = complement circ. de mod simplu
= adverb de mod cu valoare de element de relație
subordonator
= introduce o **CM**

așa = complement de mod simplu
= corelativ adverbial în **PP** al **CM**

VIII. OBSERVAȚII

➤ După unii cercetători, adverbele au uneori un statut asemănător cu cel al pronumelor, adică substituie cuvinte, sintagme sau chiar enunțuri întregi și își precizează sensul în context.

Acestea sunt **adverbe pronominale**, grupate în:

- 1) **adverbe demonstrative** (exprimă ideea de apropiere / de depărtare):
• *aici / acolo* • *aproape / departe* • *încoace / încolo* • *acum / atunci* ș.a.
- 2) **adverbe interogative** (înlocuiesc cuvintele așteptate ca răspuns):
• *unde?* • *când?* • *cum?* • *încotro?*
- 3) **adverbe relative** (îndeplinesc rol de relație în frază):
• *unde* • *când* • *cum* • *încotro*
- 4) **adverbe nehotărâte** (exprimă ideile de loc, timp, mod, în chip general, neprecis):
• *undeva* • *oriunde* • *cândva* • *oricând* • *cumva* • *oricum*
- 5) **adverbe negative** (neagă circumstanțele de loc, timp, mod):
• *niciunde* • *nicăieri* • *nicicând* • *niciodată* • *nicicum* • *nicicât* ș.a.

➤ Subordonate introduse prin **încotro**:

SB • *Nu se știe*¹ / **încotro** *a plecat*.² /

PR • *Întrebarea e*¹ / **încotro** *a plecat*.² /

AT • *La întrebarea*¹ / **încotro** *a plecat*² / *nu mi-a răspuns*.¹ /

CD • *Tu ai văzut*¹ / **încotro** *a plecat*.² /

CI • *Nu și-a adus aminte*¹ / **încotro** *a plecat*.² /

CL • *El a plecat*¹ / **încotro** *a văzut cu ochii*.² /

➤ Adverbele care ajută la formarea gradelor de comparație n-au funcție sintactică și sunt doar **instrumente gramaticale**: *mai, puțin, foarte, tare, prea*.

➤ Unele adverbe, cu prepoziția de legătură **de**, sunt, de asemenea, instrumente gramaticale, fără funcție sintactică, și ajută la formarea gradului superlativ absolut:

- *Copilul este nespus de inteligent.*
teribil de
deosebit de
extraordinar de

**fantastic de
alarmant de
obsesiv de**

- *Detergentul face rufele impecabil de curate.*

➤ Spre deosebire de acestea, există unele **adverbe de mod** cu prepoziția de legătură **de** care au funcție sintactică, fiind **c.c.m.** ale unor adjective sau adverbe, nicidecum nu formează superlativul absolut al adjectivului sau al adverbului care este la gradul pozitiv:

- { ● *Cât de istet este Andrei !*
- { ● *Cât ar fi de istet¹ / trebuie² / să învețe bine.³ /*
- { ● *Cât de repede înțelege Horia !*
- { ● *Cât ar înțelege de repede¹ /, tot trebuie² / să învețe.³ /*
- { ● *Oricât ar fi de bun Gabriel¹ /, tot trebuie instruit.² /*
- { ● *Oricât de bun ar fi¹ /, copilul tot trebuie strunit.² /*
- { ● *Oricât de repede ar alerga¹ /, eu tot îl ajung.² /*
- { ● *Oricât ar alerga de repede¹ /, eu tot îl ajung.² /*
- { ● *Așa de vesel era !*
- { ● *Atât de bună este mama!*
- { ● *Așa de repede alerga !*
- { ● *Atât de mult s-a bucurat!*
- { ● *Copilul este destul de istet.*
- { ● *Sportivul aleargă destul de repede.*
- { ● *Tânărul este suficient de înalt.*
- { ● *Nou-născutul a mâncat suficient de mult.*
- { ● *Îndeajuns de mult a mâncat astăzi.*
- { ● *El e îndeajuns de dulce.*

➤ În exemplele de mai înainte, rețineți:

- 1) **cât de, oricât de** pot fi dislocate: **cât...de; oricât...de;**
- 2) aceste adverbe + prepoziția **de** stau numai lângă **adjective** sau lângă **adverbe;**
- 3) nu se subliniază în predicatul nominal sau în c.c.m., ci se iau separat, dând doar nuanță de superlativ expresiv adjectivului sau adverbului care este la gradul pozitiv.

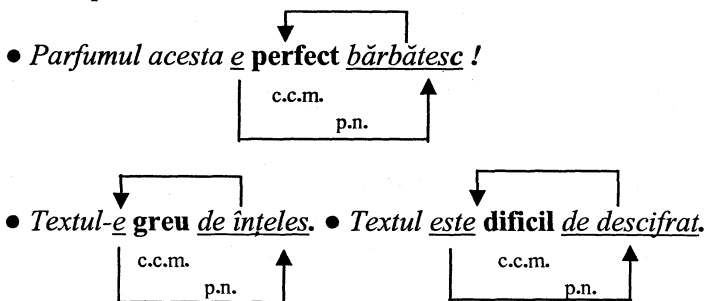
➤ Fiți atenți la următorul exemplu:

- *El era trist, deosebit de trist și fără motiv.*

În acest enunț, numele predicativ multiplu, exprimat prin adjectivul *trist*, este la **gradul pozitiv** (*era trist*) și (*fără motiv* $\sqrt{\text{trist}}$) și la **gradul superlativ absolut** (deosebit de *trist*).

Diferența între **deosebit de** și **fără motiv** este că prima structură **n-are funcție sintactică**, pe când **fără motiv** $\sqrt{\text{trist}}$ este o locuțiune adverbială cu rol de **c.c.m.** al adjectivului eliptic $\sqrt{\text{trist}}$, cu funcție de **n.p.**

➤ Nu uitați exemplele de acest gen, deoarece **adverbul provenit din adjectiv prin conversiune** și devenit **c.c.m.** al adjectivului sau al unui verb este deosebit de folosit în româna contemporană, de la reclamele de la televizor până la vorbirea curentă:

➤ De asemenea, există și fenomenul invers, și anume ca adverbul să se adjectivizeze, deci să capete valoare adjectivală:

• *Nu pot crede*¹ / că *mai este așa*² /, *el e altfel* acum !³ /
(adică **generos, onest, bun**)

• *Colegul său e nu știu cum* la cap ! • *El e bărbat bine* !

➤ Și atunci se pune întrebarea: **mai există adverbe care nu au valoare adjectivală** sau care **n-au trecut prin conversiune**, rămânând adverbe când au funcție de nume predicativ?

Da, în două situații:

1) netrecute prin conversiune (vezi **Numele predicativ**):

• *Cum e sora ta* ? • *Eu știu*¹ / cum *e sora ta*.² /

• Oricum *ar fi*¹ /, *eu tot o cumpăr*.² /

• *E bine*¹ / să *înveți zi de zi*.² /

• *De rea*¹ / ce *este*² /, *n-are nici un amic*.¹ /

• *Așa-i*¹ / că *are dreptate*?² / • *E altfel*¹ / să *te ajute părinții*.² /

- Era gata² / să cazi.² /

n.p.
(adv. de mod)

2) trecute prin conversiune, iar **SB** e introdusă prin **că/să**:

- E frumos¹ / să oferim flori.² / • E normal¹ / să -ți ajuți copiii.² /

- Pare evident¹ / că nu știe teorie.² / • Evident¹ / că minte.² /

n.p.
(adv. de mod)

n.p.
(adv. de mod)

➤ Dacă **SB** este introdusă prin pronume relative, adjectivul rămâne tot adjectiv cu rol de **n.p.** al unei expresii verbale impersonale care cere o **SB**:

- E frumos² / ce e frumos.² / • E simplu¹ / ce -ai făcut.² /

(crema sau blatul)

➤ Cu privire la ideea de **valoare gramaticală**, există adverbe care:

1) sunt adverbe de loc, dar au valoare temporală:

- Până aici te-am înțeles /, dar de aici înainte...

c.c.t.

c.c.t.

2) sunt adverbe de mod sau de timp, dar capătă valoare condițională, temporală, în contexte adecvate:

- Învață¹ /, altfel nu se mai poate.² /

c.c.cdț.

- Dacă ai ști să te porți¹ /, atunci lumea te-ar respecta.² /

c.c.cdț.

- Cum îl văzu¹ /, cum se luă după el.² /

c.c.t.

3) **acum** este adverb de timp și capătă valoare de prepoziție cu **Ac.**, deoarece are și serie sinonimică, și antonimică:

- **Acum** trei decenii, țara noastră arăta altfel.

a.adj.
c.c.t. **Ac.**

- acum ... decenii = înainte cu... decenii
= în urmă cu... decenii
= cu... decenii în urmă
- acum ... decenii ≠ peste... decenii
≠ după... decenii

IX. ADVERBUL – ELEMENT REGENT

Adverbul poate fi element regent:

a) pentru o SB:

- Bineînțeles¹ / că vor veni.² /
- Aproape¹ / că începuse ploaia.² /

b) pentru un complement indirect (adverbul trebuie să aibă neapărat un grad de comparație):

- El a plecat foarte departe de casă.
- Băiatul meu stă mai aproape de noi decât fata.

c) pentru un complement circumstanțial de loc sau o CL:

- Sus, la mansardă avem multe cărți.
- Acolo, sus este dicționarul.
- Aici¹ /, unde mi-e bine² /, voi locui.¹ /

d) pentru un complement circumstanțial de timp sau o CT:

- Măine dimineată, devreme vom pleca la gară.
- Dimineată¹ /, când ne sculăm² / facem un duș.¹ /

e) pentru un complement circumstanțial de mod comparativ sau o CMC:

- Andrei aleargă mai repede decât Horia.
- Gabriel desenează mai frumos¹ / decât desenează alți copii.² /

f) pentru un complement circumstanțial de cauză sau o CZ:

- Dan vorbește șoptit din cauza operației.
- El vorbește șoptit¹ /, din cauză că s-a operat.² /

g) pentru un complement de scop sau o CS:

- *Profesorul vorbește răspicat în folosul elevilor.*
- *El vorbește răspicat¹ / ca să fie înțeles de elevi.²*

h) pentru un complement concesiv sau o CV:

- *Copilul vorbea bâlbâit în ciuda orelor de logopedie.*
- *El vorbea bâlbâit¹ /, deși luase ore de logopedie.²*

i) pentru o CNS și, mai rar, pentru un complement consecutiv:

- *Bătrânul vorbea prea șoptit¹ /, ca să poată fi auzit.²*
- *El vorbea prea șoptit pentru a putea fi auzit.*

 Așa cum v-am prevenit la substantiv, cred că ați observat și voi că trei părți de vorbire sunt cu mult mai bogate în feluri și exemple decât le-a fost „dat” de la început !

Acestea sunt: *Substantivul*, *Adjectivul* și *Adverbul*, care, prin diferite „subterfugii” (conversiune, derivare, valoare sau prin procedee pur sintactice, cum este «topica»), reușesc să-și îmbogățească simțitor clasa.

De aceea, aceste părți de vorbire trebuie privite sub două aspecte:

- 1) ce li s-a „dat” de la început;
- 2) ce au „obținut” prin procedeele amintite mai sus.

Dacă veți gândi așa, veți repera cu ușurință toate *substantivele*, *adjectivele* și *adverbele* care se cer selectate dintr-un text dat și ale căror forme nu sunt toate „absolute”, ci și provenite din altceva, prin diferite procedee: prin conversiune, prin derivare ori investite cu ideea de valoare sau cu statutul lor în funcție de topică.

PREPOZIȚIA

I. DEFINIȚIE

Prepoziția (prep.) este partea de vorbire neflexibilă care leagă părți de propoziție între ele în cadrul propoziției, după cum urmează:

- a) leagă un substantiv de atributele lui:
 - *ceas cu cuc, carte de chimie, ieșirea din gardă*
 - *plecarea la Cluj, intrarea în pod, plecarea spre Timișoara*
- b) leagă un pronume de atributele lui:
 - *unul de jos, oricare dintre voi, altul de sus*
 - *acesta din pat, acela de acolo, unul dintre aceia*
- c) leagă un numeral cu valoare substantivală de atributele lui:
 - *primul de la catalog, două dintre ele, cei trei de la geam*
 - *amândouă de acolo, cei trei din grupă*
- d) leagă un verb de complementele lui:
 - *pleacă la mama, vine de la gară, intră în cofetărie*
 - *au răbdat de foame, au plecat de frică, sar în sus*
- e) leagă un adjectiv de complementele lui:
 - *sigur de reușită, mândru de părinți, demn de încredere*
 - *bucuros de succes, menit la bucurii, plin de mere*
 - *victorioase la olimpiadă, victorioasă la Montreal*
- f) leagă un adverb de un nume predicativ sau de un complement al său:
 - *asa de frumos, atât de drag, suficient de isteț*
 - *atât de repede, îndeajuns de iute, așa de târziu*
- g) leagă un verb copulativ de numele predicativ:
 - *e de vișine, e de la mama, pare de omăt*

II. CLASIFICAREA PREPOZIȚIILOR

➤ Din punctul de vedere al formei, prepozițiile sunt:

- 1) **simple**, alcătuite dintr-un singur element:
 - *a, cu, de, la, în, pe, din, prin, spre, sub, fără, către, contra* etc.
- 2) **compuse**, alcătuite din două sau mai multe prepoziții:
 - *de la, de pe, pe la, de prin, pe sub, fără de, de pe la, de pe lângă;*
 - *dinspre, înspre, despre, dintre* (din + între)
 - *de-a*
- 3) **locuțiuni prepoziționale**, adică grupuri de două sau mai multe cuvinte care prezintă unitate de sens, cu rolul și valoarea morfologică a unei prepoziții:
 - *în fața, în spatele, din cauza, în ciuda, în urma* etc.
 - *înainte de, dincolo de, în decurs de, din cauză de* etc.

➤ Din punctual de vedere al semnificației lexicale, prepozițiile sunt:

- 1) **locale**:
 - *către Paris, dinspre munte, lângă poștă, pe la magazine*
- 2) **temporale**:
 - *spre seară, pe la patru, după luni de zile, înainte cu un an, până la trei* etc.
- 3) **modale**:
 - *fără violență, cu mult tact, ca zăpada, cât casa* etc.
- 4) **cauzale**:
 - *de foame, din cauza colegului, pentru a nu fi fost serios* etc.
- 5) **finale (de scop)**:
 - *de scris, pentru scuturat, din cerșit, de la băut, spre binele lui* etc.

6) sociative:

- *cu el, împreună cu alții, laolaltă cu ceilalți* etc.

7) instrumentale:

- *cu pixul, din caval, la pian*

➤ Din punctul de vedere al semnificației lexicale și al cazurilor cu care se folosesc, prepozițiile sunt:

1) prepoziții și locuțiuni prepoziționale **cu cazul G.:**

- *asupra, contra, împotriva*
- *înaintea, dinaintea, împrejurul, dinăuntrul, înapoia* etc.
- *deasupra*
- *în fața, în dosul, în spatele, la mijlocul, în centrul* etc.
- *în vremea, pe vremea, în timpul, din timpul* etc.
- *din cauza, din pricina*
- *în vederea, în folosul, în favoarea, în defavoarea, în detrimentul, în paguba*
- *în ciuda, în pofida*
- *în numele, la adresa, cu excepția, în afara* etc.

2) prepoziții **cu cazul D.**, caz care nu are și locuțiuni prepoziționale proprii, ci „împrumutate”:

- *datorită, grație, mulțumită*
- *conform, potrivit, contrar*
- *asemenea (asemeni), aidoma, așijderea*

3) prepoziții și locuțiuni prepoziționale **cu cazul Ac.:**

- *a, cu, de, la, în, pe, din, prin, spre, sub, către, fără*
- *de la, de pe, de prin, de peste, de pe la, de pe lângă*
- *despre, dinspre, înspre; decât, ca, cât*
- *de-a*
- *dincolo de, în decurs de, în conformitate cu, din cauză de*

Locuțiunile prepoziționale cu cazul Ac. sunt:

a) de loc:

- *aproape de, departe de, dincolo de, dincoace de*

- *peste drum de, de din vale de, de din deal de*
- *vizavi de, față-n față cu, alături de, înainte de¹*

b) de timp:

- *pe timp de, în timp de, din timp de, în jur de*
- *pe vreme de, în vreme de, din vreme de*
- *în curs de, începând cu*
- *în urmă cu (cu în urmă), înainte de²*

c) de mod:

- *conform cu, în conformitate cu*
- *relativ la, cu referire la, referitor la*
- *comparativ cu, în comparație cu*
- *privitor la, cu privire la*

d) din cauză:

- *din cauză de, din pricină de*

e) de scop:

- *în scop de*

f) concesive:

- *cu tot, cu toată, cu toți, cu toate*

g) element predicativ suplimentar:

- *în calitate de, în chip de*

➤ Unele prepoziții și locuțiuni prepoziționale au dublă întrebuintare, în funcție de context:

în locul

a) c.c.l.:

- *Paul s-a așezat în locul lui Bubu.*

b) c.c.cdț. (topică fixă):

- *În locul lui Radu, eu te-aș fi ajutat.*

înaintea

a) c.c.l.:

- *A crescut un brad înaintea intrării.*

b) c.c.t:

- *Înaintea examenului, repetăm teoria gramaticală.*

în jurul

a) c.c.l.:

- *Nepoții se adună în jurul bunicii ^{1/} ca să le deseneze. ^{2/}*

b) c.c.t.:

- *În jurul sărbătorilor, luăm vacanță.*

înainte de

a) c.c.l.:

- *Înainte de blocul tău, este o școală.*

b) c.c.t.:

- *Înainte de examen, recapitulăm teoria gramaticală.*

pe parcursul

a) c.c.l.:

- *Pe parcursul traseului, oamenii îl așteptau cu stegulețe.*

b) c.c.t.:

- *Pe parcursul admiterii, nu beți coca-cola!*

➤ Prepoziția **deasupra** și locuțiunile prepoziționale **din/la/de la dreapta** și **din/la/de la stânga** își definesc statutul numai în context:

- *Am pus dicționarul **deasupra**.*

c.c.l.

(adv. de loc)

- *Am pus dicționarul **deasupra albumului**.*

c.c.l. G.

(prep. cu G.)

- ***La dreapta**, se află blocul nostru.*

c.c.l.

(locuț. adv.)

- ***La dreapta scolii**, se află blocul nostru.*

c.c.l. G.

(locuț. prep. cu G.)

➤ Prepoziția **a** este marcă a infinitivului, nu articol posesiv, ea apărând în toate contextele, cu excepția infinitivului aflat în relație cu

verbul **a putea** sau în **construcții infinitivale** relative, cu funcție de sb. dezvoltat sau de c.d. dezvoltat:

- A. • S-au înțeles fără a se certa. • A călătorit fără a lua bilet.
 • Studentii se pregătesc pentru a lua examenele.
 • E prea bătrân pentru a urca muntele.
- B. • Corina și Cosmin puteau studia și douăsprezece ore pe zi. (a studia)
 • Noi ne putem duce cu trenul. (a se duce)
 • Se putea întâmpla orice. (a se întâmpla)
- C. • Nu-i cine conduce. • N-are cine veni. (sb. dezvoltat.)
 • N-are unde sta. • N-are de ce pleca. (c.d. dezvoltat.)

➤ Prepoziția **a** ajută la declinarea unor cuvinte care n-au cazul **G.**; cu ajutorul ei, cazul **Ac.** capătă sens de **G.** sau valoare de **G.**, procedeul fiind **analitic**:

- Temele a trei sunt corecte.

atr. prep.

(în Ac. cu sens de G.)

- N-au venit ^{1/} din cauza a ceea ce ^{CZ} s-a întâmplat. ^{2/}

sb. în Ac. cu sens de G.

➤ Prepoziția **a** se confundă, uneori, cu articolul posesiv genitival **a**:

- Autor a peste zece manuale, dl X este arhicunoscut.
- Părerea a anumiți profesori trebuie ascultată.
- Exemplul a numeroși elevi trebuie urmat.
- Ideile a diferite colege nu ne-au ajutat.

atr. subst. dezvoltat. în Ac.

(cu sens de G.)

- Reprezentanți a opt state s-au întâlnit la Helsinki.
- El este autor a două cărți extraordinare.

atr. subst. dezvoltat.

(în Ac. cu sens de G.)

a = prepoziție,
nu articol posesiv

➤ Se știe că la **D.** nu există locuțiuni prepoziționale, dar, dacă, din rațiuni lexico-gramaticale, e nevoie de acest caz, atunci se apelează la

locuțiunile prepoziționale și la prepozițiile cazului G., urmate de formele neaccentuate ale pronumelui personal în cazul **D. posesiv**:

- **Din cauza-ți au pierdut trenul.**

c.c.cz. în D. pos.

(excepție de la G.)

- **În folosu-i se face recapitularea.**

c.c.s. în D. pos.

(excepție de la G.)

- **Lupta împotriva-i a fost de lungă durată.**

atr. pron. prep.

(în D. pos. excepție de la G.)

- **„Deasupra-mi cerul sfânt...”.**

c.c.l. în D. pos.

(excepție de la G.)

➤ În alte situații, prepozițiile și locuțiunile prepoziționale cu cazul G. se pot folosi și cu cazul **Ac.**, și anume când sunt urmate de adjective pronominale posesive:

- **Din cauza ta, am pierdut trenul.**

c.c.cz. în Ac.

(adj. pron. pos. în Ac.,

excepție de la G.)

- **În folosul tău, se face recapitularea.**

c.c.s. în Ac.,

(adj. pron. pos. în Ac.,

excepție de la G.)

- **Lupta împotriva sa a fost de lungă durată.**

atr. pron. prep.

(adj. pron. pos. în Ac.

excepție de la G.)

- **„Deasupra mea, cerul sfânt să-și scuture creanga.”**

c.c.l. în Ac.

(adj. pos. în Ac.,

excepție de la G.)

➤ De reținut că formele articulate ale prepozițiilor sau ale locuțiunilor prepoziționale cu cazul **G.** pot apărea și în variante nearticulate:

- În juru-mi s-au adunat nepoții.
- Deasupra-mi locuiește familia Popescu.
- A venit asupra-ți cu fel de fel de injurii.

III. CE SE ANALIZEAZĂ LA O PREPOZIȚIE?

1. Funcția sintactică

Prepozițiile și locuțiunile prepoziționale **nu au funcție sintactică de parte de propoziție**; de aceea, când se face analiza, se va spune sau se va scrie **fără funcție sintactică de parte de propoziție**.

2. Felul

În analiză trebuie specificat neapărat felul prepozițiilor:

simple – compuse – locuțiuni prepoziționale.

3. În ce privește **cazul**, se menționează:

- cazul cu care se folosește
- dacă este excepție de la **G.**
- dacă e cu sens de **G.** ori **D.**
- la ce parte de propoziție ajută să se formeze sau ce parte de propoziție introduc.

IV. ORTOGRAFIA UNOR PREPOZIȚII

- ♦ Este corect **dedesubtul**, nu **dedesuptul**.
- ♦ Este corect **așijderea**, nu **așișderea**.
- ♦ Se renunță la articolul posesiv genitival, din moment ce există desinența -or a cazului **G.**:
 - Înaintea a multor tineri stau sarcini dificile. – Greșit
 - Înaintea multor tineri... – Corect
- ♦ Se renunță la articolul posesiv-genitival, deoarece prepoziția cere **D.**:
 - Datorită muncii și a seriozității a reușit în viață. – Greșit
 - Datorită muncii și seriozității... – Corect

♦ Prepozițiile **întro, dintru, printru** apar uneori și sub forma: **întro-, dintr-, printr-**, în următoarele situații:

a) când urmează o vocală:

• **întro-adins, dintr-acolo:**

b) când urmează un substantiv articulat cu articol nehotărât:

• **întro-o clasă, dintr-o sală, printr-o metodă:**

• **întro-un oraș, dintr-un vas, printr-un parc.**

➤ Sunt situații când, în funcție de tempo, unele prepoziții apar ca variante, urmate de **cratimă**, apărând deci fenomenul de eliziune facultativă, nu obligatorie, ca în exemplele de mai sus:

• **după aceea, fără a clipi, până aici:**

• **dup-aceea, făr-a clipi, pân-aici.**

➤ Nu se acceptă variantele neliterare:

• **dă, pă; di, pi; pin, pân;**

• **cătră; subt; dupe.**

➤ Sunt corecte ambele variante:

• **asupra-mi/ asupră-mi**

• **deasupra-ți/ deasupră-ți**

• **înaintea-mi/ înainte-mi**

• **împotriva-ți/ împotrivă-ți**

V. CONVERSIUNEA

Prepoziție —————→ Substantiv

• „Sub” e și prefix.

• *Acest după e, în realitate, un de pe.*

Prepoziția —————→ Adjectiv

• *Au mâncat la mere (= multe).*

Prepoziție —————→ Adverb

• *Cântărea la 30 ml..*

Prepoziție —————→ Conjunție

PP

CT

• *A luat un pepsi ¹/ până a venit trenul.²*

VI. MODEL DE ANALIZĂ

Analizați prepozițiile / cuvintele subliniate din enunțurile ce urmează:

❖ „*Prejudecățile nu le putem înfrânge decât **cu** îndrăzneală.*”

cu = fără funcție sintactică de parte de propoziție
= prepoziție simplă cu cazul **Ac.**
= ajută la formarea complementului indirect în **Ac.** (instrumental)

❖ „*Copiii sunt protejați **de** grația divină.*”

de (grația) = fără funcție sintactică de parte de propoziție
= prepoziție simplă cu cazul **Ac.**
= ajută la formarea complementului de agent în **Ac.**

❖ „*Biblia, citită **în** cheie cosmică, nu este o idee nouă **sub** soare!*”

în (cheie cosmică) = fără funcție sintactică de parte de propoziție
= prepoziție simplă cu cazul **Ac.**
= ajută la formarea complementului de mod în **Ac.**

sub (soare) = fără funcție sintactică de parte de propoziție
= prepoziție simplă cu cazul **Ac.**
= ajută la formarea complementului circumstanțial de loc în **Ac.** (termen regent adjectivul *nouă*)

❖ „*Când îți dorești ceva, trebuie să lupți chiar **împotriva**-ți!*”

împotriva-(ți) = fără funcție sintactică de parte de propoziție
= prepoziție simplă cu cazul **G.**
= ajută la formarea complementului indirect în **D.** posesiv (excepție de la **G.**)

❖ „*Nimeni nu va reuși să ducă **împreună** cu el minciunile în Templu!*”

împreună cu el = fără funcție sintactică de parte de propoziție
= locuțiune prepozițională cu cazul **Ac.**
= ajută la formarea complementului indirect (sociativ) *împreună cu el*

❖ „Nu pot să lovesc pe cineva care e deja la pământ, **în fața mea!**”

în fața (mea) = fără funcție sintactică de parte de propoziție

= locuțiune prepozițională cu cazul G.

= ajută la formarea complementului circumstanțial de loc în Ac. (excepție de la G.)

VII. OBSERVAȚII

➤ Pentru a verifica dacă o prepoziție / locuțiune prepozițională este cu cazul Ac., se alătură formele pronumelor personale sau reflexive în cazul Ac.:

• cu mine, cu tine, cu sine

• pentru mine, despre tine, pentru sine

• alături de mine, față-n față cu tine

➤ Pentru a verifica dacă o prepoziție este cu cazul D., se alătură formele accentuate ale pronumelor personale în D. sau ale pronumelui reflexiv în D.:

• datorită ție, grație mie, mulțumită lor

• datorită sie

➤ Există situații rarissime când un elev nu știe *dacă o sintagmă poate fi considerată locuțiune prepozițională cu cazul G. sau dacă are valoare de sine stătătoare*, fiind parte de propoziție independentă; de exemplu:

• În lunca Jiului, au crescut multe sălcii.

• În adâncul Jiului, trăiesc mulți pești.

• Casa ^{1/} pe burlanul căreia s-a urcat iedera ^{2/} e veche. ^{1/}

• Casa ^{1/} în exteriorul căreia a crescut iedera ^{2/} e veche. ^{1/}

În aceste exemple este clar că **pluralul logic** nu apare la ***în adâncurile** sau ***în exterioarele** și atunci, regula este următoarea:

prepoziție + substantiv + articol hotărât

1) Dacă are plural gramatical și plural logic, substantivul este sigur parte de propoziție; de exemplu: **în luncile** Jiului, unde **în luncile** este **complement de loc**, pentru că are plural gramatical – **o luncă, două lunci** – și are plural logic, adică Jiul, de la izvor până la vărsarea în

Dunăre, are o sumedenie de **lunci**; în acest caz, **Jiului** este *atribut substantival genitival*.

Alte exemple în care se observă că urmează atribut substantival în G.:

- pe burlanul casei, pe peretele clădirii, sub ușa casei etc.

c.c.l.

a.s.G.

c.c.l.

a.s.G.

c.c.l.

a.s.G.

2) Dacă substantivul are plural gramatical, dar nu are plural logic, înseamnă că *există o locuțiune prepozițională* care se ia împreună cu substantivul, pronumele, adjectivul posesiv ori numeralul cu valoare substantivală:

- în fața casei, în dreptul școlii, la stânga lui;
- pe vremea voastră, din cauza celor dintâi.

Alte exemple (vezi toate complementele de la **Sintaxa propoziției**):

- La adresa ta, *n-am ce să spun*.
- În numele dreptății, *cerem daune morale*.
- Pe socoteala ta, *vei pleca*.
- *Au venit toți*, cu excepția lui Dan.
- în cinstea, din partea, cu excepția, în urma, în onoarea ș.a.

➤ Deși tendința este ca unele dintre locuțiunile consacrate să devină, prin ele însele, părți de propoziție urmate de atribut substantival sau pronominal în G.

(vezi **în scopul** = c.c. scop în Ac. + atribut = **în scopul elevului**),

c.c.s. Ac. atr.subst. G.

totuși, nu e posibil ca româna literară contemporană să accepte enunțuri de tipul:

* din părțile lui, *la adresele ei, *cu excepțiile lui ș.a.m.d.

➤ Cu siguranță că acestea au fost, sunt și vor fi *locuțiuni prepoziționale care cer G.*, dar și Ac. ori D. posesiv, în funcție de determinant:

- La adresa ei, *n-am* / ce să reproșez. (sau c. ind.)

c. de relație G.

- La adresa-ti, *n-am* / ce să reproșez. (sau c. ind.)

c. de relație în D. pos.

(excepție de la G.)

• **La adresa ta, n-am ce spune.** (sau c. ind.)

c. de rel. (c.i.)

(în **Ac.**, excepție de la **G.**)

➤ O situație inedită apare și în cazul prepozițiilor **contra** și **de pe / după**:

Prepoziția **contra** se folosește frecvent cu cazul **G.**

- Am luptat **contra** turcilor sute de ani.
- Nu te pune **contra** nimănui!

c.i. în **G.**

Ea se construiește uneori și cu cazul **Ac.** când este urmată de numeral sau când apare în limbajul specializat:

- La tenis se luptă și doi **contra doi**.
- Cursa a fost **contra** cronometru.
- A luat produsele **contra cost**.

Prepoziția compusă **de pe** și cea simplă **după** depind și ele de ceea ce vrem să comunicăm:

{	• <u>Ia cartea de pe bancă!</u>
	• <u>Copiați de pe tablă!</u>
	• <u>Vecinii de pe strada mea sunt buni.</u>
	• <u>Un obicei de pe la noi este ^{1/} [să] fii sorcovit. ^{2/}</u>
	• <u>De pe atunci îi plăcea ^{1/} [să] deseneze. ^{2/}</u>
	• <u>Ia mâna de pe globuri!</u>
{	• <u>S-a luat după Radu ^{1/} și a greșit. ^{2/}</u>
	• <u>A predat și după tehnici structuraliste.</u>
	• <u>Au plecat după el ^{1/} [să]-l caute. ^{2/}</u>
	• <u>Nu putem sta după program.</u>

Disociați:

{	• <u>L-ai luat pe Grivei după tine?</u>
	• <u>Ia lăbuța de pe mine, Grivei!</u>

➤ Unele prepoziții au valoare morfologică adverbială:

- S-au adunat **peste două mii** de oameni. (= mai mult de...)
- Cântărea **la cincizeci** de grame. (= circa)

➤ Unele prepoziții provin din:

a) adverbe:

- *Aerul mirosea a fân, asemenea* ● *Sedea înaintea ușii.*
mirosea și părul ei.
- *A crescut asemeni tatălui său.* ● *Sedea îndărățul ușii.*
- *Au procedat asjiderea colegilor.* ● *Sedea dinaintea ușii.*
- *Copii sunt aidoma părinților.* ● *Erau împrejurul casei.*

b) substantive:

- *Mulțumită tratamentului, i-a scăzut tensiunea.*
- *Grație învățăturii, a ajuns om.* (c.c.cz., cauza unui efect pozitiv)

c) adjective:

- *Conform orarului, vinerea sunt liberi.*
- *Contrar așteptărilor, ei tot au plecat.*

d) verbe:

- *Datorită efortului, a luat pe prima listă la Drept.*
- *Datorită bunului simț, Ana-Maria ne-a ajutat.*

Unii cercetători consideră că prepoziția **mulțumită** provine din verb la participiu. Această soluție mi se pare acceptabilă deoarece, pentru a proveni din substantiv, ar avea nevoie să treacă de două ori prin fenomenul de conversiune: o dată din verb în participiu și a doua oară din participiu în substantiv:

- *a mulțumi* – verb
- *mulțumit, -ă, -i, -e* (participiu adjectival)
- *mulțumitul ≠ nemulțumitul* (substantiv conversionat de două ori)
- *mulțumită* – prep. cu **D**.

CONJUNCȚIA

I. DEFINIȚIE

Conjuncția (conj.) este partea de vorbire neflexibilă care leagă cuvinte de același fel în propoziție și propoziții de același fel în frază, precum și subordonata de regenta ei.

Pentru a putea fi înțeleasă, conjuncția trebuie analizată **la nivelul propoziției** și **la nivelul frazei**.

A. În propoziție, conjuncția leagă:

1) părți de propoziție de același fel:

- ♦ 2 subiecte • Andrei, Gabriel și Horia sunt bine crescuți.
- ♦ 2 n.p. • Mama este blândă și generoasă.
- ♦ 2 atr. • Elevul harnic și serios este apreciat.
- ♦ 2 compl. • Noi vom pleca la mare și la munte.
- Din cauza ploii și a furtunii, ei n-au plecat.

2) uneori, leagă și părți de propoziție diferite:

- Vino aici, acum și repede.

c.c.t. c.c.m.

➤ Statutul conjuncției și îl au și **dar**, și **sau**:

- E frumos, dar prost. (avem o singură propoziție)
- Popescu sau nu știu cine te-a sunat. (avem o propoziție)

B. În frază, conjuncția leagă:

1) două propoziții de același fel:

	PP		PP
♦ 2 PP	• Copiii dorm ¹ / și se joacă în camera lor. ² /		
♦ 2 SB	• E greu ¹ / să scrii ² / și să ai grijă de un bătrân. ³ /		
♦ 2 CD	• Dacă te-am bătut ¹ / și te-am certat ² / am făcut-o ³ / că te iubesc. ⁴ /		

- ♦ 2 CZ • N-au venit ^{1/}, pentru că ploua ^{2/} / și era frig. ^{2/}

Și tot așa se pot da exemple cu celelalte subordonate.

2) uneori, leagă partea de propoziție de subordonata corespunzătoare:

- ♦ sb. – SB • Au venit Maria ^{1/} / și ceea ce a mai rămas din grupul lor. ^{2/}
sb.

- ♦ n.p. – PR • El va deveni informatician ^{1/} / și ceea ce a dorit bunica. ^{2/}
n.p.

- ♦ c.d. – CD • Elevii au învățat teoria ^{1/} / și ce le-a mai spus profesorul. ^{2/}
c.d.

- ♦ c.i. – CI • Periodic îi scriu Anei-Maria ^{1/} / și cui mai merită. ^{2/}
c.i.

- ♦ c.ag. – CA • Temele sunt scrise de Gabi ^{1/} / și de cine a învățat. ^{2/}
c.ag.

- ♦ c.c.l. – CL • Plecăm la parc ^{1/} / și unde e răcoare. ^{2/}
c.c.l.

- ♦ c.c.t. – CT • O să plec acum ^{1/} / și când o să am timp. ^{2/}
c.c.t.

- ♦ c.c.m. – CM • S-au mutat repede ^{1/} / și fără să le pară rău. ^{2/}
c.c.m.

- ♦ c.c.cz. – CZ • N-au venit din cauza ploii ^{1/} / și pentru că fulgera. ^{2/}
c.c.cz.

- ♦ c.c.s. – CS • Ne pregătim pentru a concura ^{1/} [și] ca să reușim. ^{2/}
c.c.s.

- ♦ c.c.cv. – CV • Va pleca în ciuda febrei ^{1/} [și] chiar dacă nu se simte bine. ^{2/}
c.c.cv.

- ♦ c.c.cdț. – CDȚ • Nu mai stăm ^{1/} în caz de fulgere ^{2/} [și] dacă plouă. ^{3/}
c.c.cdț.

- ♦ c.c.cns. – CNS • E prea bătrân pentru a studia ^{1/} [și] pentru ca să facă performanță. ^{2/}
c.c.cns.

- ♦ e.p.s. – PS • L-am văzut venind ^{1/} [și] că zâmbeste la noi. ^{2/}
e.p.s.

3) uneori, leagă partea de propoziție de o subordonată diferită:

- ♦ c.c.cv. – CZ • Plec în ciuda ploii ^{1/} [și] deoarece s-a făcut noapte. ^{2/}
c.c.cv.

- ♦ c.c.l. – CT • Să vii aici ^{1/} [și] când te chem. ^{2/}
c.c.l.

- ♦ c.c.cns. – CV • N-a învățat suficient pentru a lua examenul ^{1/} [și] deși a avut condiții. ^{2/}
c.c.cns.

4) uneori, leagă o subordonată de o parte de propoziție diferită:

- ♦ CZ – c.c.cv. • Plecăm ^{1/}, deoarece s-a făcut noapte [și] în ciuda rugămintilor. ^{2/}
c.c.cv.

- ♦ CI – c.c.s. • *Periodic îi scriu ^{1/} / cui merită ^{CI} și pentru a ne consulta. ^{2/}*
c.c.s..

5) uneori, leagă două subordonate diferite:

- ♦ CZ – CS • *El nu scrie ^{1/} / pentru că ^{CZ} n-are voie ^{2/} / și ca să ^{CS} se menajeze. ^{3/}*
- ♦ CL – CM • *Vino ^{1/} / unde ^{CL} vrei ^{2/} / și cum ^{CM} vrei. ^{3/}*
- ♦ CI – CT • *O să plece ^{1/} / cu ce ^{CI} poate ^{2/} / și când ^{CT} poate. ^{3/}*

➤ Rolul pe care îl îndeplinește conjuncția **și** este același ca al conjuncției **sau** / **ori** și ca al **virgulei**:

- *Marin ^{1/} / sau ^{SB} cum ^{SB} îl mai cheamă ^{2/} / te-a căutat. ^{3/}*
- sb.
- *Vino acum, aici și repede. c.c.t. c.c.l. c.c.m.* • *Vino acum și aici, nu în alt loc. c.c.t. c.c.l.*

II. CLASIFICAREA CONJUNCȚIILOR

Conjuncțiile sunt de două feluri:

A. Conjuncții și locuțiuni conjuncționale coordonatoare

Leagă părți de propoziție de același fel – uneori și diferite – în cadrul propoziției sau propoziții de același fel în cadrul frazei.

Pentru a înțelege statutul lor o să dăm exemple în paralel: *în propoziție – în frază*.

Conjuncțiile coordonatoare sunt de patru feluri:

1. conjuncții copulative:

- { și • *Elevul învață la gramatică și la istorie.*
- și..., și • *Elevul învață ^{1/} / și scrie. ^{2/}*
- *Elevul învață și la gramatică, și la istorie.*
- *Elevul și învață ^{1/} / și scrie. ^{2/}*

- { nici..., nici • *Elevul leneș nu învață nici la gramatică, nici la istorie.* ^{1/}
 • *Elevul [nici] nu învață* ^{1/} /, [nici] *nu scrie.* ^{2/}
 > √nici..., nici • *Elevul nu învață la gramatică, nici la istorie.* ^{1/}
- { nu numai..., • *El învață nu numai la gramatică, ci și la istorie.* ^{1/}
 ci și • *El [nu numai că] învață* ^{1/} /, [ci și] *scrie.* ^{2/}
- { nu numai..., • *El învață nu numai la gramatică, dar și la istorie.* ^{1/}
 dar și • *El [nu numai că] învață* ^{1/} /, [dar și] *scrie.* ^{2/}
- atât..., cât și • *El învață atât la gramatică, cât și la istorie.* ^{1/}
- { atât..., • *El învață atât la gramatică* ^{1/}, precum și *la istorie.* ^{2/}
 precum și

➤ ci și, dar și, cât și sunt *conjunctii coordonatoare copulative compuse* cu blanc (cu pauză albă între ele);

• precum și este *locuțiune conjuncțională coordonatoare copulativă*;

• și..., și sunt *conjunctii repetate*, reluate;

• nici..., nici sunt la fel.

2. conjuncții adversative:

- ♦ dar = însă { • *E frumos, dar prost.* ^{1/} (avem o propoziție cu n.p. multiplu)
 • *El a învățat* ^{1/} /, [dar] *n-a priceput nimic.* ^{2/}
- ♦ iar • *Ali învață* ^{1/} /, [iar] *Mohamed se uită la televizor.* ^{2/}
- ♦ ci { • *N-a învățat la istorie, ci la gramatică.*
 • *El nu învață* ^{1/} /, [ci] *scrie temele.* ^{2/}
- ♦ „cât” adversativ • *El nu discută cu vagabonzii, cât cu tinerii serioși.*
- ♦ numai că (locuțiune conjuncțională adversativă):
 { • *E frumos* ^{1/} /, [numai că] *e prost.* ^{2/}
 • *A învățat* ^{1/} /, [numai că] *n-a priceput nimic.* ^{2/}
- ♦ „și” adversativ • *El a citit manuscrisul, [și] n-a înțeles nimic.*

3. conjuncții disjunctive:

- ♦ sau = ori = fie {
 - Ești român sau american?
 - Ești student ori doctorand?
 - Înveți ^{1/} / **ori** te uiți la televizor? ^{2/}
- ♦ sau..., sau • Cred ^{1/} că ești sau libanez, sau egiptean. ^{2/}
- ♦ ori..., ori • **Ori** înveți ^{1/} / **ori** te uiți la film. ^{2/}
- ♦ fie..., fie • **Fie** vrei ^{1/} / **fie** nu vrei ^{2/} / el tot pleacă. ^{3/}
- ♦ ba..., ba {
 - Copilul era **ba** în dulap, **ba** sub masă. ^{1/}
 - Radu **ba** învață ^{1/} / **ba** nu învață. ^{2/}
- ♦ când..., când {
 - Pasărea era **când** în cireș, **când** în cais. ^{1/}
 - Ea **când** zbură ^{1/} / **când** stătea pe creangă. ^{2/}
- ♦ aci..., aci {
 - Câțelul era **aci** în balcon, **aci** în casă. ^{1/}
 - Câțelul **aci** lătra ^{1/} / **aci** tăcea. ^{2/}

4. conjuncții concluzive:

- ♦ deci • Am învățat ^{1/} / am scris ^{2/} / **deci** o să iau examenul. ^{3/}
- ♦ așadar • A făcut tratamentul prescris ^{1/} / **așadar** se va face bine. ^{2/}
- ♦ prin urmare • Mergeți cu noi ^{1/} / **prin urmare** luați-vă bilete. ^{2/}
- ♦ în concluzie • V-am dat toate datele ^{1/} / **în concluzie** treceți la lucru. ^{2/}
- ♦ de aceea • A căpătat multe informații ^{1/} / **de aceea** va ști secretele. ^{2/}
- ♦ așa că • A fost la munte și la mare ^{1/} / **așa că** a făcut balneoterapie. ^{2/}
- ♦ vasăzică • A repetat materia ^{1/} / **vasăzică** nu va uita nimic. ^{2/}
- ♦ care va să zică • Dan a urmat cursul ^{1/} / **care va să zică** poate lucra la calculator. ^{2/}
- ♦ la urma urmelor • I-a explicat toate ecuațiile ^{1/} / **la urma urmelor** va ști secretul lor. ^{2/}
- ♦ c-o vorbă • Le-a preparat pe toate ^{1/} / **c-o vorbă** e as în arta culinară. ^{2/}

TOPICA „ABSOLUTĂ”

a propozițiilor legate în raport de coordonare

1) **Topica fixă** (pentru propozițiile legate cu **dar** / **deci**):

a) la propozițiile legate prin *conjunții adversative*:

• **Ali** a citit ^{1/}, **dar** n-a înțeles totul. ^{2/} – Corect

• **Dar** n-a înțeles totul ^{1/}, **Ali** a citit. ^{2/} – Greșit

b) la propozițiile legate prin *conjunții conclusive*:

• **Elevul** s-a pregătit foarte bine ^{1/}, **deci** va reuși precis. ^{2/} – Corect

• **Deci** va reuși precis ^{1/}, **elevul** s-a pregătit foarte bine. ^{2/} – Greșit

2) **Topica liberă** (pentru propozițiile legate cu conjuncțiile

copulative și disjunctive **și** / **sau**):

• **Și** scrie, **și** citește.

• **Și** citește, **și** scrie.

• **Sau** înveți, **sau** ascuți muzică.

• **Sau** ascuți muzică, **sau** înveți.

B. Conjunții și locuțiuni conjuncționale subordonatoare

Rolul lor este de a introduce subordonate necircumstanțiale sau circumstanțiale.

➤ Statutul lor este foarte clar: **au valoare de element de relație**, introducând subordonate diferite; uneori însă **n-au valoare de element de relație**, cum ar fi în situațiile de mai jos:

1) când conjuncția **să** este doar marcă a modului conjunctiv, într-o subordonată sau chiar în **PP**:

PP AT
• N-am văzut copil ^{1/} / **care** să nu bea lapte. ^{2/}

PP CS
• Să te duci la el ^{1/} / **ca** să-ți explice mai bine. ^{2/}

2) când conjuncția **că** apare într-o propoziție **PP** exclamativă:

PP
• Că bine zicea tata ^{1/} / **când** trăia! ^{2/}

După cum se vede, în exemplele de mai sus conjuncțiile **să** și **că** nu sunt încadrate într-un patralater, pentru că nu introduc subordonate; ele fac parte din **PP**, iar **PP nu se introduce prin ceva anume**. Deci, mare atenție la situațiile de acest gen și la altele pe care le vom explica în paginile următoare.

➤ **Conjunțiile și locuțiunile conjuncționale subordonatoare** sunt de două feluri:

1. **Conjunții și locuțiuni specializate** (adică utilizate pentru a introduce și a recunoaște un anumit tip de subordonată). De exemplu:

CT ♦ de anterioritate:

- până ce, până să, înainte să, înainte ca să
- (mai) înainte să, (mai) înainte ca să

♦ de simultaneitate:

- în timp ce, în vreme ce
- ori de câte ori, de câte ori

♦ de posterioritate:

- după ce, imediat ce, de îndată ce, îndată ce

CMM

- cu cât..., cu atât
- pe cât..., pe atât
- de ce..., de aceea
- de ce..., de-aia
- de ce..., de ce

CMC

- decât (apare numai dacă în regentă este gradul comparativ de superioritate la elementul regent adjectiv sau adverb)

CZ

- căci, deoarece, fiindcă, întrucât
- pentru că, din cauză că, din pricină că
- odată ce, din moment ce, de vreme ce

CDȚ

- în caz de (+ verb), la caz că, în caz dacă ● de unde

CV

- deși
- cu toate că
- indiferent dacă, indiferent de, indiferent că
- chiar dacă, chiar de, chiar să
- nici dacă, nici de, nici să
- și dacă, și de, măcar să, măcar dacă
- și chiar dacă, și chiar de, nici chiar dacă, nici chiar de

CNS

- încât
- încât să
- astfel încât
- așa încât

➤ Vezi și subordonatele respective în cadrul **Sintaxei**.

2. **Conjunții și locuțiuni nespecializate** (adică utilizate pentru a introduce și a recunoaște subordonatele nu în funcție de elementul introductiv, ci în funcție de elementul regent și de întrebare). De exemplu:

că – introduce subordonatele necircumstanțiale, inclusiv PS, iar când le introduce pe cele circumstanțiale este polisemantică.

➤ **să, de și dacă** au același statut cu **că**.

1) că = când;	că = deoarece;	că = deși;	că = încât
2) să = ca să;	să = dacă;	să = deși;	să = încât
3) de = dacă;	de = deoarece;	de = deși;	de = încât
4) dacă = dacă;	dacă = deoarece;	dacă = deși;	dacă = când

➤ Cuvântul **de** mai introduce și:

AT	• de = care	• <i>Fata</i> ¹ / de <i>-o vezi</i> ² / <i>e Ana-Maria.</i> ¹ /
CS	• de = ca să	• „ <i>Veniți</i> ¹ / de <i>luați Lumină!</i> ” ² /

cum că introduce SB, AT, CD, CI.

CL și **CA** nu se introduc niciodată prin conjunții sau prin locuțiuni conjuncționale.

CM • **ca și cum, ca și când, de parcă, fără să, după cum, după cât, așa cum**

CS și **CNS** • **ca să, ca... să, să**
• **pentru ca să, pentru ca... să**

PR • **ca și cum, ca și când, de parcă**

➤ Pentru o mai bună fixare a lor, vezi și **Sintaxa**.

TOPICA „ABSOLUTĂ” a propozițiilor subordonate

1) Topica fixă

- AT** ^{PP} *Am văzut elevul* ^{1/} / ^{AT} **care** *a luat zece.* ^{2/}
- AP** ^{PP} *S-a apucat de învățat* ^{1/} / ^{AT} **ceea ce** *ne bucură.* ^{2/}
- CMC** ^{PP} *Casa era mai scumpă* ^{1/} / ^{CMC} **decât** *mi-ai spus tu.* ^{2/}
- CMM** ^{CMM} **De ce** *învățăm* ^{1/} / ^{PP} *de ce știm mai bine.* ^{2/}
- CDȚ** ^{PP} *Învăță* ^{1/} / ^{CZ} **că** ^{2/} / ^{CDȚ} **de unde** ^{3/} / ^{CZ} *vei sta acasă acasă un an.* ^{2/}
- ^{CDȚ} *Ai carte* ^{1/} / ^{PP} *ai parte.* ^{2/}
- CNS** ^{PP} *A slăbit așa de mult* ^{1/} / ^{CNS} **încât** *n-o mai recunoști.* ^{2/}

2) Topica liberă

Celelalte subordonate, precum și **CDȚ**, amintită mai sus, au topică liberă, deși, după ce veți parcurge și **Sintaxa**, veți vedea că și **SB**, și **PR**, în anumite contexte, au topică fixă, dar nu „absolută” ca acelea amintite mai sus sau ca:

- ^{CDȚ} *Ai carte* ^{1/} / ^{PP} *ai parte.* ^{2/} / (CDȚ juxtapusă sau alte subordonate juxtapuse).

Tot cu valoare de conjuncție sunt folosite și elementele de relație, explicate detaliat la capitolele **Pronumele** și **Adverbul**, care îndeplinesc „două misiuni”:

1) **în frază**, introduc subordonata respectivă:

- ^{PP} *Nu știm* ^{1/} / ^{CD} **cine** *a dat telefon.* ^{2/}

2) **în propoziția** pe care o introduc, îndeplinesc o funcție sintactică:

- Se știe ^{1/} cine ^{SB} a luat premiu. ^{2/}
sb.
- Am auzit ^{1/} pe cine ^{CD} l-ai ajutat. ^{2/}
c.d.
- Știm ^{1/} al cărui ^{CD} copil a reușit. ^{2/} ș.a.m.d.
atr.pron.G.

C. Elemente de relație

Astfel de elemente sunt:

- 1) pronume relative: **cine, ce, care, cât, câtă, câți, câte, ceea ce:**
 - L-am întrebat ^{1/} câți au venit la ziua lui. ^{2/}
- 2) adjective relative (fără **ceea ce, cine**): **ce, care, cât, câtă, câți, câte:**
 - Mi-a spus ^{1/} câte fete au fost la ziua lui. ^{2/}
- 3) pronume nehotărâte relative, compuse cu **ori-**: **oricine, orice, oricâți:**
 - Orice mi-ar da ^{1/} nu-i spun secretul. ^{2/}
- 4) adjective nehotărâte relative, compuse cu **ori-** (fără **oricine, orișicine**):
 - Orice gând ai, împărate ^{1/}, [...] eu îți spun ^{2/}: «– Bine-ai venit!»^{23/}
- 5) adverbe relative de loc, de timp și de mod:
 - S-a dus ^{1/} unde i-am spus. ^{2/} • A învățat ^{1/} cât a putut. ^{2/}
 - Vino ^{1/} când vrei. ^{2/} • A făcut ^{1/} cum i-am spus. ^{2/}
- 6) adverbe nehotărâte relative de loc, de timp și de mod, compuse cu **ori-**:
 - A plecat ^{1/} oriunde a văzut cu ochii. ^{2/}
 - Poate veni ^{1/} oricând poștește. ^{2/}
 - Oricum ar fi ^{1/}, eu tot o cumpăr. ^{2/}
 - Nu-ți va spune ^{1/}, oricât l-ai ruga. ^{2/}

În cele din urmă, relația în frază se rezolvă și cu ajutorul **virgulei** sau al **altor semne de punctuație**, fără a mai avea nevoie de alte conjuncții sau de locuțiuni conjuncționale:

- PP
 • „Nu te prinde lor tovarăș: ^{1/} $\sqrt[3]{\text{pentru că}}$
 SB CZ
 [Ce] e val ^{2/} / ca valul trece. ” ^{3/}
 PP
 • „Îndemn să-ți fie munca ^{1/}, $\sqrt[2]{\text{iar}}$
 PP
 Nădejde – viitorul. ” ^{2/}
 CT
 • Vino aici ^{1/}, [când] te chem. ^{2/} $\sqrt[2]{\text{și}}$
 c.c.l.

III. CE SE ANALIZEAZĂ LA O CONJUNCȚIE SAU LA O LOCUȚIUNE CONJUNCȚIONALĂ?

A Funcția sintactică

a) Nicio conjuncție sau locuțiune conjuncțională n-are funcție sintactică de parte de propoziție:

- A venit ^{1/}, [după ce] a încetat gerul. ^{2/}

b) Elementele de relație amintite mai jos au funcție sintactică în subordonata pe care o introduc, de exemplu:

- Eu știu ^{1/} [din cauza cui] ai pierdut trenul. ^{2/}

c.c.cz.G.

- Se știe ^{1/} [în favoarea cui] se face recapitularea. ^{2/}

c.c.s.G.

- Am văzut ^{1/}, de [ce] rasă e Grivei. ^{2/}

atr.adj.Ac.

c) Pronumele și adverbele relative pot avea doar funcție sintactică, acolo unde se află elementul regent corespunzător, fără a avea și valoare de element de relație. Aceste subordonate se numesc „împletite” și apar în trei contexte, amintite și la **Sintaxă**, iar pronumele și adverbele sunt interogativ-relative sau numai interogative (după unii cercetători):

1. Când în **PP** există un verb tranzitiv, care cere o **CD**:

- Diagram: PP (Cine, Cu ce, Unde, Când) → CD (să)
- **Cine** ^{1/} doreai ^{2/} să vină? ^{1/}
 - **Cu ce** ^{1/} vrea ^{2/} să plece? ^{1/}
 - **Unde** ^{1/} ziceai ^{2/} că o să stea? ^{1/}
 - **Când** ^{1/} sperai ^{2/} să iei carnetul de șofer? ^{1/}

2. Când în **PP** există un verb impersonal, o expresie verbală impersonală sau o locuțiune verbală impersonală, care cere o **SB**:

- Diagram: PP (Cine, Cu cine, Unde, Când, Cât, De când) → SB (să)
- **Cine** ^{1/} trebuie ^{2/} să răspundă? ^{1/}
 - **Cu cine** ^{1/} e bine ^{2/} să locuiți? ^{1/}
 - **Unde** ^{1/} i-a trecut prin gând ^{2/} să plece? ^{1/}
 - **Când** ^{1/} e recomandabil ^{2/} să încep tratamentul? ^{1/}
 - **Cât** ^{1/} i-a fost dat ^{2/} să trăiască? ^{1/}
 - **De când** ^{1/} e stabilit ^{2/} să se mărească pensiile? ^{1/}

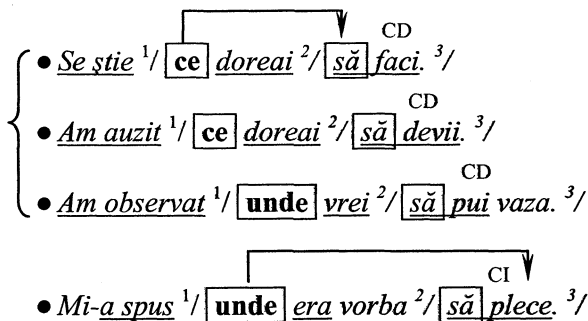
3. Când în **PP** se află verbul predicativ **a fi + sb.** care cer o **CI**:

- Diagram: PP (Cine, Unde) → CI (era, e)
- **Cine** ^{1/} era vorba ^{2/} să recite poezia? ^{1/}
 - **Unde** ^{1/} e nevoie ^{2/} să asezăm pachetele? ^{1/}

➤ După cum ați observat, aici pronumele și adverbele relative **n-au valoare de element de relație** în frază, ci sunt părți de propoziție: **sb., c.i., c.l., c.t.** etc. în propoziția în care se află elementul lor regent, de aceea sunt, în primul rând, interogative.

➤ Un alt model de subordonate „împletite” în continuare:

- Diagram: PP (Eu știu, Am văzut, Mi-a spus) → CD (cine, unde) → SB (trebuie, urmează, e bine) → SB (să)
- **Eu știu** ^{1/} **cine** trebuie ^{2/} să ia premiul. ^{3/}
 - **Am văzut** ^{1/} **cu cine** urmează ^{2/} să pleci. ^{3/}
 - **Mi-a spus** ^{1/} **unde** e bine ^{2/} să locuiască. ^{3/}

În aceste exemple, pronumele și adverbele relative **au valoare de element de relație subordonator** în propoziția pe care o introduc, dar funcția este în subordonata următoare; de exemplu, în prima frază **cine** este element de relație în P2 și subiect în P3, iar în ultima frază **unde** este element de relație în P2 și c.c.l. în P3.

➤ Același fenomen de „împletire a subordonatei cu regenta” este explicat și la pronumele relative (vezi cap. **Pronumele relativ**) și la cap. **Sintaxa**, deoarece este deosebit de greu și sperăm să fie automatizat de elevi și recunoscut fără dificultate.

[B] Felul conjuncțiilor

➤ După structura morfematică, conjuncțiile sunt:

a) simple:

• **și, dar, sau; că, să, de**

b) compuse:

• **ci și, dar și, cât și; ca să, ca...să, încât să**
 • **deci, așadar; deoarece, fiindcă, deși, încât**

c) locuțiuni conjuncționale:

• **prin urmare, așa că; pentru că, cu toate că**

[C] Valoarea de element de relație subordonator

Acesta este un indice gramatical deosebit de important, deoarece sunt și situații când o conjuncție (**să, că**) sau un element de relație cu valoare de conjuncție (**cine, ce, cât, unde, când, cum**) **nu au valoare de element de relație subordonator**:

• Să mergi ^{PP} la cabinet ^{1/} [să] ^{CS} ți faci analizele! ^{2/}

- Unde vei locui ¹/ când vei avea examen la București? ²/

D Ce părți de propoziție „leagă” sau introduc

Conjunția, locuțiunea conjuncțională sau alte părți de vorbire care au valoare de conjuncție au două misiuni distincte:

1) Conjunțiile și locuțiunile conjuncționale **coordonatoare** „leagă” părți de propoziție sau propoziții de același fel sau diferite:

- Elevii învață ¹/ și scriu în sala de lectură. ²/

2) Conjunțiile și locuțiunile conjuncționale **subordonatoare** sau alte părți de vorbire cu valoare de conjuncție „introduc” subordonate:

- Elevii se pregătesc ¹/ să ia un examen greu. ²/

- Am întrebat ¹/ unde ai pus dicționarul. ²/

- Nu știm ¹/ cine va fi examinatorul. ²/

- A venit ¹/ de vreme ce l-am invitat. ²/

➤ Intenționat am adus în discuție la capitolul **Conjunția** și pronumele sau adverbele relative pentru a face distincția între ele:

1. unele **n-au funcție sintactică** sub nicio formă, fără nicio excepție, și acelea sunt **conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale**;

2. altele **au funcție sintactică și valoare de conjuncție** – mai bine spus **de element de relație subordonator** –, dar niciodată, în analiza voastră, să nu spuneți sau să nu recunoașteți într-un test-grilă că acestea sunt **conjuncții**, ci **elemente de relație**.

➤ **Rețineți: conjunția e conjuncție, iar elementul de relație este element de relație** – ambele având valoare de element de legătură în frază.

IV. ORTOGRAFIA, TOPICA ȘI PUNCTUAȚIA UNOR CONJUNCȚII

➤ Conjunțiile coordonatoare se plasează între unitățile sintactice pe care le leagă, respectiv, la începutul celei de-a doua unități sintactice:

- Scrie ¹/ și învață zece ore pe zi. ²/

- Învață la istorie și la chimie. ²/

- Înveți ¹/ sau dormi. ²/

➤ Topică liberă nu au decât conjuncția coordonatoare adversativă *însă* și conjuncțiile / locuțiunile conjuncționale concluzive (cu excepția locuțiunii *așa că*) :

*M-a întrebat ceva banal, însă n-am știut răspunsul corect. /
M-a întrebat ceva banal, n-am știut însă răspunsul.*

◆ Termenii coordonați sau propozițiile coordonate se separă prin virgulă în următoarele situații:

1) când conjuncțiile sunt **singure**, se despart prin virgulă:

....., **dar** / , **însă** / , **iar**

....., **ci** / , **deci** / , **prin urmare**

2) când conjuncțiile sunt **repetate**, se despart prin virgulă:

și , **și** **ori** , **ori** **aci** , **aci**

nici , **nici** **fie** , **fie** **ba** , **ba**

sau , **sau** **când** , **când**

➤ Conjuncția copulativă **și**:

a) nu se separă când este singură, nerepetată:

• Învată la română și la engleză.

• Învată ^{1/} / **și** scrie cu plăcere. ^{2/}

b) se separă când apare incidența, iar dacă „pleacă” cuvântul sau propoziția incidentală, „pleacă” și virgulele sale, revenind la regula a):

• S-a dus ^{1/} , desigur ^{2/} , **și** a plătit lumina. ^{2/}

• S-au dus, de fapt ^{1/} , **și** au luat bilete. ^{2/}

➤ În aceleași situații se află și **sau**, **ori**, **fie**, care se știe că nu se separă prin virgulă când nu sunt repetate.

➤ Pentru a înțelege mai bine statutul virgulei în subordonare, vezi **Sintaxa**, paragraful consacrat punctuației la fiecare parte de propoziție și subordonată, inclusiv toate excepțiile de la regulă.

V. MODEL DE ANALIZĂ SINTACTICO-MORFOLOGICĂ

Analizați conjuncțiile / cuvintele subliniate din enunțurile ce urmează:

❖ „În gramatică nu există probleme ^{1/} , **ci** există soluții.” ^{2/}

ci = fără funcție sintactică de parte de propoziție

= conjuncție coordonatoare simplă adversativă

= leagă două **PP** în raport de coordonare adversativă

❖ „E bine ^{1/} **ca** în toate etapele vieții **să** ne stabilim niște priorități.” ^{2/}
ca ... să = fără funcție sintactică de parte de propoziție
 = conjuncție compusă cu blank, dislocată
 = introduce o **SB**

❖ „Secretul în viață, copilule drag, nu este ^{1/} **să** obții ceva ^{2/}, **ci** **să** vrei acel ceva ^{3/} **și după ce** îl obții.” ^{4/}

după ce = fără funcție sintactică de parte de propoziție
 = locuțiune conjuncțională temporală specializată
 = introduce o **CT** de posterioritate

❖ „În viață ^{1/}, nu poți ^{2/} **să** pierzi ^{1/} **ce** n-ai avut niciodată.” ^{4/}

să = fără funcție sintactică de parte de propoziție
 = conjuncție simplă subordonatoare
 = marca modului conjunctiv
 = introduce o **CD**

ce = complement direct simplu
 = pronume relativ, cu valoare de element de relație subordonator
 = invariabil, cazul **Ac**.
 = introduce o **CD**

[nu se spune că este conjuncție (!)]

VI. OBSERVAȚII

➤ Conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale sunt părți de vorbire „sinsemantice”, alături de *articol* și de *prepoziție* (adică, dacă sunt singure, n-au nici un rol / sens. Ele capătă un statut numai alături de alte cuvinte, numai în context, însoțind părți de vorbire ori subordonate.

Dacă analizăm locuțiunile conjuncționale, observăm că ele, în general, se termină într-un cuvânt care, singur, poate realiza relația în cadrul frazei; de exemplu:

1) se termină în pronumele relativ **ce**:

• până ce, după ce, în timp ce, de vreme ce, de ce

2) se termină în conjuncțiile **că**, **să**:

• până să, (mai) înainte să, (mai) înainte ca să, fără să,

• pentru că, din cauză că, din pricină că

3) se termină în adverbele **cum**, **când**, **unde**:

• ca și cum, ca și când, de unde, pe când.

➤ Valorile morfologice ale unor locuțiuni

◆ **asa că** are următoarele valori:

1) locuțiune conjuncțională coordonatoare conclusivă:

PP PP

● A învățat de dimineața până seara ^{1/}, **asa că** va ști. ^{2/}

2) locuțiune conjuncțională subordonatoare consecutivă:

PP CNS

● N-a învățat suficient ^{1/}, **asa că** să poată reuși. ^{2/}

◆ **de aceea** are următoarele valori:

1) pronume demonstrativ de depărtare, genul feminin, numărul singular, cazul **Ac.** cu prepoziție:

● Una de aceea mi-ar plăcea.

atr. pron.

(pron. dem. **Ac.**)

2) locuțiune adverbială cauzală corelativă a **CZ** ori necorelativă:

PP CZ

● De aceea a lipsit ^{1/}, **pentru că** avea febră. ^{2/}

PP PP

● A plouat ^{1/} **și** de aceea n-a venit. ^{2/}

3) locuțiune adverbială de scop corelativă a **CS** ori necorelativă:

PP CS

● De aceea s-a pregătit ^{1/}, **ca să** ia cu notă mare. ^{2/}

PP CD PP

● A vrut ^{1/} **să** mergea la teatru ^{2/} **și** de aceea s-a îmbrăcat elegant. ^{3/}

 De reținut că toate **adverbele, locuțiunile adverbiale** corelative apar mai frecvent în alte subordonate sau în PP decât cu valoarea de corelative ale subordonatelor corespunzătoare. De aceea, dacă nu știți acest lucru, puteți crede că propoziția respectivă este eliptică de elementul de relație sau de conjuncție, când ea este, de fapt, o PP. Vezi și exemplele de mai sus, în care există 2PP sau 1PP și alt fel de subordonată decât cea corespunzătoare corelativului (ca sus).

	CV√ _{deși}		PP		
{	●	<i>El s-a tratat</i> ^{1/} ,	și	<i>cu toate acestea e tot palid.</i> ^{2/}	– analiză greșită
			c.c.cv. (locuț. adv. cv.)		
	PP		PP		
{	●	<i>El s-a tratat</i> ^{1/} ,	și	<i>cu toate acestea e tot palid.</i> ^{2/}	– corect
			c.c.cv. (locuț. adv. cv.)		
	CZ√ _{deoarece}		PP		
{	●	<i>Ea a studiat cu atenție</i> ^{1/} ,	și	<i>de aceea n-a uitat.</i> ^{2/}	– analiză greșită
	PP		PP		
{	●	<i>Ea a studiat cu atenție</i> ^{1/} ,	și	<i>de aceea n-a uitat.</i> ^{2/}	– corect
			c.c.cv. (locuț. adv. cv.)		
	CT √ _{când}		PP		
{	●	<i>Mama spăla rufe</i> ^{1/} ,	și	<i>atunci s-a oprit apa.</i> ^{2/}	– analiză greșită
	PP		PP		
{	●	<i>Mama spăla rufe</i> ^{1/} ,	și	<i>atunci s-a oprit apa.</i> ^{2/}	– corect
			c.c.t (adv. de timp)		

Se observă că, în aceste exemple, adverbele și locuțiunile adverbiale nu sunt corelative ale subordonatelor corespunzătoare, ci pur și simplu apar și au statuat sintactic în propoziția în care se află, necorelând subordonatele corespunzătoare ca sens (concesia, cauzalitatea sau temporalitatea).

➤ **Și**, cunoscut de elevi îndeosebi ca pronume reflexiv și conjuncție copulativă, are, de fapt, următoarele valori morfologice:

1. substantiv, prin conversiune:

- „Și” este și semiadverb, fără funcție sintactică.

2. pronume reflexiv:

- *Își spală rufe. Și le spală cu „Ariel” .*

3. adverb de mod, fără funcție sintactică:

- *Vreți să veniți și voi cu noi ?*

4. semiadverb de mod, cu valoare de insistență:

- *„– Și tu, Brutus, fiule !?!”*

5. conjuncție coordonatoare copulativă care leagă:

a. două părți de propoziție de același fel, în cadrul propoziției:

- *Andrei învață la matematică și la română.*

b. două propoziții de același fel, în cadrul frazei:

- *Horia învață și scrie în camera lui.*

c. o parte de propoziție de subordonata corespunzătoare:

- *Gabriel a cumpărat culori și ceea ce i-a mai trebuit.*

d. o anumită parte de propoziție de o altă parte de propoziție diferită:

- *– Te rog să vii aici, acum și repede !*

e. două subordonate diferite:

- *– Scrie, te rog, unde îți spun și cum îți spun.*

6. conjuncție coordonatoare adversativă:

- *Radu a citit , și n-a înțeles nimic.*

7. interjecție :

- *– Și, și, și, dormi, Ana-Maria, scumpa mea !*

INTERECȚIA

I. DEFINIȚIE

Interjecția (interj.) este partea de vorbire neflexibilă care sugerează (nu denumește), cu ajutorul unei intonații specifice și într-un anumit context, stări fizice și psihice sau imită sunete și zgomote din natură.

II. CLASIFICARE

După structura morfematică, interjecțiile sunt:

a) **simple:**

- *a! o! ah! oh! of! zău! vai! hai! Doamne! etc.*

b) **compuse:**

- *iaca! iacătă! hei-rup! tic-tac! hodoronc-tronc! etc.*

c) **locuțiuni:**

- *Doamne ferește! păcatele mele! pe naiba! etc.*

III. CE SE ANALIZEAZĂ LA O INTERECȚIE?

A Funcțiile sintactice

Interjecția îndeplinește următoarele funcții sintactice:

a) **subiect:**

- *Se aude cip-cirip la geam.*

b) **predicat verbal:**

- *Iată cartea mult dorită și îndelung așteptată!*
- *Hai la școală! • Și deodată zdronc! pe ciment.*

c) **nume predicativ:**

- *E vai de el dacă nu învață!*
- *E of și vai în casa lor!*

d) **atribut interjecțional:**

- *Mi-a ieșit o mâncare **țuț!***
- *Ce fată **hăi!** a luat colegul tău...*

e) **complement direct:**

- *Am auzit buf! pe asfalt!*

f) **complement de mod:**

- *Și deodată pleosc! îl plezni peste față.*

g) **element predicativ suplimentar:**

- *L-a făcut harcea-parcea!* • *L-a lăsat paf!*

B Felul interjecțiilor

După criteriul sintactic, se disting următoarele feluri de interjecții:

a) **independente**, adică au valoarea unor enunțuri nepropoziționale:

- „O! brad frumos” • Of! am greșit.

b) **dependente**, adică depind sintactic de alt termen:

- *Și caii mergeau teleap-teleap-teleap!*
- *Câinele face ham-ham!*
- *Gâsca face ga-ga-ga!*

c) **regente**, adică cer o complinire sintactică:

- { • c.d. • Iată cartea!
- { • CD • Iată ^{1/} [că] ți-a adus cartea. ^{2/}
- { • c.i. • Vai de tine! • Bravo părinților tăi!
- { • CI • Vai ^{1/} [de cine] stă cu tine. ^{2/} • Bravo ^{1/} [cui] te-a crescut! ^{2/}
- { • c.c.l. • Haide acolo!
- { • CL • Haide ^{1/} [unde] e bine. ^{2/}
- { • c.c.t. • Hai acum!
- { • CT • Hai ^{1/} [când] te chem. ^{2/}
- { • c.c.m. • Haide repede!
- { • CM • Haide ^{1/} [cum] poți. ^{2/}
- { • c.c.cz. • Și deodată zdronc! din neatenție.
- { • CZ • Și deodată zdronc! ^{1/}, [deoarece] n-a fost atent. ^{2/}
- { • c.c.cdț. • Și pupăza zbr! în caz de pericol.
- { • CDT • Pupăza zbr! ^{1/}, [în caz că] e pericol. ^{2/}
- { • c.c.cv. • Hai și tu, în ciuda lipsei tale de respect.
- { • CV • Hai ^{1/}, [deși] nu meriți. ^{2/}

C Valorile expresive ale interjecțiilor

Interjecția este partea de vorbire neflexibilă care exprimă (nu denumește) expresia afectivă directă a atitudinilor, stărilor și reacțiilor omului față de realitatea înconjurătoare:

- **Ah!** *ce rău îmi pare!* ● **Of!** *ce rău mă doare capul!*
- **Uf!** *ce caniculă este!* ● **A!** *mi-am adus aminte.*
- **Di!** *căluțule!* ● **Măi!** *ce rău îmi pare!* ● **Cea!** *Bourean!*
- **Zât!** *de aici.* ● **Hapciu!** ● **Ha-ha-ha!** *ce comic ești!*

IV. ORTOGRAFIA ȘI PUNCTUAȚIA INTERJECȚIILOR

- Interjecțiile compuse prin contopire se scriu ca atare:
 - **iacă!** ● **iacătă!** ● **haide!** ● **tralala!**
- Interjecțiile compuse cu cratimă se scriu ca atare:
 - **tic-tac!** ● **tronca-tronca!** ● **nani-nani!** ● **pac-pac!**
 - **haida-de!** ● **mac-mac!** ● **ga-ga!** ● **ham-ham!** ● **cioc-cioc!**
- Interjecțiile compuse din elemente rimate se scriu cu cratimă:
 - **cioca-boca!** ● **hodoronc-tronc!** ● **trosc-plosc!** ● **tronc-zdronc!**
- După interjecții, în general, se pune semnul exclamării:
 - **Hai!** *spuse tata.* ● **Vai!** *am uitat.*
- După interjecții repetate se pune virgulă:
 - **Ei, ei, ei!** *ce vremuri ați apucat voi!*
- După interjecția urmată de un verb la imperativ sau la conjunctiv cu valoare de imperativ nu se pune virgulă, pentru că alcătuiesc împreună o parte din propoziție dezvoltată neanalizabilă, adică un **predicat verbal dezvoltat**:
 - **Ia du-te de aici!** **Hai vino!** **Ia să te vedem!**
- După interjecția însoțită de un imperativ se pune virgulă:
 - **Doamne, dă-ne sănătate!** ● **Măi, închideți radioul!**
 - **Hei, vino până la noi!** ● **A, dă-mi și mie albumul!**

V. CONVERSIUNEA

Interjecția, când primește articol hotărât sau nehotărât, devine substantiv:

- **Oful meu este** ^{1/} că **nu se știe teorie.** ^{2/}
- **Are un of la inimă.**
- **El habar n-are** ^{1/} că **vaiul bate la ușă.** ^{2/}

➤ Interjecția se mai poate obține din:

a) **substantiv:**

- **Pe naiba!** ^{1/}, *crezi* ^{2/} / **că** spune adevărul? ^{3/}
- **E jale!** *Învățați teoria gramaticală!*
- **Pe dracu!** ^{1/} / *Nu realizați* ^{2/} / **că** altfel nu se poate? ^{3/}

b) **din verbe:**

- **Poftim!** *Ia să vedem!* *Ia du-te!*

VI. MODEL DE ANALIZĂ SINTACTICO-MORFOLOGICĂ

Analizați interjecțiile / cuvintele subliniate din enunțurile ce urmează:

❖ „**Au**, *mă doare sufletul când văd mizeria morală din jurul nostru!*”

au = fără funcție sintactică de parte de propoziție

= interjecție simplă

= exprimă o stare sufletească

❖ „**Vai**, *mă îngrozește sărăcia ta sufletească!*”

vai = propoziție neanalizabilă

= interjecție simplă

= exprimă o stare sufletească

❖ „**Haide**, *că n-am timp de pierdut!*”

haide = predicat verbal

= interjecție predicativă

= element regent pentru o CZ

❖ „**Ia să vedem** *cum te-ai pregătit!*”

ia să vedem = predicat verbal dezvoltat

= parte de propoziție dezvoltată neanalizabilă

= verb predicativ, personal, regulat, tranzitiv

= conjugarea a II-a, diateza activă

= modul conjunctiv, timpul prezent

= persoana I plural

= aspect afirmativ

VII. OBSERVAȚII

➤ Locuțiunile interjecționale sunt grupuri de cuvinte care prezintă unitate de sens, dar – nu uitați – când le întâlniți într-o frază, luați-le ca pe niște construcții incidente sau ca propoziții:

- **Doamne ferește!** *ce interesantă e tipologia umană!*

➤ În ultimul enunț din pagina anterioară avem:

- o construcție incidentă;
- o propoziție principală independentă neanalizabilă.

➤ Interjecția este unica parte de vorbire care aparține numai limbajului colocvial (limbii vorbite).

În limba literară, interjecția este admisă numai în pasaje care susțin oralitatea stilului și afectivitatea:

- „**Iată** vin în cale...”
- „**Mări**, se vorbiră!...”

➤ Interjecția este, poate, singura parte de vorbire care are, în scris, o imagine deformată, nereușind să transmită întreaga încărcătură emoțională a celui care o exprimă:

- **Of!** *ce caniculă este!*
- **O!** *ce toaletă ai!*
- **Aoleu!** *ce teamă ne este!*

➤ Interjecțiile pot avea și variante:

• a / aaa!	• iaca / iacă!
• aoleu / aoleo!	• de / dee!
• hop / hopa!	• mă / măi!

➤ Interjecțiile de tipul celor de mai jos trebuie evitate, deoarece au caracter peiorativ:

- **fâs / fleoșc / tronc / sanchi / paf!**

➤ Tot interjecții sunt și cele împrumutate:

- **amin / bravo / halal / servus / parol!**
- **adio / bogdaproste / ciao / poftim!**

➤ Deși interjecția este considerată o parte de vorbire „absolută”, ocupând un loc binemeritat în rândul părților de vorbire neflexibile, mulți o socotesc insignifiantă, chiar ilară (provoacă râsul), dar **ea este un element regent** important, după verbe și locuțiuni verbale, alături de substantiv, de adjectiv și de adverb:

- **Hai** la plimbare. • **Iată-l** ^{1/} că vine. ^{2/}

➤ Interjecțiile: **ia, iată, bravo, vai, na, hai** nu se separă – niciodată – de elementele lor sau de subordonatele lor:

- **Ia du-te de aici!**
- **Iată-l** ^{1/} că râde. ^{2/}
- **Bravo** ^{1/} cui te-a educat. ^{2/}

- **Bravo** *educatorilor tăi!*
- **Vai** *de el!*
- **Vai** ^{1/} / de cine stă de vorbă cu tine! ^{2/}
- **Na** *biletele!*
- **Hai du-te** *de aici!*
- **Hai** *la școală!*
- **Haide** *și tu!*

➤ Unele interjecții sunt folosite ca mijloace de negare sau de afirmare:

- { ● Ai luat biletele?
- { ● **Aș!** (=nu!)
- { ● Ai fost și tu aseară?
- { ● **Zău!** (=da!)

➤ Interjecția poate fi folosită și ca mijloc de realizare a superlativului expresiv:

- **Corina a plecat** hăt *departe de noi!*

➤ Interjecția, alături de substantivul în V. și de semiadverbele de afirmație ori de negație, alcătuiesc **PP** neanalizabile, având punctuația vocativului:

- **Vai** ^{1/} / am uitat *exemplele!* ^{2/}
- Am uitat, ^{1/} **vai** ^{2/} / *exemplele!* ^{1/}
- Am uitat *exemplele* ^{1/} / **vai!** ^{2/}

➤ **Interjecțiile predicative** sunt cele care alcătuiesc **predicat verbal**:

- **na! iată! iacă! iacăță! bravo!**
- **hai! haide! marș! cea! hăis! poftim!**
- **zdronc! pleosc! ștobâlc! gogâlț! bâldâbâc!**

➤ Cele care alcătuiesc **predicate nominale** sunt:

- **vai!** ● **of!** ● **of și vai!**
- E **vai** *de el dacă nu învață.*
- Era **of și vai** *în casa loc.*

SINTAXA

Este o parte componentă a gramaticii care se ocupă de regulile privitoare la îmbinarea cuvintelor în propoziție și a propozițiilor în fraze.

Unitățile sintaxei

- partea de propoziție
- sintagma
- propoziția
- fraza

Raporturile sintactice

- coordonarea (în propoziție sau în frază)
- subordonarea (în propoziție sau în frază)

Exprimarea raporturilor sintactice

- acordul
- rectiunea
- juxtapunerea
- joncțiunea
- topica

➤ Deoarece am dorit să ne ocupăm, în paginile ce urmează, numai de cele mai frecvente părți de propoziție și de subordonatele corespunzătoare lor, care se cer analizate în culegerile de exerciții și de teste sau de teste-grilă, dar mai ales în susținerea diverselor probe de examen sau la concursurile școlare (vezi **Bibliografia selectivă**), am evitat intenționat explicarea **complementelor sociative, de excepție** etc. și a **subordonatelor respective**, sperând ca elevii și studenții să înțeleagă mult mai ușor **tratatele de gramatică ale măștrilor noștri**, după ce învață și își automatizează, în mod logic, **structurile morfosintactice** pe care le prezentăm în această lucrare.

SUBIECTUL

I. DEFINIȚIE

Subiectul (sb.) este partea principală de propoziție despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului sau al indicelui de predicție.

- **Profesorii** explică lecțiile.
- **Elevii** învață zilnic.

Răspunde la întrebările:

- ♦ **cine?** – pentru persoane
 - ♦ **ce?** – pentru obiecte
- **Ana-Maria** scrie frumos.
 - **Catalogul** este pe catedră.

II. FELURILE SUBIECTULUI

Subiectul se clasifică în funcție de mai multe criterii:

O primă clasificare are în vedere raportul dintre aspectul gramatical și cel logic:

1) subiect logic și gramatical în același timp:

- **Mama** pregătește masa.

sb. logic

c.d.

sb. gram.

2) subiect logic și subiect gramatical, dislocate într-o propoziție:

a) cu verb la diateza pasivă:

- **Bătrânul** e operat de un specialist.

sb. gram.

c.a. (cu val. de sb. logic)

b) cu un verb reflexiv ca formă, dar pasiv ca înțeles:

- **Rezultatele** se vor da de către conducerea școlii.

c) cu un verb la modul supin:

- **Problema** e greu de rezolvat de către oricine.

d) cu un participiu adjectival cu valoare pasivă:

- **Bătrânul** operat de specialist se simte bine.

e) cu un adjectiv derivat în **-bil**:

- **Bolile** tratabile de specialist se vindecă.

sb. gram.

c.a. (cu val. de sb. logic)

f) cu un participiu adjectival, cu rol de *atribut circumstanțial causal*:

- Semănată de specialiști, **câmpia** va da roade.

c.a. (sb. logic)

sb. gram.

Pentru că suntem la **subiect**, am dat prioritate *subiectului gramatical*, dar am marcat și **complementul de agent** (cu valoare de *subiect logic*).

Altă clasificare se referă la modul cum este exprimat subiectul și face distincția între:

1) **subiect exprimat**: ● **Ana-Maria** se duce la bibliotecă.

2) **subiect neexprimat**:

a) inclus (la pers. I și a II-a sg., pl.)

- **Învățăm** cu plăcere gramatică. (noi)
- **Plec** la școală cu colega mea. (eu)
- **Vă duceți** la spectacol? (voi)
- **Mănânci** prăjitura aceasta? (tu)

b) subînțeles din context (la pers. a III-a sg., pl.)

- [**Mama** este deosebit de ocupată.] **Spală, calcă, face curățenie și ne ajută și pe noi.**

3) **subiect nedeterminat**, în propoziția 1:

- **Scrie** în ziar¹ / **că** va ploua.² /

- **Bate** la ușă¹ / **iar** tu **nu auzi**.² /

- **Se zice**¹ / **că** **nu e bine**² / **să** dormi prea mult.³ /

- **Unde dai**¹ / **și** unde **crapă**.² /

4) subiect zero:

- *Plouă.* • *Ninge.* • *Tună.* • *Fulgeră.* • *Se înnoptează.*
- *Nu-mi pasă.* • *Nu-mi arde.* • *Mi s-a urât.* • *Mi s-a acrit.*
- *Îmi pare bine.* • *Îmi pare rău.*

În fine, o ultimă clasificare identifică următoarele tipuri de subiect:

1) subiect simplu: • *Virgil este un elev bun.*

2) subiect multiplu: • *Virgil și Corina au luat note foarte bune.*

3) subiect anticipat sau reluat (subiect repetat):

- *Vine el tata ^{1/} și vei vedea ^{2/} ce o să spună! ^{3/}*
- *„Virtutea, pentru dâșii, ea nu există!”*

4) subiect dezvoltat:

- *Nu-i cine conduce.* • *N-are cine veni.*

5) subiect complet:

- *A deveni avocat e lucru mare.*

6) subiect incomplet:

- *A deveni ^{1/} [ce] -ți dorești ^{2/} e lucru mare. ^{1/}*

III. CAZURILE SUBIECTULUI

N. • *Andrei este în clasa a IV-a.*

• *Cine este la ușă?* • *Cine a terminat teoria?*

• *Am întrebat ^{1/} [cine] este la ușă. ^{2/}*

• *Care este vinovat?* • *Nu știu ^{1/} [care] este vinovat. ^{2/}*

• *Ce se aude?* • *Știu ^{1/} [ce] trebuie ^{2/} și [ce] dorești ^{3/} [să] se audă. ^{4/}*

G. • *Am angajat pe fata ^{1/} [cui] a meritat. ^{2/}* • *Ai casei au plecat la parc.*

• *Eu știu ^{1/} [din cauza cui] a plecat. ^{2/}* • *Ai Mariei se înțeleg de minune.*

D. • *Eu dau note mari ^{1/} [cui] merită. ^{2/}*

• *Am transmis felicitări ^{1/} [oricui] a răspuns la telefon. ^{2/}*

Ac. • Cu toții au plecat la bibliotecă.

• A venit acolo la lume... • El se temea^{1/} **de ce** se întâmplase.^{2/}

• Au mai plecat dintre concurenți. • Au mai plecat dintre ei.

• Lecția este înțeleasă^{1/} **de cine** se pregătește serios.^{2/}

• Eu am văzut^{1/} **pe cine** a fugărit.^{2/}

• Ei n-au venit^{1/} **din cauza a ceea ce** s-a întâmplat.^{2/}

Ac. cu sens de G.

➤ În cazurile G., D. și Ac., subiectul este excepție aparentă de la N.

IV. DEZVOLTARE ≠ CONTRAGERE

Subiectul se dezvoltă în SB, iar SB se contrage în sb.

- {
- **Ana-Maria** spune adevărul.
sb.
 - SB PP
 - **Cine se numește Ana-Maria**^{1/} spune adevărul.^{2/}

- {
- **Harnicul** va reuși în viață.
sb.
 - SB PP
 - **Cine este harnic**^{1/} va reuși în viață.^{2/}

- {
- SB PP
 - **Să fii om**^{1/} este lucru mare.^{2/}
 - **A fi om** este lucru mare.
sb.

- {
- SB PP
 - **Să sapi**^{1/} este cel mai greu.^{2/}
 - **Săpatul** este cel mai greu.
sb.

V. PRIN CE SE EXPRIMĂ SUBIECTUL?

Subiectul poate fi exprimat prin diverse părți de vorbire:

1) substantive diferite, în cazuri diferite:

• **Maria** scrie. • **Ana-Maria** este elevă.

- Ai Mariei au plecat la mare. • Au mai plecat dintre meseni.
- Lola este dalmațiancă. • Pixul e pe bancă.
- Floarea-soarelui a înflorit.
- Câmpulungul are o climă blândă. • Ai Popeștilor au adus flori.

2) pronume diferite, în cazuri diferite:

- El e băiat serios. • Al meu e cel mai corect.
- Acela nu e colegul meu.
- Altul a sunat. • Fiecare muncește ^{1/} cum poate. ^{2/}
- Cine te-a supărat ?
- Ce se preconizează? • Știm ^{1/} care e vinovat. ^{2/}
- Ai lor au venit deja. • Cu toții vor veni.
- Acord importanță ^{1/} cui merită. ^{2/} ^{sb.}
- Hai fiecare pe la casa ^{1/} cui ne are. ^{2/} ^{sb.}

3) numerale diferite, cu valoare substantivală:

- Trei au luat premiu. • O doime este partea mea.
- Câte trei vor pleca împreună la mare. • Amândoi sunt copiii mei.
- Niciunul nu e absent. • Primul a venit cu bunica sa.

4) verbe la moduri nepredicative, nepersonale:

- A învăța este datoria ta.
- A se da de-a rostogolul era plăcerea lui.
- { A deveni avocat renumit e foarte greu.
- { A deveni ^{1/} ce -ți dorești ^{2/} nu e ușor. ^{1/}
- Se aude lătrând în curte.
- De învățat este cel mai ușor. • De dat cu sapa e greu.
- Salcâmul trebuie tăiat. • Bolnavul trebuia operat.

inf. prez. pasiv

5) interjecție:

- Se aude cip-cip la geam.

6) orice parte de vorbire substantivizată prin conversiune:

- Bogatul nu crede săracului. • Eul său e de nepătruns.

- Zecele e o notă superbă.
- Un oarecare își permite să ne jignească?!
- Un te miri cine își dă importanță. • Invitatul a adus și casetofonul.
- Semănatul a început. • Intrândul de la parter e întunecos.
- Oful tău este ^{1/} să nu ai emoții.^{2/}

7) locuțiune adjectivală substantivizată:

- Cel cu judecată e apreciat.
- Cel cu noroc are o șansă în plus.
- Cei cu scaun la cap se comportă civilizat.

8) orice cuvânt, sintagmă, propoziție sau frază puse între ghilimele, devenite substantive simple sau compuse:

- „A” este și interjecție. • „Sub-” este și prefix.
- „Ma-” este prima silabă din „mama”.
- „Noapte de vară” este titlul unei poezii.
- „Apa trece, pietrele rămân” este un proverb.

VI. TOPICA SUBIECTULUI

Subiectul are topică liberă:

- De câte ori are ocazia ^{1/}, omul se gândește la copilăria sa.^{2/}
- „De la gâră-n pâlcuri dese /, Zgomotoși copiii vin.”

VII. PUNCTUAȚIA SUBIECTULUI

➤ Subiectul nu se separă de predicat, de verbul copulativ sau de atribut:

- Elevul învăță. • Elevul este serios. • Elevul **bun** ia zece.

➤ Uneori, subiectul se separă de acestea, dar numai dacă apar: o apozitie, o propoziție incidentală ș.a.:

- Alin, vecinul nostru, este medic.

CMInc.

- Părinții mei ^{1/}, așa cum sunt toți părinții ^{2/}, mă sustin moral.^{1/}
- Radu, ca de obicei, n-a fost punctual.

➤ Subiectul multiplu se separă grafic, dar este în relație de juxtapunere:

- Ana-Maria, Corina și Virgil au reușit la facultate.

➤ Subiectul se separă de atributul circumstanțial izolat simplu sau dezvoltat:

- Florile, ofilite, se aruncă.
- Grădina, semănată de nespecialiști, n-a rodit.
- Adi, bucuros de reușită, sări în sus.

VIII. OBSERVAȚII

➤ Totdeauna, într-o analiză, trebuie să căutăm mai întâi subiectul. Știind felurile acestuia, îl descoperim ușor. Dacă observăm că, într-o propoziție, el nu există, încercăm ultima soluție: îl căutăm în frază și îl putem găsi **sub forma unei SB**:

- PP PR SB
 • Ar însemna¹ / să nu știe² / dacă nu învață³ /

Deci, verbul **ar însemna** din P₁ **are ca subiect prop. SB / P₃**. Cum am procedat? Am pus întrebarea: ce înseamnă neștiință? **Neînvățatul înseamnă neștiință**. Contragerea ne ajută enorm de mult ca să descoperim subiectul, în acest caz, care este – rețineți – **subiect propozițional**.

- În exemplele următoare, sunt subiecte, nu sunt nume predicative:
- *E luni.* • *E primăvară.* • *E martie.* • *Mi-e foame.* • *Ne e sete.*
 - *E vorba...* • *E nevoie...* • *E cazul...* • *E timpul...* • *E momentul...*
 - *Ne e teamă.* • *Era ger.* • *E cald, nu e frig.*

➤ Alte subiecte greu de recunoscut:

- De ger¹ / ce^{AT} este² / ... • Rămâne de văzut¹ / ce^{CD} face² /
- c.cz. sb. sb.

- De teamă¹ / ce^{AT} -i era² / ... • De cald¹ / ce^{AT} este² / ...
- c.cz. sb. sb.

- E greu de stabilit¹ / ce^{CD} va face² /

- El se temea¹ / de ce^{CI} i se arătase² /

PROPOZIȚIA SUBIECTIVĂ

I. DEFINIȚIE

Propoziția subiectivă (SB) este subordonată care joacă rol de subiect pentru un element regent din propoziția regentă.

- *I-a fost ursit* ^{SB} ^{1/} să *aibă noroc.* ^{2/} (faptul)
 - *I-a fost ursit* **norocul.** (faptul)
- sb.

Orice **SB** se verifică prin substantivul abstract **faptul**:

- *Se aude* ^{1/} că *vom pleca mâine.* ^{2/}
- *Se aude* **faptul.**

Răspunde la întrebările:

- ♦ cine? • ^{SB} Cine ^{PP} *se numește Ana-Maria* ^{1/} *spune adevărul.* ^{2/}
cine spune adevărul? **Ana-Maria.**
- ♦ ce? • *Este bine* ^{1/} să *știm teoria.* ^{2/}
ce este bine? **faptul** de a ști teoria.

II. ELEMENTUL REGENT AL PROPOZIȚIEI SUBIECTIVE

SB poate avea ca regent:

1) un verb copulativ impersonal și unipersonal:

- ^{SB} Când ^{PP} *am o datorie* ^{1/} *este* ^{2/} ca și cum ^{PR} *ar arde casa.* ^{3/}
- ^{SB} Ceea ce ^{PP} *nu știe* ^{1/} *este* ^{2/} că ^{PR} *ținem enorm la el.* ^{3/}
- ^{SB} Dacă ^{PP} *nu citește mult* ^{1/} *înseamnă* ^{2/} că ^{PR} *nu va ști.* ^{3/}

2) verbul **a fi** – predicativ impersonal și unipersonal:

- ^{CDT} Dacă ^{1/} e ^{SB} să ^{PP} reușească ^{2/}, reușește. ^{3/}
- ^{CDT} Și ^{1/} de ^{SB} a fi ^{2/} să mor ... ^{3/} • ^{PP} Era ^{1/} să ^{SB} cadă ^{2/}.
- ^{AT} Casa ^{1/} care ^{SB} ar fi fost ^{2/} să ^{PP} fie a lor ^{3/} nu mai este. ^{1/}

3) un verb predicativ impersonal și unipersonal, la diateza activă:

- **urmează, rămâne, ajunge, nu contează, nu importă, reiese**
- ^{SB} Pare ^{1/} că ^{SB} sunteți obosiți. ^{2/} • ^{SB} Merita ^{1/} să ^{SB} încercăm. ^{2/}

4) un verb predicativ impersonal și unipersonal, la diateza activă:

- **a-i plăcea, a-i conveni, a-i părea, a-i strica, a-i veni**
- Nu-i strică ^{1/} să repete materia. ^{2/} • Îmi place ^{1/} să învăț. ^{2/}
- **a-l dura, a-l deranja, a-l supăra, a-l mira, a-l neliniști, a-l aștepta**
- Ne așteaptă ^{1/} ce ne-a fost dat. ^{2/}
- Mă doare ^{1/} că nu sunteți silitori. ^{2/}

5) un verb predicativ impersonal și unipersonal la diateza reflexivă, cu pronume reflexiv în **Ac.**, fără funcție sintactică, **marca** diatezei reflexive cu pronume reflexiv în **Ac.**:

- **se întâmplă, se cade, se cuvine, se zvonește, se preconizează:**
- Se presupune ^{1/} că știe ceva. ^{2/}
- **se zice, se spune, se știe, se crede, se aude**
- Se aude ^{1/} că va ploua. ^{2/}

6) un verb predicativ impersonal și unipersonal la diateza pasivă:

- **a-i fi dat, a-i fi lăsat, a-fi ursit, a-i fi scris, a-i fi predestinat:**
- I-a fost dat ^{1/} să aibă talent. ^{2/}
- **e hotărât, e stabilit, e indicat, e știut:**
- E stabilit ^{1/} să se mărească pensiile. ^{2/}

7) o expresie verbală impersonală și unipersonală cu rol de predicat nominal, formată din verb copulativ impersonal și adverb, locuțiune adverbială sau substantiv cu valoare adverbială:

• e bine, e frumos, e normal, e clar, e firesc, pare normal, devine clar, înseamnă ceva

• E cuminte ^{1/} / să pui totul în ordine. ^{2/} • E bine ^{1/} / să înveți. ^{2/}

• e de necrezut, e în zadar, e de știut, e de neimaginat, e de presupus, e de văzut

• E de neimaginat ^{1/} / ce a făcut la teză. ^{2/}

• E în zadar ^{1/} / să -l mai rogi. ^{2/}

• pare de necrezut, pare de prisos, devine clar, pare normal ș.a.

• Pare de necrezut / ce se întâmplă. /

• Devine clar / că nu va spune totul. /

• e minune, e fapt, e lucru ș.a.

• Minune e ^{1/} / că s-a pus pe treabă. ^{2/}

• Fapt e ^{1/} / că se va apuca de învățat. ^{2/}

• Lucru mare ^{1/} / că a răspuns bine. ^{2/}

• evident că, normal că, bine că, adevărat că, suficient că, destul că ș.a., însoțite sau nu de verb copulativ impersonal, ele fiind predicate nominale:

{ • Adevărat ^{1/} / că facea minunății. ^{2/}

{ • E adevărat ^{1/} / că facea minunății. ^{2/}

{ • Normal ^{1/} / că va veni. ^{2/}

{ • Pare normal ^{1/} / să scrie ^{2/} / când învață. ^{3/}

• noroc, păcat, însoțite sau nu de verb copulativ impersonal:

{ • Păcat ^{1/} / că n-a venit. ^{2/}

{ • E păcat ^{1/} / că n-ai venit. ^{2/}

8) un adverb de mod predicativ sau o locuțiune adverbială de mod predicativă, care nu permite un verb copulativ, deoarece este predicat verbal:

• desigur, bineînțeles, firește, pesemne

• mai că, mai-mai să, pas că, zău că, aproape că:

• Mai-mai ^{1/} / să cadă. ^{2/} • Aproape ^{1/} / că uitase. ^{2/}

• fără îndoială că, fără doar și poate că, de bună seamă că, într-adevăr că, cu siguranță că:

• Într-adevăr ^{1/} / că știa materia. ^{2/}

9) orice verb, la orice diateză, care n-are subiect:

- Merge la mare ¹/ cine are bani. ²/
- Își scrie temele ¹/ cine e sânguincios. ²/
- Se spală zilnic ¹/ cihe este civilizat. ²/
- Să plătească ¹/ cui i-e sete. ²/
- Se deschid ¹/ cele ce s-au licitat. ²/

10) o locuțiune verbală impersonală, intransitivă:

- Nu i-a trecut prin cap ¹/ să -i ia bilete. ²/
- Îmi face plăcere ¹/ să ajut pe alții. ²/
- Nu s-a băgat de seamă ¹/ că a greșit. ²/
- N-are rost ¹/ să te superi. ²/
- Nu-i de nasul lui ¹/ să ia avionul. ²/

III. PRIN CE SE INTRODUC PROPOZIȚIA SUBIECTIVĂ?

SB se introduce prin:

1) conjuncții simple sau compuse cu blanc (pauză albă):

- Se știe ¹/ că e multă materie. ²/ • E bine ¹/ să învățăm teoria. ²/
SB
- Nu se știe ¹/ dacă va veni. ²/ • Nu se știe ¹/ de va veni ²/ sau nu. ³/
SB
- E frumos ¹/ ca de ziua mamei să -i faci un cadou. ²/
PP PR SB
- Ar însemna ¹/ să nu știe ²/ dacă nu învață. ³/

2) locuțiunea conjuncțională **cum că**:

- Se știe ¹/ cum că ești un copil bun. ²/

3) pronume relative:

- Ce ți-e scris ¹/ în frunte ți-e pus. ²/
SB PP
- Ceea ce nu știe ¹/ este ²/ că îl respectăm enorm. ³/
SB PP PR
- Cine fuge după doi iepuri ¹/ nu prinde niciunul. ²/
SB PP
- Nu se știe ¹/ cât a costat. ²/
PP SB

- **Care** ^{SB} *e deștept* ¹ / ^{PP} *retine* ² / **ce** ^{CD} *i s-a spus.* ³

4) adjective relative:

- ^{PP} *Nu se știe* ¹ / **ce** ^{SB} *destin avem.* ²
- *Nu s-a auzit* ¹ / **care** *coleg merge la olimpiadă.* ²

5) pronume nehotărâte compuse cu **ori-**:

- **Oricine** ^{SB} *este prezent* ¹ / **să** ^{PP} *asculte cu atenție.* ²
- **Orice** ^{SB} *îi dau* ¹ / **să** ^{PP} *fie cu noroc.* ²
- **Oricare** ^{SB} *i l-ai da* ¹ / *nu-i convine.* ²

6) adjective nehotărâte, compuse cu **ori-**:

- **Oricare** ^{SB} *om îmi calcă pragul* ¹ / **să** ^{PP} *fie binecuvântat.* ²
- **Orice** ^{SB} *bolnav ai trata* ¹ / **să** ^{PP} *fie vindecat.* ²

7) adverbe relative:

- ^{PP} *Nu se știe* ¹ / **unde** ^{SB} *vor locui.* ²
- **când** *vor pleca.* ²
- **cum** *vor rezolva problema aceea.* ²
- **cât** *vor sta.* ²

➤ Pentru **Contragere** ≠ **Dezvoltare**, vezi **Subiectul**.

IV. TOPICA PROPOZIȚIEI SUBIECTIVE

În general, **SB** are topică liberă.

- ^{PP} *Se știe* ¹ / **cine** ^{SB} *va veni la cină.* ²
- **Cine** ^{SB} *va veni la cină* ¹ / *se știe.* ²

În alte situații, **SB** are topică fixă:

- ^{SB} Ceea ce ^{PP} nu știe ¹ / este ² / ^{PR} că îl venerăm nespus de mult. ³ /
- ^{PP} Desigur ¹ / ^{SB} că n-au înțeles totul. ² /

V. PUNCTUAȚIA PROPOZIȚIEI SUBIECTIVE

După cum subiectul nu se desparte prin virgulă de predicat, la fel și **SB** nu se desparte de regentă:

- ^{PP} I-a făcut plăcere ¹ / ^{SB} să vă ajute. ² /
- ^{PP} Nu-i strică ¹ / ^{SB} dacă învață teoria. ² /

➤ Totuși, **SB** se separă în anumite situații:

1) când este reluată:

- ^{SB} Cine va ști carte ¹, ^{PP} acela va lua la facultate. ² /
sb. reluat
- ^{SB} Să înveți ¹, ^{SB} să faci teste ², ^{PP} totul concură spre reușită. ³ /
- ^{SB} Dacă sapi ¹, ^{SB} dacă uzi ², ^{SB} dacă plivești ³, ^{PP} acestea ajută plantele. ⁴ /

2) când apare o intercalare printr-o PP incidentă ori un cuvânt incident:

- ^{PP} E normal ¹, ^{PPInc} desigur ², ^{SB} să știi teorie. ³ /
- ^{PP} Pare firesc ¹, ^{CMInc} așa cum știm cu toții ², ^{SB} să scriem ³ / ^{CT} după ce învățăm. ⁴ /

VI. OBSERVAȚII

➤ Conjunțiile **și** și **sau** realizează o relație inedită în sintaxă, și anume leagă o parte de propoziție de subordonata corespunzătoare, în general, dar uneori pot lega o parte de propoziție de o subordonată diferită, alteori o subordonată de o parte de propoziție diferită, câteodată

o subordonată de o parte de propoziție diferită și, mai rar, chiar două subordonate diferite (vezi capitolul **Conjuncția**).

Pe noi ne interesează aici relația **sb-SB**:

PP		SB
• <u>Au venit Maria</u> ^{1/} și ceea ce <u>a mai rămas din grupul ei.</u> ^{2/} • <u>Au venit Maria și colegii ei.</u>		
sb. multiplu		

	SB		PP
• <u>Vlad</u> ^{1/} sau cum <u>îl mai cheamă</u> ^{2/} <u>aștepta un taxi.</u> ^{1/} • <u>Vlad sau X-ulescu aștepta un taxi.</u>			

sb. multiplu

➤ **SB** înțelege bine, adică și logic, și semantic, și gramatical nu se poate confunda cu nici o altă subordonată.

Discutabile ar fi două cazuri, pe care le vom prezenta la **PR**, unde vom motiva fiecare caz.

➤ Există și expresii verbale impersonale care sunt însoțite de pronume personale în **D**. și care cer **SB**:

- Mi-e drag ^{1/} să rezolv teste. ^{2/}
- Mi-e ușor ^{1/} să învăț la limba română. ^{2/}
- Ne e penibil ^{1/} să cerem zilnic bani de la părinți. ^{2/}

➤ **SB** poate avea ca element regent și un verb la un mod nepredicativ:

- Zvonindu-se ^{1/} că va ploua ^{2/}, ne-am bucurat cu toții. ^{1/}
- A-ți fi drag ^{1/} să înveți ^{2/} e un dar de la natură. ^{1/}

➤ O expresie verbală impersonală poate cere o **SB** chiar dacă e formată din **verb copulativ și adjectiv** care n-a devenit **adverb**, prin conversiune, deoarece **SB** e introdusă prin pronume relative:

PP		SB		PP		SB
• „<u>Nu-i frumos</u> ^{1/} ce <u>e frumos</u> ^{2/}, ci <u>e frumos</u> ^{3/} ce <u>mi place mie.</u>” ^{4/}						
adj.						adj.

- Rețineți aceste situații destul de frecvente în practica analizei gramaticale și nu uitați importanța elementului regent, care, odată descoperit, vă ajută să dați răspunsul corect.

PREDICATUL

I. DEFINIȚIE

Predicatul (p.) este partea principală de propoziție care atribuie subiectului o acțiune, o stare sau o însușire.

II. FELURILE PREDICATULUI

Predicatul este de două feluri:

- 1) **predicat verbal (p.v.);**
- 2) **predicat nominal (p.n.).**

III. DEZVOLTARE ≠ CONTRAGERE

Numele predicativ se dezvoltă în **PR**, iar **PR** se contrage în nume predicativ.

{	• Copilul <u>pare bolnav.</u>	
		p.n. PR
{	• Copilul <u>pare</u> ^{1/} / că <u>e bolnav.</u> ^{2/}	
{	• Mama <u>înseamnă aer pentru copil.</u>	
		p.n. PR
{	• Mama <u>înseamnă</u> ^{1/} / că <u>este aer pentru copil.</u> ^{2/}	

IV. PRIN CE SE EXPRIMĂ PREDICATUL?

Predicatul verbal arată:

♦ ce face?	• Elevul <u>învată.</u>
♦ ce se spune?	• Elevul <u>se pregătește</u> pentru examen.
♦ ce se întâmplă?	• Elevul <u>s-a îngălbénit</u> de emoție.

Predicatul verbal se exprimă prin:

- 1) verbe predicative, personale, tranzitive sau intransitive, la orice diateză:
- Horia știe poezii. • El adoarme repede. • Elevul este ascultat zilnic.

- Dimineata se trezește la ora 10⁰⁰. • Bunica se odihnește.
- Sabin își repară mașina. • Noi ne amintim de anii de liceu.

2) verbe predicative, impersonale, intransitive, la orice diateză:

- Gabriel ¹/ urmează ²/ [să] meargă la școală.¹/
- Lui nu-i strică ¹/ [să] trăiască în colectivitate.²/
- Ne doare ¹/ [că] au murit oameni nevinovați.²/
- Nu le convine ¹/ [să] piardă timpul.²/ • I-a fost dat ¹/ [ce] a meritat.²/
- Fie ¹/ [ce]-o fi!²/ • Se știe ¹/ [că] vor veni.²/
- O să se creadă ¹/ [că] ai mințit.²/ • E stabilit ¹/ [să] plecați cu avionul.²/

3) locuțiuni verbale, predicative, personale, tranzitive sau intransitive, la orice diateză:

- El a luat în seamă ¹/ [ce] i-am spus.²/ • Și-a adus aminte de tine.
- Andrei dă telefon la bunici.
- Ana-Maria îmi cântă-n strună la telefon.
- Câteodată, Horia se dă de-a rostogolul pe covor.
- Ea și-a dat seama ¹/ [că] a greșit.²/

4) locuțiuni verbale, predicative, impersonale, intransitive, la orice diateză:

- Nu i-a făcut plăcere ¹/ [să] vadă acel film.²/
- I-a trecut prin minte o idee genială.
- Nu s-a băgat de seamă ¹/ [că] ai fost absent.²/

5) adverbe de mod predicative:

- Poate ¹/ [că] vor veni.²/ • Aproape ¹/ [că] adormise.²/
- **firește, desigur, bineînțeles, pesemne, negreșit**

6) locuțiuni adverbiale de mod predicative:

- Fără îndoială ¹/ [că] știu.²/ • Cu siguranță ¹/ [că] plecăm.²/
- **de bună seamă, fără doar și poate, într-adevăr**

7) interjecții predicative:

- Și, deodată, zdronc! pe ciment. • Și, deodată, zdronc! căzu pe ciment.

p.v.

c.m.

p.v.

• **na, iată, iacă, iaca, iacătă, hai, haide, hăis, cea, bravo, nani, poftim, Doamne, ștobâlc, treosc, bâldâbâc, gogâlț-gogâlț ș.a.**

8) verb la infinitiv cu valoare de imperativ:

- A se agita înainte de folosire!
- A nu se fuma în sala de așteptare!

Predicatul nominal arată **cine** este, **ce** este sau **cum** este subiectul. El este format dintr-unul sau mai multe nume predicative și dintr-un verb copulativ personal, intransitiv, la un mod predicativ:

- Elevul este serios. • Elevul este harnic și serios.
- El părea supărat și obosit.
- Nu înțeleg ^{1/} [ce] trebuia ^{2/} [și] doreai ^{3/} [să] devină fiul tău. ^{4/}

V. NUMELE PREDICATIV

[A] Felurile numelui predicativ

Numele predicativ poate fi:

a) **simplu**:

- Horia e drăgălaș. • Gabriel e blond. • Andrei este istet.

b) **multiplu**:

- Ana-Maria este scumpă și inteligentă.

c) **complet**:

- Dorința lui era de a deveni avocat.

d) **incomplet**:

- Dorința lui era de a deveni ^{1/} [ce] și-a propus. ^{2/} ^{PR}

e) **dezvoltat**:

- El nu părea a fi om de prisos.
- Dorința lui era de a deveni avocat bun.

[B] Cazurile numelui predicativ

N. • Eminescu este Eminescu. • Un om este un om. • El e el și gata.

• Cine este vinovatul? • Care era sora ta?

• N-am știut ^{1/} [ce] este tatăl tău. ^{2/}

G. • Pixul este al elevului. • Al cui este pixul?

• Ei sunt contra corupției. • Contra cui sunteți voi?

• Toți erau împotriva lor.

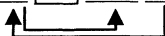
• Eu n-am știut ^{1/} [împotriva cui] erau ei. ^{2/}

D. • Copiii sunt aidoma părinților.

- *Ei sunt **aidoma-ți**.*
- *Eu știu ^{1/} **aidoma cui** ar fi bine ^{2/} **să** fie copilul tău.^{3/}*
- *Noi știm ^{1/} **aidoma cui** sunteți.^{2/}*
- *Vila este conform proiectului.*

Ac. • *Tortul este de ciocolată.* • *Ei erau ca frații.*

- *Noi știm ^{1/} de **ce** rasă este Lola.^{2/}*

- *Am întrebat ^{1/} **de la cine** este cadoul.^{2/}*

C Prin ce se exprimă numele predicativ?

Numele predicativ se exprimă prin orice parte de vorbire:

a) substantive diferite, în cazuri diferite (vezi și exemplele de mai sus);

b) pronume diferite, în cazuri diferite:

- *El este **el**.* • *El era **ca acesta**.* • *El **nu** era **cineva** în acei oraș.*
- *El era **altul**.* • *Pixul e **al meu**.* • *Casa este **a alor mei**.*
- *Am aflat ^{1/} **împotriva cui** era toată clasa.^{2/}*
- *El **părea același**.* • ***Care** e colega ta?*
- *Nu știm ^{1/} **care** e colega ta.^{2/}*

c) numere diferite, cu valoare substantivală:

- *Zece este **zece**, iar doi e **doi**.* • *El e **primul** în jurnal.*
- *După aceea, **au** devenit **trei**.* • *Porția ta este **jumătate**.*

d) adjective numai în cazul N., la orice grad de comparație:

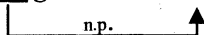
- *Gabriel este **blond**.* • *El este **extraordinar de alintat**.*
- *Ușa este **prea veche**.* • *Ei sunt **buni și generoși**.*

e) locuțiuni adjectivale, care nu se acordă cu nimic.

- *Totdeauna este **cu judecată**.* • *Radu pare **cu scaun la cap**.*
- *Ea este **de milioane**.* • *Fata era **de caracter**.*

f) verbe la moduri nepredicative, nepersonale:

- *Dorința lui era **de a învăța**.* • *Testul **era** greu de memorat.*

➤ Gerunziul este acordat și deci este adjectiv, obținut prin conversiune:

- *Mâna este **sângerândă**.* • *Temperatura este **crescândă**.*
- *Cafeaua este **aburindă**.* • *Coșurile erau **fumegânde**.*

- „Lebăda era muribundă...”

➤ **Adjectivul participial acordat** se poate confunda cu **participiul diatezei pasive**, dar, dacă deduceți că el arată *caracteristica, starea* și dacă gândiți logic, semantic și gramatical, o să înțelegeți de ce în exemplele de mai jos avem de a face cu adjective participiale clare, cu rol de **nume predicativ**, care s-au adjectivizat:

- 1) • Pepenele e copt. • Caisul e înforit. • Irina e plecată la teatru.
 • Ușa e prea deschisă. • Părerile erau împărțite.
 • Tata a venit în țară de două zile. • Laptele e bățut.
- 2) • El părea dominat de orgoliu. • Ea părea subjucată de fobii.

g) adverbe de mod (fără valoare adjectivală):

- 1) • Cum e sora ta? • Eu nu știu ^{1/} cum e sora ta. ^{2/}
 • Oricum ar fi ^{1/} eu tot o respect. ^{2/}
 • De rău ^{1/} ce este ^{2/} n-are nici un prieten. ^{1/}
 • E bine ^{1/} să facem sport. ^{2/}
 • Așa-i ^{1/} că are dreptate? ^{2/} • E altfel ^{1/} să te ajute părinții. ^{2/}
 • Era gata ^{1/} să aluneci. ^{2/}
- 2) • E normal ^{1/} să fim prieteni cu fiii noștri. ^{2/} • E clar ^{1/} că va ști. ^{2/}
 • Pare evident ^{1/} că nu s-a pregătit. ^{2/}
 • E frumos ^{1/} că ajută bătrânii. ^{2/}

h) interjecții:

- E vai de el! • E of și vai în casa lor!

➤ Numele predicativ se mai poate exprima prin:

- Cauza a fost nebăgarea de seamă.
- Dorința lui era de a fi cu judecată.
- Radu era nu știu cum.
- Colegul meu era cel cu noroc.
- Tatăl său era un te miri cine.
- Plăcerea lui Horia era de a se da de-a rostogolul.

- Daniel nu părea a fi ^{PR} ^{1/} cum și-a dorit. ^{2/}

- Victor nu părea a deveni^{1/} ce și-a propus.^{2/}
- Dorința tatălui meu a fost de a fi operat de un bun specialist.
- Numele predicative arată calitatea de a fi cineva, ceva, cumva.
- Gabriel e Gabriel. • El este școlar. • Gabriel este istet foc.

UI. INDICII DE PREDICAȚIE AI PREDICATULUI VERBAL

Anumiți indici suplinesc prezența predicatului verbal:

a) un adverb de negație:

- Ai scris^{1/} ori nu.^{2/} • Îmi spui^{1/} ori ba.^{2/}

b) elementul de relație, într-o propoziție eliptică de predicat:

- Spune-mi^{1/} unde^{2/}, când^{3/} și cum te voi întâlni astăzi.^{4/}
- Oriunde^{1/} și oricând oamenii vor munci.^{2/}

c) părți de locuțiuni verbale:

- Și eu fuga^{1/}, și ea fuga pe pajiște.^{2/} √ dau fuga

d) un adverb al cărui element regent – verbul – este eliptic:

- De ești om bun^{1/}, aproape de casa mea^{2/} ... √ stai

e) verbul **a exista** este, în general, eliptic:

- PP Am fost la mare^{1/} PP și nicio briză^{2/} AT care să ne mângâie...^{3/}

f) virgula:

- PP Iarna, car^{1/}, PP și vara sanie.^{2/} √ cumpărăm/facem

g) intonația:

- La dreapta! Înainte marș!

h) un verb la perfectul compus, fără verbul auxiliar **a avea**:

- Am citit^{1/} și răscitit scrisoarea ta.^{2/} √ am

➤ În următoarele situații, deși nu există predicat, avem totuși o **propoziție independentă neanalizabilă**:

- Andrei! vino la masă. • Gabriel! culcă-te. • Horia! taci.

- Zău măi! ● Nu zău! ● Haida-de! ● Adio! ● Hei!
- Hai, Gabriel! ● Zău, frate! ● Nu i-am spus nimic, zău!
- Vai, am pierdut ochelarii! ● Am pierdut, vai, ochelarii!
- Am pierdut ochelarii, vai!

➤ Un caz de excepție îl reprezintă și **predicatul verbal dezvoltat**, alcătuit dintr-o interjecție și un verb la modul imperativ sau la conjunctiv cu valoare de imperativ:

- **Ia pleacă de aici!** ● **Hai du-te!** ● **Ia să vedem!**

➤ Pentru că acesta este **predicat dezvoltat** și **parte de propoziție dezvoltată neanalizabilă** înseamnă că, în analiză, se insistă numai pe verb, făcându-i analiză morfologică.

VII. INDICII DE PREDICAȚIE AI PREDICATULUI NOMINAL

Anumiți indici suplinesc prezența unui verb pe lângă numele predicativ.

a) linia de pauză:

- „Religia – o frază de dâșii inventată...”

b) virgula, două puncte, punctul și virgula (unul dintre ele):

- Îndemn să-ți fie munca,^{1/}
Nădejde, (: ;) viitorul!^{2/} / √ să fie

c) coordonarea prin juxtapunere care, din rațiuni stilistice, nu mai „pretinde” verb copulativ la toate propozițiile:

PP	PP	PP
● Munții <u>sunt înalți</u> ^{1/} ,	văile <u>adânci</u> ^{2/} ,	pădurile <u>umbroase...</u> ^{3/} / <u>√ sunt</u>

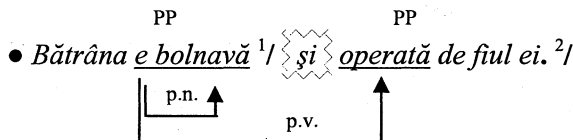
➤ În exemplul următor, avem o propoziție cu nume predicativ multiplu:

- Copiii noștri sunt harnici, serioși, generoși, amabili și credincioși.^{1/}

➤ În exemplele de mai jos avem predicate verbale și atâtea propoziții câte participii avem, deoarece sunt verbe la diateza pasivă, eliptice de verbul auxiliar **a fi**:

- Televizorul este admirat^{1/}, plătit^{2/}, ambalat^{3/}, transportat^{4/} și instalat în sufragerie.^{5/}
- Câmpia este semănată^{1/}, udată^{2/}, plivită^{3/} și culeasă de fermieri.^{4/}

➤ O altă situație este aceea a verbului **a fi** cu două valențe: și *verb copulativ*, alcătuind predicat nominal, și *verb auxiliar*, alcătuind predicat verbal cu verb la diateza pasivă:

În situații excepționale, poate lipsi și numele predicativ, al cărui rol revine unei **PR** sau care se subînțelege:

- Dacă n-a devenit avocat ^{1/} înseamnă ^{2/} că nu era de nasul lui ^{3/} să devină. ^{4/} √ avocat

VIII. VALORILE MORFOLOGICE ALE UNOR VERBE

Verbele copulative sunt următoarele **opt**:

- **a fi** (când nu are sensul *a exista, a se afla* etc.)
- **a deveni** (este numai copulativ)
- **a ieși** (cu sensul de *a deveni*)
- **a ajunge** (cu sensul de *a deveni*)
- **a rămâne** (fără sens de verb de mișcare „moment final”)
- **a însemna** (fără sensul de *a face un semn*)
- **a (se) părea** (când apare și *a părea*, și *a-i părea*)
- **a se face** (cu sensul de *a deveni*)

Verbele *a ieși*, *a ajunge* și *a rămâne* sunt verbe copulative numai când răspund la întrebările: *ce?* și *cum?* Dacă răspund la întrebările *unde?* și *când?*, au valoare predicativă, nu copulativă.

Verbul **a se părea**, dacă are subiect și complement indirect în **D.** de tipul: **mi, ți, i, ni, vi, li**, atunci poate fi **verb copulativ reflexiv unipersonal**.

- Copilul mi s-a părut inteligent. (în propoziție)
PP PR
- Copilul mi s-a părut ^{1/}/ [că] este inteligent. ^{2/} (în frază)
p.n. incomplet

- {
 - *Filmul vi se pare interesant?* (în propoziție)
p.n. complet
 - *Filmul vi se pare ^{1/} că e interesant. ^{2/}* (în frază)
p.n. incomplet

➤ Soluția aleasă de noi, și anume că **a se părea**, în frază, cere o **PR**, e interpretabilă, dar aducem în acest sens un argument prin aceea că are **sb.**, iar **mi**, **vi** etc. sunt **c.i.** cu valoare de **sb. logic** și deci, având „aproape” două subiecte, verbul este **copulativ unipersonal** și cere o **PR**, nu o **SB**.

A FI are următoarele valori morfologice:

I. verb predicativ

1) **personal**: *a exista, a se afla* etc.

- *România este în Europa.* • *Inima este la stânga.* • *El e aici.*
- *Pixul este ^{1/} unde l-ai pus. ^{2/}*
- *Examenul va fi ^{1/} când s-a fixat. ^{2/}*

2) **impersonal**: *a se întâmpla, a trebui* etc.

- {
 - *Era ^{1/} să cădeți pe scări. ^{2/}* SB
 - *„Și ^{1/} de-ar fi ^{2/} să mor...”^{3/}* CDT SB
 - *Dacă e ^{1/} să câștige ^{2/}, câștigă. ^{3/}* CDT SB PP
 - *Am văzut casa ^{1/} care ar fi fost ^{2/} să fie a lor. ^{3/}* PP AT SB (ar fi trebuit)

SB - PP - CZ

- *Dacă este respectată ^{1/} este ^{2/} pentru că e fată bună. ^{3/}*
deoarece
că

SB - PP - CS

- SB PP CS
 • **Dacă** ^{SB} învață zilnic ^{1/} este ^{2/} **ca să** ^{CS} nu uite. ^{3/}

PP - CMC

- PP CMC
 • Era ^{1/} **ca și cum** ^{CMC} te știam ^{CMC} de-o viață. ^{2/}

II. verb copulativ

1) **personal** (are 6 forme, pentru cele 3 persoane, singular și plural):

- Copilul e frumos. • Fetița e frumoasă.
- Copiii sunt frumoși. • Florile sunt frumoase.

2) **impersonal** (are formă numai pentru persoana a III-a):

- E frumos ^{1/} **să** ^{2/} oferim flori.
- E bine ^{1/} **să** ^{2/} știm teorie gramaticală.
- E o prostie ^{1/} **să** ^{2/} te superi pe omul nebun.
- Mare lucru ^{1/} **că** ^{2/} s-a pus pe învățat. ^{2/} √ E
- Păcat ^{1/} **că** ^{2/} n-ai văzut eclipsa. ^{2/} √ E
- E o nerozie ^{1/} **să** ^{2/} nu înțelegi prostia solemnă. ^{2/}

SB - PP - PR

- SB PP PR
 • „**Când** ^{SB} ai o fată de măritat ^{1/} este ^{2/} **ca și cum** ^{PR} ți-ar arde casa.” ^{3/}
- SB PP PR
 • **Dacă** ^{SB} nu știe teorie ^{1/} înseamnă ^{2/} **că** ^{PR} nu va rezolva corect grilele. ^{3/}
- SB PP PR
 • **Ceea** ^{SB} ce nu știi ^{1/} este ^{2/} **că** ^{PR} te respect. ^{3/}
- SB PP PR
 • **Ca să** ^{SB} rezolvi corect grilele ^{1/} înseamnă ^{2/} **să** ^{PR} știi carte de nota zece. ^{3/}

PP - PR - SB

- PP PR SB
 • Ar însemna ^{1/} **să** ^{PR} nu știe nimic ^{2/} **dacă** ^{SB} nu învață serios. ^{3/}
- [Ajutați-vă de contragere: Neînvățatul înseamnă neștiință.]
- sb. n.p.

III. verb auxiliar (ajută la formarea diatezei pasive și a celorlalte timpuri verbale) (vezi capitolul **Verbul**):

1) **personal** (are 6 forme, pentru cele 3 persoane, singular și plural):

- *Tatăl meu a fost operat de un bun specialist.*
- *Tu ai fost examinat de un profesor bun.*
- *Cosmin a fost ajutat de părinți.*
- *Noi o să fim așteptați la gară.*
- *Câmpiile sunt semănate de țărani.*

2) **impersonal** (are formă doar pentru persoana a III-a):

- a) • *Este indicat* ^{1/} să *faceți tratament.* ^{2/}
- *Este hotărât* ^{1/} să *plecați cu avionul.* ^{2/}
- *E dovedit* ^{1/} că *au furat.* ^{2/}
- *E stabilit* ^{1/} să *se mărească pensiile.* ^{2/}
- b) • *I-a fost scris* ^{1/} să *aibă noroc.* ^{2/}
- *Le-a fost dat* ^{1/} să *ia note mari.* ^{2/}
- *Ne-a fost lăsat* ^{1/} să *fim urmăriți de succes.* ^{2/}
- *Ți-a fost ursit* ^{1/} să *ai copii minunați.* ^{2/}

➤ Verbul predicativ **a fi** are mai multe sensuri (polisemantism); dintre sinonimele lui menționăm:

- *a exista, a se afla, a se găsi, a costa*, care sunt arhicunoscute;
- *a trece* • *Cât e* ^{1/} de când *eram noi colegi?* ^{2/}
- *a merge* • *Unde ai fost cu taxiul acela?*
- *a se duce* • *Ai fost la Cluj* ^{1/} și *te-ai și întors?* ^{2/}
- *a dura* • *Filmul o să fie trei ore.*
- *a călători* • *El a fost la Praga cu mașina.*
- *a colinda* • *Pe unde ai fost* ^{1/}, că *te caut de două zile?!* ^{2/}
- *a dăinui* • *Cât o fi lumea și pământul oamenii vor munci.*
- *a se petrece* • *Totul era pe la 1650.*
- *a se împlini* • *Mâine va fi un an de la logodna lor.*
- *a avea loc* • *În pauză, a fost un accident.*
- *a fi de loc din* • *El este din Banat.* • *Ana și Nistor sunt din Lugoj.*

- *a trăi, a locui* • *Acum, el e pe alte meleaguri.*
• *Fiul meu este cu nora mea de 7 ani.*
• *Liviu e în Canada de 4 ani.*
- *a se purta* • *Discuția era asupra candidaților.*
- *a trebui* • *Am văzut casa ^{PP} 1/ [care] ^{AT} ar fi fost ^{SB} 2/ [să] fie a lor. ^{3/}*
- *a se întâmpla* • *Fie ^{CV} 1/ [ce] ^{SB} -o fi ^{PP} 2/, eu tot o cumpăr. ^{3/}*

A DEVENI este numai verb copulativ și are următoarele valori:

1) personal:

- *Eu voi deveni avocat.* • *Noi vom deveni ingineri.*
- *Tu vei deveni profesor.* • *Voi veți deveni mecanici.*
- *El va deveni medic.* • *Ele vor deveni actrițe.*

2) impersonal:

- *Devine clar ^{SB} 1/ [că] va ști totul. ^{2/}*
- *Devine limpede ^{SB} 1/ [că] teoria ne salvează. ^{2/}*

➤ Acestea sunt expresii verbale unipersonale ca formă și impersonale ca sens, cu rol de p.n. și cer o SB.

Și aici *clar* și *limpede* sunt *adverbe* provenite din *adjective* prin *conversiune*.

Aceste expresii au ajuns „capcane”, deoarece elevii erau obișnuiți numai cu verbul copulativ *a fi*, care, în testele mai dificile, nu prea mai este folosit.

[Aplicați proba: **Devine limpede faptul.**]

A ÎNSEMNA are următoarele valori:

1) verb predicativ personal (cu sensul de a face un semn):

- *Profesorul a însemnat pe caiet cu pixul roșu.*

p.v.

2) verb copulativ personal:

- *Eu cred ^{1/} [că] înseamnă ceva pentru tine. ^{2/}*

- Noi credem ^{1/} că înseamnă ceva pentru tine. ^{2/}
- Mama înseamnă aer pentru prunc.
- Ce înseamnă anul 2007 pentru voi?

3) verb copulativ impersonal:

- PP SB
• Înseamnă ceva ^{1/} să luați la Drept. ^{2/}
- PP SB
• Ce înseamnă ^{1/} să știi carte? ^{2/}
- PP SB
• Înseamnă mult ^{1/} să -ți ajuti aproapele. ^{2/}

A RĂMÂNE are următoarele valori:

1) verb predicativ (când? unde?)

a) personal:

- Copiii mei au rămas în România.
- Tu vei rămâne în casa părintească.
- Ali va rămâne la Craiova. • Ea a rămas în sala de curs.
- Acum vom rămâne cu voi.
- Noi vom rămâne azi la bibliotecă.

b) impersonal:

- CD SB
• Rămâne de văzut ^{1/} ce va face. ^{2/} • Rămâne ^{1/} să repetăm teoria. ^{2/}
p.v. sb.
- SB
• Rămâne de învățat neapărat teoria. • Le rămâne ^{1/} să ia bilete. ^{2/}
p.v. sb. cd

2) verb copulativ (ce? cum?):

a) personal:

- Eu voi rămâne stupefiat!
- El va rămâne șeful nostru până la toamnă.
- El va rămâne perplex! • Ea a rămas înmărmurită.
- Noi vom rămâne oameni până la moarte.
- Ea a rămas nemiscată.

b) impersonal:

PP SB
• Rămâne clar ^{1/} [că] nu vor veni la timp. ^{2/}

PP SB
• A rămas sigur ^{1/} [că] se apucă de învățat. ^{2/}

A IEȘI are următoarele valori:

1) verb predicativ (când? unde?)

a) personal:

- El a ieșit acum zece minute.
- Studenții au ieșit din clasă.

b) impersonal (a-i ieși = a realiza; a îndeplini):

- Totdeauna lui îi iese ^{1/} [ce] își propune. ^{2/}

2) verb copulativ (ce? cum?); este doar personal (= a deveni):

- El va ieși **jurnalist.**
- Ea a ieși **politolog.**
- Voi veți ieși **avocați.**
- Copilul a ieșit **premiant.**

PR
• Cartea a ieșit ^{1/} [cum] ai dorit. ^{2/}

A AJUNGE are următoarele valori:

1) verb predicativ (unde? când?)

a) personal:

- Eu voi ajunge la ore cu taxiul.
- Voi veți ajunge la Cluj mâine.

b) impersonal:

PP SB
• Ajunge ^{1/} [cât] ai pierdut timpul. ^{2/}

PP SB
• Le ajunge ^{1/} [ce] le-am dat. ^{2/}

SB
• Vă ajunge ^{1/} [cât] ați colindat. ^{2/}

• Ne- a ajuns ^{1/} [ce] ne-a oferit. ^{2/}

2) verb copulativ (ce? cum?); este doar **personal**:

- Tu vei ajunge **farmacistă**.
- El va ajunge **mare**.
- Ele vor ajunge **moderatoare**.
- Voi veți ajunge **oameni!**

A SE FACE are următoarele valori:

1) verb predicativ (a se prelucra, a se fabrica, a se naște, a se produce)

a) **personal**:

- Nailonul se face din petrol.
- Hârtia se face din stuf.
- O avere curată se face prin trudă.
- Un eseu nu se face prea ușor.

b) **impersonal** (a se întâmpla, a se petrece):

SB

- Se făcea ^{1/} [că] eram copil ^{2/} [și] trăia bunica. ^{3/} (ce se făcea?
se făcea faptul)

2) verb copulativ (= a deveni); este doar **personal**:

- Tu o să te faci **politist**?
- Ea s-a făcut **jurnalist**.
- Voi o să vă faceți **judecători**?
- El o să se facă **avocat**.

A PĂREA , **A-I PĂREA** are următoarele valori:

1) verb predicativ; este doar **impersonal**:

- ^{PP} Pare ^{1/} [că] ^{SB} plouă. ^{2/} • ^{PP} Pare ^{1/} [că] ^{SB} sunteți obosiți. ^{2/}
- ^{SB} Părea ^{1/} [că] ^{SB} dă colțul ierbii. ^{2/} • ^{SB} Îmi pare ^{1/} [că] ^{SB} n-ai învățat. ^{2/}
- ^{SB} Pare ^{1/} [că] ^{SB} mai cade câte un fulg. ^{2/} • ^{SB} Îi pare ^{1/} [că] ^{SB} nu-l înțelege. ^{2/}
- ^{SB} Pare ^{1/} [că] ^{SB} vine furtuna. ^{2/} • ^{SB} Îmi pare ^{1/} [că] ^{SB} n-ai stins lumina. ^{2/}
- ^{SB} Pare ^{1/} [că] ^{SB} sunteți de granit. ^{2/} • ^{SB} Ne pare ^{1/} [că] ^{SB} va fi secetă. ^{2/}

2) verb copulativ:

a) **personal**:

- ^{PP} El pare bolnav. • ^{PR} Pare ^{1/} [că] ^{PR} e bolnav. ^{2/} √ El

- Tu pari obosită. • Tu pari ^{1/} că ^{PR} ești obosită. ^{2/}
- Voi păreați supărați ieri! • Voi păreați ^{1/} că ^{PR} sunteți supărați. ^{2/}

b) impersonal:

- Pare clar ^{1/} că ^{SB} nu știe. ^{2/} • Pare de necrezut ^{1/} ce ^{PP} a făcut. ^{2/}
- Pare normal ^{1/} să ^{SB} fie chemat și el. ^{2/}
- Pare o prostie ^{1/} să ^{SB} ai emoții ^{2/} când ^{PP} știi carte. ^{3/}

II. A SE PĂREA are următoarele valori:

1) verb predicativ; este doar impersonal:

- Se pare ^{1/} că ^{SB} e bolnav. ^{2/} • Se pare ^{1/} că ^{SB} vine furtuna. ^{2/}
- Se pare ^{1/} că ^{SB} sunteți obosiți. ^{2/} • S-ar părea ^{1/} că ^{SB} nu pricepeți. ^{2/}
- S-ar părea ^{1/} că ^{SB} dă colțul ierbii. ^{2/}
- Se pare ^{1/} că ^{SB} nu vă înțelegeți. ^{2/}
- Mi se pare ^{1/} că ^{SB} n-am stins lumina. ^{2/}
- Ni s-a părut ^{1/} că ^{SB} ai priceput. ^{2/}
- Tânărul ^{1/} se pare ^{2/} că ^{PP} va obține bursa. ^{1/}

2) verb copulativ; este doar impersonal:

- Mi se pare normal ^{1/} să ^{PP} vă plătesc. ^{2/} • Mi se pare interesantă. ^{p.n.}
- Ni se pare clar ^{1/} ce ^{PP} avem de făcut. ^{2/} • Mi s-au părut bune. ^{p.n.}
- Ți se pare firesc ^{1/} să ^{PP} știi și eu adevărul? ^{2/} • I se pare clar. ^{p.n.}

➤ Când verbul **a se părea** are subiect, el devine **verb copulativ** la diateza reflexivă, dar neapărat să fie precedat și de pronumele personal în **D.:** **mi / ți / i / ni / vi / li**, cu funcție de **c.i.** cu valoare de **sb. log.**; de aceea, în acest context, **a se părea** poate cere o **PR**.

Disociați:

- $$\left\{ \begin{array}{l} \text{PP} \qquad \qquad \text{SB} \\ \bullet \text{ Copilul } ^1 / \underline{\text{se pare}} ^2 / \boxed{\text{că}} \text{ e } \underline{\text{inteligent.}} ^1 / \\ \text{p.v.} \\ \text{PP} \qquad \qquad \text{PR} \\ \bullet \text{ Copilul mi } \underline{\text{se pare}} ^1 / \boxed{\text{că}} \text{ e } \underline{\text{inteligent.}} ^2 / \\ \text{p.n. incomplet} \end{array} \right.$$

- $$\left\{ \begin{array}{l} \text{PP} \qquad \qquad \text{SB} \\ \bullet \text{ Poarta } ^1 / \underline{\text{se pare}} ^2 / \boxed{\text{că}} \text{ e } \underline{\text{închisă.}} ^1 / \\ \text{PP} \qquad \qquad \text{PR} \\ \bullet \text{ Poarta mi } \underline{\text{se pare}} ^1 / \boxed{\text{că}} \text{ e } \underline{\text{închisă.}} ^2 / \end{array} \right.$$

- $$\left\{ \begin{array}{l} \bullet \text{ Cartea mi } \underline{\text{se pare}} \text{ interesantă.} \\ \text{p. n. complet} \\ \text{PR} \\ \bullet \text{ Cartea mi } \underline{\text{se pare}} ^1 / \boxed{\text{că}} \text{ e } \underline{\text{interesantă.}} ^2 / \\ \text{p. n. incomplet} \end{array} \right.$$

- $$\left\{ \begin{array}{l} \text{PP} \qquad \qquad \text{SB} \\ \bullet \text{ Filmul } ^1 / \underline{\text{se pare}} ^2 / \boxed{\text{că}} \text{ e } \underline{\text{bun.}} ^1 / \\ \text{PP} \qquad \qquad \text{PR} \\ \bullet \text{ Filmul li } \underline{\text{se pare}} ^1 / \boxed{\text{că}} \text{ e } \underline{\text{bun.}} ^2 / \end{array} \right.$$

IX. TOPICA PREDICATULUI

Predicatele verbale și nominale au o topică liberă în propoziție și nu apar probleme în analiza gramaticală, din cauza topicii:

- „De la gărlă-n pâlcuri dese / Zgomotoși copiii vin.”

X. PUNCTUAȚIA PREDICATULUI

Predicatul verbal nu se separă nici grafic, nici gramatical de subiect sau de unele complemente, când topica este respectată:

- *Elevul bun învață bine.* ● *Copiii se joacă în curte.*

Dacă revedeți punctuația subiectului, o să constatați că, în anumite contexte, când apare o intercalare, atunci se pune virgula.

➤ Aici vom explica situația în care un adverb de mod predicativ sau o locuțiune adverbială este **predicativ verbal** într-o **PPInc.** Când? Atunci când **desigur, firește, fără îndoială** etc. nu sunt urmate de o conjuncție (că), dar au o virgulă în preajmă ori sunt între virgule, **respectiv virgula vocativului**:

- ^{PPInc} *Desigur* ¹/, ^{PP} *va veni și el.* ²/
- ^{PP} *Va veni* ¹/, ^{PPInc} *desigur* ²/, *și el.* ¹/
- ^{PP} *Va veni și el* ¹/, ^{PPInc.} *desigur* ²/

Se știe că predicatul verbal nu se desparte prin virgulă de unele complemente ale sale când se află imediat după regent. Numai o intercalare sau un cuvânt incident le poate separa:

- *Cosmin îl ajută pe tatăl său.*
- *Cosmin îl ajută* ¹/, *firește* ²/, *pe tatăl său.* ¹/

➤ Totdeauna, când dispăre intercalarea, dispar și virgulele:

- *Cosmin îl ajută pe tatăl său.*

➤ O altă excepție este atunci când e nevoie să disociem:

- *Nu vede pădurea de uscăciuni.* (care?)
atr. subst. prepoz.
- *Nu vede pădurea, de uscăciuni.* (din ce cauză?)
c. c. cz.

De asemenea, verbul copulativ nu se separă de numele predicativ prin virgulă decât în intercalare:

- *Prietena mea* ^{PPInc} *era* ¹/, *bineînțeles,* ^{PP} *credincioasă* *ca și mine.* ¹/ (cum?)

- Din rațiuni stilistice, topica numelui predicativ se poate schimba:
- Frumoasă ești, patria mea! • Minunate sunt pădurile tale!
 - Neadevărat de isteți sunt copiii zilelor noastre!

XI. OBSERVAȚII

➤ Există situații în care subiectul este confundat, uneori, cu numele predicativ, în exemple ca:

• E luni. • E ianuarie. • E vară. • E cazul.

p.v. sb. p.v. sb. p.v. sb. p.v. sb.

• E pustiu, nu e junglă! • E vorba... • E nevoie...

sb. sb. sb. sb.
(subst.)

• E timpul / să... • E momentul / să... etc. • De ger ^{1/} ce este ^{2/} ,...

sb. sb. sb. p.v.

• Mi - e foame. • Ne e sete. • De teamă ^{1/} ce le era. ^{2/}

c.i. p.v. sb. gram. c.i. p.v. sb. gram. sb. p.v.
(sb. logic)

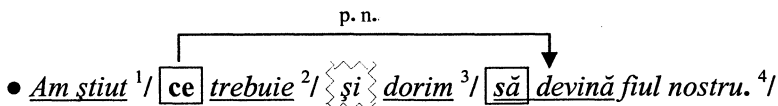
Disociați:

- {
 - De rea ^{1/} ce este ^{2/} , n-are amici. ^{1/} (ce = n. pred. – adv.)
p.n.
 - De frig ^{1/} ce este ^{2/} , îngheață apa. ^{1/} (ce = subiect – pr. rel.)
sb. p.v.

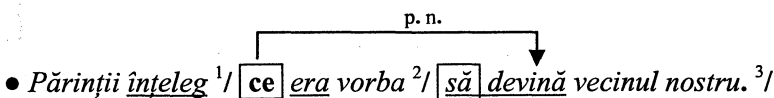
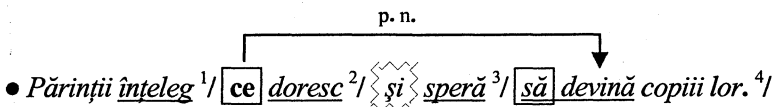
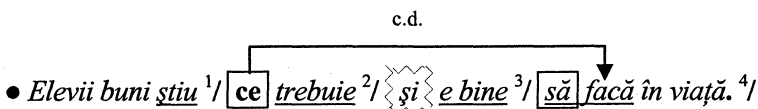
➤ Numele predicativ (la fel ca alte părți de propoziție), când este exprimat prin pronume relative, poate avea valoare morfologică în propoziția pe care a introdus-o, dar funcția sintactică de **n.p.** o are în altă subordonată, deoarece acolo se află verbul copulativ:

- Eu știu ^{1/} cine trebuie ^{2/} și e corect ^{3/} să fie premiantul. ^{4/}
 • Am auzit ^{1/} ce vrea ^{2/} să devină. ^{3/}

➤ După cum am mai spus, aici este vorba de subordonate „împletite”. Acestea apar numai când verbul este predicativ **impersonal intransitiv**: *a trebui, a se zvonii, a fi bine, a fi corect* etc., când verbul este **predicativ personal tranzitiv**: *a dori, a vrea, a spune* etc. sau când apar structurile: *e nevoie, e cazul, e vorba* ș. a.

În acest exemplu, **ce** este element de relație în **P₂**, însă are funcție de **n. p.** în **P₄**, deoarece acolo se află verbul copulativ.

➤ În aceeași situație sunt și alte pronume relative – **care, cine** – care pot fi și **c.d.**, **c.i.**, **c.c.l.**, **c.a.**, **e.p.s.** ș. a.

 Această dificultate o vom exemplifica și comenta ori de câte ori vom avea ocazia, pentru că, văzând-o de mai multe ori, veți înțelege că neapărat trebuie reținută, deoarece apare frecvent în testele care s-au dat la concursurile de admitere la facultate sau la olimpiade.

PROPOZIȚIA PREDICATIVĂ

I. DEFINIȚIE

Propoziția predicativă (PR) este subordonata care joacă rol de nume predicativ pentru un verb copulativ din propoziția regentă.

- { • Copilul părea precoc.
PR
• Copilul părea ¹/ că este precoc ²/

II. ELEMENTUL REGENT AL PROPOZIȚIEI PREDICATIVE

Subordonata PR are ca element regent unul dintre verbele copulative: *a fi*; *a deveni*; *a însemna*; *a ieși*; *a ajunge*; *a rămâne*; *a (se) părea*; *a se face* ș.a.

- Întrebarea este ¹/ cu ce vom pleca ²/ • Dorința lui era ¹/ să învețe ²/
• Tânărul va deveni ¹/ ce va dori el ²/
• Ionuț va ieși ¹/ ce și-a propus ²/
• El va ajunge ¹/ ce va dori Dumnezeu ²/
• El părea ¹/ să devină ²/ ce vrea ³/
• Copilul a rămas ¹/ cum l-ai pus ²/ • El pare ¹/ că știe carte ²/

➤ Pentru Contragere ≠ Dezvoltare, vezi Predicatul.

- { • Copilul mi s-a părut ¹/ că e inteligent ²/
• Copilul mi s-a părut inteligent.
n. p.

III. PRIN CE SE INTRODUCЕ PROPOZIȚIA PREDICATIVĂ?

PR se introduce prin:

1) conjuncții simple sau compuse:

- Problema e ¹/ că n-are timp suficient ²/

- Dorința lui era ^{1/} să vină și el cu noi.^{2/}
- Întrebarea lui era ^{1/} de va veni ^{2/} sau nu.^{3/}
- Întrebarea era ^{1/} dacă va reuși ^{2/} ori nu ^{3/} la facultate.^{2/}
- Plăcerea lor era ^{1/} ca în week-end să joace șah.^{2/}
- Dorința lor era ^{1/} ca la toamnă să reușească.^{2/}

2) locuțiuni conjuncționale:

- „Când ^{SB} ai o fată de măritat ^{1/} este ^{PP} ^{2/} ca și când ^{PR} ți-ar arde casa.”^{3/}
- „Învățătoarea mea ^{PP} a rămas ^{1/} de parcă ^{PR} n-au trecut anii.”^{2/}
- Dacă ^{SB} are o datorie ^{1/} este ^{PP} ^{2/} ca și cum ^{PR} se scufundă pământul.^{3/}

3) pronume relative:

- Întrebarea este ^{1/} cine va plăti.^{2/}
- Problema e ^{1/} ce i dăm ^{2/} să mănânce.^{3/}
- El va deveni ^{1/} ceea ce va dori.^{2/}

4) adjective relative:

- Întrebarea este ^{1/} ce temă avem.^{2/}
- Problema este ^{1/} care coleg va fi selectionat.^{2/}

5) adverb relative:

- Problema este ^{1/} unde vor locui.^{2/}
- Totul a ieșit ^{1/} cum am dorit.^{2/}
- Întrebarea e ^{1/} când ne veți da cursul.^{2/}
- El s-a făcut ^{1/} cât este bradul.^{2/}

6) pronume nehotărâte:

- Putem deveni ^{1/} orice ^{PR} vrem^{2/}, dacă ^{CDT} avem voință.^{3/}

IV. TOPICA PROPOZIȚIEI PREDICATIVE

➤ **PR** are, în general, topică liberă:

- Ceea ce ^{PR} va dori ^{PP} ¹ / va deveni, cu siguranță.² /

➤ **PR** are topică fixă atunci când verbul regent este copulativ impersonal. De ce? Pentru că, dacă se schimbă topica, **PR** devine **SB**, iar **SB** devine **PR**:

- Ceea ce ^{SB} nu știe ^{PP} ¹ / este ^{PR} ² / că îl venerăm.³ /

- Că ^{SB} îl venerăm ^{PP} ¹ / este ^{PR} ² / cea ce nu știe.³ /

➤ De asemenea, în exemplul de mai jos, **PR** are topică fixă:

- Ceea ce ^{PR} mă frapa ^{PP} ¹ la el ¹ / erau ^{PR} ochii aceia adânci.² /
p.n.inc. sb.pl.

➤ Această frază a stârnit controverse între specialiști, soldate cu opinia că **P₁** este **PR**, deoarece *subiectul în PP este la plural* și contragerea **PR** se face într-un substantiv abstract la singular, iar în ce privește concurența dintre subiect și nume predicativ câștigă, în cazul nostru, substantivul *ochii* (sb.), deoarece este la plural. Dacă era *ochiul*, atunci **P₁** era **SB**.

Disociați :

- Ceea ce ^{PR} mă impresiona ^{PP} ¹ la el ¹ / erau ^{p. n. sb.pl. incomplet} gesturile sale aristocratice.² /
- Ceea ce ^{SB} mă impresiona ^{PP} ¹ la el ¹ / era ^{p. n. complet} gestul său aristocratic.² /

V. PUNCTUAȚIA PROPOZIȚIEI PREDICATIVE

PR nu se desparte prin virgulă de elementul regent, când stă după acesta:

- El nu pare¹ / să fie ² / cum și-a dorit.³ /
- Întrebarea este¹ / cu cine vei pleca la munte.² /

Totuși, putem separa prin virgulă **PR** de verbul copulativ, când apare o intercalare:

- El ^{PP} va deveni^{1/}, ^{PPInc.} fără îndoială^{2/}, ^{PR} ceea ce și-a dorit^{3/}

VI. OBSERVAȚII

➤ Verbul copulativ **a fi** element regent pentru **PR** este **vid**; el nu are sensurile pe care le poate avea în alte contexte. Numai gândind așa putem diferenția **SB** de **PR**, deoarece **a fi copulativ, impersonal** în schema unei fraze de tipul **[SB - PP - PR]** este diferit de **a fi predicativ impersonal**, din schemele:

[SB - PP - CZ] **[SB - PP - CS]** ori **[PP - CMC]**

[Vezi **a fi** ca verb predicativ impersonal (unde **a fi** = a se întâmpla, deci e purtător de sens) în cap. **Predicatul**.]

Disociați:

- ^{SB} Ceea ce ^{PP} știu^{1/} este^{2/} ^{PR} că nu știu tot.^{3/}
- ^{SB} Dacă ^{PP} a reușit^{1/} este^{2/} ^{CZ} pentru că a învățat cu seriozitate^{3/}

deoarece (cauza unui efect pozitiv)

că

➤ O subordonată poate avea două sau mai multe elemente regente:

- Mama a fost^{1/}, este^{2/} și rămâne^{3/} cum o știu^{4/}

➤ O propoziție regentă, cu un verb copulativ regent, poate avea mai multe **PR**:

- Întrebarea este^{1/} unde va locui^{2/}, ce va mânca^{3/} și cine va avea grijă de el^{4/}

➤ La **SB** v-am promis că vom comenta două cazuri care merită o discuție aparte. Primul a fost menționat deja când ne-am referit la **Topica PR**, unde am dat exemplul unei fraze în care, prin schimbarea topicii, **PR** devine **SB**, iar **SB** devine **PR**.

➤ A doua subordonată care poate suscita discuții o aflăm în fraza:

PP	SB	PP	SB
• <u>Una e</u> ¹ / <u>să</u> <u>fii lovit mișelește</u> ² / și <u>alta e</u> ³ / <u>să</u> <u>mori eroic</u> ³ /			
• <u>Una e lovitura</u> ¹ / și <u>alta e moartea</u> ² /			
p.n.	sb.	p.n.	sb.

De ce sunt **sb-SB** și nu **n.p.-PR**? Pentru că există o **concurență** între **sb.** și **n.p.** și pentru că **n.p.** trebuie să accepte „supremația” subiectului, mai ales dacă are și indici gramaticali care îl susțin, cum ar fi: felul articolului sau partea de vorbire prin care se exprimă. Având acești indici, **n.p.** îi „dă întâietate” subiectului, indiferent de topică.

Rețineți:

• <u>Avocat e vecinul meu.</u>	• <u>Avocat e un vecin.</u>
n.p.	sb.
• <u>Cine e vinovatul?</u>	• <u>Care e idealul tău?</u>
n.p.	sb.

➤ Când ambele substantive **au articol hotărât** sau unul dintre substantive e **nume de persoană**, atunci se apelează la topică și se iau ca atare.

• <u>Prietena mea e cartea.</u>	• <u>Cartea e prietena mea.</u>
sb.	n.p.
• <u>Iisus Hristos este idolul meu.</u>	• <u>Idolul meu e Iisus Hristos.</u>
sb.	n.p.

➤ Această concurență se poate rezolva cu ajutorul **tautologiei**.

• <u>Iisus a fost Iisus.</u>	• <u>El este el.</u>	• <u>Prietena mea e prietena mea.</u>
• <u>Eminescu este Eminescu.</u>	• <u>Zece e zece.</u>	
• <u>Maria este Maria.</u>	• <u>Tu ești tu și gata!</u>	

➤ Ce este **tautologia**? Este fenomenul sintactic care constă din repetarea unor cuvinte cu același sens, dar cu funcții sintactice diferite.

ATRIBUTUL

I. DEFINIȚIE

Atributul (at.) este partea secundară de propoziție care determină un substantiv, un pronume, un numeral cu valoare substantivală sau orice element regent cu valoare substantivală.

II. FELURILE ATRIBUTULUI

Atributul poate fi:

1) simplu:

- Elevul **bun** ia note mari.

2) multiplu:

- Elevul **harnic, bun și serios** e respectat.

3) dezvoltat:

- Arin, vecinul meu de la parter, e medic.

4) complet:

- Oameni **părănd credincioși** nu mai întâlnim.

at. vb. complet

5) incomplet:

- Oameni **părănd** ^{PR} 1/ să fie credincioși ^{2/ nu mai întâlnim}. ^{1/}

at. vb. incomplet

- Tineri **devenind** ^{PR} 1/ ce - și doresc ^{2/ se găsesc} din ce în ce mai rar. ^{1/}

at. vb. incomplet

Atributele răspund la întrebările:

♦ al, a, ai, ale cui?

- Temele elevului sunt corectate deja.
- Această carte **a colegului** e interesantă.

♦ care?

• Elevul premiant este apreciat de toată lumea.

♦ ce fel de?

• Măncarea de ciuperci e gustoasă.

♦ cât? câtă? câți? câte?

• Zece elevi vor pleca la olimpiadă.

• Opt fete alcătuiesc o echipă de gimnastică.

III. ELEMENTUL REGENT AL ATRIBUTULUI

Atributul are ca element regent:

1) un substantiv sau orice parte de vorbire substantivizată:

• Copilul mic doarme tot timpul. • Zecele de ieri a fost binemeritat.

• Al doilea candidat a câștigat. • Tânărul înalt e colegul meu.

• El este văr lui Popescu. • Oful meu este ^{1/} [să] vă realizați. ^{2/}

• Plecarea pe îndelete este recomandabilă.

• Examenul de ieri a fost dificil.

2) un pronume:

• Eu unul nu l-aș spune părinților. • Unul dintre ei a fost colegul meu.

• Ce altceva să-ți mai spun? • Spune-mi ceva adevărat!

• Altcineva de acolo mi-a dat numărul de telefon.

3) un numeral cu valoare substantivală:

• Trei dintre ei au luat zece. • Primul de la dreapta e fiul meu.

• O pătrime dintre ei a terminat teoria.

4) orice element regent cu valoare substantivală:

• Leneșul acela n-a înțeles nimic.

• Eul său lăuntric nu putea fi revelat.

• Un of ca al tău n-are multă lume.

• „Mi-au” din propoziția a doua este omofon.

• El pronunță bine pe r frânțuzesc.

IV. DEZVOLTARE ≠ CONTRAGERE

Atributul se dezvoltă în propoziție atributivă, iar propoziția atributivă se contrage în atribut.

- Copacii **înfloriți** mă delectează.
- Copacii ^{1/} **care** sunt înfloriți ^{2/} mă delectează. ^{1/}

- Dicționarul **de pe birou** e al tău.
- Dicționarul ^{1/} **care** este pe birou ^{2/} este al tău. ^{1/}

- Oameni **părând** ^{1/} **că** sunt credincioși ^{2/} nu mai întâlnim. ^{1/}
at. incomplet
- Oameni ^{1/} **care** ^{AT} par ^{2/} **că** ^{PR} sunt credincioși ^{3/} nu mai întâlnim. ^{1/}

V. CAZURILE ATRIBUTULUI

Părțile de vorbire prin care se exprimă atributul pot sta în toate cazurile:

- N. • Elevul Popescu este premiant.
- G. • Caietele elevilor sunt curate.
• Plecarea **din cauza lui Victor** i-a deranjat.
- D. • El este naș lui Popescu.
• Transmiterea de salutări **amicilor** m-a reconfortat.
- Ac. • Tortul de înghețată e bun.
• Prieteni **ca ei** n-ai să mai vezi.
- V. • **Bade Ioane!** • **Nene Iancule!**
• **Iscusite vânătorule!** • **Dadă Marie!**

VI. CLASIFICAREA ATRIBUTELOR

A ATRIBUT SUBSTANTIVAL (at. subst.)

Se exprimă prin substantiv sau prin orice parte de vorbire substantivizată prin conversiune (schimbarea clasei morfologice). El se poate afla în toate cazurile.

N. – ATRIBUT SUBSTANTIVAL APOZIȚIONAL

a) simplu:

- *Poetul Eminescu a fost un geniu.*
- *Maria, lăptăreasa, face brânza bună.*
- *Ali, turcul, e tare bătrân.*

b) dezvoltat:

- *Arin, vecinul meu de la parter, este medic.*
- *Eminescu, geniul neînțeles, a murit de tânăr.*
- *Ali, student din statul Mali, e foarte serios.*

apozitie în apozitie

G. – ATRIBUT SUBSTANTIVAL GENITIVAL

a) fără prepoziție:

- *Rezultatele elevilor sunt foarte bune.*
- *Mașina profesorului e nouă.*
- *Părinții lui Gabriel sunt medici.*

b) cu prepoziție sau locuțiune prepozițională:

- *Câmpia dinaintea mașinii e semănată deja.*
- *Pregătirea în vederea examenului a început.*
- *Plecarea din cauza lui Dan i-a deranjat.*
- *Bradul din fața casei e înalt.*

D – ATRIBUT SUBSTANTIVAL ÎN DATIV

a) fără prepoziție:

- *El este martor lui Georgescu.*
- *Ea este soră lui Cosmin.*
- *El e frate lui Paul.*
- *El e cumnat lui Adi.*

[elementul regent
nu are art. hotărât]

- *Trimiterea de ajutoare bătrânilor e necesară.*

atr. datival

[Atenție, nu este c.i.]

b) cu prepoziție:

- *Curățenia grație mamei trebuie păstrată.*
- *Vindecarea mulțumită medicului este rapidă.*

Ac. – ATRIBUT SUBSTANTIVAL PREPOZIȚIONAL

(alcătuit numai cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale):

- Florile de la un ipocrit ca el nu le-a primit nimeni.
- Compotul de vișine e delicios.
- Cadoul de la Virgil mi-a plăcut.
- Mărțișorul pentru Corina e de argint.
- Plecarea înainte de masă l-a deranjat.
- Amintirile dinainte de căsătorie l-au răscolit.

V – ATRIBUT ÎN VOCATIV (= atr. subst. apozitional):

- Bade Ioane! • Nene Iancule! • Iscusite vânătorule!

B ATRIBUT PRONOMINAL (at. pron.)

Se exprimă prin diferite pronume în N., G., D., Ac.:

N. – ATRIBUT PRONOMINAL APOZIȚIONAL

- Popescu, el și numai el, m-a înțeles.
- Eu unul nu știu nimic.
- El, acela, ți-a spart ochelarii.
- Ei, adică dumnealor, m-au așteptat la gară.

G. – ATRIBUT PRONOMINAL GENITIVAL

a) fără prepoziție:

- Ceasul lui merge bine. • Mama ei are cabinet medical.

[nu sunt atr. adj.!]

- Mașina dânsului e albă. • Colega lor e generoasă.

- Orașul ^{1/}, ale cărui străzi sunt largi ^{2/}, e frumos. ^{1/}

- Casa ^{1/}, pe peretele căreia a urcat iedera ^{2/}, e veche. ^{1/}

- Eu știu ^{1/} al cărui copil a reușit. ^{2/}

- Au întrebat ^{1/} pe al cărui copil l-ai ajutat. ^{2/}

- Temele unora nu sunt corectate. • Al cui copil este?

- Am cerut adresa cuiva. • Am întrebat ^{1/}, al cui copil este. ^{2/}

- Sunt rezultatele vreunui proaste? • Pe al cui copil îl ajuți?

- Telefonul aceloră nu ne interesează. • Adresa cui o aveți?

b) cu prepoziție sau cu locuțiune prepozițională:

- Colegul din fața lui este Cosmin.
- Plecarea din cauza ei ne-a deranjat.

- Scaunul **dinaintea** dânsului e liber.
- Recapitularea **în** folosul unora îi ajută și pe ceilalți.

D. – ATRIBUT PRONOMINAL ÎN DATIV

a) fără prepoziție:

- El este frate **aceluia**. Atenție: subst. regent nu are art. hotărât
- Victor este naș **altora**.
- Ei sunt martori **celor de la dreapta**.
- Trimiterea de ajutoare **acelora ne-a bucurat**. [nu este c. ind.!]

b) cu prepoziție:

- Curățenia grație ei **trebuie păstrată**.
- Vindecarea **mulțumită lor** s-a produs rapid.

Ac. – ATRIBUT PRONOMINAL PREPOZIȚIONAL

- Rețeta **pentru dumneavoastră** e compensată.
- Tabloul **de la ea** este valoros.
- Oamenii **ca ei** nu mai găsim astăzi.
- Plecarea **de la oricare** ne-a tulburat.
- Viața **alături de el** a fost un calvar. • Viața **pe vremea lui** a fost grea.

C ATRIBUT ADJECTIVAL (at. adj.)

Se exprimă prin:

- adjective propriu-zise (calități, defecte, culori);
 - adjective obținute prin derivare cu sufixe adjectivale;
 - adjective obținute din alte părți de vorbire prin conversiune;
 - adjective obținute din numere datorită ideii de valoare adjectivală.
- Oamenii **buni** sunt ocrotiți de soartă. • Eu am doi copii **minunați**.
 - Nu suport oamenii **infatuați și mincinoși**. • **Scumpă** mamă!
 - Culoarea **mov** îi place. • Mașinile **albe** sunt ale copiilor mei.
 - Mihai este elev **silitor**. • Prefer mâncarea **mediteraneeană**.
 - Poartă o haină **bătrânească**. • Îmi place muzica **grecească**.
 - Ciobanul avea câini **mai bărbați**. • Ea purta pantofi **balerini**.

- Nepoții noștri sunt drăgălași ca toți copiii.
 - Am văzut filmul acela. • Mariei înseși i-am telefonat.
 - Niciun elev nu este absent. • Același student șterge tabla.
 - Ce temă ați avut? • Despre care artist ați discutat?
 - Profesoara a întrebat ^{1/} care carte este la bibliotecă. ^{2/}
 - Eu știu ^{1/} de ce rasă e Lola. ^{2/} • Știm ^{1/} pe care eolog îl ajuți. ^{2/}
 - Am întrebat ^{1/} prin care procedeu ați rezolvat ecuația. ^{2/}
 - Fiecare om are un ideal. • Alde Popeștii au un câine rău.
 - Vreau și eu niște ciocolată. • Nimic interesant n-au comunicat.
-
- Câmpia semănată va da roade. • Soldatul rănit e la spital.
 - Avea o mână tremurândă. • Cafeaua aburindă e a mea.
-
- Așa oameni sunt pe la voi? • Asemenea oameni răzbesc în viață!
 - Astfel de colegi avem și noi. • Am văzut altfel de vile.
 - O atare problemă îl preocupă. • Acesta e un costum gata.
 - O istorie aievea e cea din zilele noastre.
 - Asta chiar că este o problemă aparte. • Tatăl ei este un bărbat bine.
 - O idee mai presus ca asta ^{1/} nu putea ^{2/} să aibă. ^{1/}

- d) {
- Trei elevi sunt premiați.
 - A mâncat o porție îndoită.
 - Primul copil este răsfățat.
 - Elevul al doilea a luat premiu.
- Amândoi copiii sunt medici.
 - Câte trei elevii au răspuns.
 - Al doilea copil a luat zece.
 - Locuim la cel de-al treilea etaj.

D ATRIBUTUL VERBAL (at. vb.)

Se exprimă prin:

a) verbe la modul infinitiv:

- Plăcerea de a se uita la acel tablou era mare.
- de a-și lua rămas bun de la voi e mare.
- Dorința de a învăța îi dă aer!
- de a deveni avocat o are din copilărie.
at. vb. complet
- de a deveni ^{1/} ce și-a dorit ^{2/} o are din copilărie. ^{3/}
at. vb. incomplet

• Nevoia de a fi operat de un bun specialist e mare.

b) verbe la modul gerunziu:

- Oameni **ajutând** pe oameni nu se prea mai gădesc.
- Medici **tratând** bolnavii găsești peste tot.

c) verbe la modul supin:

- Aparatul de ras e defect.
- Mașina de spălat e românească.
- Dispozitivul de cablat este montat deja.

➤ Verbele la modul participiu nu sunt **attribute verbale**, ci **attribute adjectivale**, deoarece ele se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat și, prin conversiune, ele devin **adjective participale** (*înflorit, îmbobocit, înfrunzit, germinat, răsărit* ș.a.) sau **participii adjectivale** (*citit, scris, cules, repetat* ș.a.); rețineți diferența pe care am făcut-o, deoarece **adjectivele participale** nu au un **complement de agent**.

E ATRIBUT ADVERBIAL (at. adv.)

Se exprimă prin:

a) adverbe:

- Părinții ne arată mersul **înainte**.
- Câmpia **dinainte** e semănată cu grâu.

b) adverbe cu prepoziție:

- Lecția de ieri a fost **grea**. • Examenul de mâine va fi **dificil**.
- Cartea de acolo e a **mea**. • Raftul de sus este **gol**.

c) locuțiuni adverbiale de loc, de timp, de mod:

- Colegul **din spate** vorbește. • Controlul **din când în când** e benefic.
- Plecarea seara **pe îndelete** a avut loc la ora 19.
- Învățarea poeziei **pe de rost** a făcut-o în trei ore.
- Plecarea **pe nepusă masă** ne-a surpris.

F ATRIBUT INTERJEȚIONAL (at. interj.)

Se exprimă prin interjecții:

- Ce față **hăi** era sora ta! • Lătratul **ham-ham** mă deranjează.
- Doina face o cafea **mm**!
- Avem o prietenă **țuț**!

VII. TOPICA ATRIBUTULUI

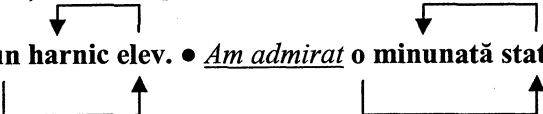
Atributul, în general, stă după elementul regent. Uneori, din rațiuni stilistice, atributul stă înaintea regentului:

- **Dulce Românie!** ● **Frumoasă fată!** ● **Scumpă mamă!**

➤ Alteori, când schimbă topica și este antepus unui substantiv, atributul adjectival preia **articolul hotărât**, dar numai formal, deoarece articolul este tot al substantivului; în analiză, specificați că acest articol **este preluat de la substantiv**:

- **Harnicul** elev *este apreciat*.
- *Am vizitat* **minunatele orașe ale României**.

➤ Când substantivul are **articol nehotărât proclitic**, atunci articolul nehotărât, în orice situație, se ia împreună cu substantivul:

- *Am vorbit cu un harnic elev*.
 - *Am admirat o minunată statuie*.
-

VIII. PUNCTUAȚIA ATRIBUTULUI

Atributul nu se separă prin virgulă de regentul său:

- **Copiii copiilor mei** *sunt drăgălași*.
- **Mamele profesioniste** *au copii realizați*.
- **Adolescența** *este o etapă arșă de neliniști existențiale*.
- **Examenul de duminică** *va fi greu*.
- **Dicționarele de acolo** *sunt de la bibliotecă*.
- **Lauda de sine** *nu miroase a bine*.
- **Coșuri fumegânde** *se văd în zare*.

➤ Există situații când atributul se separă obligatoriu de regentii săi; în astfel de situații se numește **atribut circumstanțial izolat**.

Disociați:

- **Florile ofilite** *se aruncă*. (atr. propriu-zis)
 - **Florile** ¹/ **care sunt ofilite** ²/ *se aruncă*.¹
- AT

- {
 - Florile, ofilite, se aruncă. (atr. circ. izolat)
 - AC
 - Florile ¹/, care sunt ofilite ²/, se aruncă. ¹/

➤ Atributul multiplu se separă grafic prin virgulă în construcția sa, dar el este legat gramatical prin juxtaponere:

● **Elevul bun, harnic și respectuos este apreciat.**

➤ Atributul apozitional simplu, nume de profesii, funcții, ocupații și nume etnice se separă, încadrându-se între virgule, chiar dacă nu este apozitie dezvoltată:

- **Georgescu, avocatul, este renumit.**
- **Hagi, fotbalistul, este antrenor acum.**
- **Farid Al Atrash, arabul, a fost un mare poet.**
- **Saadi, iranianul, e poetul florilor.**

➤ Atributul apozitional dezvoltat (**at. apoz. dezvolt.**) se încadrează între virgule:

- *Timișoara, orașul florilor, e oraș occidental.*
- *Ali, student din statul Mali, e serios.* [apozitie în apozitie!]

IX. OBSERVAȚII

➤ **Atenție la situațiile în care atributul se află „plasat” la mare distanță de regent; în astfel de situații, el poate fi confundat cu complementele:**

- **Ieșirea elevilor și a studenților de la universitate se face acum pe scările principale.** *atr. subst. prep.*
- **Plecarea aceea furtunoasă din cauza lui Radu ne-a deranjat.**

atr. subst. prep.

atr. subst. genit.

- **Pixurile verzi și roșii ale mele sunt pe bancă**

atr. adj.

➤ Când ați studiat atributul, ați observat că majoritatea cărților de gramatică dau exemple de attribute substantivale genitive și de attribute adverbiale alcătuite *numai cu locuțiuni care relevă ideea de loc*, de tipul:

● *Cartea din fața colegei este de limba română.*

● *Colegul din spate vorbește.*

➤ În exemplele de mai jos, am folosit și alte attribute de tipul:

● *Plecarea din cauza lui Radu ne-a deranjat.* ● *Reușita în ciuda lui...*

● *Controlul pe îndelete și din când în când e necesar.*

Prin aceste exemple am vrut să vă sugerez că se poate și altfel și deci nu sunt *c.c.cz*, *c.c.cv* ori *c.c.m.* sau *c.c.t.* Considerați că ați depășit aceste „capcane”, dacă ați înțeles că sunt tot attribute substantivale genitive prepoziționale sau attribute adverbiale.

➤ Privind clasificarea atributelor, se observă că nu există o categorie a **atributelor numerale*, deoarece e aberantă această denumire și atunci, pentru că ele trebuie să aibă un loc al lor, s-a hotărât, „din necesitate”, să fie incluse la *attributele substantivale*, dar numai numerele cu *valoare substantivală*:

N. ● *El, cel de-al doilea, a luat zece.*

atr. subst. apoz.

(num. ord. p.-zis cu val. subst.)

G. ● *Caietele celor trei au fost corectate.*

atr. subst. gen.

(num. card. p.-zis cu val. subst.)

Ac. ● *Un lot de unsprezece va pleca în Italia.*

atr. subst. prep.

(num. card. p.-zis cu val. subst.)

● *Cadoul de la amândoi mi-a plăcut.*

atr. subst. prep.

(num. card. colectiv cu val. subst.)

➤ În exemplele următoare, attributele subliniate se analizează potrivit modelului de mai jos:

● *Copilul din fața mea e cuminte.*

● *Plecarea din cauza ta i-a deranjat.*

● *Recapitularea în favoarea voastră a început deja.*

= *atribut pronominal prepozițional*, exprimat prin *adjectiv pronominal posesiv*, în cazul **Ac.** (excepție de la **G.**)

➤ Nu uitați că **atributul apozitional** în N. este **apozitia neacordată**, deoarece în oricare context s-ar afla, ea tot în N. este, chiar dacă regentul e în alt caz:

N. N.
N.-N. ● *Elevul Popescu e serios.*

G. N.
G.-N. ● *Rezultatele elevului Popescu sunt bune.*

D. N.
D.-N. ● *I-am dat elevului Popescu zece.*

Ac. N.
Ac.-N. ● *Eu îl ajut pe elevul Popescu.*

V.-N. *Elevul Popescu, sterge tabla!*

➤ **Apoziția acordată** e tratată exhaustiv la capitolul **Substantivul**. Ea se recunoaște ușor, pentru că, acordându-se, împrumută și indicele cazului respectiv.

Disociați.

Ac. N.
● *L-am ajutat pe elevul Popescu.*
apoz. în N. neacordată

G N
● *Temele elevului Popescu sunt corectate.*
apoz. în N. neacordată

Ac. Ac.
● *L-am ajutat pe elev, **pe Popescu**.*
apoz. în Ac. acordată

G G
● *Temele elevului, **ale lui Popescu**, sunt corectate.*
apoz. în G. acordată

PROPOZIȚIA ATRIBUTIVĂ

I. DEFINIȚIE

Propoziția atributivă (AT) este subordonată care joacă rol de **atribut** pentru un element regent din propoziția regentă.

Răspunde la întrebările:

- ♦ **care?** • Am văzut elevul ^{1/} care a reușit. ^{2/}
- ♦ **ce fel de?** • Am primit un dar ^{1/} cum n-am primit în viața mea. ^{2/}
- ♦ **al, a, ai, ale cui?**
 - Datoria ^{1/} oricui împrumută o carte ^{2/} este ^{1/} s-o restituie. ^{3/}

Propoziția atributivă poate fi

a) **AT determinativă, neizolată:**

- Am cunoscut elevul ^{1/} care a luat olimpiada. ^{2/}

b) **AT explicativă, izolată:**

- Am stat de vorbă cu acel elev ^{1/}, care a luat olimpiada. ^{2/}

II. CONTRAGERE ≠ DEZVOLTARE

Propoziția atributivă se contrage în atribut, iar atributul se dezvoltă în propoziție atributivă :

- { • Copiii ^{1/} care sunt îngrijiți ^{2/} sunt sănătoși. ^{1/}
- { • Copiii îngrijiți sunt sănătoși.

- { • Elevul bun învață bine.
- { • Elevul ^{1/} care e bun ^{2/} învață bine. ^{1/}

III. ELEMENTUL REGENT AL PROPOZIȚIEI ATRIBUTIVE

Propoziția subordonată atributivă are ca element regent:

1) un substantiv:

- Elevul ^{1/}, a căruia mamă a venit ^{2/}, e premiant. ^{1/}
- Am admirat tablourile ^{1/} pe care le-ai pictat. ^{2/}

2) un pronume:

- **Altul** ¹/ **[care]** dădea telefon ²/ era colegul meu.¹/
- **Celălalt** ¹/ **[despre care]** ați vorbit ²/ este din Cluj.¹/
- Am văzut pe cel ¹/ **[care]** a luat olimpiada la Limba română.²/

3) un numeral cu valoare substantivală:

- **Primul** ¹/ **[care]** va răspunde corect ²/ va lua premiul.¹/
- I-am văzut pe cei trei ¹/ **[care]** vor pleca la Paris.²/

4) orice cuvânt substantivizat prin conversiune:

- Din cauza celui cum ¹/ **[pe care]** nu l-a încercuit ²/ i s-au scăzut 0,10 puncte.¹/
- Datorită lui ch ¹/ **[pe care]** l-a pronunțat corect ²/ a luat zece la limba arabă.¹/

IV. PRIN CE SE INTRODUC PROPOZIȚIA ATRIBUTIVĂ?

AT se introduce prin

1) conjuncții:

- Dorința ¹/ **[să]** meargă și el ²/ era mare.¹/
- Problema ¹/ **[că]** n-are bani ²/ îl frământă.¹/
- Fata ¹/ **[de]** o vezi aici ²/ e Cristina.¹/
- Întrebarea ¹/ **[de]** va veni ²/ **[sau]** nu ³/ îl macină.¹/
- La întrebarea ¹/ **[dacă]** ai bilet ²/ nu mi-ai răspuns.¹/

2) locuțiuni conjuncționale:

- Problema ¹/ **[cum că]** n-am înțeles ²/ îl supără.¹/
- Plecarea ¹/ **[după ce]** au plecat și ei ²/ ne-a tulburat.¹/
- M-a salutat un domn ¹/ **[fără să]** l fi văzut vreodată.²/

3) pronume relative:

- La întrebarea ¹/ **[cine]** este profesoara ta ²/ nu mi-ai răspuns.¹/
- **[ce]** ai luat de la Cluj ²/

- La întrebarea ¹/ **cu ce** ai fost la Iași ²/
- **al cui** este pixul ²/
- **câți** ai cheltuit ²/
- Nimic ¹/ **din ceea ce** a văzut ²/ n-a povestit. ¹/
- Toate ¹/ **câte** se văd aici ²/ de mâna mea sunt lucrate. ¹/
- Nu tot ¹/ **ce** zboară ²/ se mănâncă. ¹/

4) adjective relative:

- La întrebarea ¹/ **ce** leeție aveți ²/ n-ai răspuns. ¹/
- **cu care** tren ai plecat ²/
- **câte** fete ai în clasă ²/

5) adverb relative:

- Mi-a arătat locul ¹/ **unde** va ridica vila. ²/
- La întrebarea ¹/ **unde** s-a născut ²/ n-a răspuns. ¹/
- Am văzut barul ¹/ **de unde** a luat pepsi. ²/
- A cronometrat timpul ¹/ **când** am alergat. ²/
- La întrebarea ¹/ **când** o să vii ²/ nu mi-ai răspuns. ¹/
- „Și sunt veacuri ¹/ **de când** unii după alții anii fug.” ²/
- Mi-ai arătat modul ¹/ **cum** a procedat. ²/
- La întrebarea ¹/ **cum** a fost în vacanță ²/ nu mi-a răspuns. ¹/
- Timpul ¹/ **cât** ai stat acolo ²/ nu l-ai pierdut. ¹/
- La întrebarea ¹/ **cât** a mâncat ²/ nu mi-a răspuns. ¹/

V. TOPICA PROPOZIȚIEI ATRIBUTIVE

AT are topică fixă „absolută”.

- Am văzut câinele ¹/ **care** a luat trofeul. ²/
- Câinele ¹/ **care** a luat trofeul ²/ este al vecinului. ¹/
- Copiii ¹/ **ai căror** părinți se înțeleg ²/, sunt sănătoși. ¹/

AT stă numai după elementul regent din propoziția regentă.

VI. PUNCTUAȚIA PROPOZIȚIEI ATRIBUTIVE

AT izolată se desparte prin virgulă de regentul său:

- Am stat de vorbă cu acel elev, pe care l-ați lăudat.

AT

- Orașul ¹/, ale cărui străzi sunt largi ²/, e frumos.¹/

AC

- Iar el ¹/, care e bolnav ²/, a venit totuși.¹/

VII. OBSERVAȚII

➤ Am lăsat intenționat la sfârșit **apozitia simplă** care se dezvoltă în AA (atributivă apozitivă) și care e ușor de recunoscut, având câțiva indici:

- 1) are element regent substantiv sau substitut;
- 2) răspunde la întrebarea **care?**;
- 3) se contrage în substantiv;
- 4) are o punctuație specifică: două puncte, linii de pauză, paranteze.

AA

- Eu vreau un singur lucru:¹/ să înțelegeți gramatica.²/
- Eu vreau un singur lucru: **înțelegerea gramaticii**.

apozitie simplă

AA

- Poetul avea un singur dor:¹/ să moară la marginea mării.²/
- Poetul avea un singur dor: **moartea** la marginea mării.

apozitie simplă

➤ Spre deosebire de AA, care are un regent nominal (substantiv, pronume) și răspunde la întrebarea **care?**, subordonata AP (apozitivă) n-are element regent nominal și nu răspunde la întrebarea **care?**, ci aduce doar o explicație în plus:

AP

- S-a apucat de învățat ¹/, ceea ce mă bucură ²/, și va reuși.³/

AP

- De ieri s-a pus pe învățat ¹/, **adică** învață și zece ore pe zi.²/

➤ Semiadverbele de mod **adică** și **anume** vă ajută să descoperiți imediat o **apozitie** sau o **AP / AA**.

- {

• A venit și el, **adică** fratele meu.

ap. dezvoltată
- PP

AP

• A început o dietă ^{1/}, **adică** ține un regim strict.^{2/}

Deci, când apare în frază semiadverbul **adică** sau **anume**, urmat de grup nominal, înseamnă că există o **apozitie**; când e urmat de predicat, înseamnă că există o **AP / AA**.

➤ În această lucrare v-am prezentat și **AA**, și **AP** separat, deoarece numai din punctul de vedere al sensului coincid; gramatical, ele au statutul lor. Încercați și voi să le înțelegeți, mergând la esențe:

- PP

AA

• Am o singură dorință ^{1/}: să reușiți.^{2/} (care?)
- AA

• Îți cer un singur lucru ^{1/}: să mă respecti.^{2/}
- AA

• A început o dietă ^{1/}, **adică** mănâncă disociat.^{2/} (care?)
- AP

• A început ^{1/} să învețe ^{2/}, **adică** studiază 12 ore pe zi.^{3/}
- PP

AP

PP

• A început tratamentul ^{1/}, ceea ce ne bucură ^{2/}, și precis o să fie bine.^{3/}
- PP

AP

• Asta îmi place la tine ^{1/}, că ești fairplay.^{2/} √și anume că
- PP

AP

• El mi-a spus așa ^{1/}: să învăț.^{2/} √ **adică** să învăț
- PP

AP

• S-a apucat de pictat ^{1/}, pictează două-trei tablouri pe zi.^{2/}

COMPLEMENTUL DIRECT

I. DEFINIȚIE

Complementul (c.d.) direct este partea secundară de propoziție care arată asupra cărui obiect se exercită direct acțiunea exprimată de elementul regent.

Răspunde la întrebările:

- ♦ **pe cine?** – pentru persoane
 - *Profesorii îi învață pe elevi.*
 - *Profesorii ajută elevii.*
- ♦ **ce?** – pentru obiecte
 - *Elevii scriu temele.*
 - *Ei învață lecțiile.*

II. FELURILE COMPLEMENTULUI DIRECT

Complementul direct poate fi:

- 1) **simplu:**
 - *Andrei mănâncă banane.* • *Gabriel mănâncă zmeură.*
- 2) **multiplu:**
 - *Horia mănâncă banane, portocale și mere.*
- 3) **dezvoltat:**
 - *N-are de ce veni.* • *N-are unde sta.*
- 4) **complet:**
 - *El nu putea deveni arhimandrit.*
- 5) **incomplet:**
 - *El nu putea deveni^{1/} PR ce vrea bunica sa.^{2/}*
- 6) **anticipat (reluat):**
 - *Eu îi respect pe părinții mei.* • *Eu o ajut pe Ana-Maria.*
 - *Pe părinții mei, eu îi respect.* • *Pe Maria, o ajut cu plăcere.*

III. CAZURILE COMPLEMENTULUI DIRECT

- Ac. • *Ați pansat-o pe Lola ?* • *Citea la revistă de zor !*
• *Copiii mănâncă prăjituri cu frișcă.* • *Mănâncă din acestea!*
G. • *Maria i-a consultat pe ai vecinului.*

(excepție de la Ac.)

IV. DEZVOLTARE ≠ CONTRAGERE

Complementul direct se dezvoltă în propoziție completivă directă, iar propoziția completivă directă se contrage în complement direct.

{	• <i>El nu putea <u>urca</u> muntele.</i>	{	• <i>El n-are ^{1/} <u>de ce</u> <u>să plece</u>.^{2/}</i>
	• <i>El nu putea ^{1/} <u>să</u> <u>urce</u> muntele.^{2/}</i>		• <i>El n-are <u>de ce</u> pleca.</i>

c.d. dezvolt.

V. ELEMENTUL REGENT AL COMPLEMENTULUI DIRECT

Complementul direct are ca element regent:

- 1) un verb predicativ, personal, tranzitiv la diateza activă sau la diateza activă pronominală:

- *Mama cumpără fructe.* • *Profesoara observă greșelile.*
- *Ea îi corectează pe elevii săi.* • *El se îmbracă repede.*
- *Elevii își scriu temele.* • *M-a fulgerat cu privirea!*
- *Văd că te-a udat până la piele.*

- 2) o locuțiune verbală, predicativă, personală, tranzitivă:

- *Elena a ținut minte gestul meu.*
- *Profesorii au băgat de seamă greșelile noastre.*

- 3) un verb dublu tranzitiv (are două complemente directe):

- *Îl trec pe bătrân strada.*
- *Profesorul îl învață pe Radu lecția.*

Alte verbe: *a ruga, a întreba, a sfătui, a povățui, a anunța, a asculta, a examina, a traversa.*

- 4) o interjecție predicativă:

- *Iată fotografia tatălui meu!* • *Na pixul!*
- *Iacătă actele de proprietate!*
- *Iaca și pe nepoții mei!*

5) adjectivul **dator** (unicul **adj.** care poate primi **c.d.**):

- Îți sunt dator viața.
- Îmi ești dator bani mulți.

6) un verb sau o locuțiune verbală, predicativă, tranzitivă la un mod nepersonal, nepredicativ:

- A învăța teoria este lucru mare.
- Învățând teoria știi ^{1/} să rezolvi grilele.^{2/}
- Luând în seamă calitățile tale, te voi angaja.

VI. PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL DIRECT?

Complementul direct se exprimă prin:

1) substantive diferite în **Ac.**:

- *L-am văzut pe Hagi la televizor.*
- *Cosmin își iubește copiii.*
- *Gabriel o ajută pe Elena.*
- *Corina își iubește copiii.*
- *Am văzut floarea-soarelui pe câmp.*
- *I-am dat adresa mea.*
- *Elevul îl întreabă pe profesor.*
- *Elevul întreabă profesorul.*

2) pronume diferite în **Ac.**, cu sau fără prepoziție:

- *Eu îl ajut pe el cu plăcere.*
- *L-ai văzut pe acela?* • **Ceea ce** face ^{1/} nu știe nimeni.^{2/}
- *Eu îi iubesc pe ai mei.* • **Ce** face Andrei ^{1/}, face și Horia.^{2/}
- *Dan și Radu nu știu nimic.* • *Am văzut ^{1/} **ce** ai scris.^{2/}*
- *Pe cine ai invitat?* • *Puteai ^{1/} **să** -i spui orice.^{2/}*
- *Nu mi-ai spus ^{1/} **pe cine** ai invitat.^{2/}*
- *El știa asta.* • *Nimic ^{1/} **din ceea ce** știa ^{2/} n-a povestit.^{1/}*

- *El n-a venit ^{1/} **din cauza a ceea ce** văzuse.^{2/}*
c.d. **Ac.** cu sens de **G.**
- *Ei au rezolvat ^{1/} **gratie a ceea ce** au întreprins.^{2/}*
c.d. **Ac.** cu sens de **D.**

3) numerele diferite în **Ac.** (cu valoare substantivală):

- *I-am invitat pe amândoi.*
- *Tu i-ai văzut pe cei trei.*
- *El a mâncat o jumătate.*
- *O să-i certăm pe câte trei.*
- *Eu l-am întrebat pe cel de-al doilea.*

4) orice parte de vorbire substantivizată prin conversiune:

- *Eu am văzut binele ^{1/} pe care mi l-ai făcut.^{2/}*
- *Ele cunoșteau oful tău.* • *Cosmin a luat zecele meritat.*
- *Vecina mea a măturat intrândul de la parter.*
- *Noi nu ajutăm pe un te miri cine.*

5) verbe la modul infinitiv:

- *Gabriel poate mânca și singur.* • *Ei știau a învăța hora.*

6) verbe la modul supin:

- *Horia a terminat de mâncat.* • *Avem de memorat un text dificil.*
- *Au avut de scris trei exerciții.* • *Aveți de mers 3 km.*

7) verbe la modul gerunziu:

- *Ea a mers acolo și a văzut dansând toată clasa.*
- *Am auzit zburând niște vrăbii.*
- *Am simțit mirosind a fân proaspăt cosit.*

8) adverb de mod cu valoare substantivală derivat în -ește (se mai numește **c.d. eliptic** de subst $\sqrt{\text{limba}}$ și apare numai după verbele din exemplele ce urmează și sinonimele lor):

- *El știe grecește.* • *Ele vorbesc nemțește.* • *Eu am învățat rusește.*
- Dacă spunem: • „*Ei au plătit nemțește*”, aici **nemțește** = **c.c.m.**

VII. TOPICA COMPLEMENTULUI DIRECT

Complementul direct are topică liberă:

- *Pe colegi îi aștept cu plăcere.* • *Eu îi aștept pe colegi cu plăcere.*
- *Dealurile, văile, pădurile, pe toate le îndrăgesc.* (cinci c.d.)
- Când apare **Ac.-ul persoanei**, fără prepoziția **pe**, topica este fixă:
- *Polițiștii ajută pietonii.* • *Nepoții mei mănâncă fructele cu plăcere.*
- *Uneori, mama bate copilul.* • *Profesorul examinează elevul.*

VIII. PUNCTUAȚIA COMPLEMENTULUI DIRECT

➤ Complementul direct nu se desparte prin virgulă de elementul său regent când se află imediat după acesta:

- *Eu i-am ajutat pe copiii mei.*
- *Iată cartea mult dorită și îndelung așteptată!*

➤ Complementul direct, după regent, nu se separă decât într-o intercalare:

PPInc

Voi i-ați propus ¹/, bineînțeles,²/ pe colegii voștri.¹/

➤ Când stă înaintea regentului, se separă facultativ:

• Pe voi vă iubesc, nu pe alții. • Pe voi, vă iubesc nespus de mult!

IX. OBSERVAȚII

➤ Proba complementului direct se face apelând la pronume nehotărâte:

♦ pe cineva • Medicul consultă pacientul. (pe cine?)

♦ ceva • Pacientul respectă indicațiile date. (ce?)

Verbele dublu tranzitive (au două complemente directe) rămân tranzitive la toate diatezele:

• Eu <u>îl rog</u> pe tata <u>ceva</u> .	– a ruga	} ceva
• Tata <u>este rugat</u> <u>ceva</u> .	– a fi rugat	
CD		
• Eu <u>mă rog</u> ¹ / <u>să mă ajute</u> . ² /	– a se ruga	

➤ Complementul direct se confundă cu complementul indirect, uneori, deoarece ambele au *întrebarea pe cine?* pentru persoane și *proba pe cineva*:

Disociați:

• Eu <u>îl ajut</u> pe Cosmin. (vb. tranz. activ)	– c.d.
• Eu <u>mă bazez pe</u> Cosmin. (vb. intrans. reflexiv)	– c.i.
• Eu <u>contez pe</u> Cosmin. (vb. intrans. activ)	– c.i.

➤ Verbele de atribuire (de adresare) nu sunt intransitive, ci sunt *verbe tranzitive* (fără *a telefona*, *a mulțumi* ș.a.), care au două complemente: un complement direct și un complement indirect:

{	• <u>a da</u> <u>ceva</u> <u>cuiva</u>	• <u>a spune</u> <u>ceva</u> <u>cuiva</u>
	• <u>a oferi</u> <u>ceva</u> <u>cuiva</u>	• <u>a explica</u> <u>ceva</u> <u>cuiva</u> ș.a.
	c.d. c.i.	c.d. c.i.

➤ Există complemente directe cu altă prepoziție decât **pe**:

- Citea la carte în loc să învețe.

● Bătea la ea de mama focului! ● Vorbea ^{PP} ^{CI} despre ce a auzit.^{2/}

● Nimic ^{1/} ^{AT} din ceea ce a văzut ^{2/} nu ne-a relatat.^{1/}

● Multe ^{1/} din câte ai auzit ^{2/} nu sunt adevărate.^{1/}

➤ Există verbe tranzitive care alcătuiesc numai **Ac.**-ul persoanei:

● Roagă-l frumos pe tatăl tău. ● Eu îmi ajut elevii.

➤ Altele au numai **Ac.**-ul obiectului:

● Gabriel mănâncă mere și bea suc de mure.

➤ Majoritatea verbelor tranzitive permit și **acuzativul persoanei**, și **al obiectului**:

● Îl vedem pe Sabin. ● Îi iubesc pe nepoții mei.

● Vedem apartamentul. ● Îmi iubesc obsesiv țara!

➤ Există unele verbe care nu pot exista singure, ci au nevoie de un **c.d.** ca o complinire:

● Noi vom alcătui o echipă. ● Ele formează un tot unitar.

● Ei reprezintă un ideal. ● Comportă un risc prea mare!

● Eu detest ipocrizia. ● Țăranii prestau zile-muncă, pe vremuri.

➤ Se știe că verbele intransitive nu pot avea un **c.d.**, însă unele verbe, în anumite condiții, pot avea un **c.d. intern**, atunci când complementul este exprimat printr-un substantiv care face parte din **familia lexicală** a verbului regent sau din **sfera semantică** a verbului:

{ ● Ea a trăit traiul. ● Au luptat luptă dreaptă.

{ ● El a dormit somn greu. ● Ei au colindat drumuri multe.

➤ **Cum se verifică tranzitivitatea unui verb?**

1) Se știe că numai verbele active tranzitive pot avea diateză pasivă, deci se trece verbul la diateză pasivă:

a opera – a fi operat de

a semăna – a fi semănat de

a ajuta – a fi ajutat de

2) Când avem un verb ca **a miza, a conta, a se bizui, a se baza, a se teme, a se bucura, a se balona** ș.a., de asemenea, se trece verbul la diateză pasivă:

A { • *Eu mizez pe mama.*
• *Tu contezi pe sora ta.*
• *Noi ne bazăm pe copii.*

B { • **Mama e mizată de mine (?)!*
• **Sora ta e contată de tine (?)!*
• **Copiii sunt bazați de noi (?)!*

➤ Exemplele aberante, cu verbele puse la diateza pasivă, ne aduc indicele de siguranță că **a miza** și celelalte sunt **verbe intransitive**, chiar dacă răspund la întrebarea **pe cine?** Ele nu pot fi decât elemente regente ale complementului indirect sau ale **CI** și, uneori, ale unor complemente circumstanțiale.

➤ Verbul **a paria** este tot intransitiv, însă, uneori, când apare **Ac.-ul** obiectului, el devine tranzitiv, iar dacă vă uitați în dicționar, veți vedea multe verbe care sunt și tranzitive, și intransitive, în anumite contexte:

{ • *El a pariat pe un cal alb.*
c.i.
• *El a pariat o sumă exorbitantă.*
c.d.

3) O altă verificare se face prin **Ac.-ul** obiectului:

{ c.d. – ce? • *Eu scriu tema.* • *Eu îmi iubesc patria.* (ce?)
c.i. – pe ce? • *Eu mizez pe teorie.* • *Eu contez pe averea mea.* (pe ce?)

Dar: • **Eu iubesc pe ce?* • **Eu contez ce?* • **Eu mă bazez ce?*, – formulări care sunt aberante.

4) Ultima verificare se face prin înlocuirea pronumelor reflexive: **mă, te, se,** cu pronumele personale: **îl, o, ne, vă** etc.:

• **Eu îl mizez pe tata.* (?)! • **Eu o bazez pe mama.* (?)!

 Aceste exerciții de verificare a tranzitivității vi le-am explicat și la cap. **Verbul**, din dorința de a fi capabili să reparați **tranzitivitatea / intransitivitatea** unui verb, procedeu extrem de complicat chiar și pentru unii dintre profesori.

PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ DIRECTĂ

I. DEFINIȚIE

Propoziția completivă directă (CD) este subordonată care joacă rol de c.d. pentru un element regent din propoziția regentă.

Răspunde la întrebările:

- ♦ **ce?** • *Eu știu ^{1/} ce s-a întâmplat.^{2/}*
- ♦ **pe cine?** • *Eu am ajutat ^{1/} pe cine a meritat.^{2/}*

II. CONTRAGERE ≠ DEZVOLTARE

- { • *El nu putea ^{1/} să urce muntele.^{2/}*
- { • *El nu putea urca muntele.*
- { • *Țăranii știau a învăț hora.*
- { • *Țăranii știau ^{1/} să învârtescă hora.^{2/}*

III. ELEMENTUL REGENT AL PROPOZIȚIEI COMPLETIVE DIRECTE

Propoziția subordonată completivă directă are ca element regent:

1) un verb predicativ, personal, tranzitiv, la diateza activă sau activă pronominală:

- *Elevii știu acum ^{1/} ce au de făcut.^{2/}*
- *Am auzit ^{1/} că ai luat premiul I.^{2/}*
- *El își cumpără ^{1/} ce i trebuie.^{2/}*

2) o locuțiune verbală, predicativă, personală, tranzitivă:

- *El a băgat de seamă ^{1/} că ai plecat.^{2/}*
- *Profesorul n-a luat în seamă ^{1/} că ai greșit.^{2/}*
- *Eu o să țin minte ^{1/} că m-ai ajutat.^{2/}*

3) o interjecție predicativă:

- **Iată** ^{1/} **că** au venit.^{2/} • **Iacătă** ^{1/} **că** și tu mai greșești.^{2/}
- **Iaca** ^{1/} **ce** spunea tata.^{2/} • **Na** ^{1/} **ce** este al tău^{2/} și du-te!^{3/}

4) adjectivul **dator**:

- **Îmi ești dator** ^{1/} **ce** ți-am dat.^{2/}
- **Ne era dator** ^{1/} **ceea ce** i împrumutasem.^{2/}

5) un verb predicativ, personal, tranzitiv la un mod nepredicativ, nepersonal:

- **Învățând** ^{1/} **ce** vă predă profesorul^{2/} veți ști carte.^{1/}
- **A învăța** ^{1/} **ceea ce** se cere la examen^{2/} e un lucru mare.^{1/}
- **Rămâne de stabilit** ^{1/} **ce** va face în viitor.^{2/} CD
- **A rămas de învățat** ^{1/} **ceea ce** am scris ieri la curs.^{2/} CD

IV. PRIN CE SE INTRODUC COPLETIVA DIRECTĂ?

CD se introduce prin:

1) conjuncții simple sau compuse:

- **El a auzit** ^{1/} **că** vei pleca la București.^{2/}
- **Elevii** ^{1/} **trebuie** ^{2/} **să** știe ^{1/} **să** facă o analiză corectă.^{3/} PP SB CD
- **Noi nu știm** ^{1/} **de** vor veni ^{2/} **sau** nu.^{3/}
- **L-am întrebat** ^{1/} **dacă** a înțeles ceva.^{2/}

2) pronume relative:

- **El știe** ^{1/} **cine** a cumpărat cretele colorate.^{2/}
- **cu cine** faceți limba română.^{2/}
- **ce** are de învățat.^{2/}
- **cu ce** va pleca la Cluj.^{2/}
- **al cui** este dicționarul.^{2/}
- **cui** i-ai telefonat.^{2/}
- **Ceea ce** ^{CD} s-a întâmplat ^{1/} știm ^{PP} cu toții.^{2/}

3) adjective relative:

- Elevii știu^{1/} **ce** teme au pentru mâine.^{2/}
- **care** coleg e absent.^{2/}
- **câte** verbe dublu tranzitive există.^{2/}
- **câți** colegi o să reușească.^{2/}

4) pronume nehotărâte, compuse cu **ori-**:

- Copilul mic pricepe^{1/} **orice** îi spui.^{2/}
- Bătrânul întreba^{1/} **pe oricine** întâlnea în cale.^{2/}

5) adjective nehotărâte, compuse cu **ori-**:

- Copiii acceptă^{1/} **orice** jucărie le oferim.^{2/}
- El a reținut^{1/} **oricare** adresă i s-a dat.^{2/}

6) adverbe relative de loc, de timp și de mod:

- L-am întrebat^{1/} **unde** va locui.^{2/}
- **de unde** a luat mure.^{2/}
- **când** are examen.^{2/}
- **de când** a început febra.^{2/}
- **cum** a rezolvat ecuația.^{2/}
- **cât** a parcurs.^{2/}
- **cât** a durat operația.^{2/}
- **cât** a trudit pentru asta.^{2/}

7) adverbe nehotărâte relative, compuse cu **ori-**:

- El știe^{1/} **oriunde** mă ascund.^{2/}

8) locuțiunea conjuncțională **cum că**:

- Am auzit^{1/} **cum că** ești un elev serios.^{2/}

V. TOPICA COMPLETIVEI DIRECTE

CD are topică liberă:

- **Ceea ce** știți^{1/}, nu știe nimeni.^{2/}
- Nu știe nimeni^{1/} **ceea ce** știți voi.^{2/}

VI. PUNCTUAȚIA COMPLETIVEI DIRECTE

➤ **CD** nu se separă când stă după regent.

➤ **CD** se separă înainte de regent, facultativ:

• Ceea ce s-a întâmplat^{1/}, știe toată clasa.^{2/}

• Ceea ce s-a întâmplat^{1/} / știe toată clasa.^{2/}

➤ **CD** se separă după regent numai în intercalare:

PP PPInc CD
• Noi știm^{1/}, desigur,^{2/} ce se întâmplă cu colegul nostru.^{3/}

p.v.

CDȚInc.
• Am auzit^{1/}, dacă mă credeți^{2/}, că nu va mai ploua.^{3/}

➤ **CD** se mai separă când este reluată:

1) prin pronume personal în **Ac.**, fem. sg., cu valoare neutră și cu funcție de complement direct:

CD CD
• Dacă v-am certat^{1/}, dacă v-am pedepsit^{2/}, am făcut-o^{3/}, pentru că
țin la voi.^{4/}

CD
• Că e un generos^{1/}, o știe toată clasa.^{2/}

2) prin pronume demonstrativ în **Ac.**:

• Pe cine ai ajutat tu^{1/}, pe acela l-am ajutat și eu.^{2/}

• Ce vei mânca tu^{1/}, aceea vom mânca și noi.^{2/}

VII. OBSERVAȚII

➤ **CD** răspunde frecvent la întrebarea **ce?**, cu proba **ceva**:

ce?
• Profesorul vede^{1/} ce n-a înțeles elevul.^{2/}

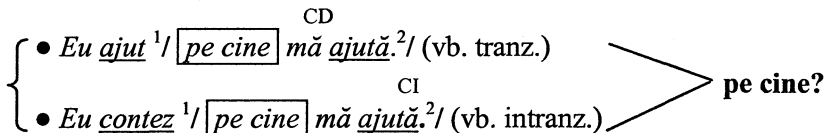
ceva

➤ **CD** răspunde foarte rar la întrebarea **pe cine?**, cu proba **pe cineva**:

pe cine?
• Eu ajut cu plăcere^{1/} pe cine mă ajută.^{2/}
pe cineva

La întrebarea **pe cine?**, **CD** se confundă cu **CI**, dar situația se clarifică, dacă apelăm la elementul regent.

Disociați:

➤ Într-o frază de tipul • *El se întreabă*¹ / ce *cauți tu în viața lui*² /, **P₂** este **CD** clară, pentru că avem ca regent verbul dublu tranzitiv **a se întreba**, care are și subiect.

SB

Dar în fraza • *Se întreabă*¹ / ce *veți face cu acest copil minunat în viitor*² /, pentru că verbul **se întreabă** ar putea fi și impersonal, deci intransitiv, nu se știe exact ce statut are **P₂**. Pentru a clarifica, e nevoie să citiți cu atenție contextul în care apare și, dacă are subiect subînțeles, este **CD**, dar, dacă nu are subiect, atunci **P₂** este **SB**. De foarte multe ori, contextul clarifică ambiguitățile, mai ales că verbul din **P₂** este la altă persoană decât în **P₁**, ca în exemplul de mai sus.

COMPLEMENTUL INDIRECT

I. DEFINIȚIE

Complementul indirect (c.i.) este partea secundară de propoziție care arată obiectul căruia i se atribuie o acțiune, o însușire.

Răspunde la întrebările:

D. ♦ cui?

- *Noi le telefonăm colegilor.* • *Îi mulțumim profesorului.*

G. ♦ asupra, contra, împotriva cui?

- *Poporul român a luptat împotriva turcilor sute de ani.*
- *Medicamentele au acționat asupra centrilor nervoși.*

Ac. ♦ despre cine? despre ce?

- *Elevii discută despre examen.*

♦ pentru cine? pentru ce?

- *Cumpărați flori pentru mame!*

♦ pe ce?

- *Bazați-vă pe teorie!*
- *Mizați pe destin, dar faceți și voi ceva!*

♦ pe cine?

- *Copiii contează pe părinții lor.* • *Copiii se bazează pe părinți.*

♦ în ce?

- *El a intrat într-un bucluc!*
- *Ea s-a cufundat într-o apatie de neînțeles!*

♦ în cine?

- *Înainte de examen, simțea în el un gol imens. etc.*

II. FELURILE COMPLEMENTULUI INDIRECT

Complementul indirect poate fi:

1) **simplu:**

- *Îi mulțumesc mamei.*

2) **multiplu:**

- *Le mulțumesc mamei, tatălui și bunicii.*

3) **dezvoltat:**

- *Le mulțumim tuturor profesorilor noștri.*

4) **complet:**

- *El s-a săturat a părea distrat.*

5) **incomplet:**

- *El s-a săturat a părea ^{1/} ce ^{PR} nu este, de fapt.^{2/}*

6) **anticipat / reluat:**

- *Le telefonez elevelor bune.* • *Elevelor bune le telefonez.*

III. CAZURILE COMPLEMENTULUI INDIRECT

Complementul indirect are trei cazuri:

D. • *Profesorul explică elevilor.* • *Noi le mulțumim părinților.*

G. • *Câinele s-a năpustit asupra copilului.*

Ac. • *Ei vorbesc despre examen.* • *Andrei și Horia se joacă cu Gabriel.*

IV. DEZVOLTARE ≠ CONTRAGERE

Complementul indirect se dezvoltă în propoziție completivă indirectă, iar propoziția completivă indirectă se contrage în complement indirect.

- *El se temea de câine.*
- *El se temea ^{1/} ca nu cumva să-l muște câinele.^{2/}*

- *Ei s-au săturat ^{1/} să tot colinde.^{2/}*
- *Ei s-au săturat de colindat.*

V. ELEMENTUL REGENT AL COMPLEMENTULUI INDIRECT

Complementul indirect are ca element regent:

1) un verb predicativ, personal, intransitiv, la diateza activă:

- *El persistă în greșeli de nepermis.*

- *Omul apelează la medicație.*
- *E bine ^{1/} [să] mizați pe teorie.* ^{2/}
- *Domnul acela a pariat pe calul alb.*
- *Contați pe părinții voștri!*

2) un verb predicativ, personal, tranzitiv, la diateza activă (de atribuire, de adresare):

- a da, a oferi, a înmâna; a cere, a pretinde; a spune, a zice, a vorbi; a permite, a îngădui; a trimite, a promite, a cumpăra* etc.
- *Eu îi ofer mamei toată dragostea mea.*

3) un verb predicativ, personal, intransitiv, la diateza reflexivă sau activă pronominală, cu pronume reflexiv în **Ac.:**

- a se lămuri; a se apuca; a se ține* (de ceva); *a se bucura; a se mândri; a se încredința; a se teme* etc.

- *Gimnastul s-a apucat de inele.*
- *Eu mă mândresc totdeauna cu copiii mei.*

Aceste verbe au neapărat sens „benefic” ori favorabil, pentru că, dacă sensul e „malefic”, urmează un **c.c.cz:**

- *El s-a îmbolnăvit de sida.*
- *Elevul s-a înroșit de emoție.*

c.c.cz.

c.c.cz

4) o locuțiune verbală, predicativă, intransitivă, la diateza reflexivă, cu pronume reflexiv în **D.**, fără funcție sintactică (cu verbul-nucleu = tranzitiv):

- a-și da seama, a-și aduce aminte; a-și lua adio, a-și lua rămas bun, a-și bate joc* etc.

- *El nu și-a luat la revedere de la colegi.*

5) două locuțiuni verbale, predicative, impersonale, intransitive, la diateza activă (cu verbul-nucleu – intransitiv, impersonal):

- *Îmi pare bine de succesul tău.*
- *Ne pare rău de bătrâni.*

6) expresii verbale predicative, unipersonale:

- a-i fi frică, a-i fi teamă; a-i fi dor, a-i fi rușine.*

- *Mi-e frică de întuneric.*
- *Ne e dor de copilărie.*

7) verbe cu subiect zero:

- Nu-mi pasă de ei. ● Nu ne arde de fotbal.
- Mi s-a urât cu vremea asta. ● Li s-a acrit de seriale.

8) adverbe la un grad de comparație; altfel sunt c.c.l.:

- Corina a plecat foarte departe de casă.
- Cosmin stă mai aproape de noi.
- Ei nu locuiesc prea departe de facultate.

9) substantive (foarte rar):

- Onoare părinților voștri! ● Cinste eroilor neamului!

10) interjecții:

- Vai de el! ● Halal de tine! ● Bravo părinților tăi!

11) element regent eliptic:

- Tineretului mai multă atenție! $\sqrt{\text{Să dăm}}$
- Bătrânilor mai mult respect! $\sqrt{\text{Să oferim}}$

VI. PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL INDIRECT?

Pentru că acest complement are trei cazuri – D., G., Ac. – îl vom prezenta în toate aceste situații:

A. Complementul indirect în D. se exprimă prin:

1) substantive diferite:

- Noi îi telefonăm Anei-Maria.
- profesorului nostru.
- lui Sabin.

2) pronume diferite:

- Voi îi mulțumiți lui.
- dânsului.
- dumnealui.
- aceluia.
- altuia.
- d-sale.

- Cui îi mulțumiți?
- Noi știm ^{1/} cui îi mulțumiți.^{2/}

3) numerele cu valoare substantivală:

- Eu telefonez la **trei** dintre ei.
- celor **trei**.
- la **câte** trei.
- amândurora.
- celui de-al **doilea**.

4) orice parte de vorbire substantivizată prin conversiune:

- Profesorul nu-i telefonează **unui** impertinent.
- **unui** oarecare.
- **unui** te miri cine.
- **unui** cine știe cine.

Complementul indirect în G. se exprimă prin:

1) substantive diferite:

- Căinele s-a năpustit **asupra** lui Radu.
- **asupra** Anei-Maria.
- **asupra** copiilor.
- **asupra** sacoșei cu carne.

2) pronume diferite:

- Hoțul s-a năpustit **asupra** lui.
- **asupra** dânsului.
- **asupra** dumnealui.
- **asupra** d-sale.
- **asupra** unora.
- **asupra** fiecăruia.
- **Asupra** cui te-ai năpustit?
- Am auzit ^{1/} asupra cui te-ai năpustit.^{2/}

3) numerele diferite, cu valoare substantivală:

- Câinii s-au năpustit **asupra** a **trei**.
- **asupra** celor **trei**.
- **asupra** a **câte** **trei**.
- **asupra** ambilor.

B. Complementul indirect în Ac.

După cum am mai spus, acest complement creează cele mai mari probleme, deoarece poate avea aproape atâtea întrebări câte prepoziții simple și compuse are cazul Ac.

➤ De la complementul direct, v-am avertizat că un c.i. care răspunde la întrebarea *pe cine?* se confundă cu c.d.

➤ Probleme delicate apar și mai departe, când se poate confunda c.i. cu c.c.t., cu c.a., cu c.c.l.; de aceea, este bine să știți că, în general, c.i. în Ac. se exprimă și prin *substantive abstracte*, și, cu acest indiciu, putem *diferenția c.c.l. de c.i.*:

- Copilul a intrat în dulap. – c.c.loc
- Copilul a intrat în bucluc. – c.i.

- Simțea în el un gol imens. – c.i.
- Mâncarea intra în el cu noduri. – c.c.loc

- La ecograf, vedeai în el tot ce înghițise. – c.c.loc
- Știind carte, nu mai simțea în el un gol imens. – c.i.

➤ Ca să știți cum să depistați un c.i. e nevoie să cunoașteți majoritatea întrebărilor acestui complement în Ac., precum și cum se face *proba*:

- El va pleca la Cluj cu avionul. (cu ce? cu ceva)
- Noi ne gândim la părinți. (la cine? la cineva)
- Eu am încredere în copiii mei. (în cine? în cineva)
- Totdeauna m-am bazat pe teorie. (pe ce? pe ceva)
- E încăpățânat ^{1/} și n-am putut scoate nimic din el. ^{2/}
(din cine? din cineva)
- El se îndreaptă spre necunoscut. (spre ce? spre ceva)
- Nu putem trăi sub teroare. (sub ce? sub ceva)
- El se orientează către muncă. (către ce? către ceva)
- Mereu discutau despre bunicii lor. (despre cine? despre cineva)
- Cosmin cumpără un cadou pentru sora sa.
(pentru cine? pentru cineva)
- Cred că i se trage de la băutură. (de la ce? de la ceva)
- Mulți trăiesc din acest cerșit. (din ce? din ceva) ș.a.m.d.

➤ Ca să fiți ajutați și mai mult, puneți verbul regent la modul infinitiv și faceți proba:

- a se gândi la ceva
- a-i sta bine cu ceva
- a avea încredere în cineva
- a-i fi teamă de ceva
- a i se trage de la ceva
- a se bizui pe cineva / pe ceva

Complementul indirect se mai exprimă prin:

1) verbe la modul infinitiv:

- Ei s-au săturat a colinda prin țară.
- El s-a plictisit a privi la televizor.

2) verbe la modul supin:

- Cred că v-ați săturat de bătut mingea.
- Vecina mea nu s-a plictisit de privit la televizor.

3) verbe la modul gerunziu:

- Ea nu s-a săturat privind telenovele.
- El s-a plictisit stând degeaba.

4) adjective cu prepoziție (foarte rar):

- Din galben s-a făcut roșu.
- Din leneș și impertinent a devenit harnic și respectuos.

VII. TOPICA COMPLEMENTULUI INDIRECT

Complementul indirect are, în general, topică liberă:

➤ Un alt fel de **c.i. în G.** este atunci când are element regent un **adjectiv** și, în acest caz, topica este fixă. Rețineți aceste exemple:

- Nadia este deținătoare a medaliilor.
- Echipa României este câștigătoare a campionatului.

VIII. PUNCTUAȚIA COMPLEMENTULUI INDIRECT

Complementul indirect nu se desparte prin virgulă de regentul său când stă imediat după acesta.

Dacă apare o intercalare, atunci se desparte:

PPInc.

- Noi ne bazăm ^{1/}, firește ^{2/}, pe părinți. ^{1/}

➤ Când **c.i.** precede regentul, virgula e facultativă:

- **Pe mama** ne bazăm *totdeauna*. • **Pe mama**, ne bazăm *totdeauna*.

IX. OBSERVAȚII

➤ Complementul indirect în **Ac.** are formă literară și se exprimă și analitic, în situații de tipul:

- Dau la trei note mari.

c.i. **Ac.** (sens de **D.**)

- Dau la toți note mari.

c.i. **Ac.** (sens de **D.**)

- Pun la mulți note mari.

c.i. **Ac.** (sens de **D.**)

➤ Complementul indirect în **Ac.** are și o formă familiară, nerecomandabilă, în situații de tipul:

- *Te spun la mama.*
- *Dau bomboane la copii.*
- *Nu te spun la nimeni.*
- „*Grăim către tine...*”

➤ Complementul indirect și alte complemente se pot exprima prin:

1) pronume personal în **D.** posesiv (excepție de la **G.**):

- *L-am văzut* ^{1/} cum *s-a năpustit împotriva-ți.* ^{2/}

2) adjectiv pronominal posesiv în **Ac.** (excepție de la **G.**):

- *S-a năpustit împotriva ta.*

➤ O problemă controversată este și statutul prepozițiilor cu regim de **D.:** **grație, mulțumită și datorită.**

După opinia unor cercetători, când elementul regent este un verb sau un adjectiv, complementele sunt **instrumentale** cu nuanță cauzală (cauza unui efect pozitiv); alții le consideră complemente de cauză:

- *Grație mamei sunt un copil educat.* (prin intermediul mamei / deoarece am avut o mamă care s-a îngrijit de mine)
- *Grație profesorului am învățat gramatică.*
- *Mulțumită ecografului i s-a depistat boala.*
- *Copilul este curat mulțumită bunicii sale.*

➤ Când elementul regent este un verb sau un adjectiv, iar substantivul sau substitutul său este precedat de prepoziția **datorită, complementul**

este cauzal, cu recomandarea ca încărcătura semantică să fie „benefică” sau favorabilă (tot **cauza unui efect pozitiv**):

- **Datorită strădaniei, copiii tăi au luat note mari.**
- **Pentru că** s-au străduit ^{1/}, copiii tăi au luat note mari. ^{2/}

- **Soldații au cucerit reduta, datorită luptei eroice.**
- **Soldații au cucerit reduta ^{1/}, deoarece au luptat eroic. ^{2/}**

Acest **complement de cauză în D.** e folosit aberant chiar și în mass-media:

- ***Datorită cutremurului au murit sute de oameni.**
- ***Grădinile au fost distruse, datorită inundațiilor.**

➤ Aceste două structuri sunt considerate **c.c.cz. în D.** (construcție greșită), de către unii cercetători. Se recunoaște faptul că este **construcție greșită**, dar nu s-a insistat pe ideea că se poate corecta, substituind pe **datorită** cu **din cauza, din pricina**, în contexte care relevă **cauza unui efect negativ**:

Există cărți în care se consideră că „**datorită cutremurului**” are funcție de **c.i. în D.!?**

Unii elevii se vor întreba de ce este **c.c. cz. în D.**, atâta timp cât **c.c.cz.** poate însemna și **cauza unui efect pozitiv**:

- **Noi vom reuși în viață datorită muncii noastre.**
- **Noi vom reuși în viață ^{1/}, deoarece vom munci. ^{2/}**

Dar **cauza unui efect negativ**, cu care sunt obișnuți majoritatea elevilor, apare mult mai frecvent:

- **El a fost pedepsit pentru neatenție.**
- **El a fost pedepsit ^{1/}, deoarece n-a fost atent. ^{2/}** CZ

- **Câinele a murit de frig.**
- **Câinele a murit ^{1/}, deoarece a fost frig. ^{2/}** CZ

➤ O altă problemă pe care vrem să o rețineți, deși a mai fost amintită, este aceea a adjectivului ca element regent. Plecând tot de la ideea „de bine” și „de normal”, trebuie să știți că **adjectivul este element regent frecvent** pentru **c.i.** și **CI**, cât și pentru **c.c.m.c.** și **CMC**, iar, uneori, și pentru celelalte complemente și subordonate corespunzătoare.

Câteva exemple în care **c.i. în Ac.** care ca element regent un adjectiv:

- *El este mândru de copiii lui.* • *Sacul e plin de mere.*
- *Ele sunt demne de respect.* • *El e menit la succese în lanț.*
- *Sabin e convins de adevăr.* • *Cosmin este bun la chimie.*
- *Avocatul era încredintat de nevinovăția inculpatului.*
- *Ea era bucuroasă de venirea ta.*
- *Andrei era bucuros de darurile primite.*

➤ Complementul indirect cu element regent adjectiv stă și în cazul **D.:**

- *Pixul e util elevului.* • *Apa e necesară vieții.*
- *Casa e potrivită bătrânilor.* • *Oxygenul e vital omului.*
- *Papucul drept nu e asemănător celui stâng.*

➤ Avem convingerea că, abordând această strategie de a vă prezenta la **Observații** unele dificultăți, veți reuși să înțelegeți că printre cele mai dificile exerciții și teste-grile se numără și cele care cer să recunoașteți **c.i. în D.** ori în **Ac.** cu element regent **adjectiv**.

Disociați:

- *Schema e potrivit indicațiilor date de arhitect.*

(prepoz. **D.**, n.p. **D.**)

- *Schema e potrivită indicațiilor date de arhitect.*

(a. adj. var.) (c.i. **D.** cu elem. reg. adj.)

➤ Deci, potrivit, conform și contrar sunt și **prepoziții** cu **D.**, și **adjective** având forme flexionare ca orice adjectiv propriu-zis:

Singular		Plural	
m. n.	f.	m.	f. n.
conformØ	conformă	conformi	conforme
potrivitØ	potrivită	potriviti	potrivite
contrarØ	contrară	contrari	contrare
Ø	-ă	-i	-e

➤ Oricum, în orice context, și ca prepoziții, și ca elemente regente, ele cer cazul **D.**

➤ Când apar urmate de prepoziția **cu**, devin locuțiuni prepoziționale cu **Ac.:** **conform cu, potrivit cu** și alcătuiesc **c.c.m.** în **Ac.:**

- *S-a rezolvat situația conform cu legile în vigoare.*
- *Totul a decurs potrivit cu recomandările date.*

După opinia noastră, **complementul indirect** și **CI** sunt, într-adevăr, faptele de limbă cele mai dificile din toată **Sintaxa**. Dar, dacă sunteți atenți la elementul regent, în special, dacă faceți proba punând o prepoziție cu cazul **Ac./G./D.** în fața pronumelui relativ **ceva / cineva**, dacă sesizați diferența dintre trăsăturile **concret** și **abstract**, atunci răspunsul vostru va fi corect și satisfacția cu atât mai mare.

PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ INDIRECTĂ

I. DEFINIȚIE

Propoziția completivă indirectă (CI) este subordonata care joacă rol de c.i. pentru un element regent din propoziția regentă.

Răspunde la întrebările:

- ♦ la cine? • Ea se gândește¹ / la cine i-a dat viață.² / (la cineva)
- ♦ la ce? • Voi v-ați gândit¹ / la ce aveți de lucrat.² / (la ceva)
- ♦ de ce? • Ei nu și-au dat seama¹ / că au greșit.² / (de ceva)

II. CONTRAGERE ≠ DEZVOLTARE

- Copilul nu și-a dat seama¹ / că a greșit.² /
- Copilul nu și-a dat seama de greșală.

- El este mândru de reușită.
- El este mândru¹ / că a reușit.² /

III. ELEMENTUL REGENT AL PROPOZIȚIEI COMPLETIVE INDIRECTE

Propoziția subordonată completivă indirectă are ca element regent:

1) un verb predicativ, personal, intransitiv, la diateza activă:

- El contează¹ / pe cine are încredere.² /
- Noi mizăm¹ / pe cine e parolist.² /

2) un verb predicativ, personal, tranzitiv, la diateza activă (*de atribuire, de adresare*):

- Profesorul explică zilnic¹ / cui n-a înțeles.² / (cuiva)

- *Noi cumpărăm daruri¹ / pentru cine ne este drag.² /*

3) un verb predicativ, personal, intransitiv, la diateza reflexivă sau activă pronominală cu pronume reflexiv în **Ac.:**

- *El s-a lămurit¹ / că n-avea dreptate.² / (de ceva)*
- *Ne bucurăm¹ / să vă ajutăm.² /*
- *Bunicii s-au apucat¹ / să repare casa.² /*
- *Copiii se tem¹ / să circule noaptea.² /*

➤ Nu uitați că aceste verbe relevă ideea „de bine” sau „de normalitate”, deoarece, în alt context, o să avem o **CZ:**

- *El s-a îmbolnăvit¹ /, că n-a fost atent cu viața lui.² /*
- *El s-a îmbolnăvit din neatenție.*

c.c.cz.

4) o locuțiune verbală, predicativă, intransitivă, la diateza reflexivă, cu pronume reflexiv în **D**, fără funcție sintactică:

- *Profesorul și-a adus aminte¹ / că n-ai scris tema.² / (de ceva)*
- *Eu mi-am dat seama¹ / că ești mincinos.² /*

5) două locuțiuni verbale predicative, intransitive, impersonale care au nucleul verbal intransitiv, impersonal:

- *Îmi pare bine¹ / că vă pot ajuta.² / (de ceva)*
- *Ne pare rău¹ / că nu plouă.² /*

6) expresii verbale predicative unipersonale:

- *Ne e frică¹ / să călătorim noaptea.² / (de ceva)*
- *Mi-e dor¹ / să văd satul copilăriei.² /*
- *Le-a fost teamă¹ / că nu ajung la timp.² /*

7) verbe cu subiect zero:

- *Nu-mi arde¹ / să pierd timpul.² / (de ceva)*
- *Li s-a acrit¹ / să se uite la telenovele.² /*

8) un adverb la un grad de comparație:

- *El a plecat foarte departe¹ / de cine i-a fost drag.² / (de cineva)*
- *Dan stă mai aproape¹ / de cine l-a născut.² /*

9) o interjecție:

- Vai¹ / de cine stă cu el.² /
- Halal¹ / de cine te bagă în seamă.² /
- Bravo¹ / cui ți-a dat viață.² / (cuiva)

IV. PRIN CE SE INTRODUC COMPLETIVA INDIRECTĂ?

Completiva indirectă se introduce prin:

1) conjuncții simple sau compuse și locuțiunea conjuncțională **cum că**:

- Nu și-a dat seama¹ / să închidă ferestrele.² /
- Elena și-a adus aminte¹ / că n-a luat medicamentul.² /
- El nu s-a gândit¹ / dacă e bine² / ce face.³ /
- Nu și-a adus aminte¹ / de va veni² / ~~sau~~ nu.³ /
- I s-a urât¹ / ca zilnic să nu facă nimic.² /
- Și-a adus aminte¹ / cum că l-ai ajutat.² /

2) pronume relative:

- Bătrâna nu și-a adus aminte¹ / cine a sunat.² /
- Noi nu ne-am dat seama¹ / al cui e fularul.² /
- Voi v-ați dat seama¹ / ce s-a întâmplat.² /
- Mama și-a dat seama¹ / care e adresa ta.² /
- Ea s-a bucurat¹ / de ceea ce i-ai spus.² /

3) adjective relative:

- Nu și-a adus aminte¹ / ce culoare preferi.² /
- Și-a adus aminte¹ / de ce rasă era Lola.² /
- Nu și-a adus aminte¹ / care exercițiu a fost mai greu.² /

4) adverbe relative:

- Noi nu ne-am adus aminte¹ / când am greșit.² /

- Ea și-a dat seama¹ / **cum** am putut greși.² /
- Bătrâna nu și-a dat seama¹ / **când** a început ploaia.² /
- Noi nu ne-am dat seama¹ / **cât** poate îndura un om.² /
- Noi nu ne-am dat seama¹ / **cât** au parcurs.² /
- Noi nu ne-am dat seama¹ / **cât** a durat examenul.² /

V. TOPICA PROPOZIȚIEI COMPLETIVE INDIRECTE

CI are topică liberă:

- **Cât** poate îndura un om¹ / nu ne putem da seama.² /
- **Să** plece singură¹ / i-e tare teamă.² /
- I-e tare teamă¹ / **să** plece singură.² /

VI. PUNCTUAȚIA PROPOZIȚIEI COMPLETIVE INDIRECTE

➤ CI nu se separă dacă este imediat după elementul regent.

- El este bucuros¹ / **că** a reușit.² /

➤ CI se separă după regent, într-o intercalare:

PPInc.

- El este bucuros¹ /, de bună seamă² /, **că** a reușit.³ /

➤ CI se separă după regent, dacă e reluare:

{	PP	CI
	• Aceluia <u>să-i telefonezi</u> ¹ /, cui <u>ți-a telefonat</u> . ² /	
	c.i. D.	
	• Pe acela <u>să te bazezi</u> ¹ /, pe care <u>nu te înșală</u> . ² /	
	c.i. Ac.	

➤ CI se separă facultativ când se află înaintea regentului:

- **Că** ai reușit în viață¹ /, ne bucurăm cu toții.² /

Deși nu i se acordă prea mare importanță, virgula poate să aibă, totuși, un rol semnificativ.

Disociați:

- $\left\{ \begin{array}{l} \text{CI} \\ \bullet \text{ Era indignat }^1 / \boxed{\text{că}} \text{ nu l-a salutat.}^2 / (\text{de ceva}) \\ \text{CZ} \\ \bullet \text{ Era indignat }^1 / \boxed{\text{că}} \text{ nu l-a salutat.}^2 / (\text{dintr-o cauză}) \end{array} \right.$

- $\left\{ \begin{array}{l} \text{CZ} \\ \bullet \text{ Suntem supărați }^1 / \boxed{\text{că}} \text{ n-ați venit ieri.}^2 / (\text{dintr-o cauză}) \\ \text{CI} \\ \bullet \text{ Suntem supărați }^1 / \boxed{\text{că}} \text{ n-ați venit ieri.}^2 / (\text{de ceva}) \end{array} \right.$

VII. OBSERVAȚII

➤ Așa cum am subliniat și la **c.i.**, **adjectivele - elemente regente ale CI** sunt numai cele care au încărcătură semantică „de bine” sau „de normalitate”:

- El este mândru ¹ / $\boxed{\text{că}}$ a reușit. ² / (de ceva)
- Noi suntem bucuroși ¹ / $\boxed{\text{că}}$ vă vedem. ² /
- El este convins ¹ / $\boxed{\text{că}}$ spuneți adevărul. ² /

Alte adjective cu același rol: **singur, lămurit, încredințat, menit** ș.a.

Adjective provenite din participiu, precum **supărat, înnebunit, indignat** ș.a., au două valențe, adică pot cere și **CI**, și **CZ**, numai că hotărâtoare este prezența sau absența **virgulei**:

- $\left\{ \begin{array}{l} \text{CZ} \\ \bullet \text{ Sunt înnebunit }^1 / \boxed{\text{că}} \text{ nu m-ai sunat.}^2 / (\text{din cauza unui efect negativ}) \\ \text{CI} \\ \bullet \text{ Sunt înnebunit }^1 / \boxed{\text{că}} \text{ nu m-ai sunat.}^2 / (\text{element regent adj. și absența virgulei}) \end{array} \right.$

➤ O altă observație ar fi aceea că **proba CI** se face, după cum ați văzut, cu ajutorul unor prepoziții care preced pronumele nehotărâte:

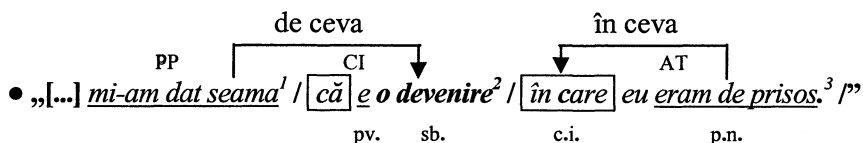
• <u>A fi mândru de ceva...</u>	• <u>A persista în ceva...</u>
• <u>A fi menit la ceva...</u>	• <u>A i se trage de la ceva...</u>
• <u>A se baza pe cineva...</u>	• <u>A sta de vorbă cu cineva...</u>
• <u>A lua seama la ceva...</u>	• <u>A discuta despre ceva...</u>

➤ Tot elemente regente ale **CI** pot fi și substantivele **vorba** și **nevoie** cu rol de subiect:

CI

- *E vorba*¹ / să *vină și el cu noi.*² /
- *E nevoie*¹ / să *apelăm la dicționar.*² /

➤ Se știe că pronumele relativ poate avea **funcție sintactică** în cadrul propoziției, dar și **valoare de element de relație**, introducând subordonata respectivă. În exemplul de mai jos, dorim să înțelegem cât este de importantă trăsătura [**concret – abstract**] pentru a analiza corect pronumele care, așa cum ați învățat, poate să substituie substantivul, pronumele sau numeralul cu valoare substantivală din propoziția precedentă:

➤ Cine nu cunoaște importanța trăsăturii amintite poate spune că **în care** este **c.c.loc.**, dar cine știe că pronumele acesta substituie substantivul abstract **devenire** îi va indica funcția de **c.i.**, adică **a fi de prisos în ceva**, nicidecum **undeva**.

 Foarte rar se întâmplă ca, în practica analizei gramaticale, să se apeleze „la vecini”, deoarece se știe că funcția sintactică a unui cuvânt se reperează numai în cadrul propoziției încadrate de bare, după cum s-a împărțit fraza în propoziții.

Exemplul de mai sus însă îl avertizează pe elev că trebuie să fie circumspect și să se comporte „ca pe zebra”, la trecerea de pietoni, când e necesar să privească propoziția în cadrul frazei, al vecinătăților, depistând cu ușurință funcția sintactică a lui **care** ori subordonatele „împietite” ș.a.

COMPLEMENTUL DE AGENT

I. DEFINIȚIE

Complementul de agent (c.a.) este partea secundară de propoziție care arată de cine este făcută acțiunea exprimată de elementul regent. El este, de fapt, subiectul logic al acțiunii exprimate de predicatul propoziției.

Răspunde la întrebările:

- ♦ **de către cine?** – pentru nume de persoane și colectivități de persoane:
 - *Teorema a fost emisă de către Pitagora.*
 - ♦ **de (către) ce?** – pentru substantive abstracte care arată cauza determinantă a acțiunii:
 - *Ferestrele au fost deschise de vânt.*
 - *Supa a fost alterată de căldură.*
- } – c.a. cu nuanță cauzală

II. DEZVOLTARE ≠ CONTRAGERE

Complementul de agent se dezvoltă în propoziție completivă de agent, iar completiva de agent se contrage în complement de agent.

- *Cartea a fost citită de cei interesați.*
- *Cartea a fost citită¹ / de cine este interesat.² /*
- *Semănată¹ / de cine se pricepe² / grădina va da roade.¹ /*
- *Semănată de pricepuți, grădina va da roade.*

III. FELURILE COMPLEMENTULUI DE AGENT

Complementul de agent poate fi:

1) **simplic:**

- *Temele sunt scrise de elevi.*

2) **multiplu:**

- *Temele sunt scrise de elevi și de eleve.*

3) dezvoltat:

- *Temele sunt scrise de către toți elevii.*

IV. CAZURILE COMPLEMENTULUI DE AGENT

Complementul de agent stă în:

Ac. cu prepoziția simplă *de*:

- *Eu sunt ajutat de părinți.*

Ac. cu prepoziția compusă *de către*:

- *Postulatul a fost dat de către Euclid.*

G. (excepție de la **Ac.**):

- *Vila a fost construită de ai bunicului.*

V. ELEMENTUL REGENT AL COMPLEMENTULUI DE AGENT

Complementul de agent are ca element regent:

- a) un verb la diateza pasivă;
- b) un verb reflexiv pasiv;
- c) un verb la supin;
- d) un participiu adjectival cu valoare pasivă;
- e) un adjectiv derivat în **-bil**;
- f) un participiu adjectival cu funcție de atribut circumstanțial izolat cauzal.

(Vezi și exemplele de subiect logic din cap. **Subiectul.**)

VI. PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL DE AGENT?

Complementul de agent se exprimă prin:

1) substantive diferite în **Ac.** precedate de prepozițiile *de* sau *de către*:

- *Tema este scrisă de Corina.
de Ana-Maria.
de elevi.*

2) pronume diferite în **Ac.**:

- *Noi am fost așteptați la gară de el.
de dânsul.
de dumnealui.
de aceiași.
de alții.*

- Bătrâna a fost ajutată de ai tăi.
- De cine ai fost ajutat?
- Noi știm¹ / de cine ai fost ajutat.² /
- El n-a fost așteptat de nimeni.
- Magazinul nu este deschis de te miri cine.

3) numerele cu valoare substantivală, în Ac.:

- Cosmin a fost felicitat de cei trei.
de cel de-al treilea.
de amândoi.
de câte trei.
de trei sferturi din clasă.

4) orice parte de vorbire substantivizată prin conversiune:

- Tu ai fost ajutată de cel cu suflet.
de un oarecare.
de un te miri cine.
de leneșul clasei.

VII. TOPICA COMPLEMENTULUI DE AGENT

Complementul de agent are, de regulă, o topică „normală”, adică stă după elementul regent, dar poate avea și topică liberă:

- {
- În viață, n-am fost înconjurată numai de cei cu caracter.
 - Numai de cei cu caracter, n-am fost înconjurată în viață.

VIII. PUNCTUAȚIA COMPLEMENTULUI DE AGENT

Complementul de agent nu se desparte prin virgulă de regent:

- Copiii sunt ajutați de părinți.

Se desparte dacă apare o intercalare:

CMInc

- Copiii sunt ajutați¹ /, așa cum e normal² /, de părinți.¹ /

Dacă stă în fața regentului, se desparte facultativ:

- De părinți, copiii sunt ajutați totdeauna.
- De părinți copiii sunt ajutați, nu de altcineva.

IX. OBSERVAȚII

Complementul de agent este, fără îndoială, subiectul logic al acțiunii:

- *Mâncarea este pregătită de mama.* [*Mama pregătește mâncarea.*]

sb. gram.

c.a. (sb. log.)

deci **mama** este adevăratul **autor** al acțiunii exprimate de verbul regent.

- Întrebarea **de către ce?** arată și cauza acțiunii [de ce?]:

- *Bunica e ridată de griji.* ● *Ușa e deschisă de vânt.*

c.a. (cu nuanță cz.)

c.a. (cu nuanță cz.)

- Tot întrebarea **de către ce?** arată și instrumentul acțiunii:

- *Frunzele și florile sunt udate de ploaie.*

c.a. (cu nuanță instr.)

➤ Cea mai mare problemă o pune **c.a.** cu element regent **participiu adjektiv**, pe care sunteți tentați să-l considerați **c.i.**, dar el este **c.a. (sb. log.)** clar:

- *Temele scrise de elev au fost corecte.*

c.a. (sb. log.)

➤ Gramaticile consideră prepoziția compusă **de către** a fi specializată pe **c.a.**, dar există unele situații când această prepoziție participă, de fapt, la alcătuirea unui **atribut substantival prepozițional**:

- *Respectarea de către pietoni a regulilor de circulație este obligatorie.*

- *Trimiterea de către facultăți a studenților în străinătate este benefică.*

De aceea, repet: totdeauna, când vi se cere să spuneți **felul unei părți de propoziție**, parcurgeți următoarele etape: citiți cu atenție fraza; subliniați predicatele; încercuiți elementele de legătură; împărțiți fraza în propoziții, observând „care de care ține”; în cadrul barelor, găsiți subiectul, predicatul și, mai ales, **elementul regent** al cuvântului ce se cere analizat, pentru că regentul este „turnul de control” al **Sintaxei**, el „dirijează” totul, la el se pune întrebarea adecvată.

PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ DE AGENT

I. DEFINIȚIE

Propoziția completivă de agent (CA) este subordonată care joacă rol de c.a. (sb. logic) pentru elementul regent din propoziția regentă.

Răspunde la întrebarea **de către cine?**

- Grădina e semănată¹ / de cine se pricepe.² /

II. CONTRAGERE ≠ DEZVOLTARE

- Tabloul e pictat¹ / de cine are talent.² /
- Tabloul e pictat de talentați.

III. ELEMENTUL REGENT AL COMPLETIVEI DE AGENT

Propoziția subordonată completivă de agent are ca element regent:

1) un verb predicativ la diateza pasivă:

- Bolnavul este operat¹ / de cine este bun specialist.² /

2) un verb reflexiv pasiv:

- Magazinul se deschide¹ / de cine are autorizație.² /

3) un verb la supin:

- Aceasta nu este o ecuație de rezolvat¹ / de cine se pricepe.² /

4) un adjectiv derivat în -bil:

- Acest document este inatacabil¹ / de cine nu e autorizat.² /

5) un participiu adjectival cu funcție de atribut circumstanțial izolat cauzal:

- Semănată¹ / de cine nu știe² /, salata n-a ieșit.¹ /

6) un participiu adjectival cu valoare pasivă:

- Mâncarea preparată¹ / de cine se pricepe² / e delicioasă.¹ /

Prin ce se introduce completiva de agent?

Completiva de agent se introduce prin:

1) pronume relative în **Ac.** precedate de prepozițiile **de** sau **de către**:

- Elevii au fost ajutați¹ / de cine trebuia.² /
- Icoțele au fost sfințite¹ / de câte se aflau la mănăstire.² /
- Mașina a fost izbită¹ / de ce căzuse de la balcon.² /
- Bicicleta a fost distrusă¹ / de ceea ce căzuse peste ea.² /

2) pronume nehotărâte relative, compuse cu **ori-**:

- Un tablou pictat¹ / de oricine are talent² / e ceva extraordinar.¹ /

3) adjectiv relativ:

- Icoanele au fost sfințite¹ / de câte măicuțe erau la schit.² /

IV. TOPICA PROPOZIȚIEI COMPLETIVE DE AGENT

În general, CA are topică fixă. Uneori, ea poate preceda regenta:

- De cine nu e autorizat¹ /, acest act este inatacabil.² /

V. PUNCTUAȚIA PROPOZIȚIEI COMPLETIVE DE AGENT

CA nu se separă de regenta sa decât atunci când apare o intercalare:

- Copiii sunt așteptați la gară¹ /, ^{CMInc} așa cum ^{CA} e normal² /, de cine ^{CA} îi adoră.³ /

CA se separă în reluare:

- ^{CA} De cine este deschisă ^{PP} ușa¹ /, de acela să fie și închisă.² /

VI. OBSERVAȚII

CA, după cum s-a văzut, nu are, ca elemente introductive, conjuncții, locuțiuni conjuncționale, adverbe relative ș.a.

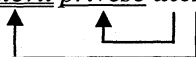
CA este foarte ușor de recunoscut dacă se caută elementele regente. Nu este permis, cunoscându-le, să nu știți că aveți în față o CA! Nu se admit nici aici... interpretările! Cel mai frecvent, CA este considerată CI, de către cei neinițiați, după cum și c.a. este luat drept c.i.

ELEMENTUL PREDICATIV SUPLIMENTAR

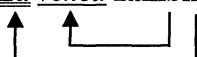
I. DEFINIȚIE

Elementul predicativ suplimentar (e.p.s.) este partea secundară de propoziție care are dublă subordonare și arată o caracteristică sau o acțiune simultană cu acțiunea verbului regent.

• Elevii privesc atenți la profesorul lor.

• Ea venea zâmbind.

Răspunde la întrebările:

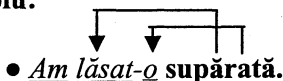
♦ cum privesc? *atenți*

♦ care elevi? *atenți*

II. FELURILE ELEMENTULUI PREDICATIV SUPLIMENTAR

Elementul predicativ suplimentar poate fi:

1) simplu:

• Am lăsat-o supărată.

2) multiplu:

• Am lăsat-o supărată și gânditoare.

3) dezvoltat:

• Îi vedea nas în nas. • A venit cu căciula pe-o ureche.

4) complet:

• Îl credeam a deveni avocat.

5) incomplet:

• Îl credeam a deveni¹ / ce și-a dorit.² /

PR

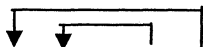
e.p.s. incomplet

III. CAZURILE ELEMENTULUI PREDICATIV SUPLIMENTAR

Elementul predicativ suplimentar are patru cazuri:

- N. • Ea se numește Corina-Elena. • L-am botezat Gabriel.
 • Îl cheamă Andrei. • Îi zicem Horia. • A pus pe rege premier.
 G. • N-a învățat acel curent numit al memoriștilor.
 • Îl considera de-ai lor.
 • Îl știam împotriva corupției. • Îl credeam împotriva lui Radu.
 D. • Îl credeam aidoma părinților. • O știam aidoma-ți.

- Îl credeam împotriva-ți.

e.p.s. în D. (excepție de la G.)

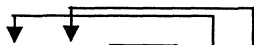
- Ac. • El a venit ca primar în sat. • A sosit în calitate de consilier.
 • S-a dat drept senator. • Îl știam cât bradul.
 • „Dă-mi pe Vidra ta de vamă!”
 ➤ • Îl credeam împotriva ta.

e.p.s. în Ac. (excepție de la G.)

IV. DEZVOLTARE ≠ CONTRAGERE

Elementul predicativ suplimentar se dezvoltă în propoziție predicativă suplimentară, iar propoziția predicativă suplimentară se contrage în element predicativ suplimentar.

- { • Te știam muncitor.
 • Te știam¹ / că ești muncitor.² /

- { • Am văzut-o¹ / cum dansează.² /
 • Am văzut-o dansând.

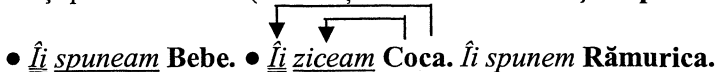
V. ELEMENTUL REGENT AL ELEMENTULUI PREDICATIV SUPLIMENTAR

Elementul predicativ suplimentar are, după cum am menționat mai înainte, dublă subordonare:

- 1) substantiv și verb (cu funcție de **subiect** și de **predicat**):

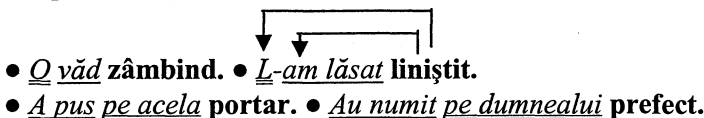
-
- Ion a plecat supărat. • Cosmin venea râzând.

2) verb și pronume în **D.** (cu funcție sintactică de **c.i.** și de **predicat**):

-
- Îi spuneam Bebe. • Îi ziceam Coca. Îi spunem Rămurica.

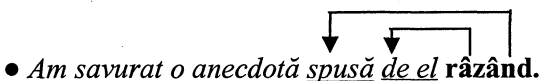
3) verb și pronume în **Ac.** (cu funcție sintactică de **c.d.** și de **predicat**):

- Îl poreclim Dodo.

-
- O văd zâmbind. • L-am lăsat liniștit.
 - A pus pe acela portar. • Au numit pe dumnealui prefect.

4) verb la participiu și pronume în **Ac.** (cu funcție sintactică de **atribut adjectival** și de **c.a.**):

- Își dorea o zi petrecută de el singur.

-
- Am savurat o anecdotă spusă de el râzând.

VI. PRIN CE SE EXPRIMĂ ELEMENTUL PREDICATIV SUPLIMENTAR?

Se exprimă prin:

1) substantive diferite, în cazuri diferite:

N. • Îi spuneam Coca. • L-am botezat Horia. • Se numește Ana.

G. • Îl credeam împotriva lui Radu. • Îl știam contra corupției.

• Ai auzit de acel curent numit al analogiștilor?

D. • Îl credeam aidoma părinților.

• Vă știam aidoma oamenilor cu bun-simț.

• L-au votat conform indicațiilor date de ei.

Ac. • S-a dat drept senator. • A venit ca primar în sat.

• Îl știam cât bradul. • „Dă-mi pe Vidra ta de vamă!”

• A venit în chip de zână. • A sosit în calitate de consilier județean.

2) pronume diferite, în cazuri diferite:

N. • L-am considerat al meu. • Îl preferam același.

• Se credea te miri cine.

- G. • Îl știa al lui. • Q credea a nimănui.
 • Al cui l-ai considerat? • Eu știu¹ / al cui l-ai considerat.² /
 • Te știam împotriva lor. • Îl credeam împotriva aceloră.
- D. • Îl știam aidoma-ți. • Q credeam aidoma lor.
 • Îl credeam împotrivă-ți.

e.p.s. în D. pos. (excepție de la G.)

- Ac. • Îl credeam cât dumneata.
 • Vă știam împotriva mea.

e.p.s. în Ac. (excepție de la G.)

- Drept cine mă consideri?
 • Te-am întrebat¹ / drept cine mă consideri.² /

3) numerele diferite cu valoare substantivală:

- El a fost promovat al doilea. • Ei se strecoară câte trei.
 • Colegii te consideră prima din clasă.

4) verb la modul gerunziu sau locuțiune verbală:

- El vine zâmbind.
 • Am lăsat-o plângând de mama focului!
 • Am văzut caii luând-o la goană.

5) verb la supin:

- Îi credeam pe americani de neînvinși.

6) verb la infinitiv:

- Q știam a se dăruia elevilor săi. • Îi credeam a fi solidari cu noi.

7) verb la participiu adjectival:

- L-am socotit pedepsit deja. • Ion vine supărat.

8) adjectiv propriu-zis:

- Elevele privesc atente la mine. • Andrei vine vesel.
 • „De la gârlă-n pâlcuri dese
 Zgomotoși copiii vin...”

9) adverb:

- Cum l-ai botezat?

- *Eu știu¹ / **cum** l-ai botezat.² /*
- ***Oricum** l-ai boteza¹ /, tot îl iubesc.² /*

10) interjecție:

- *L-a făcut harcea-parcea! • L-au lăsat paf!*

VII. TOPICA ELEMENTULUI PREDICATIV SUPLIMENTAR

E.p.s. are topică liberă, în general.

- *Vesel a venit Ion, nu trist.*
- *Ca secretară te angajezi, nu altceva.*

VIII. PUNCTUAȚIA ELEMENTULUI PREDICATIV SUPLIMENTAR

Spre deosebire de *atributul circumstanțial*, care e totdeauna izolat, elementul predicativ suplimentar nu se desparte nici grafic, nici gramatical de cele două elemente regente ale sale.

- *Am lăsat-o pe mama liniștită.*

➤ Numai o intercalare poate separa e.p.s. de regenții săi:

- *Gabriel, Andrei, Horia și Ana-Maria privesc¹ /, ^{PPInc} fără îndoială² /, atenți la desene animate.³ /*

IX. OBSERVAȚII

➤ E.p.s. se exprimă și prin *construcții substantive dezvoltate neanalizabile*, pe care trebuie să le rețineți:

1) substantive (sau substantive cu repetiție):

- *Corina a intrat cu zâmbetul pe buze.*
- *Îi vedeam picior peste picior.*
- *S-a dus la medicul său cu mâna în buzunar!*
- *A intrat în casă cu căciula pe cap. • Îi simțeam cot la cot.*
- *Mergea cu pălăria pe-o ureche. • Îi vedeam zilnic nas în nas.*

2) pronominale (sau pronominale cu repetiție):

- *Îi știam unul pentru celălalt.
unul pentru altul.
unul pentru toți și toți pentru unul.*

➤ De asemenea, **e.p.s.** se exprimă și prin **adverbe** care au **valoare adjectivală** clară:

- Nu-l credeam așa.
- Îl știam altfel. [din punctul de vedere al caracterului]

Disociați:

{	• <u>El vine șchiopătând.</u> [pentru că arată o modalitate a mersului, c.c.m. este c.c.m.]
	• <u>El vine zâmbind.</u> [pentru că are două elemente regente, este e.p.s.] e.p.s.

➤ Pentru a înțelege și mai bine această parte secundară de propoziție, care a fost deosebit de controversată în literatura de specialitate, dându-i-se încă multe alte denumiri, o să vă dau și alte exemple de nuclee verbale adecvate, folosite ca regent:

a se numi	a se crede	a se socoti
a se chema	a-l crede	a-l socoti
a-l numi	a se considera	a se arăta
a-l chema	a-l considera	a se simți
a-l alege	a fi ales	a apărea ca...
a-l numi (= a-l investi)	a fi numit	a-l face
a-l investi	a fi socotit	a-l primi ca
a-l delega	a fi considerat	a-l lăsa
a-l vota	a fi promovat	a-l lua de
a-l promova	a fi delegat	a se interesa ca
a-l propune	a fi propus	a se trezi cu

➤ Când verbele de mai sus vor apărea într-un exercițiu, așa cum verbul copulativ cere un nume predicativ, tot așa și ele cer un **e.p.s.**, chiar dacă sunt la un mod nepredicativ, nepersonal, și anume: gerunziu sau participiu adjectival:

- A uitat¹ / [să] repete acea grupare numită a memorandiștilor.² /
- Propus director, a încercat¹ / [să] facă ceva pentru bolnavi.² /
- Promovându-l ca inginer-șef¹ / a făcut ordine în secție.² /

➤ Acordul **e.p.s.** se face în **gen** și **număr**, nu în caz:

- Lectura unei cărți socotite **celebră** m-a delectat.
- M-am confesat unei persoane considerate **discretă.**

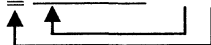
e.p.s.

PROPOZIȚIA PREDICATIVĂ SUPLIMENTARĂ

I. DEFINIȚIE

Propoziția predicativă suplimentară (PS) este subordonata care joacă rol de e.p.s. pentru un regent verbal și pentru unul nominal din propoziția regentă.

- L-am văzut¹ / că zâmbeste.² / • L-am văzut zâmbind.

Răspunde la întrebarea: **cum?**

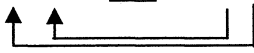
Elementele regente sunt aceleași ca la e.p.s.

II. CONTRAGERE ≠ DEZVOLTARE

- Se aud clopotele¹ / cum^{PS} sună.² /
- Se aud clopotele sunând.

- Te știu bolnav.^{PS}
- Te știu¹ / că ești bolnav.² /

III. PRIN CE SE INTRODUC PROPOZIȚIA PREDICATIVĂ SUPLIMENTARĂ?

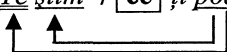
Se introduce prin:

1) conjuncții simple și compuse:

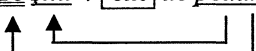
- Te știu¹ / că ești seriosă.² /

- Nu l-am simțit¹ / dacă mă minte.² /
- I-am făcut¹ / ca zilnic să -mi spună totul.² /
- Lăsați-mă¹ / să trăiesc și eu.² /

2) pronume și adjective pronominale:

- Te stim¹ / cine ești.² /
 - Te stim¹ / ce -ți poate capul.² / • Te stim¹ / ce lichea ești.² /
-

3) adverbe relative:

- I-am văzut¹ / cum se îmbracă.² / • Îl știam¹ / ce frumos este.² /
 - I-am văzut¹ / ce mult lucrează.² / • Le știu¹ / ce repede aleargă.² /
 - Te știu¹ / cât de pedantă ești.² / • O știm¹ / cât de mult ține la noi.² /
-

IV. TOPICA PROPOZIȚIEI PREDICATIVE SUPLIMENTARE

În general, PS stă după regentă.

Uneori, are topică liberă:

- Cum ^{PS} au fost¹ / le-am lăsat.² / • Le-am lăsat¹ / cum ^{PP} au fost.² /

V. PUNCTUAȚIA PROPOZIȚIEI PREDICATIVE SUPLIMENTARE

PS nu se separă prin virgulă. Dacă apare o intercalare, ea se poate separa:

- Lăsați-mă¹ /, vă implor² /, să trăiesc și eu alături de voi!³ /

VI. OBSERVAȚII

PS se confundă cu CM sau cu CD de către cei neinițiați.

Ce gândesc aceștia? Orientându-se după verbul tranzitiv – a ști, a crede ș. a. – au impresia că e CD:

- O văd¹ / că vine.² / (* ce văd?)
- Îl știu¹ / că minte.² / (* ce știu?)

Orientându-se după verbul intransitiv, au impresia că e **CM**:

- *Se aud clopotele ¹/ [cum] sună.² / (* cum se aud?)*
- *A fost condusă de el ¹/ [cum] l-a găsit.² / (* cum a fost condusă?)*

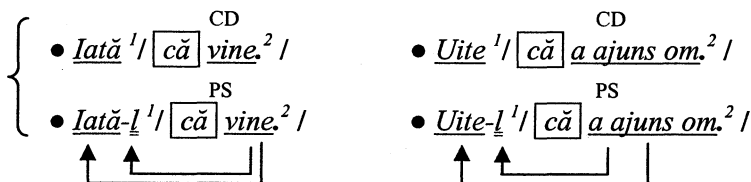
Ambele soluții sunt aberante. De ce? Pentru că cei care greșesc nu observă tocmai ceea ce e specific **e.p.s.** și **PS**, și anume **dubla subordonare**.

Este impropriu să se califice partea de propoziție sau subordonata corespunzătoare ei ca **e.p.s.** / **c.c.m.** sau **PS** / **CM**; ele sunt **e.p.s.** sau **PS** ori **CM** clare în context adecvat.

După opinia noastră, **e.p.s.** și **PS** sunt așa de ușor de recunoscut, încât nu suportă alte comentarii și nici nu se admit alte interpretări.

O altă „capcană” vă întâmpină atunci când elementul regent e o interjecție predicativă, numai că dubla subordonare face diferența:

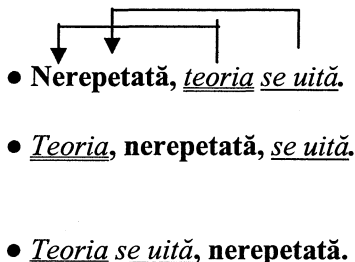
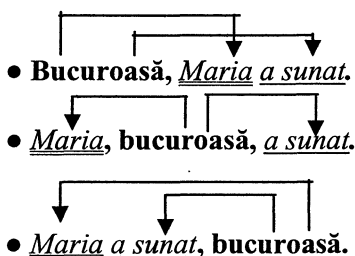
Disociați:

ATRIBUTUL CIRCUMSTANȚIAL IZOLAT

I. DEFINIȚIE

Atributul circumstanțial izolat (atr. circ. izol.) este partea secundară de propoziție care exprimă, concomitent, o caracteristică referitoare și la un element nominal, și la unul verbal.

➤ Atributul circumstanțial izolat are două întrebări, puse imediat, una după alta; de exemplu: **care Maria?**, **din ce cauză a sunat?**

Întrebarea pusă verbului este a **c.c.cz.**, dar, în alte situații, se pune întrebarea **c.c.cdț. / c.c.cv. / c.c.t.:**

- **Numai spălați bine, strugurii nu mai au impurități.** (cu ce condiție?)
atr. circ. cdț.
- **Și spălați bine, strugurii tot mai au impurități.** (în ciuda cărui fapt?)
atr. circ. cv.
- **Rămasă singură, mama intră în panică.** (când?)

II. FELURILE ATRIBUTULUI CIRCUMSTANȚIAL IZOLAT

Atributul circumstanțial izolat poate fi:

1) **simplu:**

- **Supărată, colega ta n-a mai venit cu noi.**

2) multiplu:

- **Supărată și nervoasă, colega n-a venit.**

3) dezvoltat:

- **Și bolnav, el tot a venit.** (și = semiadverb neanalizabil)

4) complet:

- **Devenit avocat, și-a rezolvat problema cu averea.** \sqrt{EI}

5) incomplet:

- **Devenit ^{PR} $^1/$ ce și-a dorit ^{2/} și-a rezolvat problema cu averea. ^{1/} \sqrt{EI}**

III. CAZURILE ATRIBUTULUI CIRCUMSTANȚIAL IZOLAT

Se acordă în gen, număr și caz cu regentul nominal atunci când se exprimă prin adjectiv sau prin participiu cu valoare adjectivală:

- **Iar ^N Elena, ^N fricoasă, încuie ușa.** (cauza unui efect negativ)

- **Fericită, ^N Maria ^N a telefonat tuturor prietenilor.** (cauza unui efect pozitiv)
atr.circ.cz.

IV. DEZVOLTARE ≠ CONTRAGERE

Atributul circumstanțial izolat se dezvoltă în AC (atributivă circumstanțială), iar AC se contrage în atribut circumstanțial izolat.

- **Florile, ofilite, au fost aruncate.**

- **Florile, ^{AC} care au fost ofilite, au fost aruncate.**

- **El, ^{AC} care e bolnav, a venit totuși.**

- **El, bolnav, a venit totuși.**

V. ELEMENTUL REGENT AL ATRIBUTULUI CIRCUMSTANȚIAL IZOLAT

Atributul circumstanțial izolat are drept element regent:

1) un verb sau o locuțiune verbală și un substantiv în N:

- **Tânărul, speriat, nu mai răspuns la telefon.**
- **Câinele, potolit, o luă la fugă.**

2) un adjectiv sau un participiu adjectival și un substantiv în N.:

- Copilul, **ajuns la examen**, se făcu palid.
- Mama, **speriată de câine**, deveni galbenă.
- Ana, **și rugată**, a rămas închisă în casă.

VI. PRIN CE SE EXPRIMĂ ATRIBUTUL CIRCUMSTANȚIAL IZOLAT?

1) adjective sau participii adjectivale neacordate cu regentul nominal:

- **Prudent**, tatăl meu închidea sertarul cu actele.
- **Generoasă**, ca de obicei, mama le-a dat averea toată.
- **Dornică de viață**, sora mea a luptat cu boala.
- **Iar el, discret**, a plecat primul.
- Copilul nu mai tremura, **îmbrăcat în cojocel**.
- **Lămurii în cele din urmă**, oamenii plecară.

2) substantive cu prepoziție (foarte rar):

- **Un aparat, cu butoane performante**, mi-ar da multă bătaie de cap.
- **Un organism, cu ardere normale**, se supune unei diete de slăbire.

VII. TOPICA ATRIBUTULUI CIRCUMSTANȚIAL IZOLAT

Atributul circumstanțial izolat are topica unui substantiv în vocativ.

Comparații:

• Maria , <u>vino la masă!</u>	• Obosit , <u>Dan se culcă</u> .
• <u>Vino</u> , Maria , <u>la masă!</u>	• <u>Dan</u> , obosit , <u>se culcă</u> .
• <u>Vino la masă</u> , Maria!	• <u>Dan se culcă</u> , obosit .

subst. V.

atr.circ.cz.

VIII. PUNCTUAȚIA ATRIBUTULUI CIRCUMSTANȚIAL IZOLAT

Atât de importantă este **marcarea grafică a virgulei**, încât **atributul circumstanțial izolat se separă în orice context**, având, repetăm, și topica, și virgula unui substantiv în V.:

- Florile, **ofilite**, s-au aruncat.
- **Ofilite**, florile s-au aruncat.
- Florile s-au aruncat, **ofilite**.

IX. OBSERVAȚII

➤ Pentru că **atributul circumstanțial** se separă totdeauna prin virgulă, el are, în denumirea sa, și această trăsătură: **izolat**. Datorită virgulei obligatorii, se poate diferenția un **atr. circ. izol.** de un **e.p.s.**, care nu se poate despărți prin virgulă, decât în anumite situații, la fel ca subiectul.

➤ Se numește **atribut** (circumstanțial), pentru că are **element regent nominal** (adică un substantiv, un pronume sau un numeral cu valoare substanțială) și se acordă cu el, la fel ca și atributul adjectival, în gen, număr și în caz.

- **Ei, supărați, n-au mai dat telefon.** (masc., pl., N.)

- **Aceștia**

- **Dumnealor**

- **Ai mei**

- **Cei trei**

- **Amândoi**

➤ Se numește **circumstanțial**, pentru că are și **element regent verbal**. De asemenea, atât el, cât și subordonata în care se dezvoltă au nuanță circumstanțială:

- **Copilul, speriat, n-a mai adormit.**

atr.circ.cz.

- **Bătrânul, și tratat, nu și-a mai revenit.**

atr.circ.cv.

- **Hoțul, numai protejat, va spune adevărul**

atr.circ.cdf.

- **Mama ta, rămasă singură, se sperie tare mult.**

atr.circ.t.

➤ **Atributul circumstanțial izolat** nu se poate include în cadrul atributului sau al complementelor circumstanțiale, deoarece el este o parte de propoziție de sine stătătoare, are un statut bine definit și, de aceea, **trebuie să i se rezerve** un capitol aparte, cu scopul de a fi înțeles de elevi. S-ar putea să se reproșeze că nici **e.p.s.**, nici **atr. circ. izol.** nu trebuie predate, la acest nivel, deoarece depășesc programa școlară. E adevărat, dar, la fel de adevărat este faptul că, în exercițiile din manual sau la examenele pe care trebuie să le dea elevul, se întâlnesc, la tot pasul, aceste părți de propoziție secundare inedite, care se cer analizate.

Ele apar frecvent în frazele lucrate de elevi sau în frazele date la examen, deoarece acele fraze sunt selectate din literatura beletristică, iar „artiștii condeiului” au apelat și apelează frecvent și la **e.p.s.**, și la **atr. circ. izol.**:

- „Tălpile, mursecate de clonțurile gloduroase, nu le mai simțeam.”
- „Operația, dificilă, a fost urmată de nopți de calvar.”
- „Secătuți de oboeală, soldatii nu mai simțeau înrâncenarea crivățului.”

De asemenea, nerecunoașterea unui **atr. circ. izol.** și considerarea lui ca **predicat nominal**, eliptic de verbul copulativ, e o mare greșeală și este o problemă care îi derutează pe elevi, gândind că fraza aceea are o propoziție în plus față de cum este corect:

Corect: • „El părea încurcat ¹/ iar ea, **pornită**, avea aerul ²/ că depinde de răspunsul lui... ³/

atr.circ.cz.

➤ Elevul care nu e informat de existența **art. circ. izol.** este convins că participiul adjectival **pornită** este numele predictiv al unui predicat nominal eliptic de verbul copulativ, care poate forma o propoziție separată, în așa fel încât fraza de mai sus ar avea patru propoziții.

De aceea, am dorit să insistăm și pe **e.p.s.**, și pe **art. circ. izolat**, deoarece apar nespuse de frecvent în textele literare.

➤ Atributul circumstanțial izolat se confundă cu:

1) o propoziție (CZ, CV, CDT sau CT) eliptică de verbul copulativ:

* CZ

Greșit: • „El părea încurcat ¹/ iar ea, ²/ **pornită**, ³/ avea aerul ²/ că depinde de răspunsul lui.” ⁴/

În realitate, propoziția a 3-a nu e CZ (în cazul în care ar fi luate patru propoziții) și nu există! De ce se greșește? Pentru că, repet, se crede că **pornită** e numele predicativ exprimat prin participiu adjectival, care are un verb copulativ eliptic și care poate alcătui predicatul nominal al propoziției a 3-a eliptică și de elementul introductiv. În realitate, fraza are trei propoziții, iar **pornită** este **atribut circumstanțial izolat cauzal**, parte de propoziție secundară în P₂:

• „El părea încurcat ¹/ iar ea, **pornită** avea aerul ²/ că depinde de răspunsul lui.” ³/

atr. circ. cz.

2) complementul cauzal (propriu-zis) exprimat prin adjectiv cu prepoziție, ca în exemplul ce urmează:

- De rea ¹/ ce este ²/, n-are nici măcar un amic.¹ / \sqrt{Ea}

c.c.cz.

Disociați:

- De înaltă ¹/ cum era ²/, nu intra pe ușa avionului.¹ / \sqrt{Ea}

c.c.cz. (adj.)

- Înaltă ¹/ cum ^{CMC} era ²/, nu intra pe ușa avionului.¹ / \sqrt{Ea}

atr. circ. cz. (adj.)

3) elementul predicativ suplimentar:

- L-am lăsat pe birou, bineînțeles, tradus.

e.p.s.

- Tradus, textul nu mai era o problemă.

atr. circ. cz.

➤ Virgula induce în eroare, dar cine știe să depisteze elementele regente și „simte” legile de guvernare specifice fiecăreia dintre cele două părți secundare de propoziție, acela nu va greși niciodată.

➤ **Atributul circumstanțial izolat** se exprimă foarte mult prin participiu cu valoare adjectivală.

- Și dezinfectate, clantele tot mai sunt purtătoare de microbi. (și = atr. circ. cv. semiadverb)

- Numai repetată, lecția nu se uită. (numai = semiadverb)
atr. circ. cdț.

- Necitit cu atenție, cursul a fost uitat.
atr. circ. cz.

- Ajuns acasă abia seara, vecinul a văzut inundația făcută.
atr. circ. t.

➤ **Atributul circumstanțial izolat**, care are o nuanță clară **cauzală**, **temporală**, **condițională** sau **concesivă**, nu poate cumula, în același timp, două nuanțe, decât foarte rar și numai dacă ne propunem să le „intuim”, neapărat.

Vă oferim un exemplu, ca să vedeți că literatura beletristică ne rezervă și alte surprize:

- „Iară ochiu-nchis afară, înăuntru se deșteaptă...”

Aici, participiul adjectival **închis** poate fi și *atr. circ. cz.*, și *c. c. cdț.*, și *c. c. cv.*, și *c.c.t.*, dar, cu un anumit contur intonațional și cu un anumit accent, pe care le-a dorit poetul și pe care le „simțim” și noi, ca cititori.

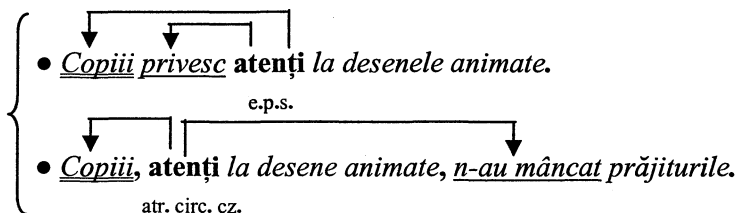
Să nu se creadă însă că **închis** cumulează toate nuanțele circumstanțiale, simultan. Nu. Dar noi, cititorii, trebuie să ne alegem o circumstanță pe care o dorim și pe care o „simțim”, de exemplu:

- ✓ochiul
- **pentru că** e închis afară - înăuntru se deșteaptă.
 - **în timp ce** e închis afară
 - **deși** e închis afară
 - **cu condiția să** fie închis afară

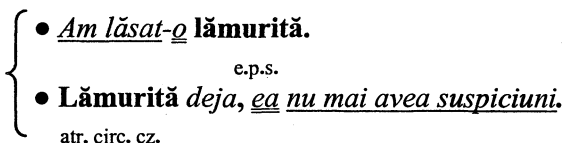
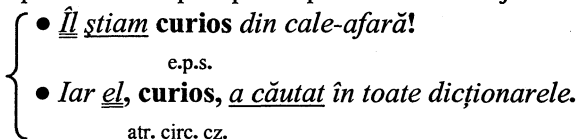
➤ Între *atributul circumstanțial izolat* și *elementul predicativ suplimentar* există și *asemănări*, și *diferențe*.

A. Asemănări:

- 1) ambele părți de propoziție sunt *părți secundare*;
- 2) și *atr. circ. izol.*, și *e.p.s.* au dublă subordonare, adică nu au un singur element regent, cum au toate părțile de propoziție, ci au două elemente regente: *nominal* și *verbal*;

- 3) ambele părți de propoziție se exprimă foarte mult prin adjective propriu-zise sau prin participii cu valoare adjectivală:

4) ambele părți de propoziție se pot dezvolta în propozițiile subordonate corespunzătoare: *e.p.s.* în *PS*, iar *atr. circ. izol.* în *AC* (atributivă circumstanțială);

{	<i>e.p.s.</i>	● <u>Au ales pe Cosmin</u> <u>șeful clasei</u> .
		PP PS
{	<i>PS</i>	● <u>Au ales pe Cosmin</u> ¹ / <u>să fie șeful clasei</u> . ² /
{	<i>atr. circ. cv.</i>	● <i>Ei, și spălați bine, tot mai au impurități</i> .
		AC PP
{	<i>AC</i>	● <i>Ei</i> ¹ , care <i>sunt și spălați bine</i> ² /, tot mai au impurități. ¹ /

B. Deosebiri:

1) *elementul predicativ suplimentar* are numai nuanță modală, fiind considerat chiar *c.c.mod.*, dar el este *e.p.s.* clar:

Disociați-

{	● <u>Elevetele privesc</u> <u>atente la profesorul lor</u> .
	e.p.s.
{	● <u>Elevetele privesc</u> <u>atent la profesoara lor</u> .
	c.c.m.
{	● <u>El vine</u> <u>șchiopătând</u> .
	c.c.m.
{	● <u>El vine</u> <u>zâmbind</u> .
	e.p.s.

2) *atributul circumstanțial* are în denumirea sa și trăsătura [izolat], deoarece, în orice context s-ar afla, are virgulă, adică **se separă grafic de regentii săi**. După cum am mai spus, virgula atributului circumstanțial izolat e la fel ca virgula vocativului:

- Ofilite, florile se aruncă imediat.
- Florile, ofilite, se aruncă imediat.
- Florile se aruncă imediat, ofilite.

Elementul predicativ suplimentar însă nu se separă de regentii săi, având aceeași „lege” ca subiectul, care nu se separă de predicat, dar care, în anumite situații, se separă totuși (vezi cap. Subiectul).

Deci, *elementul predicativ suplimentar* este separat grafic de context:

a) când apare o intercalare printr-o **PPInc**:

- *Elevele ^{PP}priveau ^{PPInc}l, ^{PP}bineînțeles ²l, ^{PP}atente la profesoara lor.¹ /*

b) când apare o intercalare prin: **CMInc.**, **CDȚInc.** ș.a.:

- *Elevele ¹l, ^{CMInc.}[așa cum] ²e normal ²l, ¹atente.¹ /*

- *Elevele ¹l, ^{CDȚInc}[dacă] ²mă credeți ²l, ¹atente.¹ /*

➤ Despre **subordonata atributivă circumstanțială (AC)** nu vă spunem decât un singur lucru: ea se deosebește de **AT** propriu-zisă, deoarece este încadrată **totdeauna** între virgule, chiar dacă are element introductiv pronumele relativ *care*, iar ca element regent un substantiv cu articol hotărât, care în alt context (dacă e **AT**) nu se separă grafic de subordonată prin virgulă sau de un substitut al substantivului:

- *El' l, [care] ²e bolnav ²l, ¹a venit totuși.¹ /*

Disociați, fiind atenți la virgulă:

- {
- *Florile ^{atr. adj.}ofilite ²se aruncă ¹imediat.*
 - *Florile ¹l, ^{AT}[care] ²sunt ofilite ²l ¹se aruncă.¹ /*
- {
- *Florile, ^{atr. circ. cz.}ofilite, ²se aruncă.*
 - *Florile ¹l, ^{AC}care ²sunt ofilite ²l, ¹se aruncă.¹ /*

➤ Dacă într-un test-grilă vi se cere să alegeți soluția corectă, iar textul dat spre rezolvare conține o **AC** clară și la soluții se oferă varianta **AT**, nu **AC**, luați-o ca atare, deoarece **AC** este considerată **AT**, după unii cercetători, așa cum și **AA** e considerată **AP**.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOC

I. DEFINIȚIE

Complementul circumstanțial de loc (c.c.l.) este partea secundară de propoziție care arată locul unde se petrece acțiunea: punctul inițial, distanța, punctul final al acesteia și direcția.

Răspunde la întrebările:

- ♦ unde? • *Elevii se duc la școală.*
- ♦ de unde? – până unde?
 - *Tata pleacă de acasă până la serviciu cu mașina.*
- ♦ încotro? • *Avionul zboară spre Timișoara.*

II. FELURILE COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE LOC

Complementul circumstanțial de loc poate fi:

1) **simplu:**

- *Copiii se joacă în camera lor.*

2) **multiplu:**

- *El a fost la munte, la mare și la țară.*

3) **dezvoltat:**

- *În satul copilăriei, petrecem clipe minunate.*
- *Eu locuiesc între gară și parc.*

III. CAZURILE COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE LOC

Complementul circumstanțial de loc are trei cazuri:

- Ac.** • *Elevul stă în bancă.* • *Noi locuim vizavi de parc.*
- G.** • *Dan s-a așezat în fața lui Radu.*
- D.** • *El a rămas ținut locului.*

IV. DEZVOLTARE ≠ CONTRAGERE

Complementul circumstanțial de loc se dezvoltă în propoziție circumstanțială de loc, iar subordonata circumstanțială de loc se contrage în complement circumstanțial de loc.

- $\left\{ \begin{array}{l} \bullet \text{ Ei } \underline{\text{au simțit}} \text{ plăcerea } ^1 / \boxed{\text{să}} \text{ meargă la pădure. } ^2 / \\ \bullet \text{ Ei } \underline{\text{au simțit}} \text{ plăcerea } ^1 / \boxed{\text{să}} \text{ meargă } ^2 / \boxed{\text{unde}} \text{ este o pădure. } ^3 / \end{array} \right.$
- c.c.l.
CL

V. ELEMENTUL REGENT AL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTAȚIAL DE LOC

Complementul circumstanțial de loc are ca element regent:

- 1) un verb predicativ, personal, intransitiv, la orice diateză:
 - *Mama a plecat la piață.* • *Copiii au venit de la grădiniță.*
 - *Ei se duc până la poștă.* • *Avionul se îndreaptă spre Timișoara.*
- 2) o locuțiune verbală, predicativă, personală, la orice diateză:
 - *Horia s-a dat de-a rostogolul pe pajiște.*
 - *El a luat-o la fugă prin pădure.*
 - *Elevii stau de vorbă în clasă despre examene.*
- 3) un verb predicativ sau o locuțiune verbală predicativă la un mod nepredicativ, nepersonal:
 - *Alergând pe stadion, a slăbit zece kg.*
 - *Dându-se de-a dura pe covor, s-a lovit de scaun.*
 - *A da fuga până la piață nu e prea greu.*
- 4) un adjectiv sau un participiu adjectival:
 - *Echipa României a fost victorioasă la Seul.*
 - *Plecat pe câmpul de luptă, soțul ei nu s-a mai întors.*
- 5) o interjecție predicativă:
 - *Hai la teatru! • Haide la mare! • Mars de acolo!*
- 6) un adverb de loc:
 - *Acolo, în pădure, ciripesc păsările.*
 - *De acolo, de la etajul opt, am coborât.*

VI. PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOC

Se exprimă prin:

1) substantiv în **Ac.** fără prepoziție:

- *Ei au mers trei km.* • *El a alergat tot orașul.*
- *Mașina a parcurs zece km.* • *Trenul a străbătut Bărăganul.*

2) substantiv în **Ac.** cu prepoziție sau locuțiune prepozițională în **Ac.:**

- *Fetele vin de la bibliotecă.* • *Mă duc până la librărie.*
- *Bunica se plimbă cu nepoții prin parc.*
- *Eu locuiesc peste drum de parc.*
- *Cosmin stă dincolo de Spitalul Județean.*

3) substantiv în **G.** precedat de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale:

- *Lola s-a așezat înaintea mașinii.* • *Noi locuim în fața parcului.*
- *Dinaintea intrării este un brad înalt.*
- *În centrul Craiovei este o statuie.*

4) substantiv în **D.** (**D.** locativ):

- *Stai locului!* • *Așterne-te drumului!*
- *„Iar noi locului ne ținem...”*
- *A rămas întuit locului.* • *Duceți-l naibii de aici!*

5) orice substantiv în **Ac.** sau în **G.**, provenit din alte părți de vorbire, prin conversiune:

- *El nu s-a dus la un oarecare.* • *Noi am fost la cel cu bun simț.*
- *Să nu vă duceți la un te miri cine!*
- *Adi stă la dreapta aceluia bătrân.*

6) pronume diferite în cazurile **Ac.** și **G.:**

- *Am fost pe la ai mei.*
- *Noi venim la dumneavoastră cu plăcere.*
- *Spre cine ai alergat? • Am văzut¹ / spre cine ai alergat.² /*
- *Pe ce te-ai așezat? • Am întrebat¹ / pe ce te-ai așezat?² /*
- *Eu nu mă duc pe la nimeni.*
- *Mama stă clipă de clipă alături de mine.*

- Dincolo de voi stă colega mea de liceu.
- De ce te-ai așezat în fața lor?
- La dreapta fiecăruia se află un dicționar.
- În fața cui ai stat la spectacol?
- Am văzut¹ / în fața cui ai stat la spectacol.² /
- Deasupra cui ați locuit? • Știm¹ / deasupra cui ați locuit.² /

7) numerele diferite cu valoare substantivală în Ac. sau în G.:

- Eu mă învârtesc în jurul celor trei. • Am venit de la cel de-al doilea.
- Ieri am fost în vizită la amândoi.
- O să mă duc pe la primul¹ / că mi-e dor de el.² /

8) verb la modul supin:

- Nenea Ion a adus vitele de la păscut.
- Cosmin și Sabin s-au întors de la pescuit.

9) adverb și locuțiune adverbială:

- Stai aici, nu acolo! • Dicționarele sunt sus.
- Ei locuiesc peste drum. • Noi stăm aproape.
- Cosmin a sădit pomi din loc în loc. • Peste tot copiii sunt drăgălași.

10) adverb și locuțiune adverbială nehotărâte:

- Oriunde mergi¹ / dai de oameni necăjiți.² /
- Mi-a spus¹ / că pleacă undeva.² /
- S-a dus cine știe unde¹ / și n-a dat un telefon.² /
- El s-o fi dus te miri unde.

11) adverbe corelate:

- de la gară până la parc
- de aici până colo
- de acasă până la piață
- de sus până jos
- de la Craiova până la Timișoara
- Noi locuim între centru și parc.

c.c.l. dezvolt. neanaliz.

12) adverb interogativ-relativ:

- Unde te duci? • Am întrebat¹ / unde te duci.² /
- De unde ai luat lăcrămioarele? • Până unde merge tramvaiul?

- Am văzut¹ / **încotro** a zburat avionul.² /
- Unde¹ / ziceai² / **că** vei pleca în vacanță?¹ /

13) adverbul de loc **cât**:

- Cât a parcurs? • Nu știm¹ / **cât** a străbătut.² /

VII. TOPICA COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE LOC

Complementul circumstanțial de loc are topică liberă.

- În Parcul Poporului, este și Grădina Zoologică.
- Radu a venit la școală cu un ghiozdan mare.

VIII. PUNCTUAȚIA COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE LOC

➤ Când stă după regent, c.c.l. nu se desparte prin virgulă, decât dacă apare o intercalare:

{	• <u>Mie îmi place</u> ¹ / să <u>trăiesc în țara mea.</u> ² /	
	• <u>Mie îmi place</u> ¹ / să <u>trăiesc</u> ² /, <u>bineînțeles</u> ³ /, <u>în țara mea.</u> ² /	c.c.l. dezvolt. analiz.

➤ Când c.c.l. se află în fața regentului, se separă:

- În satul copilăriei, am trăit clipe minunate.
- De la etajul patru, inundația a ajuns la parter.

c.c.l. dezvolt. analiz.

IX. OBSERVAȚII

➤ Verbele dublu tranzitive a trece și a traversa nu acceptă c.c.l., ci c.d.:

- Bătrâna trece strada. • O trec pe bătrână bulevardul.
- Copiii traversează parcul cu atenție.

c.d.

- În zece ore, ei au trecut muntele.

c.d.

➤ C.c.l. se confundă cu alte complemente:

1) cu c.c.t.:

- Ei au plecat pe gerul ăsta!? (c. c. t., nu c. c. l.)

2) cu **c. c. scop:**

- *Nenea Ion a dus vitele la păscură.* (c. c. s., nu c. c. l.)

3) cu **c. d.:**

- *El a alergat doi km.* (= c. c. l., nu c. d.)

4) cu **c. i.:**

- *Aceasta era o devenire¹ / **în care** eu eram de prisos.²*
c.i. (= c. i., nu c. c. l.)

➤ Complemente de loc interpretabile:

- **În locu-ți, s-a așezat Radu.**

c. c. l. în D. pos.

(excepție de la G.)

- **În locul său, s-a așezat Radu.**

c. c. l. în Ac.

(excepție de la G.)

➤ Statutul lui **deasupra, la dreapta, la stânga** e ambiguu, dar contextul clarifică situația:

- **Am pus cartea deasupra.**
c. c. l. (adv. de loc)
- **Am pus cartea deasupra dicționarului.**
c. c. l. în G. (subst. precedat de prep. cu G.)

Disociați:

- **Întoarcerea la stânga e mai dificilă.**
atr. adv.
(locuț. adv. de loc)
- **Întoarcerea la stânga barei e mai dificilă.**
atr. subst. gen
(subst. în G. precedat de locuț. prepoz.)

- **Sportivul s-a întors la stânga.**
c.c.l.
(locuț. adv.)
- **Sportivul s-a întors la stânga barei.**
c.c.l.
(subst. în G. precedat
de locuț. prepoz. cu G.)

La complementul indirect, am atras atenția asupra faptului că acesta se confundă cu **c.c.l.** și v-am sugerat să rețineți trăsătura **[concret-abstract]** care vă ajută să alegeți soluția corectă.

(Vezi cap. **Complementul indirect**)

- *Ea a intrat în policlinică pe la ora 11⁰⁰. (c.c.l.)*
- *Ea a intrat în bucluc fără a dori. (c.i.)*

- *El a ieșit din sala de curs. (c.c.l.)*
- *El a ieșit din impas. (c.i.)*

Niciodată să nu acceptați alte „interpretări” date acestei părți de propoziție, care, într-adevăr, presupune un grad de dificultate sporit!

Dacă veți reuși să le înțelegeți legile de funcționare și de guvernare, atunci veți recunoaște că și **c.i.**, și **c.c.l.** sunt „statuare”, ocupând un loc bine definit în **Sintaxă**.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC

I. DEFINIȚIE

Propoziția circumstanțială de loc (CL) este subordonata care joacă rol de c.c.l. pentru un element regent din propoziția regentă.

Răspunde la întrebările:

♦ unde?

- *El se duce* ^{1/} **unde** *este chemat.* ^{2/}

♦ de unde ?

- *Copilul a venit* ^{1/} **de unde** *l-am trimis.* ^{2/}

♦ până unde?

- *Taxiul va merge* ^{1/} **până unde** *e necesar.* ^{2/}

♦ încotro?

- *Păsărelele zboară* ^{1/} **încotro** *vezi cu ochii.* ^{2/}

II. CONTRAGERE ≠ DEZVOLTARE

- *Ei se simt bine* ^{1/} **unde** *e pădure.* ^{2/}
- *Ei se simt bine la pădure.*

- *Fluturii zboară pretutindeni.*
- *Fluturii zboară* ^{1/} **încotro** *vezi cu ochii.* ^{2/}

III. ELEMENTUL REGENT AL PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE DE LOC

Propoziția subordonată circumstanțială de loc are ca element regent:

1) un verb predicativ, personal, intransitiv, la orice diateză:

- *Omul se duce dimineața* ^{1/} **unde** *este serviciul său.* ^{2/}

- Pleacă ¹/ unde fi-am spus! ²/ • El merge ¹/ pe unde i se spune. ²/

2) un verb predicativ, personal, tranzitiv:

- Copilul scrie ¹/ unde îi spune învățătoarea. ²/
- El își repară mașina ¹/ unde costă mai ieftin. ²/

3) o locuțiune verbală, predicativă, intransitivă, personală:

- Horia s-a dat de-a rostogolul ¹/ unde a găsit loc liber. ²/
- Hoțul a luat-o la fugă ¹/ pe unde apuca. ²/

4) un verb sau o locuțiune verbală predicativă, la un mod nepredicativ:

- Luând-o la fugă ¹/ pe unde apuca ²/ nu putea fi prins. ¹/
- A se da de-a dura ¹/ unde era pajiște ²/ era plăcerea lui. ¹/

5) o interjecție predicativă:

- Hai ¹/ unde avem de mers. ²/
- Haide ¹/ unde avem treabă. ²/

6) un adverb de loc:

- Acolo ¹/ unde este apă ²/ este și viață. ¹/
- Până acolo ¹/ până unde i-am arătat ²/ a alergat. ¹/

7) un adjectiv (foarte rar):

- Echipa a fost victorioasă ¹/ unde a fost trimisă. ²/

IV. PRIN CE SE INTRODUC PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC?

Se introduce prin:

1) adverbe relative de loc:

- Au fugit ¹/ unde au văzut cu ochii. ²/
- Noi ne-am dus ¹/ pe unde am copilărit. ²/
- Lola a alergat ¹/ încotro i-am aruncat osul. ²/

2) adverbe relative nehotărâte, compuse cu ori-:

- Du-te ¹/ oriunde vezi cu ochii. ²/

3) pronume relative:

- **Cât** vezi cu ochii^{1/} e numai asfalt.^{2/}
- El a alergat^{1/} **spre ce** a văzut în zare.^{2/}
- Ea a mers^{1/} **înaintea cui** mergea mai încet.^{2/}

4) adjective relative:

- Te voi aștepta^{1/} **în ce** loc îmi vei spune.^{2/}
- El va coborî^{1/} **în care** stație este așteptat.^{2/}
- Ei au parcurs^{1/} **câți** kilometri li s-a spus.^{2/}

5) adjective nehotărâte, compuse cu **ori-**:

- Te voi însoți^{1/} **pe orice** drum vei merge.^{2/}
- Sportivii au mers^{1/} **pe oricare** traseu li s-a indicat.^{2/}

V. TOPICA PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE DE LOC

Propoziția circumstanțială de loc are topică liberă.

- **Pe orice** ^{CL} drum vei apuca^{1/}, ^{PP} eu te voi însoți.^{2/}
- **Oriunde** ^{CL} te-ai ascunde^{1/}, ^{PP} eu te gădesc.^{2/}

➤ Nu sunt de acord ca subordonata aceasta, introdusă prin **oriunde**, să fie considerată CV, pentru că nu are corelativ în PP și pentru că o CV are suficiente elemente introductive comparativ cu CL:

- Te voi aștepta^{1/}, fii sigur^{2/}, ^{CL} **în ce** loc vei dori.^{3/}
- Ei au parcurs^{1/}, bineînțeles^{2/}, ^{CL} **câți** kilometri li s-a cerut.^{3/}

VI. PUNCTUAȚIA PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE DE LOC

CL, înaintea regentei, se separă, deși se poate confunda cu CV. A spune că este CV înseamnă a-i face „o nedreptate”. Când se află înaintea regentei și când e introdusă prin **oriunde**, care aparține circumstanței de loc, propoziția respectivă este CL; dacă și CV se introduce prin **oriunde**,

atunci are nevoie de corelativ în regentă. În acest fel, totul e clar și, de data aceasta, varianta corectă și sigură e CL:

● **Disociați:**

{		CL	PP	
	● Oriunde <u>te vei ascunde</u> ^{1/} , eu <u>te voi găsi</u> . ^{2/}			
		CV	PP	
	● Oriunde <u>te vei ascunde</u> ^{1/} , eu tot <u>te voi găsi</u> . ^{2/} (corelativul tot ajută la diferențiere)			

➤ CL, în corelative, se separă și când se află după regentă:

- Acolo o să plece^{1/} unde e mai bine.^{2/} /
- De acolo a luat pâinea^{1/} de unde i-am spus.^{2/} /
- Până acolo va alerga^{1/} până unde e marcat.^{2/} /
- Copilul va pleca acolo^{1/} unde l-au trimis părinții.^{2/} /

VII. OBSERVAȚII

Pentru că adverbul relativ **unde** introduce și alte subordonate, e nevoie de multă atenție ca să nu le confundați, deoarece când introduce *subordonate necircumstanțiale*, o CL și unele CV, **unde** = „unde”, dar când introduce *subordonate circumstanțiale*, **unde** e polisemantic și este conjuncție (locuțiune conjuncțională):

UNDE introduce următoarele propoziții subordonate:

- SB ● Nu se știe^{1/} unde vor pleca.^{2/} /
- PR ● Întrebarea este^{1/} unde vor pleca.^{2/} /
- AT ● La întrebarea^{1/} unde vor pleca^{2/} nu ai răspuns.^{1/} /
- Mi-a arătat locul^{1/} unde vor construi vila.^{2/} /
- CD ● Am auzit^{1/} unde vor pleca.^{2/} /
- CI ● El nu și-a dat seama^{1/} unde a pus cheile.^{2/} /
- CL ● Elevul a mers^{1/} unde i s-a spus.^{2/} /
- CT ● Unde îl văzu^{1/}, se și luă după el.^{2/} / (**unde** = când)
- CZ ● De ce să nu știți^{1/}, unde ați învățat atâtea carte.^{2/} /

(**unde** = din moment ce)

- CDȚ • **Unde** m-aș lua eu după gura lumii^{1/}, aș muri zilnic.^{2/}
(**unde** = dacă)
- CV • **Unde** s-ar ascunde^{1/}, eu **tot îl gădesc**.^{2/} (**unde** = deși)
- S-a purtat ca o nesimțită^{1/}, **unde** trebuia^{2/} să te respecte.^{3/}
(**unde** = deși)
- I-au tăiat lumina^{1/}, **unde** ar fi putut^{2/} să mai aștepte.^{3/}
(**unde** = deși)

Statutul morfosintactic al lui **UNDE**

- 1 {
- **Unde** ^{CD} veți pleca^{1/}, ^{PP} n-am aflat.^{2/}
 - ^{PP} Va pleca^{1/} **unde** ^{CL} i s-a spus.^{2/}

adv. de loc
c. c. l.
cu val. de relație, în prop. în care se află

- 2 {
- N-are unde locui.
 - **Unde** ^{PP} vei locui^{1/} ^{CT} când va fi examenul?^{2/}

adv. de loc
c. c. l.
fără val. de relație în prop. în care se află

- 3 {
- **Unde**^{1/} / ^{PP} trebuia^{2/} / ^{SB} să plecați?^{1/}
 - **Unde**^{1/} / ^{PP} vrei^{2/} / ^{CD} să pleci?^{1/}
 - **Unde**^{1/} / ^{PP} era vorba^{2/} / ^{CI} să pleci?^{1/}

adv. de loc
c. c. l.
fără val. de relație în prop. următoare

- 4 {
- Eu știu^{1/} ^{CD} **unde** trebuia^{2/} / ^{SB} să plece.^{3/}
 - **unde** vrea^{2/} / ^{CD} să plece.^{3/}
 - **unde** e vorba^{2/} / ^{CI} să plece.^{3/}

adv. de loc
c. c. l.
în prop. următoare
cu val. de relație în prop. în care se află

- 5 {
- De ce ^{PP}să nu știi ¹/, **unde** ^{CZ}ai învățat atâta carte. ²/
 - Le-au certat ^{PP}tot pe ele ¹/, **unde** ^{CV}ar fi putut tăcea. ²/
 - **Unde** ^{CDȚ}ne-am lua noi după voi ¹/, ar fi ^{PP}dezastru. ²/

conjunctie
fără fct. sintactică
cu val. de relație în prop. în care se află

- 6 {
- Va pleca ¹/, dar ^{PP}nu știe ²/ **unde** ^{CD}. ³/
- √ va pleca

adv. de loc
c. c. l.
cu val. de relație
element de predicatie

- 7 {
- te miri **unde**
 - cine știe **unde**
 - nu știu **unde** etc.

adv. de loc
fără fct. sintactică
fără val. de relație

ÎNCOTRO introduce următoarele propoziții subordonate:

- SB • Nu se știe ¹/ **încotro** va zbura. ²/
- PR • Întrebarea este ¹/ **încotro** va zbura. ²/
- AT • La întrebarea ¹/ **încotro** va zbura ²/ nu mi-a răspuns. ¹/
- CD • Eu știu ¹/ **încotro** va zbura. ²/
- CI • El nu și-a dat seama ¹/ **încotro** va zbura. ²/
- CL • El a fugit ¹/ **încotro** a dorit. ²/

DE UNDE introduce următoarele propoziții subordonate:

- SB • Nu se știe ¹/ **de unde** ai luat dicționarul. ²/
- PR • Întrebarea este ¹/ **de unde** ai luat dicționarul. ²/
- AT • Mi-a arătat locul ¹/ **de unde** a luat dicționarul. ²/
- CD • Eu știu ¹/ **de unde** ai luat dicționarul. ²/
- CI • Nu și-au adus aminte ¹/ **de unde** ai luat dicționarul. ²/

CL • El a luat dicționarul ¹/ **de unde** i-am spus. ²/

CV • S-a purtat ca o idioată ¹/, **de unde** ar fi trebuit ²/ să te divinizeze. ³/

CÂT introduce următoarele propoziții subordonate:

(adv. de loc – c. c. loc)

SB • Nu se știe ¹/ **cât** ai parcurs. ²/

PR • Întrebarea era ¹/ **cât** ai parcurs. ²/

AT • Au măsurat distanța ¹/ **cât** ai parcurs. ²/

CD • Noi știm ¹/ **cât** ai parcurs. ²/

CI • Nu și-a dat seama ¹/ **cât** ai parcurs. ²/

CL • **Cât** vezi cu ochii ¹/ sunt numai bujori. ²/

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP

I. DEFINIȚIE

Complementul circumstanțial de timp (c.c.t.) este partea secundară de propoziție care arată timpul când se petrece acțiunea: momentul inițial, durata acțiunii și momentul final al acesteia.

Răspunde la întrebările:

- ♦ **când?**
 - *Elevii repetă lecția în pauză.*
- ♦ **de când?**
 - *De luni a început ploaia.*
- ♦ **până când?**
 - *Ei vor sta aici până în august.*
- ♦ **cât timp?**
 - *Filmul a durat trei ore.*

II. FELURILE COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP

Complementul circumstanțial de timp poate fi:

1) simplu:

- *Ei învață dimineata.*

2) multiplu:

- *Ei învață dimineata sau după-amiaza.*

3) dezvoltat:

- *Filmul a durat trei ore.*

4) complet:

- *Înainte de a deveni medic ^{1/}, a fost asistent medical. ^{2/}*

5) incomplet:

- *Înainte de a deveni ^{1/} ce ^{PR} și-a dorit ^{2/}, a fost asistent medical. ^{1/}*

c.c.t. incomplet

III. CAZURILE COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP

G. • În timpul orelor, nu vorbim.

Ac. • În pauză, mănânc un măr. • Înainte de examen, repetăm și teoria.

IV. DEZVOLTARE ≠ CONTRAGERE

Complementul circumstanțial de timp se dezvoltă în propoziție circumstanțială de timp, iar CT se contrage în c.c.t.:

- { • Până a veni trenul, am luat un pepsi.
- { • Până să vină trenul ^{1/}, am luat un pepsi.^{2/}

- { • Înainte să scriem ^{1/}, învățăm teoria.^{2/}
- { • Înainte de a scrie, învățăm teoria.

V. ELEMENTUL REGENT AL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP

Complementul circumstanțial de timp are ca element regent:

1) un verb predicativ, personal, la orice diateză:

- Voi ați fost la mare în iulie. • Elevii se duc la spectacol duminică.
- Mama s-a odihnit în vacanță. • El și-a amintit la masă de tine.

2) un verb predicativ, personal, tranzitiv:

- Elevii repetă lecția în pauză. • El poate scrie numai dimineața.
- Corina a cumpărat ieri un aspirator.

3) o locuțiune verbală, personală, intransitivă sau tranzitivă:

- Dă-mi telefon acum!
- Mama i-a dat voie astăzi ^{1/} să cânte la pian.^{2/}
- Câinele s-a dat de-a rostogolul înainte de a mânca.
- El a băgat de seamă ieri ^{1/} că s-a defectat frigiderul.^{2/}

4) un adjectiv (n.p.):

- Echipa României a fost victorioasă la olimpiadă.
- Totdeauna ești bolnav la masă!

5) un adverb de timp:

- **Atunci**, în copilărie, am dormit mult.
- **Oricând**, în viață, întâlnim situații paradoxale.
- **De atunci**, de la nuntă, nu te-am mai văzut.

6) o interjecție predicativă:

- **Haide** acum! • **Iată** acum și alt exemplu!
- **Haide** și tu duminică la parc!

VI. PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP?

Se exprimă prin:

1) substantiv în **Ac.** fără prepoziție:

- *Ei au mers două ore pe jos.* • *Noi am așteptat doi ani.*
- *Corina și Sabin au stat trei zile la munte.*
- *Alex va sta o săptămână la Dunăre.*

2) substantiv în **Ac.** precedat de prepoziție simplă sau compusă:

- **La masă**, *au discutat numai despre examene.*
- **De la examen**, *el nu s-a mai dus la Cluj.*
- **N-am să te mai văd** până la vară.

3) substantiv în **Ac.** precedat de locuțiune prepozițională cu **Ac.:**

- **Odată cu mama** a venit și tata. • **Ali** va sta aici timp de șase ani.
- **Pe timp de noapte**, nu plecați de acasă!
- **În decurs de secole**, *oamenii au evoluat.*

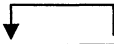
4) substantiv în **G.** precedat de locuțiune prepozițională cu **G.:**

- **În timpul orelor**, *nu vorbiți!*
- **În preajma admiterii**, *repetati!*
- **Pe vremea bunicii**, *nu erau atâtea mașini.*
- **În jurul Crăciunului**, *românii taie porcul.*
- **Nu mai beți pepsi** pe parcursul admiterii!

5) pronume diferite în **Ac.**, precedate de prepoziții sau de locuțiuni prepoziționale cu **Ac.:**

- **Odată cu el** a venit și ea.
- **Înainte de aceasta**, o să-ți dau niște indicații.

- El a ieșit după tine. • Voi da interviul după d-lui.

-
- Te-am întrebat¹ / care este ziua / în care ați fixat examenul.² /
 - Odată cu cine ai plecat? • A întrebat¹ / odată cu cine ai plecat.² /

6) pronume diferite în **G.** precedate de locuțiuni prepoziționale cu **G.:**

- **Pe vremea lor** nu erau calculatoare.
- **Pe vremea d-lor**
- **Pe vremea unora**
- **Pe vremea acelora**
- **De ce** nu erau calculatoare **pe vremea dumneavoastră?**
- **Pe vremea cui** nu erau?
- Am auzit¹ / pe vremea cui nu erau calculatoare.² /

7) orice parte de vorbire substantivizată prin conversiune, în cazul **G.** sau în **Ac.**, precedată de prepoziție sau de locuțiune prepozițională:

- **După zecele tău,** au urmat și alte note bune.
- **Odată cu leneșul clasei,** au plecat și ceilalți.
- **După acel** pentru că¹ / am uitat² / să-l subliniez și pe cum.¹ /

8) numere diferite cu valoare substantivală în **G.** sau în **Ac.**, precedate de prepoziții sau de locuțiuni prepoziționale:

- **Războaiele au făcut multe victime.** **Pe vremea Primului,** au murit mulți tineri.
- **Odată cu cei trei,** a venit și tata.
- **Ei au ieșit după cel de-al doilea.**

9) adjectiv cu prepoziție:

- **O cunosc de mică.**
- **De tânăr** știa¹ / să danseze.² /

10) adverb de timp sau locuțiune adverbială de timp:

- **Eu mă trezesc devreme.**
- **Trebuie**¹ / să facem analize **din când în când.**² /
- **Zi de zi și ceas de ceas** mă gândesc la voi.
- **Nu te voi uita în vecii vecilor!** • **Te aștept după-amiază pe la mine.**

11) adverb și locuțiune adverbială de timp nehotărâte:

- Cândva o să afli adevărul... • Nu vine el oricând!
- Oricât va dura¹ /, tot mă duc.² / • O să vină el te miri când.
- Cine știe când îmi va telefona. • Nu știu când, o să regret!

12) adverb de timp interogativ-relativ:

- Când vei pleca? • Știu¹ / **când** vei pleca.² /
- De când plouă? • N-am obsevat¹ / **de când** plouă.² /
- Până când vei sta? • Am întrebat¹ / **până când** vei sta.² /
- Cât a stat? Cât a durat? • Știm¹ / **cât** a durat examenul.² /

VII. TOPICA COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP

Complementul circumstanțial de timp are topică liberă:

- Elevii buni oricând sunt pregătiți.
- Oricând elevii buni sunt pregătiți.
- În timpul examenului, ne gândim la subiecte.

VIII. PUNCTUAȚIA COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP

➤ Complementul circumstanțial de timp, după regent, nu se separă decât dacă apare o intercalare, un cuvânt incident etc.:

- Mă duc la țară în timpul seceratului.
- Mă duc la țară, de obicei, în timpul seceratului.

➤ Complementul circumstanțial de timp, înaintea regentului se separă:

- Pe parcursul existenței, omul se înțelegește.
- Acum zece ani, am devenit bunică.

➤ Între adverbele de timp corelate nu se pune virgulă:

- El trăiește de azi pe mâine.
- Stai într-un scaun de la ora opt până la ora unu noaptea!?
- Din noiembrie până în mai, mama e lângă noi.
- Tatăl meu a trăit între 1920 și 1999.

IX. OBSERVAȚII

Complementul circumstanțial de timp se poate confunda (de către cei neinițiați) cu:

1) complementul circumstanțial de loc:

- *Ei au plecat pe frig și pe ger.*

c. c. t. multiplu

- *La masă, au discutat vrute și nevrute.*

c. c. t.

2) complementul circumstanțial condițional:

- *Sunteți, după nevoie, și buni și răi.*

c. c. t.

3) complementul circumstanțial cauzal:

- *Prietenia lor a încetat după acest incident.*

c. c. t.

4) complementul circumstanțial de mod:

- *Copiii cresc sănătoși în pace.*

c. c. t.

- *Ne vizitează adesea.*

c. c. t.

➤ Există o structură gramaticală în care adverbul **acum** are valoare de prepoziție cu **Ac.**, deoarece are sinonimele **înainte cu = în urmă cu = cu... în urmă** și antonimele **după = peste**:

- *Acum trei ani erați elevi.*
- *În urmă cu trei ani erați elevi.*
- *Peste trei ani veți fi studenți.*
- *După trei ani veți fi studenți.*

Unele locuțiuni prepoziționale însoțesc atât c. c. t., cât și c. c. l., în contexte adecvate:

Disociați:

- *În jurul Paștelui, se taie un miel.*

c. c. t. în G.

- *Copiii s-au adunat în jurul bunicului.*

c. c. l. în G.

- **Înainte de Crăciun, se taie porcul.**
c. c. t. în Ac.
- **Înainte de intrare, s-a pus o bancă.**
c. c. l. în Ac.

➤ Complemente de timp interpretabile:

- **Pe vremea-i, nu se purta așa.**
c. c. t. în D. pos.
(excepție de la G.)
- **Pe vremea voastră, nu se purta așa.**
c. c. t. în Ac.
(excepție de la G.)

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMP

I. DEFINIȚIE

Propoziția circumstanțială de timp (CT) joacă rol de c. c. t. pentru un element regent din propoziția regentă.

Răspunde la întrebările:

- ♦ **când?** • *Venea la noi*¹ / **când** *avea timp*.² /
- ♦ **de când?**
 - *Febra s-a instalat*¹ / **de când** *a ieșit din baie*.² /
- ♦ **până când?**
 - *Ali va sta la noi*¹ / **până când** *va termina studiile*.² /
- ♦ **cât timp?**
 - *El va rămâne*¹ / **cât timp** *va studia*.² /
- ♦ **cât?** • *Operația a durat*¹ / **cât** *a trebuit*.² /

II. CONTRAGERE ≠ DEZVOLTARE

- { • **Înainte să** *vină autobuzul*¹ / *am luat un ziar*.² /
- { • **Înainte de a veni** *autobuzul*¹ / *am luat un ziar*.² /
- { • *O să vin la tine în vacanță*.
- { • *O să vin la tine*¹ / **când** *o să fie vacanță*.² /

III. ELEMENTUL REGENT AL PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE DE TIMP

Propoziția subordonată circumstanțială de timp are ca element regent:

1) un verb predicativ, personal, intransitiv, la orice diateză:

- *Voi ați fost la mare*¹ / **când** *a început vacanța*.² /

- **Elevii se duc la spectacol¹ / numai când e duminică.² /**
- **Când mânca¹ /, și-a amintit de tine.² /**

2) un verb predicativ, personal, tranzitiv:

- **Totdeauna elevii repetă lecția¹ / când este pauză.² /**
- **El poate scrie¹ / numai când e liniște.² /**

3) o locuțiune verbală, predicativă, personală, tranzitivă sau intransitivă:

- **Dă-mi telefon¹ / când dorești.² /**
- **De câte ori vreau¹ /, mama îmi dă voie² / să plec în oraș.³ /**
- **Abia când i-ai spus¹ /, a băgat de seamă.² /**

4) un adjectiv:

- **Echipa a fost victorioasă¹ / când a fost la Seul.² /**
- **Totdeauna este supărat¹ / când se pune masa.² /**

5) un adverb de timp:

- **Atunci¹ /, când eram copil² /, am dormit mult.¹ /**
- **De atunci¹ /, de când am fost la mare² /, nu te-am mai văzut.¹ /**

6) o interjecție predicativă:

- **Hai¹ / când te chem!² /**
- **Haide¹ / barem când e duminică² / să ieși din casă.¹ /**

IV. PRIN CE SE INTRODUCE PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMP?

Pentru că CT este de trei feluri – de **anterioritate**, de **simultaneitate** și de **posterioritate** – vom răspunde la întrebare în funcție de această clasificare:

1) CT de **anterioritate** se introduce prin:

1) locuțiuni conjuncționale temporale specializate:

- **Înainte ca să plouă¹ /, am închis ferestrele.² /**

- **Înainte să** pleci¹ /, lasă-mi adresa ta!² /
- **Înainte să** vii¹ /, ia și aparatul de fotografiat!² /
- **Până să** vii tu¹ /, a dat laptele în foc.² /
- **Până ce** pleacă musafirii¹ /, spală vasele!² /

2) pronume relative și nehotărâte relative, compuse cu **ori**:

- Am ajuns¹ / **înaintea cni** am dorit.² /
- S-au așezat la masă¹ / **înaintea oricui** era de față.² /

3) conjuncția **până**, provenită din prepoziție prin conversiune:

- Să vii¹ / **până** nu e prea târziu.² /
- **Până** nu vine¹ /, repetăți teoria.² /

4) pronume (adjective) pronominale, precedate de prepoziții:

- A venit¹ / **înaintea cui** nu trebuia.² / √să vină.³ /
- Te-am așteptat¹ / până la **ce** oră s-a putut.² / √să te aștept.³ /

2) **CT de simultaneitate** se introduce prin:

1) locuțiuni conjuncționale specializate; o mențiune aparte pentru **pe când** și **câtă vreme**, care introduc și CV /CZ:

- Eu ascult muzică¹ / **în timp ce** repet materia.² /
- **În vreme ce** mă spăl¹ /, ascult muzică.² /
- „**Pe când** oastea se așază¹ /, iată soarele apune.”² /
- Ali va sta aici¹ / **cât timp** va studia.² /
- El va fi respectat¹ / **câtă vreme** va fi om.² /
- Vino la noi¹ / **ori de câte ori** dorești.² /

2) adverbul relativ **când**, întărit și de semiadverbe:

- **Când** face duș¹ /, ascultă muzică.² /
- A venit la noi¹ / tocmai **când** s-a pus ploaia.² /

3) conjuncția **cum** „temporal”, provenită din adverb prin conversiune:

- **Cum** îl văzu¹/, cum se luă după el.² /

4) adjective pronominale relative:

- Te aștept¹ / la **ce** oră vrei tu.² /
- Ne întâlnim¹ / în **care** zi spui tu. /
- Te voi aștepta¹ / **câte** zile voi avea.² /
- El a stat¹ / **cât** timp i s-a permis.² /

5) adverbe nehotărâte, compuse cu **ori**:

- Vino la noi¹ / **oricând** vrei² / √ să vii³ /.
- **Oricând** îi dau telefon¹ /, nu este acasă.² /

6) adverbele relative **cât** și **ce**:

- Merse¹ / **cât** merse² / **și** se opri.³ /
- A stat la ei¹ / **cât** a trăit.² /
- Așteptă¹ / **ce** asteptă² / **și** se opri.³ /

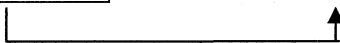
3) CT de posterioritate se introduce prin:

1) locuțiuni conjuncționale specializate:

- Am venit la tine¹ / **după ce** s-a terminat cursul.² /
- Febra s-a instalat¹ / **imediat ce** a ieșit din baie.² /
- **De îndată ce** va termina¹ /, va pleca în țara lui.² /
- **De cum** a venit¹ /, a și început ploaia.² /

2) pronumele relativ **cine**, precedat de locuțiune prepozițională:

- El a sosit¹ / **în urma cui** trebuia² / √ să sosească.³ /

➤ CT se mai introduce și prin conjuncțiile **unde**, **că** și **dacă**:

- **Unde** îl văzu¹ /, se și luă după el.² /
- Nici n-am intrat bine pe ușă¹ /, **că** s-a și pus ploaia.² /
- **Dacă** îl văzu¹ /, se și luă după el.² /

➤ Adverbele de timp relative și adverbele relative nehotărâte compuse cu **ori-** pot să introducă CT:

- Vino la noi ^{1/} **când** dorești. ^{2/}
- Te așteptăm la noi ^{1/} **oricând** vrei. ^{2/}
- Eu l-am auzit ^{1/} **de când** era copil ^{2/} **ce** ideal are. ^{3/}

V. TOPICA PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE DE TIMP

➤ CT are topică liberă:

- Te aștept ^{1/} **să** vii ^{2/} **oricând** ai timp liber. ^{3/}
- **Oricând** ai timp liber ^{1/}, te aștept ^{2/} **să** vii. ^{3/}

➤ CT introdusă prin **cât** / **ce** are topică fixă:

- Plânse ^{1/} **ce** plânse ^{2/} **și** tăcu. ^{3/}
- Stătu ^{1/} **cât** stătu ^{2/} **și** se plictisi. ^{3/}

VI. PUNCTUAȚIA PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE DE TIMP

CT, după regent, nu se separă decât dacă există o intercalare sau un cuvânt incident:

- Venea la noi ^{1/}, firește ^{2/}, **când** avea timp. ^{3/}

➤ CT, când se află înaintea regentei, se separă:

- **Când** eram copil ^{1/}, am dormit cu adevărat. ^{2/}
- **Cum** îl văzu ^{1/}, se și luă după el. ^{2/}

➤ CT se separă, după regentă și dacă apar corelative în PP sau în regentă, în general:

- Atunci o să vin ^{1/}, **când** voi avea timp. ^{2/}
- De atunci s-a supărat ^{1/}, **de când** l-am certat. ^{2/}
- Până atunci va rămâne ^{1/}, **până când** va avea bani. ^{2/}

- **Cum** îl văzu ¹/, cum se luă după el. ²/
- **Dacă** îl văzu ¹/, îndată se luă după el. ²/
- **Cum** îl privi ¹/, pe loc îl hipnotizează. ²/
- **Cum** îi spuse ¹/, de îndată începu scandalul. ²/

- De atâtea ori se supără ¹/, **de câte ori** îi fac vreo observație. ²/
- **Cât** a dorit ¹/, atât a stat. ²/

VII. OBSERVAȚII

Pentru că adverbul relativ **când** introduce și alte subordonate, e nevoie de multă atenție ca să nu le confundați, deoarece atunci când introduce subordonate necircumstanțiale, CT și unele CV avem de a face cu adverbul **când**, iar atunci când introduce CZ, CDT și alt tip de CV este vorba de conjuncție sau de locuțiune conjuncțională, **când** fiind deci polisemantic.

CÂND introduce următoarele propoziții subordonate:

- SB • Nu se știe ¹/ **când** vor pleca. ²/
- PR • Întrebarea este ¹/ **când** va pleca. ²/
- AT • La întrebarea ¹/ **când** vor pleca ²/ n-ai răspuns. ¹/
- Au fost ani ¹/ **când** am uitat de mine. ²/
- CD • Eu am întrebat ¹/ **când** vor pleca. ²/
- CI • Nu s-au gândit ¹/ **când** vor pleca. ²/
- CT • Vino la noi ¹/ **când** ai plăcere. ²/
- CZ • De ce să nu reușești ¹/, **când** ști aiâta carte. ²/
- (când = de vreme ce)
- CDT • **Când** m-aș lua după voi ¹/, aș muri zilnic. ²/ (când = în caz că)
- CV A) • **Când** ar veni ¹/, eu tot nu-i deschid ușa. ²/ (când = oricând)
- B) • S-a purtat execrabil ¹/, **când** ar fi trebuit ²/ să te divinizeze. ³/
- (când = deși)
- I-au amputat piciorul ¹/, **când** i l-ar fi putut trata. ³/ (când = deși)

Statutul morfosintactic al lui **CÂND**

- 1 {
- **Când** ^{SB} *vei pleca* ^{1/}, *nu se știe*. ^{2/}
 - *Va sosi* ^{1/} **când** ^{CT} *vei pleca tu*. ^{2/}

adv. de timp
c.c.t.
cu val. de relație în prop. în care se află

- 2 {
- *N-are* **când** *veni*.
 - **Când** ^{PP} *vii la noi* ^{1/} **să** ^{CS} *vezi albumele?* ^{2/}

adv. de timp
c.c.t.
fără val. de relație în prop. în care se află

- 3 {
- **Când** ^{1/} *trebuia* ^{2/} **să** ^{PP} *vină?* ^{1/}
 - **Când** ^{1/} *dorești* ^{2/} **să** ^{SB} *pleci?* ^{1/}
 - **Când** ^{1/} *e vorba* ^{2/} **să** ^{CS} *plecați?* ^{1/}

adv. de timp
c.c.t.
fără val. de relație în prop. următoare

- 4 {
- *Eu știu* ^{1/} **când** ^{PP} *trebuie* ^{2/} **să** ^{CD} *plece*. ^{3/}
 - **Când** ^{CD} *vrea* ^{2/} **să** ^{SB} *plece*. ^{3/}
 - **Când** ^{CI} *e vorba* ^{2/} **să** ^{CD} *plece*. ^{3/}

adv. de timp
c.c.t.
în prop. următoare cu val. de relație, în prop. în care se află

- 5 {
- *De ce* ^{PP} *să nu reușești* ^{1/}, **când** ^{CZ} *știi atâta carte*. ^{2/}
 - *Le-au întrerupt* ^{PP} *curentul* ^{1/}, **când** ^{CV} *îi putea amâna*. ^{2/}
 - **Când** ^{CDȚ} *ne-am lua după el* ^{1/}, *n-am mai termina*. ^{2/}

conjunție
fără fct. sint.
cu val. de relație în prop. în care se află

- 6 {
- ^{PP} Va pleca ¹/, dar ^{PP} nu știe ²/, când ^{CD} ³/ √ va pleca

adv. de timp
c.c.t.
val. de relație
element de predicție

- 7 {
- te miri când
 - cine știe când
 - nu știu când

adv. de timp
fără fct. sintactică
fără val. de relație,

➤ O problemă dificilă reprezintă și **propozițiile temporale inverse**, de tipul:

- ^{PP} Nici n-am intrat bine pe ușă ¹/, că ^{CT} s-a și pus ploaia. ²/
- N-apucară ¹/ să intre în clasă ²/, că ³/ de afară se auziră țipete. ³/
- Abia dădu ochii cu noi ¹/, că ²/ se și grăbi la masă. ²/

CÂT introduce următoarele propoziții subordonate:
(adv. de timp – c.c.t.)

- SB • Se știe ¹/ cât ²/ durează operația. ²/
- PR • Întrebarea e ¹/ cât ²/ durează operația. ²/
- AT • La întrebarea ¹/ cât ²/ durează operația ²/ n-ai răspuns. ¹/
- CD • Eu știu ¹/ cât ²/ durează operația. ²/
- CI • Nu și-a dat seama ¹/ cât ²/ durează operația. ²/
- CT • Așteptă ¹/ cât ²/ așteptă ²/ și plecă. ³/
- Operația a durat ¹/ cât ²/ a durat. ²/

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD

I. DEFINIȚIE

Complementul circumstanțial de mod (c.c.m.) este partea secundară de propoziție care arată modul în care se desfășoară sau se prezintă o acțiune ori o calitate.

- *Mie îmi place¹ / să vorbesc deschis.²*
- *El ni s-a adresat direct.*
- *Era alb ca laptele.*

Răspunde la întrebările:

- ♦ **cum?**
 - *Elevul învață bine.*
- ♦ **cât?**
 - *Ei s-au bucurat foarte mult.*
- ♦ **în ce mod?**
 - *Colegii au plătit nemțește.*
- ♦ **în ce fel?**
 - *El a procedat aiudoma ție.*
 - *Gabriel e la fel de blând ca mama lui.*

II. FELURILE COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE MOD

Complementul circumstanțial de mod poate fi:

- 1) **simplu:**
 - *Calul aleargă iute.*
- 2) **multiplu:**
 - *Calul aleargă iute și la galop.*
- 3) **dezvoltat:**
 - *Bidonul are zece litri. (cât?)*

- 4) **complet:**
 • Noi am rezolvat problema **fără a fi stresați.**
- 5) **incomplet:**
 • Noi am rezolvat problema **fără a fi** ^{1/} cum nu e bine.^{2/}
- c.c.m. incomplet

O altă clasificare a **c.c.m.** face distincția între:

- a) **c.c.m. propriu-zis:**
 • Elevii învață cu plăcere. • Aștept cu nerăbdare. • Învăț cu spor.
- b) **c.c.m. comparativ:**
 • Tata e mai înalt ca mama. • El era galben ca lămâia.
 • El era galben lămâie. • Eu sunt mai puțin curajoasă decât ea.
 • Ei au procedat asemenea vouă. • E înalt aidoma tatălui său.
- c) **c.c.m. de măsură:**
 • Dunărea a crescut cu zece metri. • Bradul e înalt de doi metri
 • Temperatura a scăzut până la - 10 °C.

III. CAZURILE COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE MOD

C.c.m. stă în următoarele cazuri:

G. (foarte rar):	• <u>Sportivul înota</u> contra fluxului.
D. element regent verb	• <u>Ei au procedat</u> conform înțelegerii / aidoma-ți.
element regent adjectiv	• <u>Copilul e frumos</u> aidoma tatălui său.
Ac. element regent adverb	• <u>Calul aleargă iute</u> ca fulgerul.
element regent verb	• <u>Elevii învață</u> cu plăcere.
element regent adjectiv	• <u>Gabriel e frumos</u> ca părinții lui.
	• <u>Andrei e mai înalt</u> decât Horia.

IV. DEZVOLTARE ≠ CONTRAGERE

Complementul circumstanțial de mod se dezvoltă în propoziție circumstanțială de mod, iar circumstanțiala de mod se contrage în complement circumstanțial de mod:

- { • Ei s-au înțeles **fără a se certa.**
 • Ei s-au înțeles ^{1/} fără să se certe.^{2/}

- { • *Andrei este mai înalt* ^{1/} **decât** *este Gabriel.* ^{2/}
 • *Andrei este mai înalt decât Gabriel.*

V. ELEMENTUL REGENT AL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTAŢIAL DE MOD

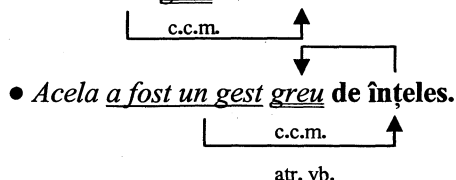
Complementul circumstanţial de mod are ca element regent:

- 1) un verb predicativ, personal, tranzitiv sau intransitiv, la orice diateză:

- *Cosmin scrie frumos.* • *Damian conduce cu grijă.*
- *Sportivii aleargă repede.* • *El se bucură ca un copil.*
- *Bătrânul a fost operat cu atenție.* • *Și-a amintit pe loc.*

- 2) un verb la modul supin, cu funcție de nume predicativ sau de atribut:

- *Textul este greu de memorat.* • *Mesajul a fost dificil de descifrat.*

atr. vb.

- 3) o locuțiune verbală predicativă, personală, la orice diateză:

- *O să-ți dau telefon cu plăcere.* • *El a băgat de seamă repede.*
- *Copilul s-a dat de-a rostogolul cu atenție.*

- 4) o interjecție predicativă:

- *Hai repede!* • *Haide fără grijă!*

- 5) un adjectiv la gradul pozitiv:

- *Ei sunt așa de frumoși!* • *La cinci ani, un copil este destul de matur.* • *Oricât ar fi de frumoasă* ^{1/}, *n-o cumpăr.* ^{2/}
- *Mama este atât de sensibilă...*

- 6) un adjectiv la gradul comparativ sau la superlativ:

- *Corina e la fel de înaltă ca și Carmen.* • *Sabin este cel mai punctual dintre toți.* • *Acest costum este foarte puțin vandabil.*

- 7) un adverb la gradul pozitiv:

- *Caii aleargă așa de repede!...* • *Copiii au înțeles atât de repede!...*
- *El a dormit suficient de mult!...*

- 8) un adverb la gradul comparativ sau la superlativ:

- *Gabi Szabo aleargă cel mai repede dintre toți.*
- *Ea învață cel mai bine din clasă.*

- Cosmin s-a comportat la fel de frumos ca și Corina.
- Eu îi respect tot așa de mult ca și tine.

VI. PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD?

A. Complementul circumstanțial de mod propriu-zis se exprimă prin:

- 1) substantive în **Ac.** fără prepoziție:
 - El a plătit cinci sute de mii de lei pentru telefon. (c.m. dezv.)
 - Garsoniera costă o sută de mii de lei. (c.m. dezv.)
- 2) substantive în **Ac.** cu prepoziție:
 - Elevii învață cu plăcere teoria. • Eu mă port cu grijă cu mama mea.
 - Așteptăm ploaia cu nerăbdare. • Ei s-au înțeles fără violență.
 - Noi ¹/ trebuie ²/ să ne comportăm în conformitate cu legile țării.^{1/}
- 3) substantive în cazul **D.** cu prepoziție sau cu locuțiune prepozițională:
 - Vilele au fost ridicate conform proiectului.
 - Potrivit orarului, mergem la școală numai dimineața.
- 4) substantive în **G.** cu prepoziție:
 - Sportivul înota contra fluxului.
 - Reacționează împotriva așteptărilor.
- 5) substantive în construcții substantive cu repetiție:
 - Totdeauna se întâlneau nas în nas.
 - Nu e recomandabil ¹/ [să] stăm picior peste picior.^{2/}
 - De frig, s-au așezat umăr lângă umăr.
- 6) pronume în construcții pronominale cu repetiție:
 - Se privesc unul pe altul. • Se bârfesc unii pe alții.
 - Se critică unul pe celălalt. • Se ajută unul cu altul.
- 7) numerale (cu valoare adverbială):
 - Trebuie ¹/ [să] învățați înzecit.^{2/}
 - Am revăzut a treia oară teoria. • Am dat averea în două.
- 8) adverbe provenite din substantive prin conversiune:
 - Nepoții s-au făcut ghem lângă mine. • Gabriel doarme covrig.
 - Horia e frumuseț foc. • Au ieșit glonț pe ușă.
- 9) adverbe și locuțiuni adverbiale de mod:
 - Andrei aleargă repede. • I-a spus-o fățiș.
 - El a înțeles totalmente. • Va rezolva el cumva.
 - Mâncau pe apucate. • Nu le așeza de-a valma!

- *Am uitat de tot.* • *O știe pe de rost.* • *A învățat pe îndelete.*
- *Cum va rezolva?* • *A răspuns și el te miri cum.*

10) adverbul de mod **cât**:

- *Cât am suferit!* • *Nu știm / cât s-o fi bucurat.* ^{2/}
- *Cât de repede fugea!* • *Cât de isteț este!*

11) adverbul **ce**:

- *Ce frumoasă e casa! Știm ^{1/} ce iute alerga.* ^{2/}

B. Complementul circumstanțial de mod comparativ se exprimă prin:

1) substantive în **Ac.** precedate de adverbe de mod comparative cu valoare de prepoziție cu **Ac.:**

- *Carmen e la fel de înaltă ca și Corina.*
- *Cosmin e mai solid decât Sabin.*

2) substantive în **Ac.** precedate de locuțiuni adverbiale de mod cu valoare de locuțiuni prepoziționale cu **Ac.:**

- *Nucul e mai bătrân în comparație cu părul.*
- *La Timișoara e mai cald comparativ cu Craiova.*

3) substantive în **D.** precedate de prepoziții:

- *Gabriel este blond aidoma tatălui său.*
- *Ei au procedat asemenea părinților.*
- *Suntem buni creștini așijderea bătrânilor noștri.*

4) orice parte de vorbire substantivizată prin conversiune, în cazurile **Ac.** ori **D.:**

- *Nu poți fi mai rău decât un oarecare.*
- *Zecele e mai bun decât optul.*
- *Oful tău e mai dureros în comparație cu oful meu.*
- *N-am procedat aidoma unui te miri cine.*
- *Asemenea celui cu judecată ^{1/} e bine ^{2/} să gândim de trei ori.* ^{1/}

5) pronume în **Ac.** precedate de prepoziție ori de locuțiune prepozițională:

- *Cosmin este la fel de generos ca tine.* • *Tu ești mai înalt decât el.*
- *Mama mea e mai lucidă în comparație cu alta de vârsta ei.*
- *Tata este mai bătrân decât dumnealui.*
- *Decât cine ești mai înalt?* • *Am văzut ^{1/} decât cine ești mai înalt.* ^{2/}
- *Nu este el mai rău decât cine știe cine.*

6) pronume în **D.** precedate de prepoziție:

- *Copiii sunt buni aidoma-ți.* • *Fata este serioasă asemenea lor.*
- *Și câinele era rău așijderea dumnealui!*

7) numerale cu valoare substantivală în **Ac.** sau în **D.** precedate de prepoziții sau de locuțiuni prepoziționale:

- Noi suntem mai bătrâni decât cei doi.
- Vecinul meu a plătit asemenea primului.
- Ea a procedat așijderea amândurora.
- În comparație cu cel de-al doilea, tu n-ai știut nimic.

C. Complementul circumstanțial de mod de măsură se exprimă îndeosebi prin substantiv în **Ac.** cu prepoziție:

- Vila este înaltă de cinci metri.
- În ianuarie, temperatura a urcat până la 22° C.
- Dunărea a scăzut cu zece metri.

➤ Unii cercetători consideră că după verbele **a plăti, a cheltui, a costa, a valora, a avea** urmează **complement direct dezvoltat, parte de propoziție dezvoltată neanalizabilă**, iar alții consideră că urmează **complement de mod** (cu întrebarea **cât?**). Noi acceptăm ultima opinie, numai dacă apar și numerale.

- A cheltuit un milion de lei pe cărți. (cât?)

Disociați	{	• <u>Eu am plătit consultația medicală.</u> (ce? – c.d.)
		• <u>Eu am plătit 500.000 de lei.</u> (cât? – c.c.m.)

Complementul de mod se mai exprimă prin:

1) verbe la modul infinitiv, la orice diateză:

- a) • El a călătorit fără a lua bilet. • Ei s-au înțeles fără a se certa.
- Horia a coborât fără a se da de-a bușilea.
- Dan a plecat fără a-și lua la revedere.
- Au plecat în excursie fără a se odihni.
- S-a făcut bine fără a fi operat.
- b) • A învăța e mai ușor decât a da cu sapa.
- Uneori, a trata un bolnav e la fel de greu ca a-l vindeca.

2) verbe la modul supin sau locuțiuni verbale la supin:

- De învățat e mult mai ușor decât de dat cu sapa.
- E mai bine de știut teoria decât de rezolvat grile greșite.

3) verbe la modul gerunziu, la orice diateză:

- *El vine șchiopătând.* • *Copilul cântă neuitându-se la note.*
- *A adormit gândindu-se la copii.*

4) adverbe provenite din verbe la participiu, prin conversiune:

- *Spune-mi deschis ^{1/} ce ai pe suflet. ^{2/}*
- *El vorbea deslușit ^{1/} ca să pricepem. ^{2/}*
- *lămurit*
- *răstit*
- *răspicat*
- *răgușit ^{1/}, deoarece avea guturai. ^{2/}*
- *șoptit*

VII. TOPICA COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE MOD

C. c. m. stă, de regulă, după regent: • *Vă iubesc extraordinar de mult!*

Uneori, are topică liberă:

- *Extraordinar de mult vă iubesc!*
- *Ca părinții mei, n-au fost alții pe pământ!*

VIII. PUNCTUAȚIA COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE MOD

Nu se desparte de regent prin virgulă când stă imediat după acesta:

- *S-au înțeles fără probleme.*

Când apare o intercalare ori se află înaintea regentului, c.c.m. se separă prin virgulă:

PPInc

- *S-au înțeles ^{1/}, firește ^{2/}, fără probleme. ^{1/}*
- *Drăgălași ca nepoții mei, sunt toți copiii de pe pământ.*

Disociați (reținând valoarea virgulei):

- *Ei au călătorit fără bilet.*
c.c.m.
- *Ei au călătorit, fără bilet.*
c.c.cv.

➤ Rețineți valoarea extraordinară a virgulei, care poate schimba statutul unui cuvânt sau chiar al unei propoziții.

IX. OBSERVAȚII

În exemplele următoare, există **c.c.m.** interpretabile:

- *El le telefona mai mult **ca** altor fete.*

c.c.m. D. (excepție de la Ac.)

- *Copilul tău e mai bun decât al vecinei.*

c.c.m. G. (excepție de la Ac.)

- *Mă ajută în felu-i caracteristic.* • *M-a sprijinit în felul său.*

c.c.m. D. pos.

c.c.m. Ac.

(excepție de la G.)

(excepție de la G.)

- *Te-ai comportat în stilu-ți **inconfundabil**!*

c.c.m. D. pos.

(excepție de la G.)

➤ Complementul circumstanțial de mod se poate confunda cu alte complemente de către cei neinițiați:

1) cu complementul circumstanțial de timp:

- *Nouă ne place ^{1/} să trăim în pace. ^{2/}*

c.c.t.

2) cu complementul circumstanțial consecutiv:

- *El a învățat până la epuizare.*

c.c.cns.

3) cu complementul circumstanțial de excepție:

- *Nimic nu mi se pare mai grav decât a minți și a fi ipocrit.*

c.c.de excepție

4) cu complementul circumstanțial concesiv:

- *Ei au călătorit, **fără** a avea bilet.*

c.c.cv.

➤ Cea mai gravă confuzie se face între **c.c.m.** și **e.p.s.**, deși situațiile sunt clare pentru cel avizat:

{	• <i><u>S-au așezat</u> nas în nas.</i>	
		c.c.m.
	• <i><u>Îi știam</u> nas în nas.</i>	
		e.p.s.

- Elevele privesc atent la profesoara lor.
- Elevele privesc atente la profesoara lor.

- De la gârlă-n pâlcuri dese / Zgomotos copiii vin. /
- „De la gârlă-n pâlcuri dese / Zgomotoși copiii vin. /”

- El vine șchiopătând.
- El vine zâmbind.

- S-a așezat cu zâmbetul pe buze ^{1/} și a relatat totul. ^{2/}
- El venea cu zâmbetul pe buze.
- Îl știam cu zâmbetul pe buze.

➤ Atenție la **c.c.m.** exprimate prin **adverbe de mod** cu prepoziția de legătură **de** care nu alcătuiesc gradul de comparație superlativ absolut, ci se analizează separat, dând doar o nuanță de superlativ expresiv adjectivelor sau adverbelor aflate la **gradul pozitiv**. Unele dintre ele apar alături de prepoziția **de** sau dislocate, iar elementul regent poate fi:

♦ **adjectiv**

1. Cât de veselă era!
2. Cât ar fi de veselă, tot...
3. Așa de scumpă ești?!
4. Oricât de scumpă ar fi, tot...
5. Oricât ar fi de scumpă, tot...
6. Atât de bună este!
7. El era destul de serios...
8. El este suficient de deștept, ca să...

♦ **adverb**

{ 1. Cât de <u>repede</u> <u>fuge</u> . 2. Cât ar fugi de <u>repede</u> , tot... 3. Oricât de <u>repede</u> ar fugi, ...	{ 4. Oricât ar fugi de <u>repede</u> ... 5. El nu s-a pregătit <u>îndeajuns</u> de <u>bine</u> .

➤ La un examen, se poate pierde un test-grilă din cauză că nu se cunoaște statutul prepoziției de legătură **de**, și anume această prepoziție nu se încercuiește ca parte componentă în elementul de relație.

Disociați:

{ • Eu știu ^{1/} cât de <u>veselă</u> este. ^{2/} – Corect • Eu știu ^{1/} cât de <u>veselă</u> este. ^{2/} – Greșit
{ • Oricât ar fi de <u>scumpă</u> ^{1/} , o <u>cumpărăm</u> . ^{2/} – Corect • Oricât de <u>scumpă</u> ar fi ^{1/} , o <u>cumpărăm</u> . ^{2/} – Greșit
{ • O <u>cumpărăm</u> ^{1/} oricât de <u>scumpă</u> ar fi. ^{2/} – Corect • O <u>cumpărăm</u> ^{1/} oricât ar fi de <u>scumpă</u> . ^{2/} – Greșit

➤ O situație similară se petrece când apar semiadverbele de mod (fără funcție sintactică) care alcătuiesc un **c.c.m. dezvoltat, parte de propoziție dezvoltată neanalizabilă** și care, la analiză, pun probleme celor neavizați:

{ • Ei au procedat ^{1/} exact cum am procedat și noi. ^{2/} – Corect • Ei au procedat ^{1/} exact cum am procedat și noi. ^{2/} – Greșit
{ • Mi-a spus ^{1/} doar cum te-ai îmbrăcat. ^{2/} – Corect • Mi-a spus ^{1/} doar cum te-ai îmbrăcat. ^{2/} – Greșit

DECÂT: adverb ori prepoziție?

Disociați (fiind atenți la valorile morfologice ale lui **decât**):

{ 1) • Cosmin e mai <u>înalt</u> decât Corina. decât = adverb de mod comparativ, cu valoare de prepoziție cu Ac.

- 2) • *Dan e mai harnic decât în tinerețe.* (lângă **Ac.** + prep.)
 • *Copilul tău e mai bun decât al vecinului.* (lângă **G.**)
decât = adverb de mod comparativ (fără a mai spune că are valoare de prepoziție cu **Ac.**, deoarece stă deja lângă un **Ac.** cu prepoziție sau lângă un **G.**)
- 3) • *Tu ești mai curajoasă decât mine.*
 • *Eu sunt mai fricoasă decât tine.*
decât = prepoziție cu **Ac.** (provenită din adverb de mod comparativ)

Același statut îl au și celelalte adverbe – **ca** și **cât** –, deoarece **mine**, **tine**, **sine** sunt cele trei forme accentuate ale pronumelor personale și reflexive care nu există decât cu o prepoziție în față, indiferent care ar fi aceea: **cu**, **de**, **la**, **despre**, **ca**, **decât**, **cât** ș.a.

➤ Un statut interesant are și **cât** (**c.c.m.**), care, din punctul de vedere al valorilor morfologice, e deosebit de „prolific”, iar din punct de vedere sintactic se poate confunda cu **c.c.l.** sau cu **c.c.t.** numai dacă nu sunteți atenți la **verbul regent**:

1) **c.c.l.** (adverb de loc):

- Cât a parcurs? • Cât a străbătut? • Cât a umblat?
- Cât a alergat?

2) **c.c.t.** (adverb de timp):

- Cât a durat? • Cât ați stat? • Cât ai dormit? • Cât au trăit?

3) **c.c.m.** (adverb de mod):

- Cât s-a bucurat! • Cât de mult s-a bucurat!
- Cât au mai râs la circ!

➤ Și aici, la fel ca în toată sintaxa, **elementul regent este hotărâtor**. Ca să fie adverb de mod, deci **c.c.m.**, trebuie „să simțiți” adverbele de mod **mult** sau **puțin**, ca probă:

- Cât a trudit / ca să aibă această recoltă? / (mult; enorm de mult)
- Eu am văzut ¹ / cât a mâncat. ² / • Eu știu ¹ / cât s-au bucurat. ² / (mult)

În rest, **cât** poate fi, în alte contexte, **c.c.l.** / **c.c.t.** / **atr.** / **sb.** / **n.p.**, nu numai **c.c.m.**

➤ Dar, când adverbul **cât** e urmat de prepoziția de legătură **de**, atunci este totdeauna **c.c.m.**:

- **Cât de serioasă este!**
- **Am auzit ^{1/} [cât] de serioasă este. ^{2/}**

În continuare, voi repeta situațiile în care **cât** și **ce** sunt **adverbe de mod, complemente de mod**; fiți atenți și la **elementul regent: adjectiv, adverb sau verb**.

cât

1. **Cât de frumoasă e!**
2. **Cât de repede merge!**
3. **Cât n-aș da ^{1/} [să] fiți fericiți. ^{2/}**
4. **Cât am mai râs la spectacol!**
5. **Cât de mult te-a iubit!**
6. **Râse ^{1/} [cât] râse ^{2/} și se opri. ^{3/}**

ce

1. **Ce frumoasă e!**
2. **Ce repede merge!**
3. **Ce n-aș da!**
4. **Ce au mai râs la circ!**
5. **Ce mult te-a iubit!**
6. **Ce frumoasă fată e!**
7. **Se bucură ^{1/} [ce] se bucură ^{2/} și plecă. ^{3/}**
8. **De rea ^{1/} [ce] e ^{2/}, n-are amici. ^{1/}**

p.n.

➤ O altă problemă este situația **adverbelor de mod predicative** care, în funcție de virgulă sau de conjuncția **că**, pot fi **predicate verbale, elemente regente ale SB** sau, fără virgulă, **complemente de mod**.

Disociați:

- **Poate va veni și el. (adv. de mod)**

c.c.m.

PP

SB

- **Poate ^{1/} [că] va veni și el. ^{2/} (adv. de mod predicativ)**

p.v.

PP

PPInc

- **Va veni ^{1/}, poate ^{2/}, și el. ^{1/} (adv. de mod)**

p.v.

➤ Intenționat am lăsat la sfârșit **c.c.m.** exprimat prin adjectiv cu prepoziție, deoarece el nu este foarte frecvent:

- Câinele era mai mult mort **decât** viu. (adj.)
c.c.m. comparativ în Ac.
- Friptura era mai mult arsă **decât** prăjită. (participiu adjectival)
c.c.m.c. în Ac.
- Cel echilibrat e mult mai apreciat **decât** cel fără judecată.
c.c.m.c. (locuțiune adjectivală substantivizată)

➤ Un **c.c.m.** dificil este cel exprimat prin adjectiv devenit **adverb de mod**, prin conversiune, cu element regent verb la supin:

- Textul este greu de tradus.
c.c.m. p.n.
- Manuscrisul a fost **dificil** de descifrat.
c.c.m. p.n.
- Manuscrisul **dificil** de descifrat era și foarte vechi.
c.c.m. atr. verbal

➤ Atenție! Să nu credeți că sunt **n.p.** și **atr. adj.** Ele sunt **c.c.m.** clare, neinterpretabile. Rețineți și situațiile de mai jos, dirijate de subiect:

- Manuscrisul este **dificil** de descifrat.
sb. c.c.m. p.n.
- E **dificil** de descifrat manuscrisul.
p.n. sb. c.d.
- E **dificil** de descifrat ^{1/} ce mi-ai dat. ^{2/} (P₂ nu e SB)
p.n. sb. PP CD

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD

I. DEFINIȚIE

Propoziția circumstanțială de mod (CM) este subordonată care joacă rol de c.c.m. pentru un element regent din propoziția regentă.

Răspunde la întrebările:

- ♦ **cum?** CMC
• *El patinează ^{1/} **ca și cum** ar fi patinator. ^{2/}*
- ♦ **cât?** CM
• *A muncit și el ^{1/} **cât** a putut de mult. ^{2/}*
- ♦ **în ce fel?** CM
• *El a rezolvat problema ^{1/} **cum** i-am spus. ^{2/}*
- ♦ **în ce mod?** CM
• *Au procedat și ei ^{1/} **cum** a fost mai bine. ^{2/}*

II. FELURILE PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE DE MOD

Ca și c. c. m., subordonata circumstanțială de mod este de trei feluri:

- 1) propriu-zisă (CM) • *Muncește ^{1/} **cât** poate. ^{2/}*
- 2) comparativă (CMC) • *E mai scumpă ^{1/} **decât** am crezut. ^{2/}*
- 3) de măsură (CMM) • ***De ce** învăț ^{1/}, de ce știu mai bine. ^{2/}*

III. CONTRAGERE ≠ DEZVOLTARE

- { • *Ei s-au înțeles ^{1/} **fără să** se certe. ^{2/}*
- { • *Ei s-au înțeles **fără** a se certa.*
- { • *Andrei este mai înalt **decât** Horia.*
- { • *Andrei este mai înalt ^{1/} **decât** este Horia. ^{2/}*

IV. ELEMENTUL REGENT AL PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE DE MOD

Propoziția circumstanțială de mod are ca element regent:

1) un verb predicativ, la orice diateză:

- *Vecinii lui trăiesc* ^{1/} de parcă *ar fi miliardari.* ^{2/}
- *I-a dat viața* ^{1/} după cât *a meritat.* ^{2/}
- *Copiii noștri se comportă* ^{1/} de parcă *ar avea sânge albastru.* ^{2/}
- *Ea s-a uitat la mine* ^{1/} ca și cum *nu m-ar fi cunoscut.* ^{2/}
- *Ei se spală* ^{1/} de parcă *nu s-au spălat de mult.* ^{2/}
- *Bătrânul a fost tratat* ^{1/} ca și când *era rege.* ^{2/}

2) o locuțiune verbală predicativă, la orice diateză:

- *Elevul a ținut minte* ^{1/} după cum *i s-a spus.* ^{2/}
- *Copilul s-a dat de-a rostogolul* ^{1/} de parcă *era o roată.* ^{2/}
- *Eu îmi aduc aminte de copilărie* ^{1/} ca și când *ar fi fost ieri.* ^{2/}

3) un verb sau o locuțiune verbală la un mod nepredicativ, nepersonal:

- *Răspunzând* ^{1/} cum *l-am învățat* ^{2/} *a luat zece.* ^{1/}
- *Punându-l pe jar* ^{1/} cum *pui friptura pe grătar* ^{2/} *a înțeles.* ^{1/}
- *A-ți ajuta aproapele* ^{1/} ca și când *ar fi copilul tău* ^{2/} *e foarte greu pentru unii.* ^{3/}

4) un adjectiv, o locuțiune adjectivală sau un participiu adjectival:

- *Învățată* ^{1/} cum *și-a spus profesorul* ^{2/} *lecția nu se uită.* ^{1/}
- *El este mai serios* ^{1/} decât *sunt colegii lui.* ^{2/}
- *De rău* ^{1/} ce *este* ^{2/} *n-are nici măcar un prieten.* ^{1/}
- *De bătut în cap* ^{1/} ce *este* ^{2/} *nu pricepe nimic.* ^{1/}

5) un adverb sau o locuțiune adverbială:

- *De repede* ^{1/} ce *merge* ^{2/} *nu-l ajunge nimeni.* ^{1/}
- *De iute* ^{1/} ce *aleargă* ^{2/} *îi scapără copitele.* ^{1/}
- *Vine pe furis* ^{1/} după cum *l-au învățat.* ^{2/}
- *Învață pe de rost* ^{1/} ca și cum *ar fi casetă.* ^{2/}

- Hai ^{1/} / cum poți ^{2/}, numai hai! ^{3/}
- Haide ^{1/} / cât se poate de repede! ^{2/}

Propozitia subordonată circumstantială de mod se introduce prin

CMC PP

● *Casa e mai scumpă*^{1/} / **decât** *mi-ai spus.*^{2/}

CMC PP

● Copilul e mai inteligent ¹ / **decât** ² am crezut. ²

- *Ne-a dat Dumnezeu* ^{1/} **după cum** *am meritat.* ^{2/}
- *Se poartă cu mine* ^{1/} **de parcă** *ar fi copilul meu.* ^{2/}
- *Au rezolvat* ^{1/} **fără să** *apeleze la ajutoare.* ^{2/}

- *Copilul a scris* ^{1/} **cum** *î-a arătat învățătoarea.* ^{2/}
- *A învățat și el* ^{1/} **cât** *a putut.* ^{2/}
- *El s-a comportat* ^{1/} **precum** *i s-a cerut.* ^{2/}
- *De ipocrit* ^{1/} **ce** *este* ^{2/}, *nu-l suportă nimeni.* ^{1/}
- *De bătut în cap* ^{1/} **cum** *era* ^{2/}, *nu înțelegea nimic.* ^{1/}
- *Noi am dat copiilor atât* ^{1/} **cât** *a fost necesar.* ^{2/}

- *Vreau*^{1/} / *să fiu sigură*^{2/} / *că*¹ / *vă purtați*^{3/} / **oricum** / *vi se va cere.*^{4/}
- **Oricum** / *mi se va cere*^{1/} / *eu voi scrie.*^{2/}

Gramatica practică a limbii române actuale

- Tine la el ^{1/} **parcă** ar fi copilul său. ^{2/}

6) pronume (adjective) relative, precedate de prepoziții sau de locuțiuni prepoziționale:

- Aceste lucrări sunt mai bune ^{1/} **în comparație cu ce** am văzut până acum. ^{2/}
- Pizza asta e mai gustoasă ^{1/} **decât ce** specialități am mâncat până acum. ^{2/}
- **Fată de ce** mi-ai spus tu ^{1/}, ea mi-a spus altceva. ^{2/}

7) pronumele relativ **câte** precedat de prepoziție (foarte rar):

- **După câte** am înțeles ^{1/}, ai avut dreptate. ^{2/}

VI. TOPICA PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE DE MOD

➤ CM are, în general, topică liberă:

- Ai avut dreptate ^{1/} **după câte** am înțeles. ^{2/}
- **După câte** am înțeles ^{1/}, ai avut dreptate. ^{2/}

➤ CMC introdusă prin **decât, parcă** are topică fixă:

- Filmul a fost mai bun ^{1/} **decât** am bănuir. ^{2/}
- Lola era geloasă ^{1/} **parcă** era om. ^{2/}

VII. PUNCTUAȚIA PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE DE MOD

➤ CM, când se află după regent, nu se separă decât în următoarele situații:

1) când este CM incidentală:

- Părinții mei ^{1/}, **CMInc așa cum** fac toți părinții ^{2/}, o să-mi facă un cadou. ^{1/}

2) când apare o intercalare printr-o PPInc:

- Copiii noștri s-au comportat ^{1/}, **PPInc desigur** ^{2/}, **CM cum** au fost educați. ^{3/}

3) când există corelativ în regentă:

- ^{PP} Așa ^{CM} au scris ^{1/}, **cum** le-a spus profesorul. ^{2/}
- ^{PP} Astfel ^{CMC} s-au purtat ^{1/}, **de parcă** erau oameni mari. ^{2/}
- ^{PP} Atât ^{CMC} a trudit ^{1/}, **cât** a fost necesar. ^{2/}

➤ Când se află înaintea regentei, **CM** se separă prin virgulă:

- CM PP
- După câte am înțeles ¹/, ai avut dreptate. ²/

VIII. OBSERVAȚII

Intenționat am hotărât să vă explicăm abia acum **CMM** (circumstanțiala de mod de măsură), deoarece trebuie înțeleasă foarte bine și trebuie să se știe că, atunci când este introdusă prin locuțiunea conjuncțională **de ce** și are corelativul **de ce** ca locuțiune adverbială, ea are **topică fixă absolută**. În celelalte situații poate avea, uneori, și topică liberă.

➤ **CMM** se introduce prin locuțiunile conjuncționale din exemplele de mai jos, care au, în același timp, și **corelativ în propoziția regentă**, exprimat prin **locuțiuni adverbiale**, cu funcție de **c.c.m.m.** (complement circumstanțial de mod de măsură):

- **Cu cât** *învăţăm* mai mult ¹/, *cu atît ştim* mai bine. ²/
 - **Pe cât** *alergăm* mai mult ¹/, *pe atît ajutăm* organismul. ²/
 - **De ce** *repetăm* teoria ¹/, *de aceea o ştim* mai bine. ²/
 - **De ce** *doarme* ¹/, *de-aia ar* tot *dormi*. ²/
 - **De ce** *citeşte cărţi bune* ¹/, *de ce ar* tot *citi*. ²/

➤ Dacă topica este fixă, atunci se știe clar, în relația **de ce...**, **de ce**, care este **locuțiune conjuncțională** și care este **locuțiune adverbială**:

- De ce** CMM PP
locuț. conjuncț. locuț. adv. corelativă
(c.c.m.m.)

➤ În enunțul de mai jos, există două propoziții, deoarece **precum** este adverb relativ și introduce o CMC, chiar dacă propoziția este eliptică de predicat.

PP CMC CMC
• „Înconjoară ^{1/} **precum** munții o cetate. ^{2/}” ² √înconjoară

➤ **Cum** introduce o serie de subordonate, fiind adverb de mod în subordonatele necircumstanțiale, în CM, în PS și în unele CV, iar în CT și în CZ este conjuncție sau locuțiune conjuncțională, provenită din adverb prin conversiune, fiind polisemantic:

CUM introduce următoarele propoziții subordonate:

SB	• <u>Nu se știe</u> ^{1/} cum <u>vor pleca.</u> ^{2/}
PR	• <u>Întrebarea este</u> ^{1/} cum <u>vor pleca.</u> ^{2/}
AT	• <u>La întrebarea</u> ^{1/} cum <u>vor pleca</u> ^{2/} <u>nu mi-a răspuns.</u> ^{1/}
	• <u>Mi-a arătat modul</u> ^{1/} cum <u>a rezolvat.</u> ^{2/}
CD	• <u>Ele știu</u> ^{1/} cum <u>vor pleca.</u> ^{2/}
CI	• <u>El nu și-a dat seama</u> ^{1/} cum <u>a greșit.</u> ^{2/}
CM	• <u>Andrei a scris</u> ^{1/} cum <u>i-am spus.</u> ^{2/}
CT cum = când	• Cum <u>îl văzu</u> ^{1/} , <u>cum se luă după el.</u> ^{2/}
CZ cum = căci	• Cum <u>îl știam nebun</u> ^{1/} , <u>l-am lăsat în pace.</u> ^{2/}
CV cum = cum	• <u>Nu-ți spun</u> ^{1/} , indiferent cum <u>m-ai ruga.</u> ^{2/}
PS cum = cum	• <u>L-am văzut</u> ^{1/} cum <u>se descurcă.</u> ^{2/}
	• <u>Am văzut-o</u> ^{1/} cum <u>îi merge mintea.</u> ^{2/}

În subordonata pe care o introduce, **cum** are funcții sintactice, atunci când e adverb:

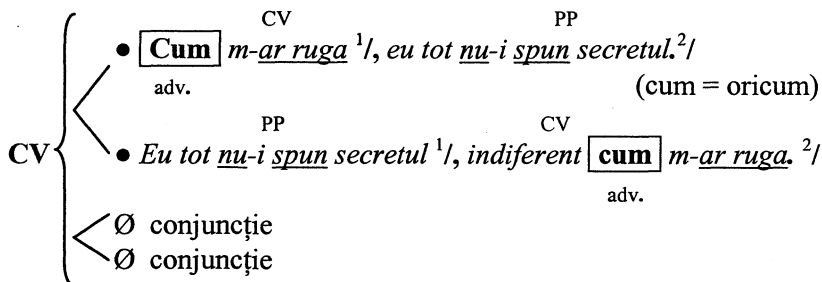
- 1) c.c.m. {
 - Cum te îmbraci?
 - Spune-mi ^{1/} **cum** te îmbraci. ^{2/}
- 2) n.p. {
 - Cum e sora ta?
 - Eu nu știu ^{1/} **cum** e sora ta. ^{2/}
- 3) e.p.s. {
 - Cum l-ați botezat?
 - Nu mi-ați spus ^{1/} **cum** l-ați botezat. ^{2/}

- 4) c.c.t. • **Cum** ^{CT} il văzu ^{1/}, cum se luă după el. ^{PP} ^{2/}
 Ø c.c.t. (aici cum = adv. de timp)

Niciodată, spre deosebire de **unde** și **când**, adverbul **cum** nu devine conjuncție CV; el introduce numai CT și CZ, fiind conjuncție.

➤ Pentru a înțelege și mai bine statutul lui **cum**, comparativ cu **unde** și **când**, vă prezentăm toate situațiile în care **unde**, **când** și **cum** rămân adverbe sau dobândesc sensul conjuncției **deși**, introducând o CV:

- CV** {
- **Unde** ^{adv.} ^{CV} s-ar ascunde ^{1/}, ^{PP} eu tot îl gădesc. ^{2/} (unde = oriunde)
 - ^{PP} Eu tot îl gădesc ^{1/}, ^{CV} indiferent unde s-ar ascunde. ^{2/} ^{adv.}
 - ^{PP} S-a purtat ca un idiot ^{1/}, ^{CV} unde ar fi trebuit ^{2/} ^{SB} să-l divinizeze. ^{3/} ^{conj.}
 - ^{PP} I-au făcut operație ^{1/}, ^{CV} unde l-ar fi putut trata. ^{2/} ^{conj.}
- CV** {
- **Când** ^{adv.} ^{CV} ar veni ^{1/}, ^{PP} eu tot nu-i deschid ușa. ^{2/} (când = oricând)
 - ^{PP} Eu tot nu-i deschid ^{1/}, ^{CV} indiferent când ar veni. ^{2/} ^{adv.}
 - ^{PP} S-a purtat ca un idiot ^{1/}, ^{CV} când ar fi trebuit ^{2/} ^{SB} să-l divinizeze. ^{3/} ^{conj.}
 - ^{PP} I-au făcut operație ^{1/}, ^{CV} când l-ar fi putut trata. ^{2/} ^{conj.}

Statutul morfosintactic al lui **CUM**

- 1 {
- ^{PP} *El va proceda* ^{1/} **cum** ^{CM} *i-am spus.* ^{2/}
 - ^{PP} *Nu se știe* ^{1/} **cum** ^{SB} *a scris.* ^{2/}

adv. de mod
c.c.m.
val. de relație în prop. în care se află

- 2 {
- *N-are cum proceda.*
 - ^{PP} „Cum *nu vii tu, Țepeș Doamne,* ^{1/} **să** ^{CS} *...*” ^{2/}

adv. de mod
c.c.m.
fără val. de relație în prop. în care se află

- 3 {
- **Cum** ^{1/} ^{PP} *trebuia* ^{2/} **să** ^{SB} *procedezi ?* ^{1/}
 - **Cum** ^{1/} ^{PP} *dorești* ^{2/} **să** ^{CD} *te îmbraci ?* ^{1/}
 - **Cum** ^{1/} ^{PP} *e nevoie* ^{2/} **să** ^{CI} *procedezi ?* ^{1/}

adv. de mod
c.c.m.
fără val. de relație în prop. în care se află

- 4 {
- *Ei știu* ^{1/} **cum** ^{CD} *trebuia* ^{2/} **să** ^{SB} *procedezi.* ^{3/}
 - **cum** ^{CD} *dorește* ^{2/} **să** ^{CD} *te îmbraci.* ^{3/}
 - **cum** ^{CI} *era vorba* ^{2/} **să** ^{CI} *se îmbrace.* ^{3/}

adv. de mod
c.c.m. în prop. următoare
elem. de relație în prop. în care se află

5 {	•	Cum	CZ	PP	<table border="1"> <tr><td>conjunție</td></tr> <tr><td>fără funcție sintactică</td></tr> <tr><td>cu val. de relație</td></tr> </table>	conjunție	fără funcție sintactică	cu val. de relație
			conjunție					
			fără funcție sintactică					
			cu val. de relație					
<i>n-au cunoscut drumul ¹/, s-au rătăcit.²/</i>								
CT	PP							
•	Cum	<i>îl văzu ¹/, cum se luă după el.²/</i>						

6	PP	PP	CD	
	• <u>Se va îmbrăca</u> ¹ /, dar <u>nu știe</u> ² / cum ³ /			
				adv. de mod
				c.c.m.
				cu val. de relație
				elem. de predicatie

7 {	<u>te miri cum</u>		adv. de mod
	<u>te pomenești cum</u>		fără funcție sintactică
	<u>cine știe cum</u>		fără val. de relație

CÂT introduce următoarele propoziții subordonate:
(adv. de mod – c.c.m.)

SB	•	<i>Se știe ¹/</i>	cât	<i>s-au bucurat.²/</i>
PR	•	<i>Esențialul e ¹/</i>	cât	<i>s-au bucurat ²/ după ce a trudit atâta.¹/</i>
AT	•	<i>La întrebarea ¹/</i>	cât	<i>s-au bucurat ²/ nu mi-ai răspuns.¹/</i>
CD	•	<i>Am văzut ¹/</i>	cât	<i>s-au bucurat.²/</i>
CI	•	<i>Și-au adus aminte ¹/</i>	cât	<i>s-au bucurat după admitere.²/</i>
CM	•	<i>S-au bucurat ei ¹/</i>	cât	<i>s-au bucurat ²/, dar și meritau.³/</i>
	•	<i>S-au bucurat ¹/</i>	cât	<i>au putut.²/ √ să se bucure ³/</i>
	•	<i>S-au bucurat ¹/</i>	cât	<i>de mult au putut.²/ √ să se bucure ³/</i>

ORICUM

a) Statutul morfologic

Totdeauna este **adverb de mod**.

Niciodată, într-o CV, nu este **c.c.cv**, ci este numai element introductiv, cu alte funcții.

b) Statutul sintactic

Oricum poate fi:

1) c.c.m. propriu-zis:

- Nu se îmbracă el oricum !

- ^{CV} **Oricum** ^{PP} ¹/, eu tot îl cumpăr.²/ $\sqrt{\text{oricum s-ar vinde}}$

2) nume predicativ:

- ^{CV} **Oricum** ¹/, ei tot îi place.²/ $\sqrt{\text{oricum ar fi}}$

3) element predicativ suplimentar:

- ^{CV} **Oricum** ¹/, el tot ignorant rămâne.²/ $\sqrt{\text{oricum l-ai considera}}$
- **Oricum** l-ar chema ¹/, tot un anonim este.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ

I. DEFINIȚIE

Complementul circumstanțial de cauză (c.c.cz.) este partea secundară de propoziție care arată cauza unei acțiuni, a unei stări sau a unei însușiri.

- *Câinele a murit de foame.*
- *O să moară de frică.*
- *S-a îngălbenit de ciudă.*

Exemplele de mai sus relevă *cauza unui efect negativ*, dar, de foarte multe ori, c.c.cz. arată și *cauza unui efect pozitiv*:

- *Noi am reușit în viață datorită muncii.*
- *Datorită efortului depus, vei lua la facultate.*

Răspunde la întrebările:

- ♦ **din ce cauză?**
 - *Elevul a fost pedepsit pentru a nu-și fi scris temele.*
- ♦ **din ce pricină?**
 - *Ei au fost amendați pentru încălcarea legii.*
- ♦ **de ce?**
 - *Ei au fost felicitați pentru performanțele obținute.*

II. FELURILE COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ

Complementul circumstanțial de cauză poate fi:

1) simplu:

- *În adăpost, câinii nu vor muri de foame.*

2) multiplu:

- În adăpost, câinii nu vor muri de foame și de sete.

3) dezvoltat:

- Fiindu -le somn, s-au culcat devreme.

c.c.cz. c.i. sb. gram.

(sb. log.)

4) complet:

- Devenind avocat, și-a rezolvat problema cu averea.

c.c.cz. complet

5) incomplet:

- Devenind ^{1/} ce ^{PR} și-a dorit ^{2/}, și-a rezolvat problema cu averea.^{1/}

c.c.cz. incomplet

III. CAZURILE COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ

Complementul circumstanțial de cauză are trei cazuri:

G. – precedat de locuțiunile prepoziționale **din cauza, din pricina:**

- Din cauza furtunii, s-au spart geamurile.
- Din pricina colegului, am fost pedepsit.

Ac. – precedat de prepoziții simple:

- A fost pedepsit pentru neatenție. • Nu moare el din asta.

D. – precedat de prepoziția **datorită** (arătând cauza unui efect pozitiv):

- Datorită medicamentelor, mi-a scăzut tensiunea.

IV. DEZVOLTARE ≠ CONTRAGERE

Complementul circumstanțial de cauză se dezvoltă în propoziție circumstanțială de cauză, iar circumstanțiala de cauză se contrage în complement circumstanțial de cauză:

- A căzut din cauza poleiului.
- A căzut ^{1/}, deoarece a fost polei.^{2/}

- Ei vor reuși ^{1/}, deoarece sunt harnici.^{2/}
- Ei vor reuși datorită hărniciei.

V. ELEMENTUL REGENT AL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ

Complementul circumstanțial de cauză are ca element regent:

- 1) un verb predicativ, personal, la orice diateză:
 - *Ei n-au mâncat de rușine.*
 - *Radu nu s-a plimbat din cauza ploii.*
 - *Dan nu s-a odihnit din cauza zgomotului.*
 - *Mama nu și-a amintit din pricina amneziei.*
 - *Din pricina tensiunii ridicate, n-a fost operat.*
- 2) o locuțiune verbală, la orice diateză:
 - *El a luat-o la fugă de frică.*
 - *Ei n-au băgat de seamă din cauza întinericului.*
 - *Eu nu mi-am adus aminte din cauza oboselii.*
 - *Ea nu s-a dat de ceasul morții datorită răbdării sale.*
- 3) un verb sau o locuțiune verbală la un mod nepredicativ:
 - *Greșind din neatenție, a fost pedepsit.*
 - *Neodihnindu-se din cauza zgomotului, a durut-o capul.*
 - *A nu da telefon din cauza ambiției este o mare greșeală.*
- 4) un adjectiv, un participiu adjectival:
 - *Galben de supărare, Radu n-a mai zis nimic.*
 - *Supărat din cauza eșecului, el n-a mai telefonat.*
 - *Plecat din pricina furtunii, el n-a mai revenit.*
- 5) un adverb (foarte rar):
 - *Dan vorbea gros din cauza tutunului.*
 - *El mergea încet din pricina operației.*
 - *Radu vorbea răgușit din pricina gripei.*
 - *Adormea imediat datorită ceaiului de tei.*
- 6) o interjecție predicativă (foarte rar):
 - *Și câinele țuști! în cușcă de frică.*

VI. PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ?

Se exprimă prin:

- 1) substantive diferite în G., precedate de locuțiuni prepoziționale sau substantive în D., precedate de prepoziția **datorită**:
 - *Din cauza colegului, ai fost și tu pedepsit.*

● **Din cauza gândacului de Colorado, cartofii s-au alterat.**

● **Datorită Anei-Maria, v-ați recuperat cărțile.**

2) pronume diferite în **G.**, precedate de locuțiuni prepoziționale sau pronume în **D.**, precedate de prepoziția **datorită**:

● **Din cauza lui, nu s-a dus nici el.**

● **Din cauza acelora, am fost și noi cercetați.**

● **Din pricina alor tăi, nu putem pleca.**

{ ● **Datorită cui v-ați făcut casă în centrul orașului?**

● **Noi știm ^{1/} [datorită cui] v-ați făcut casă.^{2/}**

● **Am căpătat curaj datorită ei.**

3) numerale cu valoare substantivală, în **G.**, precedate de locuțiuni prepoziționale sau în **D.**, precedate de prepoziția **datorită**:

● **Din cauza celui de-al doilea, a murit soțul ei în război.**

● **Din pricina celor doi, au fost și alții pedepsiți.**

● **Din cauza a trei dintre ei, nu veți pleca la munte.**

● **Datorită amândurora, ați rezolvat cu dosarul acela.**

● **Datorită primului, ți s-au trimis actele acasă.**

4) orice parte de vorbire substantivizată prin conversiune, precedată de locuțiuni prepoziționale în **G.** sau de prepoziția **datorită** în **D.**:

● **N-au plecat din cauza unui te miri cine.**

● **Din pricina unui fitecine să nu plecați?**

● **Nu mă simt bine din cauza ofului tău.**

● **Din cauza leneșilor clasei, au fost pedepsiți toți.**

● **Datorită zecelui primit, ți-ai ridicat media.**

5) adjectiv cu prepoziție:

● **A greșit de prost.** ● **A uitat de bătrân ^{1/} [ce] este.^{2/}**

● **De rea ^{1/} [ce] e ^{2/}, n-are amici.^{1/}** ● **N-a venit de fraier ^{1/} [ce] a fost.^{2/}**

6) pronume demonstrativ în **Ac.** cu prepozițiile **de, din, pentru**:

● **N-o să moară el din asta.** ● **Nu crapă el din asta.**

● **A fost certat pentru aceasta.**

7) verb și locuțiune verbală la modul gerunziu:

● **Neobservând greșeala, n-a mai corectat-o.**

● **Fiindu-i frică, n-a mai venit.**

● **Luând-o la sănătoasa, a scăpat de câine.**

8) verb la modul infinitiv:

● **Elevul a fost pedepsit pentru a nu-și fi scris tema.**

- *Sportivul n-a fost selecționat pentru a nu se fi odihnit destul.*
- *El a fost sancționat pentru a nu-și fi plătit amenda.*

9) adverbe sau locuțiuni adverbiale:

- **De repede** ^{1/} ce fugea ^{2/}, nu-l ajungea nimeni. ^{1/}
- **De aceea** *n-a venit la școală?* • **Pentru asta** *n-ai scris?*
- **De-aia** *nu știe* ^{1/}, pentru că *n-a mai repetat.* ^{2/}

10) pronumele interogativ-relativ **ce** precedat de prepozițiile **de, la, pentru**:

- **De ce** n-ai scris tema? • A întrebat de ce n-ai scris.
- **La ce** nu spui adevărul?
- **Pentru ce** nu răspunzi la telefon? • **Ce** n-ai venit și tu? $\sqrt{\text{De}}$

VII. TOPICA COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ

Complementul de cauză n-are topică fixă:

- **Din cauza cui** *n-ai plecat?*
- *Eu nu știu* ^{1/} din cauza cui *n-ai plecat.* ^{2/}
- *Tu n-ai plecat* **din cauza lui Radu.**

VIII. PUNCTUAȚIA COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ

În general, **c.c.cz.** se separă prin virgulă, dacă e precedat de prepoziția **datorită** sau de locuțiunile prepoziționale **din cauza, din pricina.**

Se desparte obligatoriu prin virgulă gerunziul sau construcția gerunzială care are funcție de **c.c.cz. simplu** sau **dezvoltat**:

- **Nerepetând**, *nu și-a amintit totul.*
- **Fiindu-i frică**, *a adormit cu veioza aprinsă.*

IX. OBSERVAȚII

➤ Uneori, locuțiunile adverbiale sunt și corelativele **CZ**:

- *De aceea n-a venit* ^{1/}, **pentru că ploua.** ^{2/}
- *De asta*
- *Pentru aceasta*
- *Pentru asta*
- *Pentru aia / De-aia*

➤ Este de reținut că locuțiunile adverbiale pot induce în eroare pe cei neavizați, gândind că acolo unde apar este și o **CZ**, dar nu se petrece totdeauna așa, pentru că, cel mai frecvent, aceste locuțiuni adverbiale și, în general, toate adverbele și locuțiunile adverbiale apar mai frecvent în **PP** sau în alte subordonate decât în fraze care au o **CZ** sau o subordonată corespunzătoare:

PP SB
 • Se știe ^{1/} că de aceea a luat notă mare.^{2/} (cauza unui efect pozitiv)

PP PP
 • El n-a venit ^{1/} și de aceea suntem îngândurați.^{2/}
 (cauza unui efect negativ)

În fraza a II-a se observă că **P₁** nu este **CZ**, eliptică de elementul introductiv **deoarece**, ci este o **PP** în raport de coordonare copulativă cu **PP₂**, iar în **P₂** se află, din rațiuni lexico-gramaticale, acea locuțiune. Așa se întâmplă și cu alte corelative ale altor subordonate.

➤ Este momentul să comentăm acum exprimările aberante ale unora dintre semenii noștri, care vorbesc și scriu cam așa:

- **Datorită cutremurului, au murit mulți oameni.**
- **Datorită inundațiilor, s-a surpat pământul.**
- **Datorită inflației, am ajuns în situația actuală.**

Aceștia nu știu că prepoziția **datorită** cu regim de **D.** presupune **cauza unui efect pozitiv, benefic** și de aceea trebuie să apară **în contexte favorabile**:

- **Datorită studiului aprofundat, el a luat olimpiada.**
- **Datorită fairplayului, are o carte de vizită superbă.**

Deci, elevul care vrea să se exprime corect și elevat va evita, în **contexte nefavorabile**, să folosească prepoziția **datorită** și o va înlocui cu locuțiunile prepoziționale: **din cauza, din pricina**:

- **Din cauza cutremurului, au murit mulți oameni.**
- **Din cauza inundațiilor, se surpă scoarța terestră.**
- **Din pricina inflației, am ajuns în situația actuală.**

➤ O altă problemă este prezența inoportună a articolului posesiv-genitival în fața prepoziției **datorită**, uitându-se că aceasta are regim de **D.**, nu de **G.**

Disociați:

- Datorită a celor din familia ta, știm adevărul. – Greșit
- Datorită celor din familia ta, știm adevărul. – Corect

➤ Atenție la întrebarea **de ce?**, care se poate pune pentru a afla un:

- c.c.cz. ● De ce n-ai învățat?
- c.c.s. ● De ce te pregătești zilnic?
- c.i. ● De ce se sprijină icoana?
- atr. adj. ● De ce rasă e Lola?
● Eu știu ^{1/} de ce rasă e Lola.^{2/}

Deci, **de ce** este pronumele relativ **ce** precedat de prepoziția simplă **de**, iar ca atribut adjectival **de** nu aparține lui **ce**, ci numelui predicativ în **Ac.:**

- **Lola e de rasă ce.** = (proba) (ce = dalmațiană)
sb. p.n. atr. adj.
- **Lola e de rasă dalmațiană.**

➤ C.c.cz. are nuanțe de:

1) c. agent (valoare de sb. logic):

- **Salamul a fost alterat de căldură.**
c.a. (sb.log.)
- **Ușa a fost deschisă de vânt.**
c.a. (sb.log.)

2) c.c.t.:

- **După atâta efort, s-a îmbolnăvit.**
c.c.t.

3) c.c.m.:

- **În disperare, a recurs la ultima soluție.**
c.c.m.

➤ Complementul de cauză se exprimă, în situații excepționale, în alte moduri decât am menționat mai înainte:

- **Din cauza-ți, au pierdut trenul.** (pron. pers. în D. pos.)
c.c.cz. în D. posesiv
(excepție de la G.)
- **Din cauza ta, n-o să mai plecăm la munte.** (adj. pos. în Ac.)
c.c.cz. în Ac.
(excepție de la G.)

➤ Există situații în care locuțiunile prepoziționale **din cauza/din pricina** lasă impresia că sunt **c.c.cz.** alături de cuvintele însoțite. Exemplele de mai jos sunt „capcană” pentru cei neavizați:

• *El n-a venit* ^{1/}, **din cauza a ceea ce** *s-a întâmplat.* ^{2/}
sb în **Ac.** cu sens de **G.**

• *El n-a venit* ^{1/}, **din cauza a ceea ce** *a auzit.* ^{2/}
c.d. în **Ac.** cu sens de **G.**

➤ Aceste două exemple, precum și următoarele explică modul de formare a cazului **G.** — *analitic* — apelându-se la prepoziția **a** cu regim de **Ac.**, iar funcția sintactică este dată de elementul regent al structurii gramaticale respective.

De asemenea, pronumele și adjectivele relative în contextele de mai jos **au valoare neutră**:

• *El n-a venit* **din cauza a tot** ^{1/} **ceea ce** *s-a întâmplat.* ^{2/}
c.c.cz. în **Ac.** cu sens de **G.** sb.N.

• *El n-a venit* ^{1/} **din cauza a ce** *s-a întâmplat.* ^{2/}
sb. în **Ac.** cu sens de **G.**

• **din cauza a câte** *s-au auzit.* ^{2/}

• **din pricina a câte** *zvonuri au circulat.* ^{2/}
atr. adj. în **Ac.** cu sens de **G.**

➤ În îmbinările de tipul: **din cauza aceasta, din altă cauză, din aceeași cauză, din ce cauză, din această cauză**, substantivul **cauză** precedat de prepoziție nu mai este locuțiune prepozițională cu **G.**, ci un substantiv de sine stătător, însoțit de un adjectiv pronominal cu rol de **atribut adjectival**.

 De asemenea, e bine să fiți atenți la cele două aspecte ale cauzalității:

1) cauza unui efect negativ (foarte frecvent), redată cu ajutorul locuțiunilor prepoziționale **din cauza / din pricina**:

• N-a ajuns **din cauza furtunii**.

2) cauza unui efect pozitiv (foarte rar), redată cu ajutorul prepoziției cu regim de **D. datorită / grație / mulțumită**:

• A ajuns **datorită avionului**.

Sub nicio formă să nu acceptați exprimări de genul:

• N-a ajuns **datorită furtunii**.

• S-a îmbolnăvit **datorită necazurilor** familiale.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE CAUZĂ

I. DEFINIȚIE

Propoziția circumstanțială de cauză (CZ) este subordonată care joacă rol de c.c.cz. pentru un element regent din propoziția regentă.

Răspunde la întrebările:

- ♦ din ce cauză? • *El n-a reușit* ^{1/}, **din cauză că** *n-a învățat.* ^{2/}
- ♦ din ce pricină? • *Noi vom reuși* ^{1/}, **deoarece** *vom învăța.* ^{2/}

II. CONTRAGERE ≠ DEZVOLTARE

CZ se contrage în c.c.cz., iar c.c.cz. se dezvoltă în CZ.

- *Ei au întârziat* ^{1/}, **din cauză că** *ploua.* ^{2/}
- *Ei au întârziat*, **din cauza** *ploi.*

- *Voi o să știți datorită învățaturii.*
- *Voi o să știți* ^{1/}, **deoarece** *învățați.*

III. ELEMENTUL REGENT AL PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE DE CAUZĂ

Propoziția subordonată circumstanțială de cauză are ca element regent:

1) un verb predicativ, la orice diateză:

- *Tata se liniștea* ^{1/}, **pentru că** *îi dădeam algocalmin.* ^{2/}
- *Nina îl iubea* ^{1/}, **deoarece** *era fiul ei.* ^{2/}
- *Tu te odihnești* ^{1/}, **fiindcă** *ești foarte obosită.* ^{2/}
- *El își amintește* ^{1/}, **pentru că** *asa se simte bine.* ^{2/}
- *Ei sunt ajutați* ^{1/}, **întrucât** *o duc foarte greu.* ^{2/}

2) o locuțiune verbală, la orice diateză:

- *Copiii se dau de-a rostogolul* ^{1/}, pentru că *sunt mici.* ^{2/}
- *El își aduce aminte de noi* ^{1/}, pentru că *i-e dor de noi.* ^{2/}
- *Câinele a rupt-o la fugă* ^{1/}, deoarece *s-a speriat.* ^{2/}

3) un verb sau o locuțiune verbală la un mod nepredicativ, la orice diateză:

- **Plângând** ^{1/}, din cauza a câte *s-au petrecut* ^{2/}, *ne-a indispus pe toți.* ^{1/}
- **Dând explicații** ^{1/}, *deoarece nu înțeleseseră* ^{2/}, *nu mai aveau probleme.* ^{1/}

4) un adjectiv sau un participiu adjectival:

- *Echipa a fost victorioasă* ^{1/}, fiindcă *a avut voință.* ^{2/}
- *Mașina automată e performantă* ^{1/}, deoarece *e japoneză.* ^{2/}
- **Supărat** ^{1/} că *n-ai venit* ^{2/}, *a plecat la gară.* ^{1/}

5) un adverb sau o locuțiune adverbială:

- *El vorbea șoptit* ^{1/}, deoarece *se operase la laringe.* ^{2/}
- *Ea vorbește gros* ^{1/}, deoarece *a fumat zece ani.* ^{2/}
- *Hoțul merge repede* ^{1/}, fiindcă *nu vrea* ^{2/} *să fie prins.* ^{3/}
- *El o spune pe șleau* ^{1/}, deoarece *tu nu pricepi.* ^{2/}

6) o interjecție predicativă:

- **Hai** ^{1/}, pentru că *ți-am promis.* ^{2/}
- **Haide** ^{1/}, că *se pune ploaia.* ^{2/}

IV. PRIN CE SE INTRODUC PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE CAUZĂ?

Se introduce prin:

1) conjuncții compuse și locuțiuni conjuncționale specializate: **căci**, **deoarece**, **fiindcă**, **întrucât** și **pentru că**, **din cauză că**, **din pricină că**:

- *A întârziat* ^{1/}, deoarece *n-a venit autobuzul.* ^{2/}
- *N-a venit* ^{1/}, din cauză că *n-a știut.* ^{2/}

2) conjuncții:

- *Nu i-a spus* ^{1/}, că *n-a vrut.* ^{2/}

- *Cum să nu reușești* ^{1/}, **dacă** *ai învățat atâta.* ^{2/}
- **De** *nu cunoașteți drumul* ^{1/}, *o să vă rătăciți.* ^{2/}
- **Dacă** *n-a învățat* ^{1/}, *n-a luat examenul.* ^{2/}

3) conjuncții provenite din adverbe de loc, de timp și de mod prin conversiune:

- *De ce să nu reușești* ^{1/}, **unde** *ai învățat atâta?* ^{2/}
- *Cum să nu știi* ^{1/}, **când** *ai memorat totul?* ^{2/}
- **Unde** *nu cunoștea drumul* ^{1/}, *s-a rătăcit.* ^{2/}
- **Cum** *îl știam încăpățânat* ^{1/}, *l-am lăsat în pace.* ^{2/}

4) pronume (adjective) relative, precedate de prepoziții sau de locuțiuni prepoziționale:

- *El n-a venit* ^{1/}, **din cauza a ceea ce** *s-a întâmplat.* ^{2/}
din cauza a ce
- *El era supărat* ^{1/}, **din pricina a câte** *s-au auzit.* ^{2/}
din pricina a câte *nenorociri s-au petrecut.* ^{2/}

5) CZ argumentativă se introduce prin locuțiuni conjuncționale specializate:

- *Cum să nu știi* ^{1/}, **din moment ce** *ai învățat atât.* ^{2/}
- *De ce să nu reușești* ^{1/}, **de vreme ce** *știi carte.* ^{2/}
- *Atunci cum să rezolvi* ^{1/}, **odată ce** *nu ieși din casă.* ^{2/}

V. TOPICA PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE DE CAUZĂ

CZ are topică liberă.

➤ În structura **SB - PP - CZ**, CZ are topică fixă:

- **SB** **PZ** **CZ**
Dacă *s-a apucat de învățat* ^{1/} *este* ^{2/} **pentru că** *s-a maturizat.* ^{3/}

➤ CZ juxtapusă are, de asemenea, topică fixă, fiind juxtapusă regentei:

- „*Nu te prinde lor tovarăși:* ^{1/}
Ce e val ^{2/} *ca valul trece.* ^{3/}” (PP - SB - CZ)
- *Nu te supăra* ^{1/}, *nu se știe* ^{2/} **ce** *s-o fi întâmplat.* ^{3/} (PP - CZ - SB)

VI. PUNCTUAȚIA PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE DE CAUZĂ

CZ se separă în orice context:

- imediat după regentă:
 - *Ana-Maria n-a venit ^{1/}, **pentru că** este la olimpiada națională. ^{2/}*
- înainte de regentă:
 - ***Deoarece** este excesiv de timid ^{1/}, Gabriel n-a plecat în tabără. ^{2/}*
- după regentă, într-o intercalare:
 - *Andrei va câștiga, **de fapt**, ^{1/} întrucât este cel mai mare. ^{2/}*
- încadrată în regenta ei:

PP CZ PP
• ***Și** ^{1/}, **pentru că** i-am spus adevărul ^{2/}, s-a supărat. ^{1/}*

– în corelative:

- *De aceea n-a venit ^{1/}, **pentru că** ploua. ^{2/}*
- *Pentru aceasta nu iese din casă ^{1/}, **deoarece** dă la facultate. ^{2/}*
- *Pentru asta n-a venit ^{1/}, **deoarece** fulgera. ^{2/}*

VII. OBSERVAȚII

➤ CZ nu are corelative exprimate prin adverbe simple sau compuse, ci numai prin locuțiunile adverbiale de mai sus care, în alte contexte, sunt locuțiuni adverbiale de scop, fiind corelativele CS sau apărând în alte contexte fără a mai fi corelative:

PP CS
• *De aceea se pregătește ^{1/}, **ca să** știe totul. ^{2/}*

PP CS
• *N-a venit ^{1/} **și** de-aia ne-am supărat. ^{2/}*

➤ CZ argumentativă introdusă prin **din moment ce**, **de vreme ce**, **odată ce** etc. are în regentă, în general, adverbul **cum** și pronumele relativ **ce** precedat de prepoziția simplă **de**, pe care unii au tendința să le încercuiască, gândind că sunt elemente introductive, dar ele fac parte din PP, fiind părți de propoziție:

• *Cum să nu știi ^{1/}, **odată ce** ai învățat atâta carte? ^{2/}*

• *De ce să nu știi ^{1/}, **când** ai învățat atâta carte? ^{2/}*

➤ Altă problemă este structura **câtă (vreme)**, care în subordonatele **necircumstanțiale** este substantivul **vreme** precedat de adjectivul **nehotărât câtă**, cu rol de **atribut adjectival**, iar când introduce CZ și CT este **locuțiune conjuncțională**:

- A) SB • Nu se știe ^{1/} **câtă** vreme va sta. ^{2/}
 PR • Întrebarea este ^{1/} **câtă** vreme va sta. ^{2/}
 AT • La întrebarea ^{1/} **câtă** vreme va sta ^{2/}, nu mi-ai răspuns. ^{1/}
 CD • Am auzit ^{1/} **câtă** vreme va sta. ^{2/}
 CI • Nu și-a dat seama ^{1/} **câtă** vreme va sta. ^{2/}
- B) CT • Ali va sta în România ^{1/}, **câtă vreme** va studia. ^{2/}
 CZ • Cum să nu reușești ^{1/}, **câtă vreme** ai învățat. ^{2/}
 • De ce să nu știi ^{1/}, **câtă vreme** ai învățat. ^{2/}

➤ Același statut îl are și structura **cât (timp)**.

➤ Toate cărțile de gramatică îi avertizează pe elevi că există unele sintagme care pot fi considerate elemente de relație ale **CZ**, numai că acestea au cu totul alt statut, și anume sunt **elemente regente** pentru anumite subordonate:

- PP AT PP
 • **Din cauza faptului** ^{1/} **că** n-a știut ^{2/}, n-a reușit. ^{1/}

c.c.cz. G. în PP

- PP CD PP
 • **Având în vedere** ^{1/} **că** nu a învățat ^{2/}, n-a reușit. ^{1/}

c.c.cz.;

locuț. vb. tranzitivă

- PP SB PP
 • **Dat fiind** ^{1/} **că** n-a învățat ^{2/}, n-a reușit. ^{1/}

c.c.cz.; vb. pasiv impersonal

- PP CI PP
 • **Ținându-se cont** ^{1/} **că** n-a învățat ^{2/}, n-a reușit. ^{1/}

c.c.cz.; locuț. vb. intranz.

➤ Sintagma **pe motiv** / **că** nu e locuțiune conjuncțională cauzală, ci este substantiv în **Ac.** cu rol de **c.c.cz. Ac.** + conj. simplă **că**, totdeauna fiind element regent pentru **AT**:

- PP AT
 • El n-a învățat pe motiv ^{1/} **că** n-a avut manualul. ^{2/}

➤ CZ se confundă cu CT, CV, CDT, dacă nu sunteți atenți:

- CT CZ
 • Acum ^{1/}, **că** am terminat ^{2/}, răsufălăm ușurați. ^{1/}
- CV CZ
 • De ce ai lipsit și azi ^{1/}, **că** n-ai mai fost bolnav? ^{2/}
- CDT CZ
 • **Dacă** ai venit la mine ^{1/}, ne-am descurcat. ^{2/}

➤ Conjuncția **CĂ** propriu-zisă / polisemantică poate introduce subordonatele:

- SB **că** = că • Se știe ^{1/} **că** ești un copil bun. ^{2/}
- PR • Problema este ^{1/} **că** n-au luat bilete. ^{2/}
- AT • Problema ^{1/} **că** n-au luat bilete ^{2/} mă frământă. ^{1/}
- CD • Eu știu ^{1/} **că** ești un elev bun. ^{2/}
- CI • Nu și-a adus aminte ^{1/} **că** am fost colegi. ^{2/}
- CZ **că** = căci • Radu n-a venit ^{1/}, **că** n-a vrut. ^{2/}
- CT **că** = când • Nici n-am intrat bine pe ușă ^{1/}, **că** s-a și pus ploaia. ^{2/}
- CV **că** = deși • Mama ^{1/}, **că** -i mamă ^{2/}, și tot nu mă înțelege. ^{1/}
 • **Că** vrei ^{1/}, **că** nu vrei ^{2/}, eu tot plec. ^{3/}
- CNS **că** = încât • A slăbit așa de mult ^{1/}, **că** n-o mai cunosc. ^{2/}
- PS **că** = că • Îl știam ^{1/} **că** muncește cu plăcere. ^{2/}

Statutul morfosintactic al locuțiunii adverbiale **DE ACEEA**:

- 1) pronume demonstrativ de depărtare, în Ac., precedat de prepoziție:
 • **Una de aceea** te-ar avantaja.
- 2) locuțiune adverbială cauzală, cu funcție de **c.c.cz.** (corelativă a unei CZ):

- PP CZ
 • **De aceea** s-a bucurat /, **pentru că** a reușit. /

- PP CZ
 • **De aceea** a greșit atâtea teste, **pentru că** n-a învățat și teoria gramaticală.

3) locuțiune adverbială cauzală, cu funcție de **c.c.cz.** (necorelativă a unei **CZ**):

PP

PP

- *N-au ajuns încă / și de aceea suntem îngrijorați. /*

4) locuțiune adverbială de scop, cu funcție de **c.c.s.** (corelativă a unei **CS**):

PP

CS

- *De aceea să vă pregătiți zi de zi / ,ca să* parcurgeți toată materia. /
- *De aceea îți dă telefon noaptea / ,ca să* te deranjeze. /

5) locuțiune adverbială de scop, cu funcție de **c.c.s.** (necorelativă a unei **CS**):

PP

PP

- *Vrea postul și de aceea se pregătește. /*

6) locuțiune adverbială modală de măsură, cu funcție de **c.c.m.c.** (corelativă a unei **CMM**):

CMM

PP

- *De ce învățăm mai mult, de aceea știm mai bine.*

Judecățile de valoare de mai sus vin în întâmpinarea ideii pe care încercăm să o susținem, cu cerbicie, în cartea noastră, și anume că nimic nu este interpretabil în gramatica limbii noastre materne, ci fiecare element (dacă se apelează la rigoare) este „statutar”, este **tipar de limbă**, pe care elevii vor trebui să-l rețină logic, automatizându-l și recunoscându-l în situații critice.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP

I. DEFINIȚIE

Complementul circumstanțial de scop (c.c.s.) arată scopul acțiunii exprimate de un element regent din propoziția în care se află.

- *Elevii se pregătesc pentru concurs.*

- *A ținut o dietă pentru a slăbi.*

Exemplele de mai sus relevă scopul unui efect favorabil, dar, de foarte multe ori, c.c.s. arată și scopul unui efect negativ, nefavorabil:

- *Intenționat mă supără.* • *Dinadins a spus la toată lumea secretul.*

- *Expres a întârziat.* • *Înadins îmi dă telefon ^{1/}, [ca să] mă enerveze. ^{2/}*

Răspunde la întrebările:

- ♦ **cu ce scop?**

- *Nenea Ion a dus vitele la păscut.*

- ♦ **în ce scop?**

- *Mama s-a dus după cumpărături.*

- *Intenționat mă persiflează.*

II. FELURILE COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP

Complementul circumstanțial de scop poate fi:

1) **simplu:**

- *Mergem la școală pentru a studia.*

2) **multiplu:**

- *Mergem la școală pentru a scrie și a citi.*

3) **dezvoltat:**

- *S-a dus la clinică pentru a face investigațiile.*

- 4) **complet:**
- *El s-a pregătit pentru a deveni avocat.*
- 5) **incomplet:** PR
- *El s-a pregătit pentru a deveni ^{1/} ce și-a dorit. ^{2/}*

III. CAZURILE COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP

Complementul circumstanțial de scop are două cazuri:

G. precedat de locuțiuni prepoziționale specializate:

- *Ei se pregătesc în vederea examenelor.*
- *Recapitularea se face în folosul elevilor.*
- *Testele au fost gândite în favoarea elevilor.*

Ac. precedat de prepoziții simple:

- *Ele s-au dus la cumpărături. • Corina a plecat după cumpărături.*
- *Olimpicii se pregătesc de concurs. • Ei au plecat în anchetă.*
- *Tinerii merg la discotecă pentru divertisment.*

IV. DEZVOLTARE ≠ CONTRAGERE

Complementul circumstanțial de scop se dezvoltă în propoziție circumstanțială de scop, iar circumstanțiala de scop se contrage în complement circumstanțial de scop:

- { • *Ei se duc la discotecă pentru a dansa.*
- { • *Ei se duc la discotecă ^{1/} să danseze. ^{2/}*
- { • *Elevii se pregătesc pentru concurs.*
- { • *Elevii se pregătesc ^{1/} ca să concureze. ^{2/}*

V. ELEMENTUL REGENT AL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP

Complementul circumstanțial de scop are ca element regent:

1) un verb predicativ, personal, la orice diateză:

- *Copilul învață pentru a ști. • Se uită atent pentru a înțelege.*
- *L-am chemat la scuturat.*
- *Se pregătește în scopul reușitei.*

2) o locuțiune verbală, personală, la orice diateză:

- *Noi **am dat telefon** pentru a-i spune rezultatele.*
- *El **și-a adus aminte** de ea pentru a nu uita.*

3) un adjectiv:

- *Echipa și-a propus ^{1/} **să** fie victorioasă în vederea lansării sale. ^{2/}*

4) un adverb:

- ***Când** doarme un copil ^{1/}, noi vorbim **șoptit în favoarea lui.** ^{2/}*

5) o interjecție:

- **Haide** *și tu la pescuit!* • **Hai** *după cumpărături!*

UI. PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP?

Se exprimă prin:

1) substantive în **Ac.** precedate de prepoziții:

- *Ele au plecat **la cumpărături**.* • *Elevii se pregătesc **pentru concurs**.*
- *S-au dus **la Loto** pentru ridicarea sumei câștigate.*

2) substantive în **G.** precedate de locuțiuni prepoziționale specializate:

- *S-a pregătit mult **în vederea concursului**.*
- *Recapitularea se face **în folosul elevilor**.*
- *A rezolvat totul **în detrimentul vecinului său**.*
- *Mărturia a fost pusă **în favoarea colegului tău**.*

3) pronume diferite în **G.** precedate de locuțiuni prepoziționale specializate:

- **În favoarea lui** *am spus adevărul.*
- **dânsului**
- **dumnealui**
- **acestora**
- **fiecăruia**

- { • **În favoarea cui** *ați spus adevărul?*
- *Am auzit ^{1/} **în favoarea cui** ați spus adevărul.* ^{2/}

4) numerele cu valoare substantivală în G. precedate de locuțiuni prepoziționale specializate:

- **În folosul celor trei** am depus mărturie.
- **a câte trei**
- **ambilor / primului / celui de-al doilea**

5) orice parte de vorbire substantivizată prin conversiune, în G., precedată de locuțiunile prepoziționale specializate:

- **În favoarea unui ipocrit** eu nu depun mărturie.
- **unui oarecare**
- **unui te miri cine**
- **unui fitecine**

6) verbe la modul infinitiv precedate de prepozițiile **pentru** sau **spre**:

- *Elevii* se duc la școală **pentru a învăța**.
- *Tinerii* se duc la discotecă **pentru a dansa**.
- *Bătrânii* se duc în parc **pentru a se plimba**.
- *El* s-a pregătit bine **pentru a reuși cu notă mare**.

7) verbe la modul supin cu prepoziții diferite:

- *Nenea Ion* a dus vitele **la păscut**. ● *Acest bătrân* umblă după **cerșit**.
- *Mama* a pus laptele **la fiert**. ● *L-am chemat pe Dan* **pentru scuturat**.
- *Cosmin* s-a pregătit **de pescuit**.

8) adverbe de scop simple sau compuse, specializate:

- **Intenționat** nu mi-a spus! ● **Expres** mă enervează!
- **Înadins** apasă pe buton! ● **Dinadins** n-a venit.
- **Dinadins** îmi aduce flori. ● **Înadins** îl mângâie.

9) locuțiuni adverbiale de scop specializate:

- **Într-adins** te înnebunește **cu telegramele**. ● **Dintr-adins** te supără.

10) locuțiuni adverbiale asemănătoare cu cele cauzale, dar, într-un context adecvat, ele sunt de scop:

- **De aceea** se pregătește. ● **De-aia** și-a adus flori.
- **Pentru aceasta** vă respectăm. ● **Pentru asta** noi te sprijinim.

- Pentru aia tu l-ai ajutat.
- De asta a ajuns la timp ^{1/}, ca să te ajute. ^{2/}

➤ Aceste adverbe și locuțiuni adverbiale sunt și corelativele unei CS, dar mult mai frecvent apar în subordonate sau în PP (vezi și CZ):

- ^{PP}De aceea ^{CS}a venit ^{1/}, ca să te ajute. ^{2/}

- ^{PP}A venit ^{1/} și ^{PP}de-asta a pregătit totul. ^{2/}

VII. TOPICA COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP

Complementul circumstanțial de scop are topica liberă, chiar dacă este exprimat prin locuțiune adverbială, corelativa unei CS:

- De aceea se pregătește insistent ^{1/}, ca să ia notă mare. ^{2/}
- Ca să ia notă mare ^{1/}, de aceea se pregătește insistent. ^{2/}
- Ca să te ajut: de asta am venit la tine.

VIII. PUNCTUAȚIA COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP

1) Complementul circumstanțial de scop, aflat imediat după elementul regent, nu se separă decât într-o intercalare:

- ^{PP}Cosmin și Virgil ^{PPInc}s-au dus ^{PP}^{1/}, ^{PP}bineînțeles ^{2/}, ^{PP}la pescuit. ^{1/}

2) Când se află înaintea regentului, se separă facultativ:

- Pentru a face toate cumpărăturile, ^{PP}s-au dus la „BILLA”.

IX. OBSERVAȚII

Pe lângă cele menționate mai înainte, complementul circumstanțial de scop se mai exprimă și prin pronume interogativ-relative în Ac. precedate de prepoziții.

- Pentru ce ați scos atâtea bani de la bancă?
- Ea nu știe ^{1/} **pentru ce** ați scos banii. ^{2/}

- De ce te îmbraci așa de frumos?
- Am aflat ^{1/} **de ce** te îmbraci așa de frumos. ^{2/}

- La ce te-ai coafat? Te duci undeva? • Ce te-ai coafat așa? √ De / La
- Nu înțeleg ^{1/} **la ce** te-ai coafat. ^{2/}

➤ În îmbinările de tipul **în scopul, în ideea, în intenția**, substantivele respective, precedate de prepoziție, sunt de sine stătătoare și au rol de **c.c.s. în Ac.**, iar în îmbinările de tipul **cu această intenție, în acest scop, în această idee**, substantivele sunt tot **c.c.s. în Ac.**, însoțite de adjective pronominale, cu rol de **atribute adjectivale** sau de substantive în **G.**, cu rol de **atribute genitivale**:

- **În scopul** rezolvării problemei, au apelat la tine.
- **În acest scop**, au apelat la tine.

➤ Alte complemente circumstanțiale de scop (mai rar folosite):

- **În folosu-ți** se face recapitularea.
c.c.s. în **D. pos.** (excepție de la **G.**)
- **În favoarea-i** ai rezervat locul. • Lucra parcă **în paguba-i**.
c.c.s. în **D. pos.** (excepție de la **G.**)
c.c.s. în **D. pos.**
(excepție de la **G.**)

- **În folosul tău** se face recapitularea.
c.c.s. în **Ac.** (excepție de la **G.**)
- **În favoarea sa** ai rezervat locul.
c.c.s. în **Ac.** (excepție de la **G.**)
- **În defavoarea sa**, au amânat cursul.
c.c.s. în **Ac.** (excepție de la **G.**)

➤ Există situații în care locuțiunile prepoziționale **în vederea, în favoarea, în folosul** etc. dau impresia că sunt c.c.s., alături de cuvintele însoțite.

Exemplele ce urmează sunt „capcană” pentru neavizați:

- *El s-a pregătit bine* ^{1/} **în vederea a ceea ce** *avea de spus.* ^{2/}

c.d. în Ac. cu sens de G.

- **în favoarea a câte** *se zvoneau.* ^{2/}

sb. în Ac. cu sens de G.

➤ Locuțiunile prepoziționale **în detrimentul, în defavoarea, în paguba** arată un scop nefavorabil (vezi exemplul de mai sus), iar adverbele **anume, intenționat, expres, dinadins, înadins**, precum și locuțiunile adverbiale **dintr-adins, într-adins** pot apărea în ambele situații: **favorabile / nefavorabile.**

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP (FINALĂ)

I. DEFINIȚIE

Propoziția circumstanțială de scop (finală) (CS) este subordonată care joacă rol de c.c.s pentru un element regent din propoziția regentă.

Răspunde la întrebările:

♦ **cu ce scop?**

- *Ei se pregătesc* ^{1/} **să** *ia un examen dificil.*^{2/}

♦ **în ce scop?**

- *Am scos toate cuvintele* ^{1/} **ca să** *traducem textul.*^{2/}

II. CONTRAGERE ≠ DEZVOLTARE

CS se contrage în c.c.s., iar c.c.s. se dezvoltă în CS:

- { • *Mergem la piață* ^{1/} **ca să** *cumpărăm legume și fructe.*^{2/}
- { • *Mergem la piață pentru a cumpăra legume și fructe.*
- { • *Învățăm cuvintele pentru a înțelege traducerea textului.*
- { • *Învățăm cuvintele* ^{1/} **ca să** *înțelegem textul.*^{2/}

III. ELEMENTUL REGENT AL PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE DE SCOP

Propoziția subordonată circumstanțială de scop (finală) are ca element regent:

1) un verb la mod predicativ, la orice diateză:

- *Pune laptele* ^{1/} **să** *se fiarbă.*^{2/}

CS

- *Se culcă devreme* ^{1/} **ca să** *fie odihnit la examen.*^{2/}

- Se odihnește ¹/ ca să respecte recomandarea medicului.²/
 - Își scrie temele astăzi ¹/ ca să nu uite explicațiile date.²/
 - Își imaginează viitorul ¹/ ca să capete poftă de învățat.²/
 - Tatăl meu a fost operat ¹/ ca să fie salvat.²/
- 2) o locuțiune verbală predicativă, la orice diateză:
- El ne-a dat telefon ¹/ ca să ne anunțe ziua examenului.²/
 - Hoțul a dat bir cu fugiții ¹/ ca să nu fie prins.²/
 - Ia-ți la revedere și de la vecini ¹/ ca să nu se supere.²/
 - Dan s-a pus pe treabă ¹/ ca să fie cel mai bun.²/
 - Radu s-a dat de-a dura ¹/ ca să treacă pe sub barieră.²/
- 3) un verb sau o locuțiune verbală la un mod nepredicativ, nepersonal:
- Dându-se de-a rostogolul ¹/ ca să treacă bariera ²/ s-a lovit.¹/
 - În viață, trudind ¹/ ca să -ți faci un rost ²/, ești ajutat de soartă.¹/
 - A te pregăti ¹/ să iei zece ²/ nu e prea ușor.¹/
- 4) un adjectiv sau un participiu adjectival:
- Ei au fost cei mai buni ¹/ și ca să aibă satisfacții sufletești.²/
 - Trebuie ¹/ să fiți victorioși ²/ ca să obțineți cupa.³/
 - Semănată ¹/ ca să răsară ²/, câmpia va rodi precis.³/
 - Automatizate ¹/ ca să nu se uite ²/, structurile gramaticale vor fi „colaci de salvare”.³/
- 5) un adverb sau o locuțiune adverbială:
- Noi vorbim șoptit ¹/ ca să nu trezim copiii.²/
 - El merge repede ¹/ ca să nu fie prins.²/
 - El vorbește pe șoptite ¹/ ca să nu vă deranjeze.²/
- 6) o interjecție predicativă:
- Hai ¹/ să recapitulăm sistemul nervos! ²/
 - Haide ¹/ să învățăm semiadverbele! ²/
 - Haide ¹/ să automatizăm elementele regente! ²/

IV. PRIN CE SE INTRODUC O PROPOZIȚIE CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP

Se introduce prin:

1) conjuncția simplă **să**:

- Noi trăim^{1/} **[să]** ne ajutăm copiii.^{2/}
- Elevii se pregătesc^{1/} **[să]** ia note bune la teste.^{2/}

2) conjuncția compusă cu blank ori dislocată **ca să, ca ... să**:

- Voi trăiți^{1/} **[ca să]** mâncăți^{2/} **[sau]** mâncăți^{3/} **[ca să]** trăiți?
- Elevii învăță bine^{1/} **[ca]** la examenul din toamnă **[să]** reușească.^{2/}

3) conjuncția simplă **de** (în vorbirea comună):

- Veniți^{1/} **[de]** luați lumină!^{2/}
- S-a dus^{1/} **[de]** și-a luat pixuri.^{2/}
- Mergi^{1/} **[de]** scrie-ți temele.^{2/}

4) locuțiuni conjuncționale: **pentru ca să, pentru ca ... să, că doar, doar de**:

- Copiii mei s-au străduit mult^{1/} **[pentru ca să]** reușească în viață.^{2/}
- Corina a învățat mult^{1/} **[pentru ca]** la olimpiadă să facă o teză bună.^{2/}
- El a bătut în ușa^{1/} **[doar de]** o deschide cineva.^{2/}
- Cățelul s-a ținut după el^{1/} **[că doar]** o căpăta ceva.^{2/}

V. TOPICA PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE DE SCOP

CS are topică liberă, în general, dar unele dintre finale, introduse prin **de, că doar, ca nu cumva să**, devin forțate când sunt antepuse:

- **[Că doar]** o căpăta ceva^{1/}, cățelușul s-a ținut după el.^{2/}
 - **[De]** luați lumină^{1/} veniți!^{2/}
- } formulări
} forțate, nefirești

VI. PUNCTUAȚIA PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE DE SCOP

➤ CS, după regentă, nu se separă decât:

1) în intercalare:

PPInc

- Ei s-au pregătit /, bineînțeles /, **[ca să]** reușească.^{2/}

2) în corelative:

- De aceea s-au pregătit ¹/, ca să reușească. ²/
- Pentru asta am venit ¹/, ca să te ajutăm. ²/

➤ CS, înaintea regentei, se separă facultativ:

- Ca să reușim ¹/, învățăm zi de zi. ²/
- Ca să reușim ¹/ învățăm zi de zi. ²/

VII. OBSERVAȚII

➤ CS (sau finala), spre deosebire de CZ, are și adverbe corelative, și locuțiuni adverbiale specializate, nu numai locuțiunile care, în alte contexte, pot fi ale CZ; aceste adverbe **arată și scopul unui efect favorabil, și al unui efect nefavorabil**:

- **Intenționat** ți-am luat aparat ¹/, ca să faci fotografii celor dragi. ²/
- **Expres** o să-ți luăm casetofon ¹/, ca să ascuți muzică populară. ²/

- **Intenționat** i-a dat vestea ¹/, ca să-i ridice tensiunea. ²/
- **Expres** i-a luat casetofon ¹/, ca s-o înnebunească. ²/

➤ Același lucru se întâmplă cu locuțiunile adverbiale corelative și ale CZ, și ale CS, care, formal, se aseamănă:

- **De aceea** ți-am luat aparat ¹/, ca să-ți facem o plăcere mare. ²/ ^{CS}
- **De aceea** am pus muzica tare ¹/, ca s-o înnebunim. ²/ ^{CS}

Disociați:

- **Pentru asta** nu-ți dau bani ¹/, deoarece îi pierzi. ²/ ^{CZ}
 - **Pentru asta** nu-ți dau scrisoarea ¹/, ca să nu te întristeze. ²/ ^{CS}
- ^{c.c.cz.} ^{c.c.s}

- **De-aia** îți dau bani ¹/, pentru că ai trudit. ²/ ^{CZ}
- **De-aia** îți dă scrisoarea ¹/, ca să te întristeze. ²/ ^{CS}

➤ Rețineți!

Totdeauna, acțiunea din **finală** se desfășoară **după** cea din regentă, iar acțiunea din **cauzală** se desfășoară **înainte de** cea din regentă:

- CS
- Mă pregătesc ¹/ să reușesc.²/

- CZ
- Mă uit la acest film ¹/, deoarece nu l-am văzut în întregime data trecută.²/

➤ CS mai are unele elemente introductive care sunt greșit considerate locuțiuni conjuncționale: **ca nu cumva să, ca nu care cumva să, nu care cumva să**. Ce sunt acestea? Ele sunt tot conjuncțiile **să, ca să, ca ... să**, la care s-au adăugat elementele (cu semiadverbele de mod): **cumva, care cumva, nu care cumva**, introducând deci **finale negative**:

- Au luat umbrelele ¹/ ca nu cumva să-i prindă ploaia.²/
- Am notat telefonul ¹/ ca nu care cumva să-l uit.²/

Disociați și apreciați importanța **regentului**:

- CS
- Ți-am pus și apă ¹/ ca nu cumva să-ți fie sete pe drum.²/
 - El se temea ¹/ ca nu cumva să-l plouă.²/
- CI

➤ Când am vorbit de **locuțiunile adverbiale cauzale**, am subliniat că ele **nu apar frecvent cu rol de corelative**, ci **apar în orice alt context**. Același fenomen se petrece și cu locuțiunile sau adverbele de scop:

- PP CD PP
- Vreau ¹/ să aflu ²/ și pentru asta am venit.³/
- c.c.s.
- PP SB
- Se știe ¹/ că pentru asta s-au pregătit.²/

➤ După cum se observă, în frază nu există o CS, în așa fel încât locuțiunea adverbială de scop să fie corelativul ei, ci ea apare de sine stătătoare și o luăm ca atare, adică este **c.c.s.** în PP₃ și în P₂, care e SB.

➤ *Niciodată, CS nu se introduce prin [că], iar CZ nu se introduce prin [să].*

➤ Conjuncția simplă **să** introduce CS și alte subordonate necircumstanțiale, având valoare de sine stătătoare, dar, când introduce subordonate circumstanțiale, este polisemantică: **să** = dacă; **să** = deși și **să** = încât.

SĂ introduce următoarele subordonate:

SB		• <i>Pare normal</i> ^{1/} [să] <i>repetăm zilnic.</i> ^{2/}
PR		• <i>Dorința lui era</i> ^{1/} [să] <i>vină cu noi.</i> ^{2/}
AT		• <i>Dorința</i> ^{1/} [să] <i>vină cu noi</i> / <i>era mare.</i> ^{2/}
CD		• <i>Noi dorim</i> ^{1/} [să] <i>vă ajutăm.</i> ^{2/}
CI		• <i>Nu și-a dat seama</i> ^{1/} [să] <i>fi luat bilete.</i> ^{2/}
CS		• <i>Elevii se pregătesc</i> ^{1/} [să] <i>ia examenele vieții.</i> ^{2/}
CDȚ	să = dacă	• [Să] <i>am eu anii voștri</i> ^{1/} , <i>aș rupe norii.</i> ^{2/}
CV	să = deși	• [Să] <i>-i dai și viața</i> ^{1/} , <i>și tot nemulțumit este.</i> ^{2/}
CNS	să = încât	• <i>A slăbit așa de mult</i> ^{1/} , [să] <i>n-o mai recunoști.</i> ^{2/}
PS		• <i>Lăsați-mă</i> ^{1/} [să] <i>vă privesc.</i> ^{2/}
AA		• <i>Vreau un singur lucru</i> ^{1/} : [să] <i>învățați teoria.</i> ^{2/}

➤ Evitați folosirea conjuncției compuse **ca să** în subordonatele necircumstanțiale, comparativ cu CS și CNS, pe care mulți dintre voi le confundă!

Disociați:

{	PP	CS	• <i>El s-a pregătit</i> ^{1/} [ca să] <i>concuze.</i> ^{2/}
	PP	CNS	• <i>El nu s-a pregătit îndeajuns</i> ^{1/} , [ca să] <i>concuze.</i> ^{2/}
	PP	CNS	• <i>E prea bătrân</i> ^{1/} , [ca să] <i>urce acest deal.</i> ^{2/}

Conjuncția **să** poate fi, uneori, numai **marca modulului conjunctiv**, fără a avea valoare de element de relație subordonator.

- $\left\{ \begin{array}{ll} \text{PP} & \text{CT} \\ \bullet \text{ Să veniți la noi } ^1 / \text{ când terminați orele. } ^2 / \\ \text{PP} & \text{AT} \\ \bullet \text{ N-am văzut copil } ^1 / \text{ care să nu bea lapte. } ^2 / \end{array} \right.$

➤ Conjuncția **să** poate fi și parte componentă a unor **conjuncții compuse** (**încât să, ca să, ca ... să**) sau a unor locuțiuni conjuncționale: **fără să, măcar să, nici să, și să.**

CA SĂ; CA ... SĂ introduce următoarele subordonate:

- SB • Ar fi bine ^{1/} ca la examen să ia notă bună.^{2/}
 PR • Dorința lui este ^{1/} ca la examen să ia notă bună.^{2/}
 AT • Dorința ^{1/} ca la examen să ia notă bună.^{2/} e mare.^{1/}
 CD • El dorește ^{1/} ca la examen să ia notă bună.^{2/}
 CI • Voi vă gândiți ^{1/} ca la examen să luați notă bună.^{2/}
 CS • El s-a pregătit ^{1/} ca să ia notă bună.^{2/}
 CNS • D-lui e prea bătrân ^{1/} ca să urce muntele.^{2/}
 • N-a învățat destul ^{1/} ca să ia o notă bună.^{2/}

➤ Și ideea de scop, la fel ca aceea de cauzalitate, presupune două valențe:

1) scopul unui efect pozitiv (foarte frecvent):

- a) • **În folosul elevilor se face recapitularea materiei.**

c.c.s.

- $\begin{array}{ll} \text{PP} & \text{CS} \\ \text{b) } \bullet & \text{Profesorii repetă materia } ^1 / \text{ ca să -i ajute pe elevi. } ^2 / \end{array}$

2) scopul unui efect negativ (mai rar):

- $\begin{array}{ll} \text{PP} & \text{CS} \\ \text{a) } \bullet & \text{Dinadins a dat telefon } ^1 / \text{ ca să mă deranjeze. } ^2 / \end{array}$

- $\begin{array}{ll} \text{PP} & \text{CS} \\ \text{b) } \bullet & \text{El n-a venit intenționat } ^1 / \text{ ca să mă supere. } ^2 / \end{array}$

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL

I. DEFINIȚIE

Complementul circumstanțial condițional (c.c.cdț.) este partea secundară de propoziție care exprimă o condiție ori o ipoteză de a cărei îndeplinire depinde realizarea unei acțiuni sau a unei însușiri:

- În ipoteza plecării, luați și bilete.
- Acest aparat e utilizabil în caz de nevoie.

Răspunde la întrebarea **cu ce condiție?**

- „Suntem, la nevoie, și lacrimă, și dinte.”
- În locul lui Dan, eu nu l-aș fi certat.

II. FELURILE COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL

Complementul circumstanțial condițional poate fi:

1) simplu:

- În locul lui, și eu aș fi procedat așa.

2) multiplu:

- În locul lui și al ei, și eu aș fi procedat așa.

3) dezvoltat:

- În ipoteza plecării, luați bilete.

4) complet:

- Fără a deveni medic, nu-i poți vindeca pe oameni.

5) incomplet

- Fără a deveni ^{PR} ce ^{1/} ți-ai dorit ^{2/}, nu-i poți vindeca pe oameni.^{1/}

c.c.cdț. incomplet

III. CAZURILE COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL

Complementul circumstanțial condițional stă numai în **Ac.** și, uneori, în **G.:**

Ac. • În eventualitatea plecării, să închideți ușa.

• În caz de pericol, sună-mă!

G. • În locul lui Dan, eu te ajutam cu plăcere.

IV. DEZVOLTARE ≠ CONTRAGERE

Complementul circumstanțial condițional se dezvoltă în propoziție circumstanțială condițională, iar circumstanțiala condițională se contrage în complement condițional:

- { • În caz de nevoie, dați-mi un telefon.
- { • Dacă e nevoie ^{1/}, dați-mi un telefon.^{2/}

- { • Dacă eram Dan ^{1/}, eu te ajutam cu plăcere.^{2/}
- { • În locul lui Dan, eu te ajutam cu plăcere.

V. PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL?

Se exprimă prin:

1) substantive abstracte, articulate cu articol hotărât enclitic, în **Ac.**, însoțite de propozițiile simple în sau **cu:**

- În eventualitatea întârzierii, luați taxiul!
- În ipoteza izbucnirii epidemiei de gripă, faceți vaccinul!
- În ideea plecării cu avionul, luați bilete la timp!
- Cu condiția respectării programului, vă luăm cu noi.

2) substantivul abstract **nevoie**, nearticulat, în **Ac.**, precedat de propozițiile **la** sau **după:**

- La nevoie, dați-mi un telefon!
- „Suntem, după nevoie, și lacrimă, și dinte...”.

3) substantivul **nevoie**, nearticulat, în **Ac.**, precedat de locuțiunea prepozițională **în caz de:**

- În caz de nevoie, spune-mi totul!

4) substantive sau substituttele lor, în G., precedate de locuțiunea prepozițională **în locul**:

- În locul Anei Maria, eu îi spuneam adevărul.
- În locul lui Dan,
- În locul colegului,
- În locul lui,
- În locul dumnealui,
- În locul aceuia,
- În locul alor tăi, eu îi dădeam o mână de ajutor.
- În locul cui îmi spuneai secretul?
- Eu știu ¹/ **în locul cui** îmi spuneai secretul.²/
- În locul a trei, eu te-ai fi ajutat.
- În locul celor doi,
- În locul primului,
- În locul celui de-al doilea, eu te ajutam.
- În locul a câte trei,

5) orice parte de vorbire substantivizată prin conversiune, în G., precedată de locuțiunea prepozițională **în locul**:

- În locul unui oarecare, eu te-ai fi ajutat.
- În locul unui te miri cine,
- În locul unui fitecine,

6) verbe la modul gerunziu, întărite sau nu de semiadverbul de mod **numai**:

- Numai repetând zi de zi, nu uităm teoria.
- Sculându-se devreme, n-ar mai pierde trenul.
- Ducând o viață echilibrată, n-ai mai fi stresat.
- Numai renunțând la tutun, vei scăpa de tuse.

7) verbe sau locuțiuni verbale la modul infinitiv, precedate de prepoziția **fără**:

- Fără a repeta zilnic, nu ții minte poezia.
- Fără a te da de ceasul morții, nu te înveți minte.
- Fără a deveni ¹/ **ce** ți-ai dorit ²/, nu poți tămădui.¹/

8) adverbul condițional specializat **altminteri**:

- Învată ¹/, **altminteri** nu vei reuși.²/
- El știa ¹/ **că** **altminteri** nu l-ar fi ajutat.²/

9) alte adverbe de mod sau de timp care, în contexte adecvate, devin adverbe condiționale: **așa, altfel, astfel, apoi, atunci**:

- Învățați, copii ¹/, altfel nu se poate.²/
- Ia și învață ¹/, că așa nu mai merge.²/

10) adverbele de timp **atunci** și **apoi**, devenite adverbe condiționale, în anumite situații, cu rol de corelative ale CDT:

CDT	PP
{ • <u>Dacă</u> <u>ar face tratament</u> ¹ /, atunci <u>s-ar simți bine.</u> ² /	
{ • Apoi <u>n-ar fi ridicat casa</u> ¹ /, <u>dacă</u> <u>nici voi nu i-ați fi ajutat.</u> ² /	

11) locuțiunea adverbială **în acest fel**:

	CZ
{ • <u>Apucă-te de învățat</u> ¹ /, <u>că</u> în acest fel , <u>nu se mai poate.</u> ² /	
{ • <u>Lasă-te de fumat</u> ¹ /, <u>că</u> în acest fel , <u>n-o mai duci mult.</u> ² /	

VI. TOPICA COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL

Complementul condițional în **Ac.** are topică liberă, dar în cazul **G.** are topică fixă:

- **În locul ei**, eu te-aș fi ajutat.

Complementele condiționale, la fel ca și **c.c.cz.** ori **c.c.s.**, nu apar frecvent în rol de **corelative** ale subordonatelor corespunzătoare când sunt exprimate prin adverbe ori prin locuțiuni adverbiale, ci pot apărea în orice context.

➤ Dintre toate adverbele condiționale, numai adverbele **atunci** și **apoi** sunt corelativele CDT:

CDT	PP
• <u>Dacă</u> <u>ar scrie mult</u> ¹ /, atunci <u>n-ar mai face greșeli.</u> ² /	
• <u>Dacă</u> <u>i-ai spune secretul</u> ¹ /, apoi <u>n-ar mai avea niciun farmec.</u> ² /	

➤ În exemplele de mai sus topica e liberă.

VII. PUNCTUAȚIA COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL

C.c.cdt. în **G.** se separă și stă în fața regentului.

- **În locul lui Dan**, eu luam bilete de ieri.

C.c.cdt. în **Ac.** se separă în orice context:

- **În ipoteza plecării**, luați taxiul.
- Luați taxiul, **în ipoteza plecării.**

- *Iar voi, în ipoteza plecării, luați taxiul.*

C.c.cdt. exprimat prin adverbul compus **altminteri** se separă prin virgulă de regentul său:

- *Luați taxiul ^{1/}, altminteri, nu veți ajunge.^{2/}*

VIII. OBSERVAȚII

C.c.cdt. are nuanțe de:

1) **c.c.t.:**

- *„Suntem, după nevoie, și lacrimă, și dinte...”*

2) **c.c.cz.:**

- *Nerepetând, nu vom ține minte.*

Disociați:

- *Nerepetând, n-ar ține minte.*

c.c.cdt.

- *Nerepetând, n-a ținut minte.*

c.c.cz.

- *Nerepetând, n-ar fi ținut minte.*

c.c.cdt.

- *Nerepetând, nu vor ține minte.*

c.c.cdt.

Exemplul al doilea este sigur **c.c.cz.**, deoarece verbul regent este la perfectul compus, iar, dacă dezvoltăm, obținem o **CZ argumentativă**:

CZ	PP
• Dacă <u>n-a repetat</u> ^{1/} , <u>n-a ținut minte.</u> ^{2/}	
• Din moment ce	
• De vreme ce	
• Odată ce	
• Câtă vreme	

➤ Locuțiunea prepozițională cu **G. în locul**, în alte contexte introduce **c.c.l.** în **G.**:

- *Radu s-a așezat în locul lui Dan.* (unde?)

➤ Locuțiunea prepozițională cu **Ac. – în caz de**, urmată de verb la mod predicativ, este **locuțiune conjuncțională cdt. specializată**:

- *În caz de e nevoie ^{1/}, trageți semnalul de alarmă.^{2/}*

- În caz de plouă^{1/}, închideți toate ferestrele.^{2/}

Disociați:

- În caz de ploaie, luați umbrela! – c.c.cdț.
- locuț. prep. cu Ac.
- În caz de plouă^{1/}, luați umbrela!^{2/} – CDT
- locuț. conj. cdț.

➤ Complemente condiționale inedite:

- În locu-ți, eu i-aș fi spus adevărul.

c.c.cdț. în D. pos.

(excepție de la G.)

- În locul tău, eu i-aș fi spus adevărul.

c.c.cdț. în Ac.

(excepție de la G.)

➤ În construcțiile în condiția, în condițiile, în ... condițiile; în cazul, în ... cazul; în eventualitatea, în ... eventualitate; în ipoteza, în ... ipoteză, nu se recunoaște existența unor locuțiuni prepoziționale cu G. Ele sunt c.c.cdț. în Ac., însoțite sau nu de atribute adjectivale (*în această ipoteză, în condițiile existente* etc.), iar *în ipoteza plecării..., cu condiția respectării* etc., substantivele care urmează sunt atribute substantivale genitivale, nu *complemente condiționale în G.:*

- În ipoteza unui cutremur, vor cădea spitalele vechi.

c.c.cdț. în Ac.

atr. subst. gen.

- Cu condiția respectării programului, vă iau cu mine.

c.c.cdț. în Ac.

atr. subst. gen.

Sintagmele acestea nu se analizează împreună decât în situația în care le dăm funcție de c. c. cdț. dezv. (parte de propoziție dezvoltată analizabilă), pe care îl analizăm separat: *în ipoteza / cu condiția și unui cutremur / respectării.*

493

- **Și-ar scrie temele** ^{1/}, **dacă** ar avea pix. ^{2/}
- **Și-ar aminti** ^{1/}, **dacă** ar avea timp. ^{2/}
- **Dacă** ar fi avut bani ^{1/}, **ar fi fost operat la Cluj.** ^{2/}

2) o locuțiune verbală, la orice diateză:

- **Dacă** ar fi avut timp ^{1/}, **și-ar fi luat rămas bun de la toți.** ^{2/}
- **S-ar fi dat de ceasul morții** ^{1/}, **dacă** ar fi știut. ^{2/}
- **Dan ar fi dat telefon** ^{1/} **dacă** îți știa numărul. ^{2/}
- **În caz că** greșei ^{1/}, **ar fi băgat de seamă** cineva. ^{2/}

3) un verb sau o locuțiune verbală la mod nepredicativ, nepersonal:

- **Băgând de seamă** ^{1/}, **în caz că** greșei ^{2/}, îți micșora media. ^{1/}
- **Închizând ferestrele** ^{1/}, **dacă** simțai furtună ^{2/}, nu se mai distrugeau. ^{1/}

4) un adjectiv sau un participiu adjectival:

- **Acest aparat e utilizabil** ^{1/}, **în caz că** e nevoie. ^{2/}
- **Echipa va fi victorioasă** ^{1/}, **dacă** se va mobiliza. ^{2/}
- **Distrus** ^{1/}, **în caz că** n-aveți altă soluție ^{2/}, el trebuie și aruncat. ^{1/}

5) o interjecție predicativă:

- **Hai** ^{1/}, **dacă** n-ai cu cine învăța. ^{2/}
- **Haide la mine** ^{1/}, **dacă** te plictisești singură. ^{2/}

IV. PRIN CE SE INTRODUC PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONDIȚIONALĂ?

Se introduce prin:

1) conjuncțiile **de**, **dacă** și **să**:

- „**De** treci codri de aramă ^{1/},
De departe vezi albind...” ^{2/}
- **Dacă** lumea ar fi mai bună ^{1/}, pământul ar arăta altfel. ^{2/}
- **Să** am eu banii unora ^{1/}, aș ridica un spital. ^{2/}
- „**Să** -l văd venind ^{1/},
Aș mai trăi o viață.” ^{2/}
- **Să** am eu anii voștri ^{1/}, aș rupe norii. ^{2/}

2) locuțiuni conjuncționale:

- **În caz că** ai febră ¹/, ia o aspirină! ²/
- **În caz de** este furtună ¹/, închideți ferestrele! ²/
- **În caz dacă** nu vine ¹/, să mă suni! ²/
- **În caz să** nu vină ¹/, mi-e și frică ²/ să mă gândesc. ³/
- **În caz când** n-ar sosi marfa ¹/, avem ce vinde. ²/

3) locuțiunile conjuncționale **fără să, fără ca să**, care, într-un context adecvat, introduc o CDT, pot introduce și o CM sau CV:

- CDT {
- **Fără să** înveți toată materia ¹/, nu poți rezolva grilele. ²/
 - Nu poți ¹/ să pășești în viață ²/, **fără să** ai un ideal. ³/
 - **Fără ca să** te preocupe lectura ¹/, nu vei ajunge un om cult. ²/

4) conjuncția **când**, fără funcție sintactică, provenită din adverbul de timp, prin conversiune:

- **Când** ne-am gândi ¹/ ce mâncăm uneori ²/, n-am mai mânca nimic. ³/

V. TOPICA PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE CONDIȚIONALE

CDT are topică liberă, cu excepția CDT juxtapuse, care, neavând element introductiv, are topică fixă:

{	CDT	PP
	• <u>Ai carte</u> ¹ /, <u>ai parte.</u> ² /	
	CDT	PP
{	• <u>Ai ceva de spus</u> ¹ /, <u>spune.</u> ² /	
	CDT	PP
{	• <u>Ți-e foame</u> ¹ /, <u>mănâncă.</u> ² /	

➤ De asemenea, există topică fixă în CDT introdusă prin locuțiunea conjuncțională **de unde**, care introduce o CDT negativă eliptică:

PP	CDT	CZ
• <u>Învață</u> ¹ /, <u>că</u> ² /, de unde <u>nu</u> ³ /, <u>vei pica la examen.</u> ² /		

VI. PUNCTUAȚIA PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE CONDIȚIONALE

CDȚ se separă în orice context, și anume: *imediat după regentă, înaintea regentei, după regentă într-o intercalare* și:

1) încadrată în regenta ei:

- *Iar tu* ^{1/}, în caz că nu vii ^{2/}, dă, cel puțin, un telefon! ^{1/}
- *Însă* ^{1/}, dacă ar fi mers cu voi ^{2/}, s-ar fi liniștit. ^{1/}

2) în prezența unuia dintre cele două corelative:

- Apoi n-ar mai avea pretenții ^{1/}, dacă le-ai da tot. ^{2/}
- Dacă s-ar simți mai bine ^{1/}, atunci ar putea veni cu noi. ^{2/}

VII. OBSERVAȚII

➤ Cea mai mare problemă o ridică conjuncția **dacă**, deoarece ea poate introduce CT, CZ, CDȚ și CV. Cum le diferențiem, totuși:

1) Când știm sigur că o CDȚ arată o acțiune dorită și nerealizabilă, dar care totuși **se realizează**, atunci sigur vom avea o **CZ argumentativă**:

- Dacă s-a străduit ^{1/}, a luat la facultate. ^{2/}
- Din moment ce
- De vreme ce
- Odată ce
- Câtă vreme

Aici, verbele sunt la **perfectul compus**, care poate fi un indice de recunoaștere.

2) Când verbele și din CDȚ, și din regentă sunt la condițional prezent și perfect sau la indicativ imperfect sau viitor, atunci vom avea CDȚ (proba: **dacă și numai dacă...**)

- Dacă ar lăsa fumatul ^{1/}, n-ar mai tuși. ^{2/}
- Dacă ar fi lăsat fumatul ^{1/}, n-ar mai fi făcut tahicardie. ^{2/}
- Dacă lăsa fumatul ^{1/}, nu făcea tahicardie. ^{2/}
- Dacă veți învăța ^{1/}, veți reuși în viață. ^{2/}

➤ În continuare, ne vom ocupa de conjuncțiile **dacă** și **de**, care, atunci când introduc o CDȚ, precum și subordonate necircumstanțiale, sunt de sine stătătoare, iar când introduc subordonate circumstanțiale sunt polisemantice.

DE introduce următoarele propoziții subordonate:

- SB • Nu se știe ^{1/} **de** vor pleca ^{2/} sau nu. ^{3/}
- PR • Întrebarea este ^{1/} **de** vor pleca ^{2/} sau nu. ^{3/}
- AT • La întrebarea ^{1/} **de** vor pleca ^{2/} sau nu ^{3/}, n-ai răspuns. ^{1/}
- CD • Noi nu știm ^{1/} **de** vor pleca ^{2/} sau nu. ^{3/}
- CI • Nu și-a dat seama ^{1/} **de** vor pleca ^{2/} sau nu. ^{3/}
-
- AT **de** = care • Fata ^{1/} **de** -o vezi aici ^{2/} e Ana-Maria. ^{1/}
- CDȚ = în caz că • „**De** treci codri de aramă ^{1/}, de departe vezi albind. ^{2/}”
- CS = ca să • „Veniți ^{1/}, **de** luați lumină. ^{2/}”
- CV = cu toate că • **De** vrei ^{1/}, **de** nu vrei ^{2/}, eu tot plec. ^{3/}
- CNS = încât • A slăbit așa de mult ^{1/}, **de** n-o mai recunosc. ^{2/}

DACĂ introduce următoarele propoziții subordonate:

- SB SB PP PR
 • **Dacă** nu învață ^{1/} ar însemna ^{2/} să nu reușească. ^{3/}
- SB PP CZ
 • **Dacă** învață zilnic ^{1/} este ^{2/} pentru că a mai crescut. ^{3/}
- PR • Problema este ^{1/} **dacă** vor găsi bilete. ^{2/}
- AT • La întrebarea ^{1/} **dacă** va veni ^{2/} nu mi-ai răspuns. ^{1/}
- CD • Nu știm ^{1/} **dacă** vom pleca. ^{2/}
- CI • El nu și-a adus aminte ^{1/} **dacă** a închis radioul. ^{2/}
-
- CDȚ **dacă** = în caz că • **Dacă** ar alerga ^{1/}, ar mai slăbi. ^{2/}
- CZ = pentru că • **Dacă** a fost cel mai bun ^{1/}, a luat o olimpiadă. ^{2/}
- CT = când • Câinele ^{1/}, **dacă** văzu ^{2/} și văzu ^{3/}, rupse lanțul. ^{1/}
- CV = deși • **Dacă** îți dai și sufletul ^{1/}, și el tot nu te crede. ^{2/}

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV

I. DEFINIȚIE

Complementul circumstanțial concesiv (c.c.cv.) este partea secundară de propoziție care arată o împrejurare care ar fi trebuit să împiedice desfășurarea acțiunii exprimate de elementul regent, dar n-o împiedică.

- *El a venit, în ciuda reproșurilor tale.*

Răspunde la întrebările:

- ♦ în ciuda cărui fapt?
 - Și fără a ține regim, *el tot a slăbit.*
- ♦ în pofida cărui fapt?
 - În pofida caniculei, *ea tot a stat la plajă.*

II. FELURILE COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV

Complementul circumstanțial concesiv poate fi:

1) simplu:

- În ciuda ploii, *el tot a venit.*

2) multiplu:

- În ciuda ploii și a vântului, *el tot a venit.*

3) dezvoltat:

- În pofida promisiunilor făcute, *el tot fumează.*

4) complet:

- Și fără a deveni medic, *el tot a vindecat oameni.*

5) incomplet:

PP

PR

PP

- Și fără a deveni ^{1/} ce și-a dorit ^{2/}, *el tot a vindecat oameni.* ^{1/}

c. c. cv. incomplet

III. CAZURILE COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV

Complementul circumstanțial concesiv poate sta în trei cazuri:

- G. • În ciuda rugămintilor, el tot n-a spus adevărul.
- D. • Contrar așteptărilor, ele tot au plecat.
- Ac. • Cu toate insistențele, ea nu a spus secretul.

IV. DEZVOLTARE ≠ CONTRAGERE

Complementul circumstanțial concesiv se dezvoltă în propoziția circumstanțială concesivă, iar circumstanțiala concesivă se contrage în complement circumstanțial concesiv:

- { • Cu toate insistențele, ea nu mi-a spus nimic.
- { • Deși am insistat, ea nu mi-a spus nimic.

- { • Cu toate că l-am rugat, el nu ne-a ajutat.
- { • În ciuda rugămintilor, el nu ne-a ajutat.

V. ELEMENTUL REGENT AL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV

Complementul circumstanțial concesiv are ca regent:

1) un verb predicativ, la orice diateză:

- În ciuda vârstei, mama mea **muncește** tot timpul.
- Cu toate darurile primite, ei tot **nu-i convine**.
- În ciuda exemplelor date, el tot **nu și-a amintit**.
- Cu toate investigațiile făcute, el **n-a fost operat**.

2) o locuțiune verbală, la orice diateză:

- Horia s-a dat de-a rostogolul, în ciuda rugămintilor mele.
- Voi ați dat telefon, în pofida insistențelor mamei.
- El și-a luat rămas bun, cu tot incidentul petrecut.

3) un verb sau o locuțiune verbală la mod nepredicativ:

- **Muncind** tot timpul, în ciuda vârstei, mama tot frumoasă e.
- **A da telefon**, în pofida rugămintilor, e un gest nepotrivit.

4) un adjectiv sau un participiu adjectival:

- *Echipa României a fost victorioasă în ciuda caniculei.*
- *El părea stânjenit, în ciuda promisiunilor făcute.*
- *Învingătoare, în pofida arbitrajului, gimnastele s-au întors acasă.*
- *Încurcat în cifre, în ciuda ajutorului dat, el tot supărat e.*

5) un adverb de mod:

- *Colega mea vorbește răgușit, cu toate medicamentele luate.*
- *Copilul se exprimă defectuos, în ciuda orelor de logopedie.*

6) o interjecție predicativă:

- *Haide pe la noi, cu toată supărarea!*
- *În ciuda supărării, poftim și tu un peps!*

VI. PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV?

Se exprimă prin:

1) substantive diferite în G., precedate de locuțiunile prepoziționale **în ciuda, în pofida**:

- *În ciuda iui Dan, el tot a plecat.*
- *În ciuda Anei-Maria, ea tot n-a venit.*
- *În ciuda colegului, noi tot am rezervat locuri.*

2) pronume diferite în G., precedate de locuțiuni prepoziționale:

- *În ciuda lui, eu tot voi reuși.*
 - *În ciuda aceluia, vom câștiga concursul.*
 - *În ciuda unora, nu vom ceda.*
 - *În ciuda altora, am recurs la soluția aceasta.*
- {
- *În ciuda cui nu veți pleca?*
 - *Noi știm ^{1/} în ciuda cui nu veți pleca. ^{2/}*

3) numerele cu valoare substantivală, în G., precedate de locuțiuni prepoziționale:

- *În ciuda celor trei, noi vom pleca acum.*
- *În ciuda amândurora, ați luat bilete de avion.*
- *În ciuda primilor, vom pleca la concurs.*

4) substantive în cazul **Ac.** precedate de locuțiunile prepoziționale **cu tot, cu toată, cu toți, cu toate:**

- **Cu tot efortul, tata n-a putut fi salvat.** • **Cu toată strădania, el n-a înțeles ecuația.** • **Cu toate rugămințile, ei n-au mai stat.**

5) substantive în **G.** precedate de prepoziția **împotriva:**

- **Împotriva rugămintilor, ei tot au plecat cu avionul.**
- **Împotriva așteptărilor, ea tot a plecat prima.**

6) substantive în **D.** precedate de prepoziția **contrar:**

- **Contrar așteptărilor, ei tot au plecat la miezul nopții.**

7) verbe la modul infinitiv, precedate de semiadverbele **și, chiar** sau de prepoziția **fără:** • **Și fără a face tratament, Dan tot s-a făcut bine.**

- **El a călătorit, fără a lua bilet.**

(observați importanța virgulei; altfel, era **c.c.m.**)

8) verbe la modul gerunziu, precedate de semiadverbele **și, nici, chiar:**

- **Nici repetând zi de zi, Radu nu termină materia.**
- **Și claxonând la maximum, el tot n-a auzit.**
- **Și dându-le telefon din oră în oră, ele tot n-au fost mulțumite.**
- **Chiar spunându-le, ei tot n-au ascultat.**

9) adverbe și o singură locuțiune adverbială:

- PP PP
- **Eu i-am spus ^{1/} **și totuși, n-a înțeles.** ^{2/}**

- PP PP
- **Noi i-am ajutat ^{1/} **și cu toate acestea n-a fost încântat.** ^{2/}**
 - **Cu toate acestea, el n-a priceput nimic, deși i-am avertizat.**
 - **Deși i-am spus, tot n-a înțeles.**

VII. TOPICA COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV

Complementul circumstanțial concesiv are topică liberă:

- {
- **În ciuda ploii, eu tot am plecat.**
 - **Eu tot am plecat, în ciuda ploii.**

VIII. PUNCTUAȚIA COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV

Complementul circumstanțial concesiv se separă prin virgulă de elementul regent, în orice context:

- *El n-a venit la noi, cu toate insistențele.*
- *Cu toate insistențele, el tot n-a venit la noi.*

➤ C. c. cv. poate fi încadrat în propoziție:

- *Radu, în ciuda rugămintilor, nu ne-a spus nimic.*
- *Tensionată, în ciuda tratamentului făcut, ea nu s-a liniștit.*

➤ Virgula care separă c.c.cv. este deosebit de importantă.

IX. OBSERVAȚII

➤ Există c.c.cv. interpretabile:

- *În ciuda-ți, eu tot voi slăbi.*

c.c.cv. în D. pos.

(excepție de la G.)

- *În ciuda ta, el tot a luat zece.*

c.c.cv. în Ac.

(excepție de la G.)

➤ Există situații în care locuțiunea prepozițională **în ciuda** lasă impresia că este c.c.cv. alături de cuvintele însoțite. Exemplele de mai jos pot fi adevărate „capcane” pentru elevii neatenți:

- *El a venit ^{1/} în ciuda a ceea ce s-a întâmplat. ^{2/}*

sb. în Ac. cu sens de G.

- *El pleacă ^{1/} în ciuda a ceea ce audе. ^{2/}*

c.d. în Ac., cu sens de G.

➤ Îmbinarea de tipul **în ciuda faptului că** lasă impresia că ar fi locuțiune conjuncțională pentru CV.; în realitate, ea este c.c.cv. în G., iar substantivul **faptului** este element regent pentru o AT:

- *El n-a venit, în ciuda faptului ^{1/} că l-am rugat. ^{2/}*

c.c.cv. G.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONCESIVĂ

I. DEFINIȚIE

Propoziția circumstanțială concesivă (CV) este subordonată care joacă rol de c.c.cv. pentru un element regent din propoziția regentă.

Răspunde la întrebările:

♦ în ciuda cărui fapt?

- El n-a venit ^{1/}, **deși** l-am rugat insistent. ^{2/}

♦ în pofida cărui fapt?

- **Cu toate că** e bolnav ^{1/}, Dan a venit la ore. ^{2/}

II. CONTRAGERE ≠ DEZVOLTARE

CV se contrage în c.c.cv., iar c.c.cv. se dezvoltă în CV.

- **Cu toate că** plouă ^{1/}, copiii s-au dus la parc. ^{2/}
- **În ciuda ploii**, copiii s-au dus la parc.

- **Cu toate insistențele**, el nu a spus adevărul.
- **Deși** am insistat ^{1/}, el nu a spus adevărul. ^{2/}

III. ELEMENTUL REGENT AL PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE CONCESIVE

Propoziția subordonată circumstanțială concesivă are ca element regent:

1) un verb predicativ, la orice diateză:

- Colegii l-au certat ^{1/}, **deși** nu era vinovat. ^{2/}
- Bătrânul n-a mai fost operat ^{1/}, **deși** avea nevoie. ^{2/}
- Radu se temea de profesor ^{1/}, **cu toate că** nu avea motive. ^{2/}

- *Bunica ei nu-și amintea ^{1/}, deși făcuse tratament. ^{2/}*

2) o locuțiune verbală predicativă, la orice diateză:

- *Uneori o lua razna ^{1/}, deși nu era nebun. ^{2/}*
- *Dan le dăduse telefon ^{1/}, cu toate că nu era nevoie. ^{2/}*
- *Ei se dădeau de ceasul morții ^{1/}, deși nu aveau motiv. ^{2/}*
- *Mama nu-și aducea aminte ^{1/}, deși o atenționasem. ^{2/}*

3) un adjectiv sau un participiu adjectival:

- *Cu toate că a fost caniculă ^{1/}, echipa a fost victorioasă. ^{2/}*
- *El părea obosit ^{1/}, deși nu cărase pietre de moară. ^{2/}*
- *Încurcat în cifre ^{1/}, deși l-am ajutat ^{2/}, el tot supărat era. ^{1/}*
- *Nu e competent ^{1/}, deși a urmat o facultate. ^{2/}*

4) un adverb de mod:

- *Copilul se exprimă defectuos ^{1/}, deși a fost la logoped. ^{2/}*
- *El tot vorbește răgușit ^{1/}, cu toate că nu mai fumează. ^{2/}*

5) o interjecție predicativă:

- *Hai ^{1/}, deși nu meritați. ^{2/}*
- *Poftiți un pepsi ^{1/}, cu toate că m-ați supărat. ^{2/}*

IV. PRIN CE SE INTRODUCE PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONCESIVĂ?

Se introduce prin:

1) conjuncția compusă specializată **deși**:

- *Deși nu mă cunoaște ^{1/}, m-a salutat. ^{2/}*

2) locuțiunea conjuncțională specializată **cu toate că**:

- *Cu toate că n-a fost anunțat ^{1/}, el a venit totuși. ^{2/}*

3) locuțiunile conjuncționale specializate alcătuite din îmbinarea conjuncțiilor **că, să, dacă, de** cu semiadverbele de mod, fără funcție sintactică: **și, nici, chiar, chit, măcar, batâr**: *și dacă, și de, și să, nici dacă, nici de, nici să, chit că, chit de, măcar că, măcar să, măcar dacă, măcar de, batâr că, și chiar dacă, și chiar de, nici chiar dacă, nici chiar de*:

- Nu mă las de sport ¹/, **[nici de]** mă omori. ²/
- **[Nici dacă]** il omori ¹/, nu scoți nimic de la el. ²/

4) locuțiunile conjuncționale: **indiferent dacă, indiferent de, indiferent că:**

- **[Indiferent dacă]** e frig ¹/, el tot face o baie în Dunăre. ²/

5) locuțiunile conjuncționale: **fără să, fără ca să:**

- **[Fără să]** cunoască bine orașul ¹/, el tot a găsit gara. ²/
- **[Fără ca să]** știe românește ¹/, el tot a înțeles ceva. ²/

6) conjuncțiile **de, că, dacă și să:**

- **[De]** vrei ¹/, **[de]** nu vrei ²/, el tot pleacă. ³/ (CV - CV - PP)
- Floarea ¹/, **[că]** i floare ²/, și tot se ofilește. ¹/
- Piatra ¹/, **[că]** i piatră ²/, și tot se sparge. ¹/
- **[Dacă]** vrei ¹/, **[dacă]** nu vrei ²/, noi tot plecăm. ³/ (CV - CV - PP)
- „**[Dacă]** voi nu mă vreți ¹/, eu vă vreau.” ²/

7) conjuncțiile fără funcție sintactică **unde și când**, provenite din adverbe prin conversiune:

- S-a purtat ca o idioată ¹/, **[când]** ar fi trebuit ²/ să te adore. ³/
- I-au scos rinichiul ¹/, **[unde]** i l-ar fi putut trata. ²/

8) locuțiunea conjuncțională **de unde** (= deși):

CV

- Te-a mai și lovit ¹/, **de unde** ar fi trebuit ²/ să nu-ți treacă pe dinainte. ³/

9) pronume (adjective pronominale) nehotărâte, compuse cu **ori-**:

- **[Oricine]** ar veni ¹/, eu nu-i deschid ușa. ²/
- **[Orice]** ne-ar da ¹/, nu le spunem secretul. ²/
- **[Oricare]** ar fi ¹/, mie nu-mi convine. ²/
- **[Oricâți]** ar avea ¹/, tot nu se satură. ²/
- **[Oricâți]** bani ar avea ¹/, tot îi mai trebuie. ²/
- **[Oricâte]** ar intra ¹/, tot mai vrea. ²/
- **[Oricâte]** haine ar cumpăra ¹/, ea tot nu se satură. ²/

10) adverbe nehotărâte, compuse cu **ori-**:

- **Oriunde** *s-ar ascunde*^{1/}, eu tot îl *găsesc*.^{2/}
- **Oricând** *ar veni*^{1/}, eu tot *nu-i deschid ușa*.^{2/}
- **Oricum** *ar fi*^{1/}, eu tot o *cumpăr*.^{2/}
- **Oricum** *ne-ar ruga*^{1/}, tot *nu-i spunem adresa*.^{2/}
- **Oricât** *ar avea*^{1/}, tot *nu-i ajunge*.^{2/}

11) adverbele **cât, cum, unde, când** (precedate sau nu de semiadverbul **indiferent**), care, în exemplele următoare, sunt tot adverbe nehotărâte, precum cele compuse cu **ori-**:

- **Cât** *i-ai da*^{1/}, tot *nu se satură*.^{2/}
- **Cum** *l-ai ruga*^{1/}, tot *nu rămâne*.^{2/}
- *Nu se satură*^{1/}, indiferent **cât** *i-ai da*.^{2/}
- *Nu se duce*^{1/}, indiferent **unde** *l-ai trimite*.^{2/}

V. TOPICA PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE CONCESIVE

➤ CV are topică liberă.

Când există o CV juxtapusă, topica e fixă:

- CV PP CV CV PP
- *Nu mă primești*^{1/}, eu tot *vin*.^{2/} • *Vrei*^{1/}, *nu vrei*^{2/}, eu tot *plec*.^{3/}

➤ Când CV e exprimată prin verbul **√să fie**, regent al unei SB sau PR, topica e fixă:

- CV SB PP
- *Fie*^{1/} **ce** *-o fi*^{2/}, eu tot *plec*.^{3/}

CV PR PP

 - *Fie*^{1/} **cum** *o fi*^{2/}, eu tot o *cumpăr*.^{3/}

VI. PUNCTUAȚIA PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE CONCESIVE

CV se separă prin virgulă, în orice context.

Când CV este exprimată prin verbul **√să fie**, eliptic de conjuncția **să**, iar acest verb e regent al unei SB sau PR, CV nu se separă de acestea.

Ultimele exemple date mai sus, când ne-am referit la topica CV, ilustrează și această situație.

➤ CV poate fi încadrată în regenta ei:

- Pruncul ¹/, **că** -i prunc ²/, și tot mai tace.¹/
- Mama ¹/, **că** -i mamă ²/, și tot nu ne înțelege.¹/
- Iar el ¹/, **cu toate că** a luat bilet ²/, a stat pe coridor.³/

VII. OBSERVAȚII

CV se confundă cu CM și CDT atunci când e introdusă prin locuțiunea conjuncțională **fără să**.

Disociați (fiind atenți la virgulă și la sensul frazei):

{	CM El a călătorit ¹ / fără să ia bilet. ² /
	CV El a călătorit ¹ /, fără să ia bilet. ² /
	CDT Fără să înveți teorie ¹ /, nu poți rezolva teste-grilă. ² /

➤ Adverbele **când, unde, cum, cât**, însoțite de semiadverbul **indiferent**, nu alcătuiesc locuțiuni și de aceea ele nu se încercuiesc în elementul de relație:

- Nu mi-a spus secretul ¹/, indiferent **cum** l-aș fi rugat.²/
- Indiferent **cât** i-ar da ¹/, nu se satură.²/
- Îl vom găsi ¹/, indiferent **unde** s-ar ascunde.²/

➤ CV se introduce și prin pronumele nehotărâte **oricine, orice, oricâți, oricâte** sau prin adjectivele nehotărâte corespunzătoare, dar, de cele mai multe ori, nu apar cu particula **ori-** :

CV Cine ar veni ¹ /,	PP să nu deschideți ușa! ² /
CV Ce v-ar oferi ¹ /,	să nu primiți! ² /
CV Câte haine ar avea ¹ /,	ea tot se plânge. ² /

➤ Pronumele relative **cine, ce, care, câți, cât**, însoțite de semiadverbul **fără funcție sintactică indiferent**, nu alcătuiesc locuțiuni și de aceea nu se încercuiesc în elementul de relație:

- Nu-i spun ¹/, indiferent **ce** mi-ar da.²/
- Nu deschideți ¹/, indiferent **cine** ar fi.²/

➤ Ce sunt aceste îmbinări în propoziția pe care o introduc? Sunt **sb., n.p., c.d. etc. dezvoltate, parte de propoziție dezvoltată neanalizabilă.**

În fraza:

- $\begin{matrix} \text{CV} \\ \text{Fie} \end{matrix} \begin{matrix} \text{CV} \\ \text{c} \end{matrix} \text{ă} \text{vrei}^1 / , \begin{matrix} \text{CV} \\ \text{fie} \end{matrix} \begin{matrix} \text{CV} \\ \text{c} \end{matrix} \text{ă} \text{nu vrei}^2 / , \text{ea tot pleacă}^3 /$

fie..., fie sunt **conjunții coordonatoare disjunctive** care leagă în raport de coordonare două CV; nu sunt verbe (predicate verbale).

➤ E posibil ca unele locuțiuni conjuncționale concesive specializate să fie dislocate; de aceea e nevoie să privim fraza ca atunci când ne aflăm pe „zebră” (la semafor):

- $\begin{matrix} \text{CV} \\ \text{Chiar} \end{matrix} \text{miliardele din bănci} \begin{matrix} \text{CV} \\ \text{dacă} \end{matrix} \text{i-ai da}^1 / , \text{tot} \begin{matrix} \text{PP} \\ \text{nu se satură}^2 / \end{matrix}$
- $\begin{matrix} \text{CV} \\ \text{Și} \end{matrix} \text{vorbe frumoase} \begin{matrix} \text{CV} \\ \text{de} \end{matrix} \text{i-ai spune}^1 / , \text{tot} \begin{matrix} \text{PP} \\ \text{n-o sensibilizezi}^2 / \end{matrix}$
- $\begin{matrix} \text{CV} \\ \text{Nici} \end{matrix} \text{cadourile din magazine} \begin{matrix} \text{CV} \\ \text{de} \end{matrix} \text{i-ai oferi}^1 / , \text{tot} \begin{matrix} \text{PP} \\ \text{nu spune adevărul}^2 / \end{matrix}$

➤ CV are cele mai multe locuțiuni conjuncționale care sunt și **specializate**, adică sunt numai ale ei. Cum veți putea să le rețineți pentru a rezolva corect exercițiile și testele? În felul următor: așezați pe două coloane și conjuncțiile simple, și semiadverbele de mod, iar după aceea le alăturați și vedeți **care de care țin**, în așa fel încât să existe în limbă și să fi auzit de ele:

Semiadverbe	Conjunții	Semiadverbe	Conjunții
și	$\begin{matrix} < \\ < \\ < \end{matrix}$ să de dacă	nici	$\begin{matrix} < \\ < \\ < \end{matrix}$ să de dacă
chiar	$\begin{matrix} < \\ < \\ < \end{matrix}$ să de dacă	chit	$\begin{matrix} < \\ < \\ < \end{matrix}$ că de dacă
măcar	$\begin{matrix} < \\ < \\ < \\ < \end{matrix}$ să că de dacă	batăr	— că
și chiar	$\begin{matrix} < \\ < \end{matrix}$ dacă de	nici chiar	$\begin{matrix} < \\ < \end{matrix}$ dacă de

➤ Când întâlniți un exercițiu în care se află o CV introdusă prin **cine**, **ce** etc. sau **unde**, **când** etc. neînsoțite de adverbul de mod fără funcție sintactică **indiferent**, să nu le luați ca **pronume** sau ca **adverbe relative**, ci să le interpretați ca **pronume** sau ca **adverbe relative nehotărâte**:

- **Ce** ^{i-ai da} ^{1/}, nu spune secretul.^{2/} (= orice)
- **Cum** ^{l-ai ruga} ^{1/}, tot nu-ți spune.^{2/} (= oricum)
- **Câte** ^{i-ai oferi} ^{1/}, tot nu e mulțumită.^{2/} (= oricâte)

➤ Uneori, singura conjuncție specializată CV, **deși**, poate apărea într-o propoziție eliptică de predicat, într-o subordonată CV:

- **Deși** ^{bolnav} ^{CV} ^{1/}, Radu ^{s-a dus} ^{PP} ^{la ore} ^{2/} / $\sqrt{\text{este}}$

➤ CV vă mai oferă o surpriză, și anume poate fi introdusă prin adverbele de mod **oricum** sau **oricât** (de), într-o propoziție eliptică de predicat:

- **Oricum** ^{1/}, ele tot vor cumpăra cărțile.^{2/}
- **Oricât** ^{de scumpe} ^{CV} ^{1/}, tot le voi cumpăra.^{2/}

➤ Ultima surpriză este aceea a CV juxtapuse, eliptice de element de relație:

- **Vrei** ^{1/}, **nu vrei** ^{CV} ^{2/}, el tot va pleca.^{3/}
- **O ajut** ^{CV} ^{1/}, **n-o ajut** ^{CV} ^{2/}, tot nemulțumită este.^{3/}

 După cum ați văzut, CV este subordonată cu cele mai multe elemente introductive, dar, dacă într-un anumit segment al frazei nu „simțiți” că este vorba de o **concesie** sau – mai grav – nu știți ce înseamnă „a face o concesie”, atunci nu veți alege soluția corectă.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONSECUTIV

I. DEFINIȚIE

Complementul circumstanțial consecutiv (c.c.cns.) este partea secundară de propoziție care arată rezultatul sau urmarea unei acțiuni ori însușiri exprimate de elementul regent.

Răspunde la întrebările:

- ♦ **ce urmare are faptul că?**
 - *Corina învăța până la epuizare.*
- ♦ **care e urmarea faptului că?**
 - *Cosmin a învățat de neimaginat.*

II. FELURILE COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL CONSECUTIV

Complementul circumstanțial consecutiv poate fi:

1) **simplic:**

- *Copiii mei se înțeleg de minune.*

2) **multiplu:**

- *Ei se înțeleg de minune și de nespun.*

3) **dezvoltat:**

- *Ei se înțeleg de mai mare dragul.*

4) **complet:**

- *El e prea bătrân pentru a deveni medic.*

c.c.cns. complet

5) incomplet:

PR

- *El e prea bătrân pentru a deveni ^{1/} [ce] și-a dorit. ^{2/}*

c.c.cns. incomplet

III. CAZURILE COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL CONSECUTIV

Complementul consecutiv *stă numai în cazul Ac.*

- *Copiii mei au învățat până la epuizare.*

IV. DEZVOLTARE ≠ CONTRAGERE

Complementul circumstanțial consecutiv se dezvoltă în propoziție circumstanțială consecutivă, iar circumstanțiala consecutivă se contrage în complement circumstanțial consecutiv:

- *El e prea bătrân pentru a urca muntele.*
- *El e prea bătrân ^{1/} [ca să] urce muntele. ^{2/}*

- *Dan și Radu n-au învățat suficient ^{1/} [ca să] reușească. ^{2/}*
- *Dan și Radu n-au învățat suficient pentru a reuși.*

V. ELEMENTUL REGENT AL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL CONSECUTIV

Complementul circumstanțial consecutiv are ca element regent:

1) un verb predicativ sau o locuțiune verbală predicativă:

- *Horia și Andrei s-au îngrășat de minune.*
- *Părinții lor au depus eforturi până la epuizare.*
- *Ei se înțeleg de neînchipuit. • Au râs până la lacrimi.*
- *Există oameni ^{1/} [care] au sărăcit de moarte. ^{2/}*

2) un adjectiv sau un participiu adjectival:

- *Persoana era prea importantă spre a nu fi luată în seamă.*
- *Eram emoționați până la lacrimi.*

3) un adverb:

- *Calul fugea prea repede spre a fi ajuns din urmă.*
- *Nu știe suficient spre a reuși.*

VI. PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONSECUTIV?

Se exprimă prin:

1) substantive în **Ac.** precedate de prepoziții:

- *Ei au învățat până la epuizare.* • *Toți au reușit spre mirarea unora.*
- *Au răspuns bine spre bucuria tuturor.*

2) verbe la modul infinitiv:

- *E prea bătrân pentru a urca muntele.*
- *E prea serios pentru a nu ajunge om.*

3) verbe la modul gerunziu:

- *Cei doi lideri s-au tot întâlnit, ajungând ^{1/} să se înțeleagă. ^{2/}*
- *A ținut o dietă drastică, reușind ^{1/} să dea jos câteva kilograme. ^{2/}*

4) locuțiuni adverbiale:

- *Copiii mei se înțeleg de mai mare dragul.*
- *Ea s-a îngrășat de nespus.* • *A reproduș totul de neimaginat.*
- *A răspuns de mirare.* • *Ei se iubesc de minune.*

VII. TOPICA COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL CONSECUTIV

Complementul circumstanțial consecutiv are topică fixă „absolută”, stând totdeauna după elementul regent:

- *Liderii s-au întâlnit des, ajungând la o convenție.*
- *A câștigat premiul I spre bucuria tuturor.*

VIII. PUNCTUAȚIA COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL CONSECUTIV

Complementul consecutiv nu se separă prin virgulă de elementul regent, decât dacă este exprimat prin gerunziu sau apare după o intercalare:

PPInc.

- *El e prea bătrân ^{1/}, bineînțeles ^{2/}, spre a urca muntele. ^{1/}*

CMInc

- *Ei se înțeleg ^{1/}, cum era de așteptat ^{2/}, de minune. ^{1/}*

IX. OBSERVAȚII

Există în *Gramatica limbii române* – și în *Morfologie*, și în *Sintaxă* – fapte de limbă extrem de „sărace”. Unul dintre acestea este **c.c.cns.**, care se construiește numai cu cazul Ac. și numai cu substantive abstracte (și acestea, foarte puține). De la verb, acceptă numai infinitivul și gerunziul.

Dar, pentru că și aici funcționează „legea compensației”, subordonata corespunzătoare – **CNS** – este mult mai prolifică, având și cele mai multe elemente corelative (dintre toate celelalte subordonate), pe care, de pe acum, vă sugerez să le rețineți cu cea mai mare atenție.

O altă recomandare ar fi aceea ca niciodată să nu confundați consecința cu scopul, așa cum – cu altă ocazie – vă sugeram să nu confundați *cauza* cu *efectul* ori să știți ce înseamnă să faci o *concesie*.

 Toate aceste rigori depind de modul în care voi reușiți să „simțiți” *Gramatica* limbii voastre materne, pentru că varianta corectă, literară va fi numai aceea pe care ați gândit-o și *științific*, și *logic*, și *semantic*, în același timp.

Parafrazându-l pe M. Eminescu – „Împăratul Limbii Române” –, care căuta „cuvântul ce exprimă adevărul”, vă invit, dragii mei elevi, să căutați soluția corectă, din toate punctele de vedere, pentru a fi mândri de reușita voastră la clasă și la examene.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONSECUTIVĂ

I. DEFINIȚIE

Propoziția circumstanțială consecutivă (CNS) este subordonată care joacă rol de **c.c.cns.** pentru un element regent din propoziția regentă.

Răspunde la întrebările:

♦ **care e urmarea faptului că?**

- Viața e așa de grea ^{1/}, **că** nu poate fi trăită de unul singur. ^{2/}

♦ **ce urmare are faptul că?**

- Au citit atât de mult ^{1/}, **încât** n-au mai văzut literele. ^{2/}

II. CONTRAGERE ≠ DEZVOLTARE

CNS se contrage în **c.c.cns.**, iar **c.c.cns.** se dezvoltă în CNS.

- {
- Vorbea destul de tare ^{1/}, **încât** să fie auzit. ^{2/}
 - Vorbea destul de tare **spre a fi auzit.**

- {
- E prea isteț **spre a nu pricepe.**
 - E prea isteț ^{1/} **ca să** nu priceapă. ^{2/}

III. ELEMENTUL REGENT AL PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE CONSECUTIVE

Propoziția subordonată circumstanțială consecutivă are ca element regent:

1) un verb predicativ sau o locuțiune verbală, la orice diateză:

- **S-a schimbat** ^{1/}, **că** nu-l mai recunosc. ^{2/}
- **A învățat** ^{1/}, **încât** visează materia. ^{2/}

- Deodată, a luat-o la fugă ^{1/}, de ne-am mirat cu toții. ^{2/}

2) un adjectiv sau participiu adjectival:

- E fioros ^{1/} de nu știu ^{2/} de ce e în stare. ^{3/}
- Copilul e prea deștept ^{1/} ca să nu priceapă. ^{2/}
- Impresionată ^{1/}, încât lăcrima ^{2/}, învățătoarea a ieșit din clasă. ^{1/}

3) un adverb:

- Vorbea tare ^{1/}, încât ne asurzise pe toți. ^{2/}
- Nu alergase îndeajuns ^{1/} ca să -l poată prinde. ^{2/}
- Nu înțelesese suficient ^{1/} ca să poată reproduce. ^{2/}

IV. PRIN CE SE INTRODUC PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONSECUTIVĂ?

Se introduce prin:

1) conjuncția compusă specializată încât:

- E așa de fraged ^{1/}, încât ne e teamă ^{2/} să nu se frângă. ^{3/}
- S-a făcut așa de pașnic ^{1/}, încât nu pot crede. ^{2/}

2) locuțiunile conjuncționale pentru ca să, așa că, astfel încât, astfel că:

- N-a învățat destul ^{1/}, așa că să reușească. ^{2/}
- E prea bătrân ^{1/} pentru ca să urce muntele. ^{2/}
- N-a știut destulă teorie ^{1/}, astfel încât să rezolve grilele corect. ^{2/}

3) conjuncțiile că, să, de:

- S-a schimbat atât de mult ^{1/}, că nu-l mai recunosc. ^{2/}
- S-a făcut frumoasă ^{1/}, de n-o mai recunoști. ^{2/}
- S-a îngărat așa de mult ^{1/}, să nu-l mai recunoști. ^{2/}

V. TOPICA PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE CONSECUTIVE

CNS are topică fixă „absolută”, stând totdeauna după elementul regent din propoziția regentă:

- Nu e destul de bun ^{1/}, încât să fie promovat. ^{2/}

- Corina e prea bună ¹/, ca să nu fie apreciată. ²/
- Cosmin este suficient de pregătit ¹/, încât să reușească. ²/

UI. PUNCTUAȚIA PROPOZIȚIEI CIRCUMSTANȚIALE CONSECUTIVE

CNS se separă totdeauna când este introdusă prin conjuncția **încât** sau atunci când are **corelativ adverbial** în regentă, pentru că **totdeauna corelativul motivează virgula**:

- Nepoții noștri sunt așa de scumpi ¹/, încât îți vine ²/ să -i mănânci. ³/
- El nu s-a pregătit suficient ¹/, așa că să poată reuși. ²/

➤ CNS introdusă prin **că, să, de**, chiar și fără corelativ în regentă, tot nu se separă:

- S-a îngrășat ¹/ de ne-a speriat. ²/
- A slăbit ¹/ că n-o mai recunoști. ²/

VII. OBSERVAȚII

➤ CNS se confundă cu propozițiile principale coordonate concludiv, deoarece **așa că** are două valori:

- A citit ¹/, a scris ²/, a învățat ³/, așa că va ști de nota zece. ⁴/

locuț. coord. concludivă

- N-a citit suficient ¹/, așa că să priceapă. ²/

locuț. subord. CNS

➤ CNS se confundă cu CS din cauza conjuncțiilor și a locuțiunilor conjuncționale: **să, ca să, ca... să, pentru ca să, pentru ca... să**, dar una este **consecința**, și alta e **scopul**:

Disociați:

- El a învățat ¹/ să ^{CS} ia zece. ²/
- El n-a învățat suficient ¹/, să ^{CNS} ia zece. ²/

- { • Ea s-a pregătit^{1/} ca să ia concursul.^{2/}
- { • Ea nu s-a pregătit destul^{1/}, ca să ia concursul.^{2/}
- { • Ei s-au străduit^{1/} pentru ca să ia olimpiada.^{2/}
- { • Ei nu s-au străduit îndeajuns^{1/}, pentru ca să ia olimpiada.^{2/}

➤ CNS se poate confunda cu CT, dar virgula le diferențiază.

Disociați:

PPCT

• A tot citit scrisoarea^{1/}, până ce nu se mai vedeau literele.^{2/}

PPCNS

• A tot citit scrisoarea^{1/}, până ce nu se mai vedeau literele.^{2/}

➤ CNS se poate confunda cu CMC prin elementul **decât să**, dar virgula le diferențiază:

CNS

• Era cu mult mai deștept^{1/}, decât să nu înțeleagă.^{2/}

➤ CNS este subordonata care are cele mai multe **corelative** în regentă, exprimate prin:

1) adverbe:

- E prea bătrân^{1/}, ca să urce muntele.^{2/}
- N-a udat suficient^{1/}, ca plantele să răsară.^{2/}
- Nu știe îndeajuns^{1/}, ca să obțină o notă mare.^{2/}
- Copilul n-a mâncat destul^{1/}, ca să nu mai plângă.^{2/}
- Ele nu s-au purtat altfel^{1/}, ca nimeni să nu le reproșeze ceva.^{2/}
- Maria a slăbit așa de mult^{1/}, încât n-o mai recunosc.^{2/}
- Ei s-au purtat atât de bine^{1/}, încât nu ne mai venea a pleca.^{2/}

2) locuțiuni adverbiale:

- Relațiile internaționale s-au degradat în așa fel^{1/}, încât nu mai e de trăit.^{2/}
- Damian se poartă în așa chip^{1/}, că n-am ce-i reproșa.^{2/}
- S-a purtat într-un asemenea fel^{1/}, că n-am cuvinte.^{2/}

- Mi-a răspuns într-un asemenea chip^{1/}, că nu știu^{2/} ce să cred.^{3/}
- M-a torturat până-ntr-atâta^{1/}, că n-am mai fost în stare de nimic.^{2/}
- Ei ne-au ajutat până-ntr-acolo^{1/}, că n-o să le putem mulțumi toată viața.^{2/}
- O să țin secretul într-atât^{1/}, încât o să-l uit și eu.^{2/}
- Te vom ajuta în așa grad^{1/}, că nu-ți vine a crede.^{2/}

3) pronume nehotărâte:

- La examen, s-au prezentat atâția^{1/}, că nu le mai știm numărul.^{2/}
- Se zvoneau atâtea^{1/}, că nu știi^{2/} ce să mai crezi.^{3/}
- Reușiseră atâți^{1/}, încât n-o să aibă unde sta în bănci.^{2/}

4) adjective:

- N-are destul timp^{1/}, ca să se mai pregătească.^{2/}
- N-a învățat destulă carte^{1/}, asa ca să poată reuși.^{2/}

✎ **CNS** se confundă cu **CS** de către cei care nu diferențiază consecința, urmarea față de scop. De aceea am insistat asupra ideii că **gramatica se cere intuitiv**, deoarece aici suntem în „zona” circumstanțialelor, unde primordiale sunt **întrebarea** și **elementul introductiv**, comparativ cu necircumstanțialele, unde ne ajută, în primul rând, **elementul regent, întrebarea și proba.**

Disociați:

	PP		CS
{	• <u>S-a dus la București</u> ^{1/}	<u>ca să</u>	<u>ia bilet de avion.</u> ^{2/} (cu ce scop?)
	PP		CNS
{	• <u>N-a avut atâția bani</u> ^{1/}	<u>ca să</u>	<u>ia bilet de avion.</u> ^{2/} (ce urmare are faptul că?)

Ca o curiozitate, vă spun că subordonata cu cele mai puține corelative este **CDȚ**, iar **CNS** are cele mai multe corelative, care – paradoxal – nu sunt numai adverbe și locuțiuni adverbiale, ci și pronume sau adjective.

Ca să le aveți pe toate corelativele subordonatelor circumstanțiale la un loc, vi le prezint în capitolul care urmează.

CORELAREA ȘI RELUAREA SUBORDONATELOR

I. CORELATIVELE SUBORDONATELOR CIRCUMSTANȚIALE

Acest fenomen gramatical se petrece numai atunci când există o **subordonată circumstanțială**. Aceste corelative apar în propoziția regentă cu aceeași funcție pe care o au, în frază, subordonatele respective și totdeauna motivează prezența virgulei care desparte subordonata:

- PP CL
● **De acolo** *vom lua medicamentul* ^{1/}, **de unde** *ne-ați spus.* ^{2/}
c.c.l.

- PP CZ
● **De aceea** *n-a venit* ^{1/}, **pentru că** *n-a avut timp.* ^{2/}
c.c.cz.

Nu toți elevii și studenții știu că aceste corelative exprimate prin adverbe, locuțiuni adverbiale, adjective sau pronume (adjective) nehotărâte apar rareori, în mod evident, cu acest rol, adică nu trebuie neapărat să existe undeva, în frază, o subordonată corespunzătoare părții de propoziție respective.

➤ Părțile de vorbire enumerate mai sus pot apărea, cu funcțiile lor, în oricare altă propoziție subordonată și chiar într-o PP:

- PP PP
● **El s-a tratat** ^{1/}, **și** **cu toate acestea** *nu se simte bine.* ^{2/}
c.c.cv.

- PP PP
● **Scrisoarea n-a ajuns** ^{1/}, **și** **de aceea** *sunt îngrijorată.* ^{2/}
c.c.cz.

În cele două fraze din pagina anterioară, nu există nici o CV ori CZ cu element de legătură eliptic, ci, pur și simplu, **P₁** este **PP**, nu CV sau CZ fără $\sqrt{\text{deși}}$ ori $\sqrt{\text{deoarece}}$.

Exemplele de acest fel sunt extrem de frecvente, iar un elev neavizat, care susține un examen, pierde puncte prețioase luând **P₁** drept o CV sau o CZ eliptică de elementul introductiv.

Topica acestor corelative este:

- 1) **liberă**: CL, CT, CM, CMM, CZ, CS, CV, CDȚ;
- 2) **fixă**: CNS, CMM (de ce..., de ce ...), CMC (decât).

Exemple de corelative și subordonatele corespunzătoare, cu obligativitatea apariției virgulei:

CIRCUMSTANȚIALA DE LOC

adverbe

- Acolo vei sta^{1/}, unde e mai bine.^{2/}
- De acolo iei pâine^{1/}, de unde ți-am spus.^{2/}
- Până acolo va merge^{1/}, până unde a plătit.^{2/}

CIRCUMSTANȚIALA DE TIMP

adverbe (± prepoziție)

- Atunci va ști^{1/}, când va învăța.^{2/}
 - De atunci are febră^{1/}, de când a fost la circ.^{2/}
 - Până atunci va sta^{1/}, până când va fi nevoie.^{2/}
 - Atât a stat^{1/}, cât a fost nevoie.^{2/}
 - Cum îl văzu^{1/}, îndată îl certă.^{2/}
- imediat
- Cum îl văzu^{1/}, cum se luă după el.^{2/}

locuțiuni
adverbiale

- Cum îl văzu^{1/}, de îndată se luă după el.^{2/}
- pe loc
- De câte ori i-am spus^{1/}, de atâtea ori m-a refuzat.^{2/}
 - Ori de câte ori

CIRCUMSTANȚIALA DE MOD

- adverbe {
- Așa o să rezolve ^{1/}, cum i s-a spus.^{2/}
 - Astfel i-a spus ^{1/}, cum l-am învățat.^{2/}
 - Atât a învățat ^{1/}, cât a putut.^{2/}

CIRCUMSTANȚIALA DE MOD DE MĂSURĂ

- locuțiuni
adverbiale {
- Cu cât vei învăța ^{1/}, cu atât vei ști.^{2/}
 - Pe cât suntem de bătrâni ^{1/}, pe atât devenim inocenți.^{2/}
 - De ce citim ^{1/}, de aceea știm mai multe.^{2/}
 - De ce plânge ^{1/}, de-aia se liniștește.^{2/}
 - De ce învăț ^{1/}, de ce știi mai multe.^{2/}

CIRCUMSTANȚIALA CAUZALĂ

- locuțiuni
adverbiale {
- De aceea n-a știut ^{1/}, pentru că n-a învățat.^{2/}
 - De-aia a luat 10 ^{1/}, deoarece a învățat.^{2/}
 - De-asta nu vine ^{1/}, că n-are timp.^{2/}
 - Pentru asta a luat 10 ^{1/}, pentru că a răspuns perfect.^{2/}
 - Pentru aia te-ai supărat ^{1/}, că nu-ți spun secretul? ^{2/}
 - Pentru aceasta vei reuși ^{1/}, deoarece înveți „și-n rugăciune”.^{2/}

CIRCUMSTANȚIALA CAUZALĂ ARGUMENTATIVĂ

- Adverbe
(de ce = pron. rel. + de) {
- Cum să nu reușiți ^{1/}, dacă veți ști atâta carte.^{2/}
 - De ce să nu iei 10 ^{1/}, de vreme ce ai învățat totul.^{2/}
 - Unde să se ducă ^{1/}, din moment ce n-are 1 leu.^{2/}
 - Apoi cum să reușești ^{1/}, odată ce n-ai deschis cartea.^{2/}
 - Atunci cum să afli ^{1/}, câtă vreme numai tu vorbești.^{2/}

CIRCUMSTANȚIALA DE SCOP

locuțiuni adverbiale	{	• De aceea <u>a învățat</u> ^{1/}, ca să <u>știe totul</u>.^{2/} • De aceea <u>a sunat</u> ^{1/}, ca să <u>-mi ridice tensiunea</u>.^{2/} • De-aia • De-asta • Pentru aceea • Pentru aia • Pentru aceasta • Pentru asta • Dintr-adins • Într-adins
pron. ce + prep. de	{	• Dinadins <u>i-a spus</u> ^{1/}, ca să <u>-l potolească</u>.^{2/} • Înadins <u>i-a spus</u> ^{1/}, ca să <u>-l enerveze</u>.^{2/} • Aname • Expres • Intenționat
pron. ce + prep. de	{	• De ce <u>ați venit</u> ^{1/}, ca să <u>ne ajutați</u>? ^{2/} (scopul unui efect pozitiv) • De ce <u>ați venit</u> ^{1/}, ca să <u>ne certati</u>? ^{2/} (scopul unui efect negativ)

CIRCUMSTANȚIALA CONDIȚIONALĂ

adv.	{	• Atunci <u>ar lua</u> la facultate^{1/}, dacă <u>ar învăța zilnic</u>.^{2/} • Dacă <u>n-ar fi știut</u> ^{1/}, apoi <u>n-ar fi rezolvat</u> grilele.^{2/}

CIRCUMSTANȚIALA CONCESIVĂ

adv.	{	• Deși <u>s-a tratat</u> ^{1/}, tot <u>nu se simte bine</u>.^{2/} • Cu toate că ..., totuși...
locuț. adv.	{	• Deși <u>l-au anunțat</u> ^{1/}, cu toate acestea <u>n-a venit</u>.^{2/} cu toate astea

adverbe	{	• <u>Era așa de obosit</u> ^{1/} , <u>încât</u> <u>nu mai vedea</u> literele. ^{2/}
		• <u>Este atât de bun</u> ^{1/} , <u>încât</u> <u>n-am</u> cuvinte. ^{2/}
		• <u>El nu s-a pregătit astfel</u> ^{1/} , <u>ca să</u> <u>știe</u> totul. ^{2/}
		• <u>Ea n-a învățat suficient</u> ^{1/} , <u>asa că</u> <u>să poată</u> reuși. ^{2/}
		• <u>N-a citit îndeajuns</u> ^{1/} , <u>asa că</u> <u>să rețină</u> totul. ^{2/}
		• <u>Era prea bătrân</u> ^{1/} , <u>ca să</u> <u>urce</u> muntele. ^{2/}
		• <u>Atât s-a bucurat</u> ^{1/} , <u>că</u> <u>a aflat</u> toată lumea. ^{2/}
locuțiuni adverbiale	{	• <u>În așa fel era de ipocrit</u> ^{1/} , <u>că</u> <u>n-avea</u> un prieten. ^{2/}
		• <u>În așa chip mințea</u> ^{1/} , <u>că</u> <u>o credeau</u> toți. ^{2/}
		• <u>Într-asemenea fel îmbătrânise</u> ^{1/} , <u>că</u> <u>se ridase</u> toată. ^{2/}
		• <u>Într-un asemenea chip se ridase</u> ^{1/} , <u>că</u> <u>ți-era</u> frică de ea. ^{2/}
		• <u>Mințea până-ntr-atâta</u> ^{1/} , <u>că</u> <u>și ea credea</u> . ^{2/}
		• <u>Bârfele până-ntr-acolo</u> ^{1/} , <u>că</u> <u>te făcea din om neom</u> . ^{2/}
		• <u>Într-atât era de credincioasă</u> ^{1/} , <u>că</u> <u>toate îi mergeau</u> bine. ^{2/}
		• <u>În asemenea măsură țin la copii</u> ^{1/} , <u>încât</u> <u>n-am</u> cuvinte. ^{2/}
		• <u>În așa grad se devotase</u> ^{1/} , <u>încât</u> <u>uitase</u> de ea de tot. ^{2/}
pron. nehot.	{	• <u>Atâta a mâncat</u> ^{1/} , <u>de</u> <u>nu mai rămăsese</u> niciuna în coș. ^{2/}
		• <u>Atâția au venit</u> ^{1/} , <u>încât</u> <u>nu mai încăpeam</u> în casă. ^{2/}
		• <u>Atâtea le-a povestit</u> ^{1/} , <u>că</u> <u>nu mai plecau</u> . ^{2/}
adjective	{	• <u>Așa probleme avea</u> ^{1/} , <u>că</u> <u>n-o mai credea</u> nimeni. ^{2/}
		• <u>Asemenea sunete emitea</u> ^{1/} , <u>că</u> <u>ne și enerva</u> . ^{2/}
		• <u>Astfel de vorbe i-a spus</u> ^{1/} , <u>că</u> <u>l-a pus pe gânduri</u> . ^{2/}
		• <u>N-a învățat destulă carte</u> ^{1/} , <u>asa că</u> <u>să poată</u> reuși. ^{2/}

➤ Privind cu atenție aceste **corelative**, veți constata că ele au rol de **parte de propoziție secundară, corespunzătoare subordonatei** pe care o corelează, adică un adverb de scop e corelativul unei CS, o locuțiune

adverbială **cns.** este corelativul unei **CNS** ș.a.m.d., fiind ele înseși **c.c.s.** sau **c.c.cns.**

Dacă recitiți paragrafele privind punctuația, din capitolele consacrate sintaxei propoziției și frazei, veți vedea că, în gramatică, așa cum am mai spus, e posibil orice, numai că aici totul are o motivație logică și de aceea, de exemplu, se poate separa **CL** de regenta ei când se află imediat după aceasta, deoarece are un corelativ ș.a.m.d.

Într-un cuvânt, **corelativul motivează prezența virgulei într-o postură în care** – dacă nu apărea corelativul – virgula nu era permisă:

Disociați.

- $$\left\{ \begin{array}{l} \bullet \text{ A plecat } ^1 / \boxed{\text{unde}} \overset{\text{CL}}{\text{l-ai trimis.}} ^2 / \\ \bullet \text{ Acolo } \text{a plecat } ^1 / , \boxed{\text{unde}} \overset{\text{CL}}{\text{l-ai trimis.}} ^2 / \end{array} \right.$$

II. RELUAREA SUBORDONATELOR NECIRCUMSTANȚIALE

Elevii se vor întreba în mod firesc: dacă subordonatelor circumstanțiale le corespund uneori în regentă anumite părți de vorbire, ce se întâmplă în cazul **subordonatelor necircumstanțiale**?

Plecând de la ideea că, în gramatică, există un echilibru aproape perfect, vom prezenta un fenomen aproape similar, dar, în acest caz, în loc de *corelare* vorbim de *reluare*, iar instrumentele **reluării subordonatei** necircumstanțiale nu mai sunt *adverbe sau locuțiuni adverbiale*, ci *pronume demonstrative* și, uneori, adjective demonstrative / pronume nehotărâte.

SUBIECTIVA

- $$\begin{array}{l} \bullet \overset{\text{SB}}{\boxed{\text{Cine}}} \text{muncește mult } ^1 / , \overset{\text{PP}}{\boxed{\text{acela}}} \text{va reuși în viață.} ^2 / \\ \bullet \boxed{\text{Să}} \text{scrii } ^1 / , \boxed{\text{să}} \text{citești } ^2 / , \boxed{\text{să}} \text{dai teste } ^3 / , \text{acestea } \text{concură spre reușită.} ^4 / \\ \bullet \boxed{\text{Dacă}} \text{uzi } ^1 / , \boxed{\text{dacă}} \text{sapi } ^2 / , \boxed{\text{dacă}} \text{plivești } ^3 / , \text{totul } \text{ajută} \text{recolta.} ^4 / \end{array}$$

- Când ești bun¹/, când ești generos²/, când ești credincios³/, orice te onorează.⁴/

PREDICATIVA

- Ce ^{PR} și-a dorit¹/, ^{PP} aceea a devenit.²/
- Ce părea¹/, aceea era, de fapt²/, nu juca teatru.³/

COMPLETIVA DIRECTĂ

- ^{CD} Pe cine ai întrebat tu¹/, ^{PP} pe acela l-am întrebat și eu.²/
- Pe cine aștepti tu¹/, pe aceia îi aștept și eu.²/
- Ce -ai mâncat tu¹/, aia a mâncat și el.²/
- Ce -ai văzut tu¹/, asta au văzut și ei.²/
- Dacă te-am certat¹/, am făcut-o²/ că țin la tine.³/
- Că e o generoasă¹/ o știe toată lumea.²/

COMPLETIVA INDIRECTĂ

- ^{CI} Cui i-ai telefonat¹/, ^{PP} aceluia să-i ceri relații.²/
- Cui nu-i intră-n cap¹/, aceleia să-i explici.²/
- Pe cine te bazezi tu¹/, pe acela ne bazăm și noi.²/
- Pe ce te axezi tu¹/, pe aceea ne axăm și noi.²/
- La cine te gândești tu¹/, la aceia ne gândim și noi.²/
- În cine te încrezi tu¹/, în aceea se încrede și ea.²/

COMPLETIVA DE AGENT

- ^{CA} De către cine a fost operat¹/, ^{PP} de acela va fi și tratat.²/
- De cine a fost așteptat¹/, de aceia a fost și cazat la hotel.²/

➤ Într-un test-grilă pe care trebuie să-l rezolvați este posibil să vi se ceară să răspundeți la următoarea cerință:

„În care dintre variante există o **CI** reluată?”

a) *El nu și-a adus aminte ce i s-a spus.*

b) *Ea se gândea la ce o va aștepta.*

c) *Pe cine contezi tu, pe aceia contăm și noi.*

Dacă veți fi atenți și dacă, în prealabil, ați reținut ceea ce v-am explicat, veți alege soluția c.

Și în cazul *reluării*, la fel ca în cazul *corelării subordonatelor*, **virgula** apare și e motivată, deci se poate separa o **SB** de regenta ei, dacă e **SB** reluată:

SB

- Cine va munci^{1/}, **acela** va reuși în viață.^{2/}

De aceea, repet: ca să ajungeți la performanță trebuie să știți teorie! Ca să știți teorie trebuie să învățați din această carte sau din altele! Ca să căpătați dexteritate și să rezolvați corect orice subiect și în timp util (deoarece timpul este cronometrat), trebuie să rețineți **tiparele** date de autori, **modelele de limbă**, cu ajutorul cărora veți recunoaște alte structuri. Dexteritatea se capătă numai exersând, lucrând zeci de exerciții și teste. Pe unele dintre acestea, vi le recomandăm în bibliografia anexată.

Numai în acest fel veți atinge acel nivel de competență și performanță mult dorite și veți ajunge să rezolvați exerciții de limbă română cu cea mai mare plăcere, așa cum mulți dintre voi rezolvă integrale.

Nu a fost intenția mea să vă ofer o *Gramatică esențială* a limbii române, ci una practică, încercând să vă prezint fapte de limbă tratate exhaustiv, structuri morfosintactice și lexicale emblematic, tipare de limbă pe care v-am sugerat să le automatizați, adică să vi le întipăriți logic în memorie și să apelați la ele ori de câte ori aveți nevoie.

Bibliografie selectivă

(după 1989)

Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, **Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române**, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005.

Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, **Gramatica limbii române**, I-II, Editura Academiei Române, București, 2005.

Avram, Mioara, **Gramatica pentru toți**, ed. a II-a revizuită și adăugită, București, Editura Humanitas, 1998.

Badea, Gheorghe, **Gramatica pentru toți elevii**, Iași, Editura Moldova, 1996.

Boatcă, Silvestru; Chihană, Marcel; Mardare, Mircea, **Gramatica limbii române**, București, Editura Cartea Școlii, 1995.

Bodreagă, Adriana și Colectiv, **Examenul de capacitate, Îndrumar**, București, Editura Eficient, 1998.

Celea, Maria, **Culegere de fraze analizate sintactic**, București, 1994.

Chircu Bufta, Adrian, **Limba română. Teste-grilă pentru examene**, Cluj-Napoca, Editura Hiperion, 2000.

Dănilă, Ioan, **Limba română. Algoritmii analizei gramaticale**, Bacău, Editura Egal, 2001.

Gal, Viorica, **Limba română. Teste-grilă pentru examene**, București, Editura Corint, 2001.

Gherghina, Dumitru, **Limba română în școală**, Craiova, Editura Didactică Nora, 1999.

Goga, Mircea, **Limba română. Morfologie, Sintaxă. Ghid de analiză**, Cluj-Napoca, Editura Dacia, ed. a II-a, 1998.

Goga, Mircea, **Teste de limba română pentru admiterea în licee și facultăți**, Cluj-Napoca, Editura Cartimpex, 1998.

Gruia, G., **Gramatica normativă. 77 de întrebări. 77 de răspunsuri**, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1998, ediția I, 1994.

Hristea, Theodor, **Limba română. Teste rezolvate**, București, Editura Petron, 1998.

Iancu, Marin; Olivoto, Rodica, **Teste de limba română**, București, Editura Ulpia-Traiana, 1996.

Ilescu, Ada; Marinescu, Ileana; Petre, Elena; Șoșă, Elisabeta, **Limba română. Grile pentru concursul de admitere de la Facultatea de Drept**, Craiova, Editura Universitaria, 1999.

Ilescu, Ada; Șoșă, Elisabeta; Petre, Elena; Braeșter, Doina, **Limba română în 1200 de grile**, Editura Sitech, Craiova, 2002.

Ilescu, Ada, **Manual de limba română ca limbă străină (pentru studenți străini, pentru vorbitorii străini, pentru românii de pretutindeni)**, E. D. P., București, 2002.

Ilescu, Ada; Bidu, Angela; Gângu, Silvia, **Limba și literatura română în 600 de grile**, Editura Rotomat, Craiova, 2003.

Ilescu, Ada, **Gramatica aplicată a limbii române**, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2003.

Ilescu, Ada, **Gramatica practică a limbii române pentru străini**, Editura Universitaria, Craiova, 2003.

Ilescu, Ada, **Fonetica deconspirată**, Editura Rotomat, Craiova, 2004.

Ilescu, Ada, **Limba română literară actuală**, Editura Universitaria, Craiova, 2004.

Ivănuș, Dumitru; Căpățână, Cecilia, **Limba română. Grile**, Craiova, Editura Avrămeanca, 1997.

Ivănuș, Dumitru; Pitiriciu, Silvia, **Morfosintaxa limbii române**, vol. I și II, Craiova, Editura Avrămeanca.

Ivănuș, Dumitru; Șoșă, Elisabeta; Ionilă, Florin; Marinescu, Ileana; Petre, Elena, **Limba română. Compendiu. Grile**, Craiova, Editura Avrămeanca, 1996.

Ivănuș, Dumitru; Toma, Ion, **Limba română pentru bacalaureat, admitere în licee și facultăți**, Editura Niculescu, 1995.

Ivănuș, Dumitru; Toma, Ion, **Panorama subiectelor de limba română (1986–1995)**, Editura Niculescu, 1996.

Lăzărescu, Rodica, **Limba română. Teste rezolvate**, București, Editura Niculescu, 1998, vol. I și al II-lea.

Macarie, Augustin; Macarie, Dorina, **Gramatica limbii române pentru admitere**, București, Editura Viitorul Românesc, 1992.

Nedelcuț, Daniela, **Teste, texte, exerciții pentru cultivarea limbii**, Craiova, Editura Edis, 1993.

Pană Dindelegan, Gabriela, **Admiterea în facultate. Teste de limba română**, București, Editura Humanitas, 2000.

Stuparu, Ada, **Limba română în 1001 de grile**, Craiova, Editura Sibila, 1997.

Șoșa, Elisabeta; Marinescu, Ileana; Petre, Elena, **Grile. Teste. Rezolvări**, Craiova, Editura Sarmis, 1997.

Șuteu, Flora; Șoșa, Elisabeta, **Dicționar ortografic al limbii române**, București, Editura Vestala – Ed. Atos, 1993.

Toma, Ion; Ivănuș, Dumitru, **Limba română (enunțuri, texte, soluții, rezolvări)**, Editura Niculescu, 1996.

Lăzărescu, Rodica, **Limba română pentru bacalaureat și admitere în învățământul superior**, Editura Corint, București, 2005

ABREVIERI

- AA** atributivă apozitivă
Ac. acuzativ
AC atributivă circumstanțială
act. activ
adj. adjectiv; adjectival(ă)
adv. adverb; adverbial(ă);
 adversativ(ă)
ag. agent
analiz. analizabil
ap. / apoz. apozitie; apozitional
AP apozitivă
art. articol; articulat(ă)
at. / atr. / a. atribut
AT atributivă
at. / atr. circ. izol. atribut
 circumstanțial izolat
at. subst. atribut substantival
c. complement
c.a. complement de agent
CA completivă de agent
cap. capitol
card. cardinal
c.c.cdț. complement circumstanțial
 condițional
c.c.cns. complement circumstanțial
 consecutiv
c.c.cv. complement circumstanțial
 concesiv
c.c.cz. complement circumstanțial
 cauzal
c. circ. complement circumstanțial
c.c.l. complement circumstanțial
 de loc
c.c.m. complement circumstanțial
 de mod
c.c.m.c. complement circumstanțial
 de mod comparativ
c.c.s. complement circumstanțial
 de scop
c.c.t. complement circumstanțial
 de timp
c.d. / c.dir. complement direct
CD completivă directă
CDȚ condițională
c.i. / c.ind. complement indirect
CI completivă indirectă
CL circumstanțială de loc
CM circumstanțială de mod
CMC circumstanțială de mod
 comparativă
CMInc. circumstanțială de mod
 incidentală
CMM circumstanțială de mod de
 măsură
CNS circumstanțială consecutivă
compar. comparativ
conj. / conjuncț. conjuncție;
 conjuncțională; conjunctiv
coord. coordonare; coordonatoare
cop. copulativ(ă)
CS circumstanțială de scop
CT circumstanțială de timp

CV circumstanțială concesivă
CZ circumstanțială cauzală
d. diateză
D. dativ
dem. demonstrativ
desin. desinență
dezv. dezvoltat(ă)
distrib. distributiv
elem.reg. element regent
encl. enclitic
e.p.s. element predicativ suplimentar
expr. expresie; exprimat
f. feminin
fac. facultativ(ă)
fcț. funcție
f.fcț. fără funcție
flex. flexiune; flexionar
fract. fracționar
G. genitiv
gen. / genit. genitival
gram. / gr. gramatical
hot. hotărât
impers. impersonal
Inc. incidentă
incompl. / inc. incomplet
ind. indicativ
inf. infinitiv
interj. interjecție; interjecțional
interog. interogativ
intranș. intransitiv
invar. invariabil
înt. întărire
juxt. juxtapunere
loc. / locuș. locuțiune
m. masculin
m.m.c.p. mai mult ca perfect
multipl. multiplicativ

n. neutru
N. nominativ
neanaliz. neanalizabil
neg. negativ
nehot. nehotărât
nom. nominal
n.p. nume predicativ
nr. număr
num. numeral
ord. ordinal
p. predicat
P₁, P₂,... propoziția 1, 2,...
part. participiu; participial
pas. pasiv(ă)
pers. personal; persoană
pi. plural
polit. politețe
pos. posesiv
p.n. predicat nominal
PP propoziție principală
PPInc. propoziție principală incidentă
PR predicativă
pref. prefix
prep. / prepoz. prepoziție;
 prepozițional(ă)
prez. prezent
pron. pronume (pronominal)
prop. propoziție
prov. provenit
PS predicativă suplimentară
p.-zis propriu-zis
p.v. predicat verbal
răd. rădăcină
refl. reflexiv
rel. relativ(ă); relație
sb. subiect
SB. subiectivă

sg. singular
sint. sintactic(ă)
subord. subordonare; subordonatoare
subst. substantiv; substantival(ă)
suf. sufix
t. de timp; temporal
tranz. tranzitiv
V. vocativ
val. valoare
var. variabil
vb. verb; verbal

Semne speciale

+ = „existent”
– = „inexistent”
/ = ambele variante sunt corecte și libere
* = plasat înaintea unui cuvânt sau a unui enunț, notează o formă greșită
Ø = desinența zero a adjectivelor m.n.sg. sau a verbelor, în conjugare
√ = marchează cuvântul / cuvintele care lipsesc dintr-un enunț

Cuprins

Cuvânt-înainte / 5

MORFOLOGIA

SUBSTANTIVUL

I. Definiție / 11

II. Ce se analizează la un substantiv? / 11

(A. Funcțiile sintactice / 11;

B. Clasificarea substantivelor / 14;

C. Genul substantivelor / 16;

D. Numărul substantivelor / 17;

E. Cazurile substantivelor / 18;

F. Articulat sau nearticulat / 23)

III. Ortografia unor substantive / 24

IV. Conversiunea substantivelor / 25

V. Model de analiză sintactico-morfolo-
gică / 26

VI. Observații / 26

ARTICOLUL

I. Definiție / 31

II. Clasificarea articolelor / 31

(1. Articolul hotărât enclitic / 31;

2. Articolul nehotărât proclitic / 33;

3. Articolul posesiv-genitival / 33;

4. Articolul demonstrativ-adjectival / 35)

III. Valorile morfologice ale unor cuvinte
care sunt și articole (un, niște, i, a, o,
cel) / 36

IV. Observații / 40

ADJECTIVUL

I. Definiție / 43

II. Ce se analizează la un adjectiv? / 43

(A. Funcțiile sintactice / 43;

B. Clasificarea adjectivelor / 44;

C. Acordul adjectivului cu regentul no-
minal / 49; D. Articolul la adjective / 50;

E. Gradele de comparație / 50)

III. Ortografia unor adjective / 52

IV. Conversiunea adjectivului / 53

V. Model de analiză sintactico-morfo-
logică / 54

VI. Observații / 55

VII. Adjectivul – element regent / 57

PRONUMELE

I. Definiție / 61

II. Clasificarea generală a pronumelor / 61

III. Clasificarea specială a pronumelor / 61

IV. Ce se analizează la un pronume? / 63

(A. Formele / 63; B. Persoana / 63;

C. Numărul / 63; D. Genul / 63;

E. Cazul / 63)

Pronumele personal

I. Definiție / 64

II. Funcțiile sintactice ale pronumelui
personal / 64

III. Formele pronumelui personal / 66

IV. Conversiunea pronumelui
personal / 68

V. Model de analiză sintactico-morfo-logică / 69

VI. Observații / 69

Pronumele reflexiv

I. Definiție / 74

II. Ce se analizează la un pronume reflexiv? / 74

(A. Funcțiile sintactice / 74;

B. Formele pronumelui reflexiv / 75;

C. Persoana / 75; D. Numărul / 76;

E. Cazul / 76; F. Marcă a diatezei reflexive / 76)

III. Ortografia unor pronume reflexive / 76

IV. Conversiunea pronumelui reflexiv / 77

V. Model de analiză sintactico-morfo-logică / 77

VI. Observații / 78

Pronumele de politețe

I. Definiție / 84

II. Ce se analizează la pronumele de politețe? / 84

(A. Funcțiile sintactice / 84;

B. Formele pronumelui de politețe / 85;

C. Persoana / 86; D. Numărul / 86;

E. Genul / 86; F. Cazul / 87)

III. Ortografia unor pronume de politețe / 87

IV. Conversiunea / 88

V. Model de analiză sintactico-morfo-logică / 88

VI. Observații / 89

Pronumele de întărire 2

I. Definiție / 90

II. Ce se analizează la un pronume de întărire? / 90

(A. Funcțiile sintactice / 90;

B. Persoana / 90; C. Numărul / 91;

D. Genul / 91; E. Cazul / 91)

III. Cum se analizează adjectivul pronominal de întărire? / 91

IV. Ortografia pronumelor de întărire / 92

V. Model de analiză sintactico-morfo-logică / 93

VI. Observații / 93

Pronumele posesiv

I. Definiție / 94

II. Formele pronumelor posesive / 94

III. Ce se analizează la pronumele posesiv? / 95

(A. Funcțiile sintactice / 95;

B. Persoana / 96; C. Numărul / 97;

D. Genul / 97; E. Cazul / 97)

IV. Ce se analizează la adjectivul posesiv? / 97

V. Ortografia pronumelor posesive / 98

VI. Model de analiză sintactico-morfo-logică / 99

VII. Observații / 99

Pronumele demonstrativ

I. Definiție / 102

II. Clasificarea pronumelor demonstrative / 102

III. Ce se analizează la un pronume demonstrativ? / 103

(A. Funcțiile sintactice / 103;

B. Felurile / 105; C. Genul pronumelor

demonstrative / 105; D. Numărul

pronumelor demonstrative / 105;

E. Cazul / 105)

IV. Ce se analizează la un adjectiv demonstrativ? / 106

V. Ortografia unor pronume demonstrative / 106

VI. Model de analiză sintactico-morfo-
logică / 106

VII. Observații / 107

Pronumele interogativ

I. Definiție / 109

II. Formele pronumelor interogative / 109

III. Ce se analizează la un pronume
interogativ? / 110

(A. Funcțiile sintactice / 110;

B. Genul pronumelor interogative / 112;

C. Numărul pronumelor interogative / 112;

D. Cazul pronumelor interogative / 112)

IV. Ce se analizează la un adjectiv
interogativ? / 112

V. Ortografia unor pronume
interogative / 113

VI. Observații / 113

VII. Model de analiză sintactico-morfo-
logică / 121

Pronumele relativ

I. Definiție / 123

II. Formele pronumelui relativ / 123

III. Ce se analizează la un pronume
relativ? / 125

(A. Funcțiile sintactice / 125;

B. Valoarea de element de relație
subordonator / 133; C. Genul / 134;

D. Numărul / 134; E. Cazul / 134;

F. Dacă introduce o subordonată / 135)

IV. Ce se analizează la un adjectiv
pronominal relativ-interogativ? / 135

(A. Funcțiile sintactice / 135;

B. Valoarea de element de relație / 136;

C. Acordul în gen, număr și caz / 136;

D. Dacă introduce o subordonată / 136)

V. Ortografia unor pronume relative / 137

VI. Model de analiză sintactico-morfo-
logică / 138

VII. Observații / 140

Pronumele nehotărât

I. Definiție / 146

II. Clasificarea pronumelor
nehotărâte / 146

III. Ce se analizează la un pronume
nehotărât? / 147

(A. Funcțiile sintactice / 147;

B. Felul pronumelor nehotărâte / 147;

C. Genul / 147; D. Numărul / 147;

E. Cazul / 148)

IV. Ce se analizează la un adjectiv
pronominal nehotărât? / 149

(A. Funcția sintactică / 149; B. Felurile
adjectivelor pronominale
nehotărâte / 149; C. Acordul cu
substantivul determinat / 149)

V. Ortografia unor pronume
nehotărâte / 149

VI. Conversiunea unor pronume
nehotărâte / 151

VII. Model de analiză sintactico-morfo-
logică / 151

VIII. Observații / 153

Pronumele negativ

I. Definiție / 157

II. Clasificarea pronumelor negative / 157

III. Ce se analizează la un pronume
negativ? / 157

(A. Funcțiile sintactice / 157;

B. Felul pronumelui negativ / 158;

C. Genul, numărul și cazul / 158)

IV. Ce se analizează la un adjectiv
pronominal negativ? / 158

V. Ortografia unor pronume negative / 159

VI. Conversiunea pronumelui
negativ / 159

VII. Model de analiză sintactico-morfo-logică / 159

VIII. Observații / 160

NUMERALUL

I. Definiție / 161

II. Clasificarea numeralelor / 161

Numeralul cardinal propriu-zis

1. Definiție și caracteristici / 162

2. Ce se analizează la un numeral cardinal propriu-zis? / 163

- (A. Funcțiile sintactice / 163; B. Felul numeralului / 165; C. Valoarea gramaticală a numeralelor / 165; D. Genul / 166; E. Numărul / 167; F. Cazul / 167)

Numeralul cardinal colectiv

1. Definiție și caracteristici / 169

2. Funcțiile sintactice ale numeralului cardinal colectiv / 170

Numeralul cardinal fracționar

Definiție și caracteristici / 170

Numeralul cardinal distributiv

1. Definiție și caracteristici / 171

2. Funcțiile sintactice ale numeralului cardinal distributiv / 171

Numeralul cardinal multiplicativ

1. Definiție și caracteristici / 172

2. Funcțiile sintactice ale numeralului cardinal multiplicativ cu valoare adjectivală / 173

Numeralul cardinal adverbial

1. Definiție și caracteristici / 173

2. Funcțiile sintactice ale numeralului cardinal adverbial / 174

Numeralul ordinal propriu-zis

1. Definiție și caracteristici / 175

2. Funcțiile sintactice ale numeralului ordinal propriu-zis / 176

Numeralul ordinal adverbial

Definiție și caracteristici / 177

NUMERALUL (continuare)

III. Pronunția și ortografia unor numere / 178

IV. Model de analiză sintactico-morfo-logică / 179

V. Observații / 180

VI. Cazurile genitiv și dativ la numere / 182

VII: Conversia unor numere / 183

VERBUL

I. Definiție / 186

II. Clasificarea verbelor / 186

III. Ce se analizează la un verb? / 191

- (A. Funcțiile sintactice / 191; B. Felul verbelor / 200; C. Conjugarea / 200; D. Diateza verbelor / 201; E. Modurile verbelor / 208; F. Timpurile verbelor / 210; G. Persoana / 211; H. Numărul / 211; I. Aspect afirmativ sau negativ? / 212)

IV. Ortografia unor verbe / 213

V. Conversiunea verbului / 216

VI. Model de analiză sintactico-morfo-logică / 218

VII: Observații / 222

ADVERBUL

I. Definiție / 231

- II. Clasificarea adverbelor / 231
- III. Ce se analizează la un adverb? / 238
 - (A. Funcțiile adverbelor și ale locuțiunilor adverbiale / 238; B. Felurile adverbelor / 239; C. Gradele de comparație / 241)
- IV. Ce se analizează la un adverb interogativ-relativ? / 241
 - (A. Funcțiile sintactice / 241; B. Cu/fără valoare de element de relație subordonator / 241)
- V. Ortografia unor adverbe / 242
- VI. Conversiunea adverbului / 243
- VII. Model de analiză sintactico-morfologică / 245
- VIII. Observații / 247
- IX. Adverbul – element regent / 251

PREPOZIȚIA

- I. Definiție / 253
- II. Clasificarea prepozițiilor / 254
- III. Ce se analizează la o prepoziție? / 260
- IV. Ortografia unor prepoziții / 260
- V. Conversiunea / 261
- VI. Model de analiză / 262
- VII. Observații / 263

CONJUNCȚIA

- I. Definiție / 267
- II. Clasificarea conjuncțiilor / 270
 - (A. Conjuncții și locuțiuni conjuncționale coordonatoare / 270; B. Conjuncții și locuțiuni conjuncționale subordonatoare / 273; C. Elemente de relație / 277)
- III. Ce se analizează la o conjuncție sau la o locuțiune conjuncțională? / 278
 - (A. Funcția sintactică / 278; B. Felul conjuncțiilor / 280; C. Valoarea de element de relație subordonator / 280;

D. Ce părți de propoziție „leagă” sau introduc / 281)

- IV. Ortografia, topica și punctuația unor conjuncții / 281
- V. Model de analiză sintactico-morfologică / 282
- VI. Observații / 283

INTERECȚIA

- I. Definiție / 287
- II. Clasificare / 287
- III. Ce se analizează la o interjecție? / 287
 - (A. Funcțiile sintactice / 287; B. Felul interjecțiilor / 288; C. Valorile expresive ale interjecțiilor / 289)
- IV. Ortografia și punctuația interjecțiilor / 289
- V. Conversiunea / 289
- VI. Model de analiză sintactico-morfologică / 290
- VII. Observații / 290

SINTAXA

SUBIECTUL

- I. Definiție / 295
- II. Felurile subiectului / 295
- III. Cazurile subiectului / 297
- IV. Dezvoltare ≠ contragere / 298
- V. Prin ce se exprimă subiectul? / 298
- VI. Topica subiectului / 300
- VII. Punctuația subiectului / 300
- VIII. Observații / 301

PROPOZIȚIA SUBIECTIVĂ

- I. Definiție / 303
- II. Elementul regent al propoziției subiective / 303

- III. Prin ce se introduce propoziția subiectivă? / 306
- IV. Topica propoziției subiective / 307
- V. Punctuația propoziției subiective / 308
- VI. Observații / 308

PREDICATUL

- I. Definiție / 311
- II. Felurile predicatului / 311
- III. Dezvoltare ≠ contragere / 311
- IV. Prin ce se exprimă predicatul? / 311
- V. Numele predicativ / 313
- VI: Indicii de predicatie ai predicatului verbal / 316
- VII. Indicii de predicatie ai predicatului nominal / 317
- VIII. Valorile morfologice ale unor verbe / 318
- IX. Topica predicatului / 327
- X. Punctuația predicatului / 328
- XI. Observații / 329

PROPOZIȚIA PREDICATIVĂ

- I. Definiție / 331
- II. Elementul regent al propoziției predicative / 331
- III. Prin ce se introduce propoziția predicativă? / 331
- IV. Topica propoziției predicative / 333
- V. Punctuația propoziției predicative / 333
- VI. Observații / 334

ATRIBUTUL

- I. Definiție / 336
- II. Felurile atributului / 336
- III. Elementul regent al atributului / 337
- IV. Dezvoltare ≠ contragere / 337
- V. Cazurile atributului / 338
- VI. Clasificarea atributelor / 338

- (A. Atribut substantival / 338; B. Atribut pronominal / 340; C. Atribut adjectival / 341; D. Atribut verbal / 342; E. Atribut adverbial / 343; F. Atribut interjecțional / 343)

VII. Topica atributului / 344

VIII. Punctuația atributului / 344

IX. Observații / 345

PROPOZIȚIA ATRIBUTIVĂ

- I. Definiție / 348
- II: Contragere ≠ dezvoltare / 348
- III. Elementul regent al propoziției atributive / 348
- IV. Prin ce se introduce propoziția atributivă? / 349
- V. Topica propoziției atributive / 350
- VI. Punctuația propoziției atributive / 351
- VII. Observații / 351

COMPLEMENTUL DIRECT

- I. Definiție / 353
- II. Felurile complementului direct / 353
- III. Cazurile complementului direct / 354
- IV. Dezvoltare ≠ contragere / 354
- V. Elementul regent al complementului direct / 354
- VI. Prin ce se exprimă complementul direct? / 355
- VII. Topica complementului direct / 356
- VIII. Punctuația complementului direct / 356
- IX. Observații / 357

PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ DIRECTĂ

- I. Definiție / 360
- II. Contragere ≠ dezvoltare / 360
- III. Elementul regent al propoziției complete directe / 360

- IV. Prin ce se introduce completiva directă? / 361
- V. Topica completivei directe / 362
- VI. Punctuația completivei directe / 363
- VII. Observații / 363

COMPLEMENTUL INDIRECT

- I. Definiție / 365
- II. Felurile complementului indirect / 366
- III. Cazurile complementului indirect / 366
- IV. Dezvoltare ≠ contragere / 366
- V. Elementul regent al complementului indirect / 366
- VI. Prin ce se exprimă complementul indirect? / 368
- VII. Topica complementului indirect / 371
- VIII. Punctuația complementului indirect / 371
- IX. Observații / 372

PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ INDIRECTĂ

- I. Definiție / 376
- II. Contragere ≠ dezvoltare / 376
- III. Elementul regent al propoziției complete indirecte / 376
- IV. Prin ce se introduce completiva indirectă? / 378
- V. Topica propoziției complete indirecte / 379
- VI. Punctuația propoziției complete indirecte / 379
- VII. Observații / 380

COMPLEMENTUL DE AGENT

- I. Definiție / 382
- II. Dezvoltare ≠ contragere / 382
- III. Felurile complementului de agent / 382
- IV. Cazurile complementului de agent / 383

- V. Elementul regent al complementului de agent / 383
- VI. Prin ce se exprimă complementul de agent? / 383
- VII. Topica complementului de agent / 384
- VIII. Punctuația complementului de agent / 384
- IX. Observații / 385

PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ DE AGENT

- I. Definiție / 386
- II. Contragere ≠ dezvoltare / 386
- III. Elementul regent al completivei de agent / 386
- IV. Topica propoziției complete de agent / 387
- V. Punctuația propoziției complete de agent / 387
- VI. Observații / 387

ELEMENTUL PREDICATIV SUPLEMENTAR

- I. Definiție / 388
- II. Felurile elementului predicativ suplimentar / 388
- III. Cazurile elementului predicativ suplimentar / 389
- IV. Dezvoltare ≠ contragere / 389
- V. Elementul regent al elementului predicativ suplimentar / 389
- VI. Prin ce se exprimă elementul predicativ suplimentar? / 390
- VII. Topica elementului predicativ suplimentar / 392
- VIII. Punctuația elementului predicativ suplimentar / 392
- IX. Observații / 392

PROPOZIȚIA PREDICATIVĂ SUPLIMENTARĂ

- I. Definiție / 394
- II. Contragere \neq dezvoltare / 394
- III. Prin ce se introduce propoziția predicativă suplimentară? / 394
- IV. Topica propoziției predicative suplimentare / 395
- V. Punctuația propoziției predicative suplimentare / 395
- VI. Observații / 395

ATRIBUTUL CIRCUMSTANȚIAL IZOLAT

- I. Definiție / 397
- II. Felurile atributului circumstanțial izolat / 397
- III. Cazurile atributului circumstanțial izolat / 398
- IV. Dezvoltare \neq contragere / 398
- V. Elementul regent al atributului circumstanțial izolat / 398
- VI. Prin ce se exprimă atributul circumstanțial izolat? / 399
- VII. Topica atributului circumstanțial izolat / 399
- VIII. Punctuația atributului circumstanțial izolat / 399
- IX. Observații / 400

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOC

- I. Definiție / 406
- II. Felurile complementului circumstanțial de loc / 406
- III. Cazurile complementului circumstanțial de loc / 406
- IV. Dezvoltare \neq contragere / 407
- V. Elementul regent al complementului circumstanțial de loc / 407

- VI. Prin ce se exprimă complementul circumstanțial de loc? / 408
- VII. Topica complementului circumstanțial de loc / 410
- VIII. Punctuația complementului circumstanțial de loc / 410
- IX. Observații / 410

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC

- I. Definiție / 413
- II. Contragere \neq dezvoltare / 413
- III. Elementul regent al propoziției circumstanțiale de loc / 413
- IV. Prin ce se introduce propoziția circumstanțială de loc? / 414
- V. Topica propoziției circumstanțiale de loc / 415
- VI. Punctuația propoziției circumstanțiale de loc / 415
- VII. Observații / 416

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP

- I. Definiție / 420
- II. Felurile complementului circumstanțial de timp / 420
- III. Cazurile complementului circumstanțial de timp / 421
- IV. Dezvoltare \neq contragere / 421
- V. Elementul regent al complementului circumstanțial de timp / 421
- VI. Prin ce se exprimă complementul circumstanțial de timp? / 422
- VII. Topica complementului circumstanțial de timp / 424
- VIII. Punctuația complementului circumstanțial de timp / 424
- IX. Observații / 425

PROPOZIȚIA

CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMP

- I. Definiție / 427
- II. Contragere \neq dezvoltare / 427
- III. Elementul regent al propoziției circumstanțiale de timp / 427
- IV. Prin ce se introduce propoziția circumstanțială de timp? / 428
- V. Topica propoziției circumstanțiale de timp / 431
- VI. Punctuația propoziției circumstanțiale de timp / 431
- VII. Observații / 432

COMPLEMENTUL

CIRCUMSTANȚIAL DE MOD

- I. Definiție / 435
- II. Felurile complementului circumstanțial de mod / 435
- III. Cazurile complementului circumstanțial de mod / 436
- IV. Dezvoltare \neq contragere / 436
- V. Elementul regent al complementului circumstanțial de mod / 437
- VI. Prin ce se exprimă complementul circumstanțial de mod? / 438
- VII. Topica complementului circumstanțial de mod / 441
- VIII. Punctuația complementului circumstanțial de mod / 441
- IX. Observații / 442

PROPOZIȚIA

CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD

- I. Definiție / 448
- II. Felurile propoziției circumstanțiale de mod / 448
- III. Contragere \neq dezvoltare / 448
- IV. Elementul regent al propoziției circumstanțiale de mod / 449

- V. Prin ce se introduce propoziția circumstanțială de mod? / 450

- VI. Topica propoziției circumstanțiale de mod / 451

- VII. Punctuația propoziției circumstanțiale de mod / 451

- VIII. Observații / 452

COMPLEMENTUL

CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ

- I. Definiție / 458
- II. Felurile complementului circumstanțial de cauză / 458
- III. Cazurile complementului circumstanțial de cauză / 459
- IV. Dezvoltare \neq contragere / 459
- V. Elementul regent al complementului circumstanțial de cauză / 460
- VI. Prin ce se exprimă complementul circumstanțial de cauză? / 460
- VII. Topica complementului circumstanțial de cauză / 462
- VIII. Punctuația complementului circumstanțial de cauză / 462
- IX. Observații / 462

PROPOZIȚIA

CIRCUMSTANȚIALĂ DE CAUZĂ

- I. Definiție / 466
- II. Contragere \neq dezvoltare / 466
- III. Elementul regent al propoziției circumstanțiale de cauză / 466
- IV. Prin ce se introduce propoziția circumstanțială de cauză? / 467
- V. Topica propoziției circumstanțiale de cauză / 468
- VI. Punctuația propoziției circumstanțiale de cauză / 469
- VII. Observații / 469

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP

- I. Definiție / 473
- II. Felurile complementului circumstanțial de scop / 473
- III. Cazurile complementului circumstanțial de scop / 474
- IV. Dezvoltare ≠ contragere / 474
- V. Elementul regent al complementului circumstanțial de scop / 474
- VI. Prin ce se exprimă complementul circumstanțial de scop? / 475
- VII. Topica complementului circumstanțial de scop / 477
- VIII. Punctuația complementului circumstanțial de scop / 477
- IX. Observații / 477

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP (FINALĂ)

- I. Definiție / 480
- II. Contragere ≠ dezvoltare / 480
- III. Elementul regent al propoziției circumstanțiale de scop / 480
- IV. Prin ce se introduce o propoziție circumstanțială de scop? / 482
- V. Topica propoziției circumstanțiale de scop / 482
- VI. Punctuația propoziției circumstanțiale de scop / 482
- VII. Observații / 483

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL

- I. Definiție / 487
- II. Felurile complementului circumstanțial condițional / 487

- III. Cazurile complementului circumstanțial condițional / 488
- IV. Dezvoltare ≠ contragere / 488
- V. Prin ce se exprimă complementul circumstanțial condițional? / 488
- VI. Topica complementului circumstanțial condițional / 490
- VII. Punctuația complementului circumstanțial condițional / 490
- VIII. Observații / 491

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONDIȚIONALĂ

- I. Definiție / 493
- II. Contragere ≠ dezvoltare / 493
- III. Elementul regent al propoziției circumstanțiale condiționale / 493
- IV. Prin ce se introduce propoziția circumstanțială condițională? / 494
- V. Topica propoziției circumstanțiale condiționale / 495
- VI. Punctuația propoziției circumstanțiale condiționale / 496
- VII. Observații / 496

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV

- I. Definiție / 498
- II. Felurile complementului circumstanțial concesiv / 498
- III. Cazurile complementului circumstanțial concesiv / 499
- IV. Dezvoltare ≠ contragere / 499
- V. Elementul regent al complementului circumstanțial concesiv / 499
- VI. Prin ce se exprimă complementul circumstanțial concesiv? / 500

- VII. Topica complementului circumstanțial concesiv / 501
- VIII. Punctuația complementului circumstanțial concesiv / 502
- IX. Observații / 502

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONCESIVĂ

- I. Definiție / 503
- II. Contragere \neq dezvoltare / 503
- III. Elementul regent al propoziției circumstanțiale concesive / 503
- IV. Prin ce se introduce propoziția circumstanțială concesivă? / 504
- V. Topica propoziției circumstanțiale concesive / 506
- VI. Punctuația propoziției circumstanțiale concesive / 506
- VII. Observații / 507

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONSECUTIV

- I. Definiție / 510
- II. Felurile complementului circumstanțial consecutiv / 510
- III. Cazurile complementului circumstanțial consecutiv / 511
- IV. Dezvoltare \neq contragere / 511
- V. Elementul regent al complementului circumstanțial consecutiv / 511

- VI. Prin ce se exprimă complementul circumstanțial consecutiv? / 512
- VII. Topica complementului circumstanțial consecutiv / 512
- VIII. Punctuația complementului circumstanțial consecutiv / 512
- IX. Observații / 513

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONSECUTIVĂ

- I. Definiție / 514
- II. Contragere \neq dezvoltare / 514
- III. Elementul regent al propoziției circumstanțiale consecutive / 514
- IV. Prin ce se introduce propoziția circumstanțială consecutivă? / 515
- V. Topica propoziției circumstanțiale consecutive / 515
- VI. Punctuația propoziției circumstanțiale consecutive / 516
- VII. Observații / 516

CORELAREA ȘI RELUAREA SUBORDONATELOR

- I. Corelativele subordonatelor circumstanțiale / 519
- II. Reluarea subordonatelor necircumstanțiale / 524

Bibliografie selectivă (după 1989) / 527

Abrevieri / 530